FAKiR BAYKURT

Yılanların Öcü

Literatür®

FAKİR BAYKURT

YILANLARIN ÖCÜ

Literatür Yayıncılık

ÖNSÖZ

"YILANLARIN ÖCÜ" ÜSTÜNE MECLİSTEKİ TARTIŞMA

Bizim sanatçılarımız yıllardır, devletin ve devlet organlarının sanata, sanatçıya ilgi göstermediğinden yakınır. Son zamanlarda bakıyorum bu tutumda bir değişiklik var. Sayıları az da olsa bazı milletvekili ve senatörler komisyonlarda, Meclis ve Senato genel kurullarında, bazı roman ve oyunların sözünü ederek, bunlar üstüne tartışma açıyorlar, bu tartışmalara geniş zaman ve emek harcıyorlar. "Yılanların Öcü" romanımdan dolayı ben de böyle bir ilginin konusu oldum.

Ama nasıl bir ilgidir bu?

Ve tartışmaların düzeyi, değeri ne?

Bir yazarın kendi yapıtı hakkında konuşmasını, hele yazmasını sevmediğim halde, bu yıl Cumhuriyet Senatosu genel kurulunda ve Bütçe Karma Komisyonu'nda yapılan "Yılanların Öcü" tartışması hakkında düşüncelerimi açıklamak zorunluğu duyuyorum. Söyleyeceklerim, hem bu tartışmalarda bana ve yapıtıma saldıranlara karşılık olacak, hem de Türkiye'de sanatçıların hangi koşullar altında yapıtı üretmeye çalıştığını belirtecektir. Yaşadığımız yıllarda birçok sanat alanı ve sanatçı ilgisizlikten kavrulurken, birtakım sanatçılar da ters bir ilgi ile tedirgin edilmektedir. İnsanlığın ilk çağlarından beri kullanmaya ve korumaya çalışıp geldiğimiz "yaratma özgürlüğü" şimdilerde alabildiğine daraltılmakta, ülkemiz boğucu bir havanın içine gömülmek istenmektedir.

Ben bu "Yılanların Öcü"nü yazdığım zaman 28 yaşındaydım. Doğup büyüdüğüm ve çalıştığım köyleri, çalıştığım kasaba ve şehirleri incelemiş, toplumsal yapılan hakkında az çok bilgi edinmiştim. Türk ve dünya edebiyatının önemli yapıtlarını okumuş, anlatım sanatı hakkında yazı yazacak kadar bilgi öğrenmiş; hatta bazı denemeler de yapmıştım. Sanat yapıtında "öz ve biçim" konusunda bir görüşe varmış, yeni ve doğru bir özün, yeni ve güzel bir biçime dökülmedikçe, sanat yapıtının yaratılamayacağını anlamıştım.

Olimpos'taki tanrıların macerasını destan biçiminde anlatan Homeros'tan bu yana edebiyat; şövalyelerden, beylerden, Adana kahvelerinde işsiz bekleyen "Küçük adam"a doğru kalınca bir çizgi ile inip gelmekteydi. Bu çizgiyi bir de 80 evli Karataş köyüne götürsem, bu köyün toprağında tırnaklarıyla tutunmaya çalışan Kara Bayram ailesini roman kahramanları arasına katsam kıyamet mi kopardı?

Molyer "Harpagon"u hangi sanatsal kaygı ve ilkelerle ele aldıysa, Gogol "Müfettiş"i hangi duygularla yazdıysa, ben de Kara Bayram ailesini ve çevresindekileri aynı kaygı, ilke ve duygularla ele alıp yazmak istiyordum. Amacım, her biri birer Karataş olan köylerimizi, günümüzün öz ve biçimiyle dile getirmek, sanatın gücünden yararlanarak teknik ve uygarlığın bunca ilerlediği çağda alabildiğine geri, alabildiğine sefil yaşayan bu insanlar üstüne dikkatleri toplamaktı.

Kara Bayram ailesi, bana göre, Türkiye'deki topraksız, ya da az topraklı aileler çokluğunun bir tipiğiydi. Bayramgil, yedi yıl önce satılan bir Bey çiftliğinden borçla 40 dönüm kadar toprak almış, yüklendikleri borcu yeni bitirmişler. Boyunduruğun bir yanına öküz, bir yanına inek koşuyorlar. Kır bayır topraklarının ancak üç evleği, yani 750 metrekaresi sulanabiliyor, üst yanı yanıyor. Üst yanı çorak, kurak topraklar. Ama Kara Bayram, karısı, üç çocuğu ve anası Irazca umut içindedir: Gelecek harmandan sonra bir öküz alacaklar, ineği temelli sağımlık yapacaklar. Eğer bir sel, bir bela, yeni bir köy belası gelmezse, daracık evlerine yeni bir oda ekleyecekler...

Birden bir "heykel" işi çıkar. İlin valisi, Türkiye halkının nasıl bir "mutluluk" içinde yaşadığını sembolize eden bir anıt dikme sevdasına kapılmıştır. Bu sevdayı gerçekleştirebilirse Ankara'nın gözüne girecektir. İlçelere, köylere salma yapar. Karataş Muhtarı, salınan parayı, hiçbir başka çaresi olmadığı için, köy içindeki alandan bir "evyeri" satarak bulmayı düşünür. Köy içinde 20 ailenin evi vardır. Hiç kimse evinin önüne ev yapılmasını istemez. Hela ve gübrelik köyde evlerin ardına verildiği için, yeni evin ardı, eski evlerden birinin önü olacaktır. Bu "hakaret"e katlanacak "arkasız" bir aile seçmeli ki, hiç tepkisi olmasın. Bu aile, Kara Bayram ailesi olabilir. Böylece Muhtar, Bayram'ın ev önünü, yeni bir eve gereksinimi olan kurul üyesi Deli Haceli'ye satar. Haceli gelir, temel açmağa başlar.

Bayram'ın anası yaşlı Irazca, "Bu iş olamaz!" diye dikleşir. Bir kızılca kıyamettir kopar. Irazcagil geceleyin kalkıp temeli doldurur. Ötekiler gelip yeniden açarlar. Irazcagil, Haceli'nin kerpiçlerini kırar.

Haceli gelip Bayram'ın karısına saldırır. Haçça gelin, çocuğunu düşürür. Muhtar da Bayram'ı odasına çağırıp dövdürür. Kara Bayram ailesinin mutluluk düşü, kimseye zararı olmayan o küçücük düş, yıkılıverir. İş işten geçtikten sonra kaymakam gelir, Irazca'nın evi önüne ev yapılmasını önler. Düşürülen çocuk için de savcılığa gitmeyi öğütler. Bundan sonra Muhtarla Bayram arasında bir "barış konferansı" başlar. Muhtar, Bayram'a: "Gitme mahkemeye!" der. Bayram gidecektir. O zaman Muhtar, bir "kıssa" anlatır. Biçim olarak biraz "açık" görünen bu on iki satırlık "kıssa" öz olarak şunu deyimler: "İster burda kal, bizimle barış, ister mahkemeye git; ipin bir ucu bizim elimizdedir. Eninde sonunda senin ananı belleriz!" Fırdolayı dağlarla çevrili Karataş'ta bu gözdağı korkunçtur. Kara Bayram

gibi yoksulların ipi, gerçekten, sırtını ilçedeki kodaman particilere ve yöneticilere dayamış Muhtarın ve Deli Haceli'nin elindedir. Eğer sinmezse, pundunu bulup daha hesaplı bir sille ile temelli yıkabilirler onu. Bundan dolayı Bayram duraklar. Fakat Irazca direnmesini sürdürmektedir: "Davacıyız! Düşün yollara!.." der.

Görülüyor ki yapılmak istenen, "açık" sahneler çizerek okuyucunun cinsel duygularını gıdıklamak değil; Türkiye gerçeğinin bir kesitine ışık tutmak, bu gerçeğin içindeki insanları ak ve kara yanlarıyla tanıtmak, yerli dille, yerli gerçeklerle, yerli bir roman dokusu çıkarmak, böylece halkın düşüncesini, yakınmalarını, isteklerini sanat ve politika alanına getirmektir. Yazar, bunu başarmış mıdır, başaramamış mıdır? Ortaya koyduğu bu denklem doğru mudur, değil midir? Bu noktalarda her zaman tartışma ve eleştiri yapılabilir, yazar verilebilir. İlgi duyan herkes istediğini söyleyebilir, yazabilir... Ama bizim Meclis'te yapılan bu değil ki!

"Yılanların Öcü"nü bitirdiğim zaman, Yunus Nadi Roman Armağanı yarışması açılmıştı. Temize çekip yolladım. "Cumhuriyet" gazetesi kurduğu "küçük jüri" ile yarışmaya katılan romanları eledi, dörde indirdi. Bu işi yapan "jüri"de kimler vardı? Nadir Nadi, Burhan Felek, Hamdi Varoğlu, Yaşar Kemal, Selmi Andak, Vahdet Gültekin, Cahit Tanyol ve Tevfik Sadullah gibi Cumhuriyet yazarları. Bunlar, "büyük jüri"ye sunulacak dört roman arasına benimkini de kattılar. Halide Edip Adıvar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Sabahattin Eyüboğlu, Vâlâ Nurettin, Orhan Kemal, Azra Erhat, Cevat Fehmi Başkut, Haldun Taner ve Bahçet Necatigil gibi Türkiye'nin tanınmış sanatçı ve eleştirmenlerinden kurulan dokuz kişilik "büyük jüri", yedi oyla "Yılanların Öcü"nü birinci seçti. İstanbul'a gidip ödülümü aldım. Roman, "Cumhuriyet"te günbölük yayımlandı. Sonra kitap oldu. O zaman jürinin yetkisi, yetkisizliği hakkında kimsenin kuşkusu yoktu. Daha önce verilmiş bazı roman ve şiir armağanlarının jürileri hakkında "yetkiliydiler, yetkisizdiler..." yollu çok tartışma olmuş, çok yazı yazılmıştır. "Yılanların Öcü"nü "birinci" seçen jüri hakkında, ne seçimden önce, ne seçimden sonra bir tartışma olmamış, yazı yazılmamıştır. Tersine, yazılan birkaç yazıda, jürinin "yetkili", "güçlü" ve kararının "yerinde" olduğu belirtilmiştir.

Senato'daki son tartışmalar dolayısıyla Milli Eğitim Bakanı, Türkiye'de savcılar bulunduğunu söylemiş. Sözünü dinletebildi mi, bilmiyorum. "Yılanların Öcü"nün günbölük yayımı bittikten sonra "Cumhuriyet" gazetesi ve benim hakkımda, yukarda sözünü ettiğim "kıssa"dan dolayı bir "müstehcen yayın" koğuşturması açıldı. Gazete ve ben, ayrı ayrı savunmalarımızı yaptık. Roman, bilirkişiye inceletildi. İnceleme sonunda "suç" bulunmamış olacak ki, 9412 numaralı Cumhuriyet Savcısı Müfit Birsen, verdiği 17.11.1958 gün ve 1958/ 1347 sayılı "takipsizlik" kararını gazeteye ve bana bildirdi.

Bir sanat yapıtının "müstehcen" olup olmadığı konusunda geçerli söz elbette yetkili adliyecilerindir. Onlar "Müstehcen değildir!" demişse, akıllı insanlar, bu konudaki

tartışmayı hemen keser. Oysa " Yılanların Öcü" konusunda böyle olmamıştır. Adliye'nin kararından sonra 1959 yazında, o zamanki Milli Eğitim Bakanıyla, İstanbul Milli Eğitim Müdürünün odasında, oturduk yeniden tartıştık. Bakan, romandan iki sayfa okumuştu. Ona göre, bir insanı tanımak için iki saat, bir romanı anlamak için de iki sayfa yeterdi. Bugün 1959'dan 1962'ye geldik. Şu geriliğimize bakın ki, bana saldıran senatörler, şimdi o iki sayfayı da gerekli bulmuyor, okumuyorlar! İstanbul'daki tartışmada verdiğim karşılık Bakanı kızdırdı. Eski özel kalem müdürü ve o zaman Talim ve Terbiye Kurulu üyesi olan Cahit Okurer'i çağırdı: "Yılanların Öcü"nü oku, bir rapor hazırla!" dedi. Bugün bir senatör olarak romanı ve beni suçlayanlardan biri olan Okurer, Bakanın istediği raporu hazırlayıp, "Roman, hem müstehcendir, hem de sol propaganda yapmaktadır!" buyurdu. Hemen öğretmenlikten çıkarılmamı önerdi. Adliyeciler ve bilirkişiler yanılmışlardı demek! Milli Eğitim Bakanı, kurt bir politikacıydı herhalde, elinde sağlam bir belge bulundurmak için Okurer'in raporunu bir de Talim ve Terbiye Kurulu'na onaylattı. Hepsinin günahını almak istemem, ama o zamanki üyelerden pısırık olanlar, sıkıştırıla sıkıştırıla onayladılar raporu. Ben de, suçum açıklanmadan 27 Mayıs 1960'a kadar öğretmenlikten uzak tutuldum. Haksızlık ancak 27 Mayıs'ta düzeltildi. İşte şimdi sık sık başıma kakılan "Talim Terbiye Raporu" bu.

Bizim Meclis'teki akıllılar, ellerinde bu rapor, ama daha önceki "takipsizlik" kararını çiğneyerek, şimdi bu tartışmaları yapıyorlar. Yeniden öğretmenlikten çıkarılmamı, cezalandırılmamı öneriyorlar.. Bunun için yeni Milli Eğitim Bakanını sıkıştırıyorlar.

Sıkıştıradursunlar... Bu arada "Yılanların Öcü"nün bir senaryosu yapıldı. İçişleri Bakanlığının sansür komitesi, senaryoyu inceledi, çekimine izin verdi. Filmin çekimi yapıldı.

Sonra, o güne kadar yüzcek tanımadığım genç bir rejisör, Devlet Konservatuvarı'ndan Ergin Orbey, bana bir tomar müsvedde getirdi: "Yılanların Öcünü oyun yaptım, bir okuyalım" dedi. Oturup okuduk. Atılacak yerleri attık, katılacak yerleri kattık, oynayıp oynamayacaklarını bilmeden Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü'ne verdik. Devlet Tiyatroları Edebî Kurulu, oyunu inceledi, oynanmasına karar verdi. Oyuncular provaya başladı. Senatörler çıngar çıkarmasa, Karataş köyünden Bayram'ın anası, ak filik saçlı Irazca, Devlet Tiyatrosu sahnesinde de konuşmaya başlamış olacaktı.

Şimdi bana saldıran, cezalandırılmamı, işten çıkarılmamı, romanımdan yapılan oyunun yasaklanmasını isteyen senatörler düşünsünler, yasadışı yollarla bir yapıtı ben bu kadar elemeden geçirtebilir miydim? Kendileri geçirtebilir miydi? Yasa yollarıyla elenmiş, incelenmiş, bu kadar süzgeçten geçmiş, sağlam çıkmış bir yapıttan niçin korkuyorlar?

Beklesinler, yapıt halkın karşısına çıksın, konuşacaklarsa ondan sonra konuşsunlar. Madem romanı okumamışlar, bari oyunu görsünler. Suçu var mı, yok mu, o zaman tartışsınlar.

Şayet savcı göremezse, ona da göstersinler!

Belirteyim ki, "Yılanların Öcü" hakkında, yayımlandıktan bugüne kadar, yetkili organlarca, halkımızın zararına propaganda var diye bir kovuşturma yapılmadı. Herkes bilir ki, mahkemelerden başka hiç kimse, hatta milletvekili ve senatörler, bir yazara, bir yapıta bu konuda damga basamaz. Devletin yargı gücünü Büyük Millet Meclisi değil "bağımsız mahkemeler" kullanır. Böyleyken romanı okumamışlar, oyunu görmemişler, Devlet Tiyatrosu'na oyun seçme yetkileri, hatta bilgileri yok, —çünkü, yetkiye ve uzmanlığa dayanan ayrı iştir, herkes bilmez!— kalkmış konuşuyorlar: " Yılanların Öcü aşağılık; yazarı tefessüh etmiş; lak lak lak lak!.." Böyle uluorta söz ediyorlar. Bana suç ardıyorlar...

Milletvekili ya da senatörler, üçü beşi birleşip: "Biz Adliyenin kararını dinlemeyiz, biz İçişleri Bakanlığının Sansür Komitesini, Devlet Tiyatroları Edebî Kurulunu takmayız, biz 27 Mayıs kararlarına kulak asmayız, biz sanat yapıtı yaratanları düşüncelerinden ve tutumlarından dolayı boğarız, onları işlerinden atarız!.." diye yeni bir yasa çıkarsınlar, ondan sonra kendileriyle uğraşalım. Bunu yapmadan, sanata karışamazlar. Herkes yetkisini ve sınırını bilmelidir. Hele oynanmamış oyunlar hakkında ileri geri hiç konuşamazlar. Yapmak istedikleri işin adı, sansürdür. Türkiye'de kitaplar ve oyunlar sansür edilemez. Biz sinemadakini kaldırtalım diye çabalıyoruz, onlar bütün sanatlara, yayınlara sansür getirmeğe çalışıyorlar, bunu yaptırmayız. Anayasayı korumak, onu saymak, kendilerinin ilk görevidir. Bu görevi onlar yapmazsa biz yaparız. Alanı uzun süre kendilerine bırakmayız, boşuna umutlanmasınlar.

"Duvarları hiçbir kötü sözle kirlenmemiş olarak kendilerine teslim edilen o çatının altında", yapıtım ve kişiliğim hakkında kullanılan sözler, Senato'da bile, yüksek düzeyli bir tartışma geleneği kuramadığımız noktasında beni çok düşündürmüştür. Sözümona, "müstehcen yayın" yapmakla suçladıkları " Yılanların Öc«"nde o kastı gütmediğim için "müstehcen" bir roman yazmadım. Ama şimdi vaktim olursa böyle bir roman düşünüyorum: "Bari hakkımda bu çirkin sözleri söyleyen senatörleri yazayım da millet bir müstehcen roman görsün!" diyorum.

Kızıl Çin sefiri ve eşiyle resim mi çektirmişim? Tartışmaları bazı gazeteler böyle yansıttı. Zavallı Mc Carthy taslakları! Sanıyorum ki Çin Halk Cumhuriyeti'nin henüz bizde elçiliği yoktur. Resim çektirmek istersem, onu ancak ben bilirim, ama işin doğrusu şudur: Bugüne kadar hiçbir elçilikle ilişkim olmadı. Halktan yana her sanatçı gibi polis beni de izlemektedir. Raporlara baksınlar. Benim yalnız bir kaynakla ilişkim olmuştur ve sık sık olmaktadır. O kaynak, Türkiye'nin halkıdır. Bu ilişkiyi de kesemezler.

“Yılanların Öcü”, Türkiye gerçeklerini dile getirmeğe çalışan mütevazı bir romandır. İçi boş değildir. Hepimizi rahatsız edecek acı bir dille yazılmıştır. Birçok bölümlerinde halkın bilinçaltı konuşmaktadır. Şimdi bir “ortaçağ” kafasıyla benim kişiliğimde bu sesi boğmak isteyenler, lütfen söylediklerimi anlamaya çalışsın. Ben, halktan yana sanatçıların çok suçlandığını, çok daha ağır çile çektiğini biliyorum. Gülünecek kadar kafasız olanların ve burnuna kadar çıkarına batmış işbirlikçilerin yönettiği ülkelerde daha neler neler olur, bunu da biliyorum. Ama yapıtlar çürütülemez, insanların düşünceleri öldürülemez. Bu türlü politikacıların sonunu da iyi biliyorum. Onlar, sanata ve sanatçıya saldırmaya devam etsin; asıllı asılsız her saldırıdan böyle sağlam çıktığı için ben, bu romanı şimdi daha çok seviyor ve öpüp başıma koyuyorum.

Bu akıllılar, ülkemizde güç halle ilerlemeye çalışan sanatın havasını kesmeye, güneşine perde olmaya özeniyorlar. Sanatçıyı yıldırıp kendi buyruklarına almak istiyorlar. Ama sanatçı, onların dediği yere gelmez! Bir oyunun oynanmasına engel olabilirler. Türkiye’de onlardan yılacak bir tiyatro genel müdürü, Bir Millî Eğitim Bakanı çıkabilir ve çıkmıştır. Ama sanatçı çıkmaz. Tek başıma da kalsam, bir sanatçı olarak ben onları dinlemem. Onların sözüne bakip yazacaklarımdan geri kalmam. Onların keyfine göre tek satır yazmam, fırlatır atarım elimden o kalemi!

Ankara, 8 Şubat 1962 Fakir BAYKURT

Bu Kara Bayram'ın, seksen evli Karataş köyünde kimsenin gözüne batmayan bir yaşamı vardı.

Babadan kalma, ahırlı, samanlıklı, toprak damlı bir evi, bir kağnısı; bir öküzü, bir ineği, bir eşeği, üç koyunu, iki ası kuzusu, üçü yumurtlayan on bir tavuğu ve yedi yıl önce satılan Necip Bey çiftliğinden boğazına kadar borca batarak aldığı kırk beş dönüm kadar toprağı...

Bu toprakların ancak üç evleği sulanabiliyor, bir dönümü bile değil. Ama onu yarıcılıktan, kır bayır da olsa, bu topraklar kurtardı. Hele bu yıl borcunu da paklayınca, Karataş 'ta komşu katarına girecek. Artık kendinin de bir varlık olduğunu duymaya başlıyor yavaş yavaş...

Evliydi. Üç çocuğu var. Babası, on dört yıl askerlik yapmış, Yemeni, Yunanı, sonra da Cumhuriyet'i görmüş Kara Şali, daha Bayram tüysüz bir delikanlıyken, anlaşılmaz bir köy ağrısından eyvallahı çekip gitti. Bayram'a hemen her işte söz geçiren anası Irazca sağ. Ocağın başkanlığı onun elinde. Anasıyla karısı arasında, belli bir gelinkaynana anlaşmazlığı sezilmiyor.

Kapısında bir de köpek var, korkusuz, ürküşüz günler geçip gidiyordu. Bir uçtan da işleri yoluna giriyordu aklı sıra.

Bu romandaki olaylara kadar...

Bundan önce, kendi karısından başka bir kadınla yatma dalgası da yoktu. Kafasının altındaki bu ateş de romandaki olayların akışı sırasında parladı.

GÖK GÖVERTİ EKİMİ

Gün ışığı, köyü köşeyi sardı, kapladı toprağı...

Bir çelik öküzle bir ince inek koşulu kağnı, gıcırtılı sesler çıkararak, Sazlıyer'deki harıma doğru, ağır aksak ilerliyor. Evin küçük sarı köpeği Tornan, başını yere dikmiş, kağnının yanı sıra tin tin koşuyor, ikide bir rasgeldiği otun dikenin dibine siyiyor, yeniden koşuyor.

Karataşlı köylüler, bir haftadır "gök govern" ekimini hızlandırdılar. Sabahlan erken kalkmaya, akşamları işten geç dönmeğe başladılar.

Kara Bayram; karısı, kendisi ve yavaş yavaş işe yarar çağa gelen oğluyla iki gündür gidip geliyor harıma. Ekilecek toprağı aktardılar. Arıkları emmenleri hazırladılar. Patatesle fasulyeyi ekmişlerdi. İş ötekilere kalmıştı.

Gıcırtılı sesler çıkaran kağnının üstünde gene gidiyorlar. Kara Bayram bir ineğe bir öküze dürtüyor övendereyi. Anası Irazca, iki küçük torunuyla evde kaldı. Evin de ona göre işleri var.

Harım, Çakır'ın köprüyü geçer geçmez sol kolda kalır. Değirmensuyu'ndan kolayca sulanabilir. Üç evlek. Bir evleğine fasulye, bir evleğine patates ekiyorlar. Öteki sebzelere kala kala bir evlecik yer kalıyor. Çok azdı. Ama buralar iyi topraklar. Her yanını birer adam boyu kazsan, küçücük bir taş çıkmaz. Derin topraklar. Biterli. Hem de köye yakın.

Karataş'ın gündoğusundaki dağların başına yağan kar, baharda erir; bir görülmemiş gürültüyle yuvarlanır yürür; taşını çakılını daha yukarılarda bırakan seller, buraları ince, tatlı bir mille, bir iki kez doldurdu mu, biterli topraklar daha biterli olur.

Ufacık ufacık tarlacıklardır. Köyde sadece Ağali, Kosa, Muhtar Hüsnü, Ekiz İsmail, Üye İbrahim gibi varsılca kişilerinki bir dönümden, iki

dönümden fazlaydı; geri kalanlarınki, yarım dönüm, bir. evlek! Hiç olmayanlar bile vardır. Beş parmağın beşi, Karataş'ta da bir değildir.

Karataş'tan ve çevredeki köylerden çıkan küçük sular bu topraklarda birleşir, aşağılara doğru, dolaylarındaki harımları, fasulye, mısır tarlalarını, bahçeleri, bostanları sulayarak köyleri geçer, sonra çanak gibi küçük bir göle dökülür. Yaz geldi mi göl uçar. Göl bir damla suya özlem çeker. Millet çayın suyunu göle düşürmez. Başında kırılırlar.

Bayram'in harımı küçüktü ama Değirmensuyu denen suyun Köysuyu denen suyla birleştiği açının tam içine düşerdi. Bu açıdaki üç harımdan biriydi. Bayram için, yaz boyunca Muhtarın önünde, "Su! Su!" diye kargalar gibi bağırmak yoktu. Hemen elinin altındaydı; çevir sula, devir sula; sulaması kolaydı.

Bayram, harımını düşündü mü, "Kaderim iyiymiş!.." der saf saf. "İyi bir harıma düşmüşüm! Koşum'um kötü, bir yanı öküz, bir yanı inek, ama harım da iyii, karım da iyi!.." böyle der, kendi kendine güler. Ortalık ıssızsa hafif hafif okşar karısı Haççа'yı.

Sabahın kıpırtıları yeni yeni başlıyordu. Kulpundan tuttuğu işleri eğile doğrula yürütmeğe başlamıştı insanlar. Karataş'ın insanları evlerini izbelerini bırakıp güne güneşe açılmıştı.

Çoğunluk harımlara, bahçelere yürümüştü.

Bayram, kağnının önünde oğlu ile yan yana oturuyor. Övendereyi oğluna verdi. Kendisi konuşuyor:

"Bu yıl patatesi en iyi tohumdan ektik. Hem de fazla ektik. Eğer yıl iyi gelirse, Çelik Paşa'nın yanına bir tosun alacağım Ahmet!" diyordu. "Gözel gözel tarar, tımar edersin, tüylerinden top yaparsın!.." Yepiyor oğlunun sırtını.

Sonra, arkada oturan karısına dönüyor:

“Ulan Haççа; Aymelek’i de temelli sana havale ederim gayri! Buzağı besle, süt biriktir, yağ yap, asla karışmam!..”

Kucağında tohum çıkılarıyla dolu bir kalbur tutan Haçça: “Eğer hasat zamanı sel gelip her şeyi silip süpürmezse...” diye gülümsüyor.

“Asla silip süpüremez!” diyor Bayram; “Bütün bentleri kavileştirdim! Ekim işini bitirdik mi biraz daha toprak çekeriz, olur biter. Önceki yıl herkesinki sele getti, bizimki kurtuldu, gördün...”

“Gördüm dee...” diyor Haçça. “Sel gelmezse başka bir aksilik icadolur... Aman olmaz diyelim olmasın! Çelik Paşa’nın yanına bir tosun alalım, evet! Bir uçtan da kendi düvemiz yetişir. İlk buzasını aldık mı, Aymelek’le birlikte onu da sağarız...”

Ahmet, övendereyi bir öküze, bir ineğe dürtüyor:

“Ben de çizmemi isterim haa! Geçen yıl alacaktın, almadın! Gayri bu yıl sağlam alırsın!..”

Bayram, oğlunun elinden övendereyi aldı:

“Sağlam!” dedi. “Ben çizmeyi sana geçen yıl da alırdım, ama bir yıl daha beklesin, ondan sonra alayım dedim!”

“Niçin?”

“Niçin’i var mı? Biraz daha büyümen için! Eğer büyümeden alırsam, birdenbire büyürsün, ayakların çizmeye sığmaz! O zaman çizmeler hiç işe yaramaz. Bu nedenle, senin bir yıl daha büyümene karar verdim!”

“Ben büyüdüm gayri!” dedi Ahmet. Omuzlarını dik tutmağa, gövdesini yükseltmeğe çalıştı. “Tamam mı, başka büyümeyecek misin?”

Düşündü: Büyümez olur muyum? Sarı Ellez’in Hasan kadar olmayı isterim. Tuttuğum zaman bütün bilekleri bükmek, dibek başında sokuyu en iyi sallamak, düğün oyunlarında ödül almak, davulun önünde en iyi “Heey!” çekmek isterim...

Babası yeniden sordu:

“Tamam mı, bu kadarla kalacak mısın?” Mırıldandı:

“Kalmayacağım ama çizmelerim olursa biraz kalırım...” Bayram, oğlunun başını yeniden okşadı:

“Sen büyümene bak ulan! Güz gelende bir çizme, bir şapka, bir de “delme yelek” alacağım sana! Giyip köy içinde göründüğün zaman bütün kızların gözü kalacak! Hem de dosta düşmana bir gösteriş olur, lazımdır!..”

Ahmet, övendereyi kaptı babasının elinden. İneğe keyifle dürttü. Kağnı hızlandı.

Kara Bayram’ın karısı Haçça:

“Ahmet bir de çakı ister o zaman!” dedi kocasına. “Kemik saplı, zincirli! Ben de bir çevre işlerim. Oğlum onu da takındı mı, o zaman kızlar göt atar ardından!”

Ahmet, altı yaşın sevimliliğiyle güldü. Sağlam, süt beyaz dişleri parladı: “Alır mısın?” dedi babasına.

“Alır mısın da söz mü? Elbet alırım…” Çocuk, ellerini apışarasına soktu, kıkırdadı. Bayram, oğlunu bir daha okşadı:

“Bir yandan da Ortaköy’ün okuluna yazdırırız seni. Ayağında çizmeler, belinde çakı, gözel şapka, gözel kitaplar, gözel bir ceket...”

Haçça:

“Oğlunu bir gözel donattın hey’erif!” diye söylendi. Belli belirsiz bir titreme vardı sesinde. “O zaman, görenler, “Bu oğlan kimin oğlu?” diye soracak...”

Bayram, ardına döndü:

“Sana da bir kuşak alacağım ulan, şalkuşak!..” Haçça yutkundu:

“Şalkuşağa para mı kalır?”

“Kalır!” dedi Bayram. “Kuşakla birlikte bir de basma!..”

“Ben basma kesme istemem! Sen bana dört metre kaputla bir top “alaca” aldın mı, yeter...”

Karataşlılar, Köysuyu’nun iki yanına söğütleri, kavakları sıralamıştı. Batak yerler kurumuş, eski sazlıklar farımıştı. Bayram, sorumsuz politikacılar gibi sesini kabartarak bol keseden atmaya başladı:

“Bugünkü gününe kadar yamalı “alaca” giydiğin yeter! Bundan sonra dal güllü pazenler alacağım, kutnu kumaşlara beleyeceğim ulan seni! İrezilliğe paydos gayrik!..”

Çakırın köprüyü geçtiler. Değirmensuyu durgun, aktığı belli olmadan akıyor. Kağnının köprü ağaçlarında çıkardığı gürültüden yüzlerce kurbağa ürküp suya daldı. Öteden, kofalıktan bir leylek havalandı. Bir böcek uzata uzata öttü. Belki yılandı. Kofalıktan bir leylek daha havalandı.

Bayram atladı. Kağnıyı yedeğine alıp harımın çatma kapısına doğru döndürdü, sonra, hemen oradaki söğüdün dibine çekti. Durdurdu. “İşte bizim harım!” dedi kendi kendine. Kucaklayıp Ahmet’i indirdi.

“Haydi bakalım avrat, sen de in!” dedi Haçça’ya.

Haççа, kucağında kalbur, dikkatle indi. Kalburu kapının kıyısına bıraktı. Heybeyi torbayı indirmeğe başladı. Testiyi, tası taşıdı kapının oraya.

Bayram da öküzle ineği saldı. Kofalığa doğru sürdü: “Bunlar sana teslim Ahmet Çavuş!” dedi. “Zarara ziyana sokmadan güt şuralarda! İyi tanı, kofalığın içine kadar gidip öze möze düşmesin mallar!..”

Bu kofalık, köyün hergelesinin yayıldığı önemli yerlerden biriydi. Camızlara, danalara, sıpalara iyiydi. Uçları iğne gibi uzun dikenli, diz boyu yükseklikte, gür, bir işe yaramaz, yenmez içilmez, mala maşata yaramaz kofaların dibinde çayırlar gelişirdi. Çayırlar tel yapraklı, ince ince olurdu. Hayvanlar buraları kemirir. Değirmensuyu’nun altında bir

geniş düzlüktü. Geniş, uzar gider. İşe yaramaz kofalar, yararsa bir dam topraklarken saçaklara, pardıların arasına koymaya yarar. Ev yapanlar gelip kazarlar, kağnı kağnı götürür. Gene farımazdı. Köyün kırında bayırında çalışan çırpınan insanlar, dağdan odun indiren eşekler, çifte koşulan öküzler, evler, damlar farır, kofalıktaki kofalar sapasağlam durur. Yıl yıldan yenilenir, tazelenirdi.

Geniş kofalığın ortaları özlüktü. Özlüğe bir mal düştü mü çıkamaz. Çabalar, çabaladıkça çökerdi.

Bayram, oğlunu sıkı sıkı bir daha öğütledi: "Aman babam, mallarımızı öze düşürme!"

Ahmet, öküzle ineği sürdü. Kafasında; zincirli, kemik saplı bir çakı, bir çift lastik çizme, bir şapka, boynunda allı çevre, okul, ceket; şimdikinden elli kez daha mutlu bir çocuk, başka bir Ahmet... Öküzle ineği koşturdu gitti. Hem giyinecek, hem büyüyecekti. Düğünlerde "heey!" çekecekti. Dibek başında keşkek dövecek, meydanlarda Sepetçoğlu oynayacaktı. Kızlar... Kızlar göt atacaktı ardından. Kızlar da büyüyecek. Saçı anasının saçı gibi kokan ince bir kızı kovalayacak. Filik saçlı Irazca ninesi de görüp mutlanacak.

EVYERİ

“Öhho, öhho, öhho!..”

Karataş Köy Kurulu’nun ikinci üyesi Haceli, öksüre öksüre kalktı yataktan. Çok işi var bugün. Kerpiç kestiriyor. İşçi, taşçı bakacak. Kardeşi Mevlüt’ün kaynatası, hem de köyün yapı ustası Taşkelle Mehmet’le konuştu, sağlam söz aldı. Yakındaki Gökçekaya’ya varıp bir usta daha bulacak. “Bir usta daha bulursan ikimiz yaparız!..” diyor Taşkelle. Yeni bir ev yaptıracak. Yarın olmazsa öbür gün temeli atacak.

Bu yönü batıya bakan, hem de akmıyor gibi yayıla yayıla akıp geçen Köysuyu’nun dibindeki eski evden kurtulacaktı. İyice bıktı artık. Dini imanı gevriyor, mahvoluyor bu evde.

Bıkmaktan öte, hiç dayancası kalmadı.

Öksüre öksüre uyanıp bakıyor, yastık ıpıslak! Yorgan ıpıslak! Ipıslak üstü başı! Yazın, güzün, ıpıslak! Kışları da var anla sen. Su çıkıyor. Babasına Deli Mehmet derlerdi Karataş’ta. Kara, posça bıyığının altından güldü Haceli: “Deli olmasa buraya ev yapar mı? Adı üstündeymiş rahmetlinin! Bu evde yıllardır oturmağa razı olduğum için benim de adım Deli Haceli!..”

Giyinirken hafiften gülerek düşünmeyi seviyor.

“Bu bizim takımda var bir sakatlık! Bak, kardeşim Mevlüt’ün de eksik bir tahtası. Buradaki benim hissemi alıyor! “Çıkıp gideyim bir uygun yere, yapayım yeni bir ev!” demiyor! Buraya yaparmış ilerde, yıkıp! Ulan gene su çıkar serseri! “Haney yaparım çıkmaz!” diyor. Peki mallar ne olacak altta? Malların samanı ne olacak? Şimdi de ıpıslak olmuyor mu?

Küflenmiyor mu, kokmuyor mu sası sası?” Kardeşi Mevlüt’ün karısı, Taşkelle’nin kızı. “Belki kaynatasının ustalığına güveniyor bizim bilader! Belki fıs fıs konuşmuştur: “Verin üç kuruş, Haceli ağanızı çıkarın, yıkıp

bir haney yapalım yerine!" demiştir Taşkelle. Yarın Muharrem'i de teziktirir bakarsın. Ömer'i de teziktirir. Mevlüt biladerim cinsoyludur biraz.

Ama isterse cinin kendi olsun, nasıl huzur dirlik bulur batağın üstünde? Bana bir piyango vurdu.

Büyük piyango. Bir düşeş yani. Muhtar Hüsnü Ağanın bir iyiliğini gördüm sonunda. Evyeri verdi köy içinden. Kardeşim Mevlüt'ten güzün alacağım paranın yedi yüzünü verdim mi sandığa, tamam! Köy içinde mis gibi bir evyeri! Nemsiz! Çeşme burnumun dibinde. Cami karşımda. Sığır hergele hemen kapımın önünde toplanır. Bir işim olsa Bakkal Hüseyin yakın. Nuri'nin Kahve yakın. Bu evyeri gibisi kimseye düşmez. Benim için haggaten düşeş burası. Oh! Öyle bir ev yaptırayım, iki katlı, haney olsun, bir! Yönü güneye olsun, iki! Önü turalı olsun, üç! Tahta raflı, oyma dolaplı! Yazlık tahta sekili gözel bir ev olsun! Ardında bir hela.

İki odanın arasına küçük bir hamamlık. Ön duvarına bir öküz başı gömdürdüm mü yakışır. İlerde üstüne kiremit de yaptırabilirim. Borçlar bitti. Satılan Necip Bey çiftliğinden sekiz binlik toprak, oh oh oh! "Haceli ağam, saf, çok saf!" diyormuş bizim dangalak Mevlüt: "Bin beş yüze bıraktı hissesini, çekip gidiyor enayi!" Haha haha! Sesini çıkarma Haceli. Ürkütme serseriyi. Varsın enayi desin, avunsun..."

Kuşağını bağladı, çağşırını çekti. Çekti çoraplarını. Posça bıyıklarını düzeltti, bastı üstlerine, yatıştırdı. Şapkasını eğdi hafiften. Kapının dibine vardı. Araladı. Aynada bir daha elledi burnunu bıyığını; düzeltti.

Çıkacaktı. Dönüp karısına baktı. Yatıyor soluna devrilmiş. Kolunun biri dışta. Yorgan göğsünden aşağıda. Saçları boynuna, göğsüne dökülmüş. Dolgunca sarkmış göğsünün biri iç gömleğinin altından. Karaca benizli, yuvarlak yüzlü, dolgunca dudaklıydı Fatma. Geceleri

yanında yatarken olduğundan çok, böyle karşıdan çekiciydi. Ama huysuz. Neden? Belki bu batağın üstündeki gün görmez evi sevmiyor. Burada yatıp kalkmalardan hiç tat almıyor belki. Tat almayınca bir karı niçin yatıp dursun kocasıyla? Sabah akşam yatıp kalkmak isterdi Haceli. "Nur içinde yatsın anam, 'Sizde köpek cinsi var!' derdi. Demek babam rahmetli de düşkündü!.. Neyse! Köy içine ev yaptırıyorum. Diyeyim bizim Mevlüt'ün kaynatasına: 'Pencere bırak günden yana!' Gün yatağın üstüne doğsun. Açınca da püfür püfür essin. Peder Gediğinin yelleri içine dolsun anında. Şöyle mis gibi bir ev olsun. Altta hasır, üstte çul, Gemiş çullarından hem de! Onun da üstünde bizim göklüzili habalarından. Fatma, üzerlik assın duvarlara. Kalaylı tabakları, sahanları dizsin raflara. Dolu Kızılhisar testisini koy kapının ardına. Yeni gelin gibi, dastarını sıkıp bağlasın başına. "Gel gıı!" diyeyim canım çekince. Çocuklar köy içinde oynasın..."

Yüksek gönlü söndü çocuklarını düşününce. Bumburuşuk oldu içi. "Nedir bunların hali?" diye sordu kendi kendine. "İki koca baş, iki ince boyun. Boyunlarının üstünde birer koca tokmak. İki tavşan başı. Saz gibi de sarı yüzleri. Öhho! Güya evde inek var. Ağaransız, görevensiz kalmıyorlar güya. Deriye peynir bile basıyorum bunlar için. Ama işte benizleri. Bu evden beni kurtaran Allah, kardeşim Muharem'i, Boz Ömer'i de kurtarsın. Ama Mevlüt kurtulmaz, hırslı dürzü! O kalır! Bunu yıkar yerine haney yapar. Haney biraz iyi olur belki. Taşkelle usta bilir!.." Birden aklı karıştı: "Ev yaparsa benim 1500'ü veremez! Yooo; ancak güze kadar sabrederim! Güzün vermedi mi, varır tünerim başına; "Haydi bakalım bilader! Allah kardeşi kardeş yaratmış, ama geçimlerini ayrı yaratmış! Benim de borcum var, haydi bakalım!.. Köy sandığı sıkıştırıyor; haydi!.." Ümüğüne basar alırım, hiç tanımam!.."

Çıktı avludan. “Sağ olsun Muhtar Hüsnü! Hoca Dumlu gibi duruyor ardımda! Ulan şu adamdaki insanlığa bak! Hem beni Kurul’a aldı, hem köy içinden evyeri verdi. O komşulara fısıldamasa, kim beni seçerdi Kurul’a? Hem de tırak para demedi şükür! Uzaktan yakından akraba da düşmez, ama elin iyisi iyi oluyor! Şunun yaptığı adamlığa bak: Köy içinden 700’e mis gibi yer veriyor, 1700’e alamazsın! Parasını yaza ver, güze ver! E gayri, biz de adamlığımızı esirgemeyiz yeri gelince. Öhho!.. Kurul’da Ekiz İsmail, Üye İbrahim çemkirip duruyor ara sıra. Ben desteğimi esirgemem. Öhho!..”

Yürüdü Kosa’nın evin önünden. “Ev dediğin işte böyle olacak. Dürzü Kosa, babadan varsıl. Birinci adamıydı babası Necip Bey’in! Kosa’ya kaldı varlığı. Ağali de varsılca. Ali İzzet de...”

Köy içine çıktı. Ta Yukarı Mahalleye yürüdü. Halil İbişle oğlu İsmail’e gitti. Söyledi, evyerine temel kazınanda çalışsınlar, işçi olarak. “Günlüğünüzü üçer liradan veririm!..” İkişer buçuktu geçen yıl. “Aaah; şu sıra her işin ağzını çula kuşu gibi açtığı sıra! Hiç de ev yapacak zaman değil, ama bıktım Aşağı Mahalle’den! Kardeşlerim de söz verdi. Yardım edecekler. Ben de onlara ederim... Kerpicin bin kalıbını 125’e kesiyorlar. İki bin kalıp, çok çok iki bin beş yüz, yeter benim eve. Taşı da Çapar Kâzım’la oğullarına kırdırdım mı, tamam.

Velakin çok para gidiyor! Dayan Deli Haceli! Sıkı dur haa! Olmazsa bir iki koyun satarım canım! Muhtara da dersin: “Heey Hüsnü Ağa, biraz destekle bizi! Ağaç eşiklinin gümüş eşikliye muhtaç olduğu gün gelirse biz de seni destekleriz. Hem de eşşek eşşeği ödünç kaşır, haydi bakalım!..” Destekler mutlaka...”

Muhtargile uğramadı. İlçedeydi Hüsnü Ağa. Kaymakam toplantıya çağırmış. Heykel işi için. Çok para gerekiyormuş. “Az gerekmez zaten! Benden alacağını oraya yatırmak isterse kötü!..” Birden neşesi söndü.

“Benden 700’ü hemen isterse yandım!” dedi. Kovdu bu düşünceyi kafasından. Biraz da bu yüzden uğramadı. Karısı Yılık Atiye’ye bir haber bırakmış olabilirdi. Yılık Atiye, “Haceli şunu getir, bunu götür!..” diye yeni işler buyurabilir. “Parayı da getir, aman abam!..” diyebilir. Hızla aşağıya kıvrıldı.

Taşkellegile uğradı biraz. Usta, sigara içiyor. Karısı Kâmile katmer ediyor. Hemen sokuldu. Birinin yarısını böldü teklifsizce. Bıyıklarını batıra batıra yerken konuştu yapı ustasıyla:

“Kaç vereyim taşın bir kağnısına?”

“Deli misin sen yahu! Taşı Asar’ın, Eski Kale’nin oradan kendin çek hazırca! Nerden şimdi dinamit bulup, küskü bulup, kırdırıp patlatıp şu bu diyeceksin?..”

Nerdeyse eline sarılacaktı Taşkelle’nin. “Herif haggaten iş biliyor! Bilmese usta derler mi?”

“Asar’ın, Eski Kale’nin oradaki yıkıklarda çok taş var! Yüz ev yaptırır! Hazır düzülmüş taşlar! Hökümet kızar ama Muhtarın kolundasın. Hökümetin haberi olasıya biz temelleri çıkarız. Biraz da çamur sıvarız, belli bile olmaz. Üstü de kerpiç olacak nasıl olsa...”

Gün ışığı köyü köşeyi sarıyor. Katmeri yiyip bitirdi:

“Sizin kağnı, bizim kağnı bu işi görür. Ben kendim çekerim doğrusu budur Ustam!..”

“Hee he!.. Ayrıca taşçı tutup boşuna para verme! Çapar’ın oğlanlar aza uza kanmaz! Kaşık kepçe sığmaz dürzülerin ağzına! Bırak dursun paran kuşağında. İşçiye ustaya verirsin yarın...”

“Canııım! Şu diyecek bir para da yok belimde şimdi. Olsa sandığa vermem gerekir. Kaymakam bugün toplantıda para derse, Muhtar da yarın bana para diyecek...”

“Yedi yüz mü alıyor evyerine?”

"Hee..."

"Âlâ, mis gibi!.."

Biraz daha böldü Kâmile yengesinin katmerinden. "Hee, mis gibi, valla billa!.." dedi.

"Elini çabuk tut çabuk! Köy içi onun orası! Başka bir dürzü çıkar, bin verir, Muhtar dönüverir! İki bin bile eder orası. Hem de her zaman evyeri satılmaz köy içinden..."

Katmeri tepti ağzına, gidiyordu. "Beri bak Hacelii!.." dedi Taşkelle. "Beytullah Hoca'ya da bir uğra demiştim, uğradın mı?"

"Unutmuş değilim onu! Çok zor vakit buluyorum. Halil İbiş'le oğlu, yarın geliyor. Bizim biladerler de öyle. Bugün kesin uğrarım Beytullah Hoca'ya..."

"Bugün ne zaman?" "Akşamüstü!"

"Yooook! Hoca işini savsama! Hemen şimdi uğra! Camidedir. Çıkıp gitmeden yakala. Akşamüstü evyerine gider temel kazıklarını çakarız. Huyumu bilirsin, Hoca'dan sağlam cevap almadan çakmam kazıkları! Öyle öğüt aldım ustam Ethemce'den. Beytullah Hoca'ya mutlak gideceksin Haceli!.."

"İyi ya! Şimdi gideyim madem. Nasıl olsa taşçı bakmayacağım. Dediğin gibi yapayım, Mehmet Usta; hoşça kal..."

DUŞTAN AKAN ILIK SULAR

Bayram, kapı yerinde birbirine çatılmış üç ahlat dalını çekip yol açtı. Öte beriyi içeri taşıdılar. Bir yanı ekilmiş, bir yanı ekime hazır edilmiş toprak, bir güzel renk içinde yatıyordu sabah sabah. Tatlı uykusundan uyanmak istemeyen yiğit bir gelin gibiydi.

Bakımlı bir harımdı burası. Çevresi çitle çevrili. İçinde bir tek ayrık, bir tek arsız ot arama. Toprak irmik gibi işlenmişti. Eğri böğrü sınırlarında yer yer karamuklar gelişmişti, tortop ve yüksek! Beş on kök de saz görünüyor.

Bayram:

“Bu çite biraz daha çöyür getirmeli!” dedi.

“Sağlamca bir de kapı!” dedi Haçça. “Üstü örtülü, tokmaklı!.. Her yanını çöyürle iyice germeli ki kimseler giremesin! Ondan sonra da fidan dikmeli. Köşelerine çiçek...” Durdu. Kocasına baktı: Boylu boslu, ama zayıftı. “Bu yıl borç ödemek yok artık değil mi?”

Bayram döndü:

“Yok!” dedi. “Bitti! Necip Bey’i doyurup başettik!..”

“Öyleyse tosunu hemen alalım. Güzün. Tosunu hemen alalım ki, Aymelek’i sağabilelim.

Kursağımıza iki kaşıcık yağ girsin. Koyunların yanına dört koyun daha aldık mı, bize yeter...”

“Yeter...” dedi Bayram.

“Çocuğun benzi sapsarı! Cansız! Ketum kalacak yavrum...”

“Yedirelim. İneği sağalım, koyunların yanma dört koyun daha alıp sağalım, yağ peynir yapalım...”

“Bir diremini satmayalım.” “Satmayalım...”

“Yesin çocuklar...” “Kendimiz de yiyelim...”

Haççа kalburu kucaklayıp söğüdün dibine koydu. Hıyar, acur tohumlarını ayırdı. İki gün önce ıslayıp çıkılara sarmıştı ayrı ayrı.

Kan koca, çapaları ellerine alıp emmenlere doğru yürüdüler. Emmenleri dün hazırlamışlardı. Kıyılarına yanık gübre dökmüşlerdi.

Bugün karıştırıp karıştırıp ekecekler. Çöktüler. “Sen şu sıraya dur, ben buna!” dedi Haçça. “İki baştan alıp çıkıp gidelim...”

Bayram, karısının gösterdiği sıraya geçti. Başladılar.

Haçça, gübreyi çapa ile çekiyor, karıştırıyor, hıyar tohumunu eliyle bırakıyordu. Bayram ise çapayı ilk başladığı emmende unuttu. Gübreyi eliyle çekiyor, eliyle karıştırıyor. Önüne ufalanmamış kesek çıkarsa onları da ufalıyor, sonra bir oyuk yapıp üç acur tohumu bırakıyor, elleriyle üstünü örtüyor. Elleri kuru, ama güzeldi. Çapadan daha uygundu bu işe elleri. Oynadıkça yakışıklı bileklerinde mor damarlar beliriyor. Çalışıyor, kendini işe kaptırıyor. Boyun damarları kasılıyor. Alnından, göğsünden yavaş yavaş ter yürüyor.

“Bayram!” dedi Haçça. Bayram baktı.

“Sen bana güzün kuşak muşak alma! Basma da istemem. Başka bir şey al...”

“Ne alayım gıı?”

“Bir leğen al! Büyücek bir leğen! İçine bir insan girdi mi sığsın! Geniş geniş su dökünebilsin...”

Bayram, karısına ilgiyle baktı. Dudakları titriyor Haçça’nın. Yüzüne ince bir kırmızılık gelmiş. Gözleri parlıyor: “Kış gününde hep içerde yıkanırız, sıcacık! Giysiyi de içerde yıkarım. Küllü suyu yukarı taşıdım mı, tamam... Evin içinde, tertemiz; mis gibi...”

Bayram:

“Askeriyede duşlar vardı!” dedi. “Zabitler yıkanırdı.” Haçça, hâlâ dalgın, Bayram’a bakıyordu.

Bayram:

“Parıl parıl… Temiiiz… Geniş…” dedi.

“Duş dediğin ne ki Bayram?” diye sordu Haçça.

“Duş; yıkanılır! Duş; yani hamam gibi! Sen hamam da bilmezsin; nasıl anlatsam? Ulan, iki tane kurnası var. Yukarıya bir boru çıkıyor. Süzgeçli teneke gibi ağzı var. Dökülüyor.

Kurnayı çevirdin mi sıcak, çevirdin mi soğuk! Ayarlayıp giriyorsun altına. Hiç kesilmiyor. Kendiliğinden akıyor. Allah tarafından gibi. Yani öyle bir şey… Çok hoş… Bize birinde temizlik nöbeti geldi. Bak anlatayım sana! Acıpayamlı Ali oğlu Hasan Tuna ile sildik süpürdük. Sonra aklımıza geldi temizlerken. Dedik: “Yıkanalım!”

Hasan Tuna kapıya durdu, ben soyunup girdim. Önce bir yaktı! Anladım tabii: Soğuk kurnayı açmamışım! Hemen açtım. Su iyice ılıştı. Yeniden girdim altına. Aksilik bu ya, şimdi de sabun yok! Hasan Tuna’ya bağırdım:

“Ulan hemşerim, çabuk bana/sabun bul!”

Aradı taradı, dolabın birinden bir kalıp sabun getirdi, ama nasıl sabun? Sabun dediğin dünya da bu kadar olur! Koku gibi kokuyor! Bir ovdum, bir ovdum başımı, göğsümü, bağrımı! Bir ovdum, ooh!.. Hasan Tuna, diyor: “Haydi hemşerim, çık gayri!”

Ben diyorum: “Ulan dur biraz!..” Hasan Tuna diyor:

“Ulan teğmen geliyor!”

Ben diyorum usuldan: “Ulan işte tamam!..”

Valla Haçça, hiç çıkası gelmiyor o duşun altından insanın! Ondan sonra bak sana anlatayım. Ben çıktım. Kurulanmadan filan giydim gömleği. Neden? Neden olacak; havlu yok da ondan. İşte bu iyi olmadı. Bir insan duşta yıkandı mı, gözelce silinip kurulanacak. Sonra kirli giysilerini yeniden giymeyecek sırtına. Temiz giyecek. Hem de biraz

uyuyacak yıkanmanın ardından... Ha, ne diyordum? Hasan Tuna da girdi. Bu kez de kapıya ben durdum. Beklerim ha şimdi çıkacak, ha şimdi çıkacak... Bekle Allahım bekle; bir türlü çıkmaz bu eşşek sıpası!

Dedim: "Ulan Acıpayamlı! Valla teğmen geliyor!" Kulağı bile duymuyor dürzünün! Habire övünüyor!.." Haçça sordu: "Sular hiç bitmiyor mu?"

"Biter mi gıı? Askeriyenin suyu!" "Kim ısıtıyor peki?"

"Sular ısınık ulan!" "İyi ya kim ısıtıyor?"

"Yukardan dökülüyor!" "Kim döküyor?"

"Kendi dökülüyor!"

"Allah Allah!.. Damda kazan mı var da kendi dökülüyor?"

"Damda değil! Acıpayamlı derdi ki: "Aşağıda, ta bodrumda kazan var. Kocaman bir kazan. Tanker kazanı gibi. Gazyağı, benzin, mazot taşıyan tankerler vardır. Sular bodrum katta bu kazanın içinde kaynıyor!" Acıpayamlı böyle derdi..."

"Aşağıda kaynıyor da dama nasıl çıkıyor?"

"Çıkar! Askeriyenin suyu dedin mi çıkar! Kuvvetli su! Basınçlı! Fışkırıyor! Bahçe suluyorlar. Şimdi burası bahçe değil mi? Gök gövertiyi, hem de çiçekleri sulamak için kürek lazım değil. Eline lastik bir boru alıyorsun, ucunu suyun ağzına taktın da havaya tuttun mu, selvi boyu fışkırıyor. Yukardan yağmur gibi yeşil yeşil dökülüyor!.."

Haçça baktı baktı, dudaklarını devirdi: "Git adam!.."

"Ne git'i gıı? Askeriyenin her bir işi kolayına! Komutanların evinde bile su varmış! Evinin içinde! Baya odasının içinde! Urfalı bir çocuk vardı, emir eri. Öyle anlatırdı. Yüzbaşı her sabah yıkanırmış karısıyla. Hem de üçüncü kattaki evinde! Ak taştan, ak ama nasıl ak, süt gibi ak bir taştan yalak varmış. Önceden sıcak suyla doldurur, ılıştırırmış bu ak yalağı.

Sonra girer otururmuş, uzun uzun yıkanırmış biliyor musun? Bıkasıya kadar! İnsan yıkanmaktan bıkar mı gıı?"

Haççа, saf saf sordu: "Etli miydi yüzbaşı?"

"Etli tabii! Etli ki, kıpkırmızı! Etli olmaz mı yüzbaşı? Mancar! Karısı da etli! Bir gün gördük. Nasıl kırmızı? İnsanın dudağının içi gibi kırmızıydı avradın yüzü! Allah seni inandırsın, hem ak, hem kırmızı!"

"Hiç kir yok mu?"

"Ne gezer kir ulan! Hiç yok tabii!.." "Elleri kuru değil mi?"

"Kuru mu olur? Hep sıcak su, hep sabun!.." "Çatlak değil mi?"

"Hiç, hiç!.." Haçça durdu:

"Dünya da en büyük kim, yüzbaşı mı?"

"Yüzbaşıdan büyükleri var! Yüzbaşı ne ki? Albay var, boynu benim belim gibi! Maaşı da yüksek. Onun karısı daha* ak! Hem de kırmızı! Paşalar maşalar var, kapılardan sığmaz... Büyük adamlar böyledir, anladın mı?"

Haçça baktı, yeniden devirdi dudaklarım:

"Bayram; bak sana ne diyorum? Tosunu aldıktan sonra dört de koyun alalım, başka bir şey almayalım. İki yıl sabredelim, ondan sonra sen git Burdur'a, o duştan al gel!.."

"Olur ama duşa para mı yeter gıı?"

"Yeter! Başka bir şeycik almayız iki yıl!.. Bütün paraları irkeriz. Ahmet oğlana bir çizme alırız alırsak, yeter! Yağın da birazını satarız..."

"Nasıl getireceksin o yalağı, kazanı ta Burdur'dan?" "Eşekle gelmez mi?"

Cık etti Bayram: "Asla gelmez!.." "Kağnıyla getirirsin..."

"Ulan!.. Olmayacak işlere boyun kösersin! Atının ayağında nal yok, gider döşemede koşturursun! Köylü milletine göre değil duş! Onu ancak askeriye yapar! Yüzbaşılar, albaylar, ve paşalar... Haydi kazanı aldın,

yalağı da aldın diyelim, basınçlı suyu nerden bulacaksın köy yerinde? Bulabilir misin? Haydi söyle bakalım?..”

“Kuyu kazarız evin önüne!”

“Gülerler ulan! Kuyunun suyu fışkırmaz!..” Haçça, üzgün:

“Eh madem leğen alalım! Büyücek bir leğen! Geniş... Ben her gün İğdeli Pınar’dan taşırım suyu. Tenekeyi ateşe koydum mu ısınır. Birimize bir teneke yeter. Önce sen dokunursun, sonra ben. Askeriyeninki gibi olmasa da gene iyi olur! Giysiyi de içerde yıkarım. Giysiden giysiye külle suyla gözelce ovunursak, bizim de derimizde fazla kir olmaz.”

Karısına baktı, bu kez Bayram devirdi dudaklarını: “Olmaz olur mu?” dedi. “Ne de olsa köylüyüz!..”

“Olmaz!” dedi Haçça. “Ben adamakıllı ovarım! Çorabın içine sabunu koydum da bütün kuvvetimle ovdum mu, kir mir, bir şeycik kalmaz...”

“Ne kadar ovsan duşun yaptığını asla yapamazsın avradım, uğraşma! Köylünün kiri, öyle giysiden giysiye ovmakla filan çıkıverse daha ne istersin gı!..” Dudaklarını yeniden devirip güldü Bayram: “Çok safsın be Haçça!..” dedi. “Hem köylünün kirini bir kezcik temizledin diyelim, öyle kalacak değil ki! Gene kirlenir! İnsan köy yerinde boyuna terler, toza toprağa batar, öyle değil mi? Ama onlar hiç terlemez, hiç toza toprağa batmaz. Onları sen ne bileceksin? Bir yıkandılar mı, kirlenmeye kalmadan bir daha yıkanır onlar! Yaa, akıllım!..”

KOCA KİTAP NE DİYOR?

Taşkelle Mehmet Ustanın dediğini yapacak Haceli. Ama ondan önce kerpiç kesilen yere uğramalı bir de. Toptan pazarlık edip götürü vermişti. Uğradı baktı. Çok iyi gidiyor iş. Oh! oh! oh! Küçük kardeşi Boz Ömer başlarında duruyor. Güzel çiğnemişler, aktarmışlar, sakız gibi yapmışlar çamuru. Böylece kerpiç kaygısı bitiyor. Sevinç içinde ayrıldı oradan. Yürüdü.

Köy içinden geçerken başını döndürüp övünçle baktı yeni evyerine. Düşgücünü işleterek orda yükselecek haney'i gözünün önüne getirdi. Ak toprak ıslamış, hayatın duvarlarını sıvıyor karısı Fatma. Diplerine, kırmızı toprakla kuşak çekecek. Cumaları camiye gidecek kendisi. Köy içinde evi olur da gitmez mi insan? Düzmeşe'den, Gökçeyaka'dan, Alanköy'den, Küçük Çardak'tan gelenlerin birini ikisini alıp evine getirecek. Çiçekli basmadan yün minderler yaptıracak. Hayatın ucundaki tahta sekiye oturmak, oradan cami çeşmesine baka baka kahve içmek, sonra karısının sahanda pişirdiği yumurtayı yemek, pekmeze ekmek banmak, bulgur aşını kaşıklamak çok hoş olurdu.

"Piyangodan da ileri; düşeş!" dedi. "Elimle atıp, zarımla getirdim düşeş bu evyeri bana! Öhho!.. Zaten öteden beri bahtım iyidir. Ara sıra ters gider işte. Şimdi Kurul üyesiyim, Muhtar Hüsnü ardımda. Ters giden işi doğrusuna döndürürüm. Zor değil artık. Öhho!.."

Tam caminin avlu kapısından girerken bir öksürük geldi. "Aşağı Mahalle'deki ev temelli çürütmüş bizi! Çaba gösterip biladerim Muharrem'i de çıkarayım oradan. Kıyıdan köşeden, Söke'ye gidip gelmeyenlerden bir yıkık alıp oraya bir ev de Muharrem'e yaptırayım. Hazır kardeşimiz Mevlüt'ün kaynatası usta. Kendim de yardım ederim. En küçük biladerimiz Boz Ömer'i de yanıma alırım. Bırakıvermem

ortada. O da yardımcı olur, kolu gücü yerinde delikanlı. Askerliğini yapıp gelsin, beğendiği kızı alacağım ona. Kamber'in kızlardan birini bile alabilirim. Öhhoo!.."

Kapının dibinde pabuçlarını çıkardı. Beytullah Hoca caminin içinde inil inil Kur'an okuyor. Sesi geliyor. Kapı hafif aralı. "Bismillâhirrahmanirrahim!" çekti bütünce. Sağ adımını attı. "Öhho!.." Namaz kılmağa geliyor gibi, şapkasının siperliğini ardına döndürdü. Upuslu yürüdü kapıdan dört beş adım.

Yüksek tavanlı, kireç sıvalı, alçı işlemeli, bezemeli bir yapıydı Karataş camisi. Harfi, noktası birbirine binmiş yazılarla, çiçekler içinde, peygamberlerin, saygıdeğer halifelerin adları yazılıydı...

Mihraba ardını dönmüş, sırtına hırkasını geçirmiş, başına yeşilli beyazlı beresini giymiş, önüne ufacık rahlesini koymuş, durmadan okuyor Hoca. Gerçekte kitaba bakmıyor. Çoğunu belleğinden okuyor, gözlerini tavanda, duvarda, kapıda gezdirerek, ara sıra yumup açarak, bilgin bilgin sallanıyor.

Haceli'nin girip geldiğini, orta yerde saygılıca durduğunu gördü. Bir bağlantı yapıp keser birazdan. Haceli'yle göz göze geldiler. Okumasını sürdürdü Beytullah Hoca. Haceli eşek değil, anladı, üç adım kadar önünde diz çöküp oturdu. Elini dizine koydu. Dinlemeğe başladı. Arapçaydı Hoca'nın okuduğu. Bunları anlayacak derecede bilgili değildi Haceli. Ama korkuya yakın bir saygıyla, hakkını vererek dinliyor. Her halde bunca saygının, diz çökmenin gereğini anlar Hoca. Fırsat bu fırsat deyip uzattıkça uzatmaz.

Çok eskilerin hocasıydı. Kırk yılı geçmiş, belki elliye devrilmişti, şu köyün camisine emek veriyor. Ta Yemen'de savaşmış, Kanal çarpışmasında, Kutulamare'de bulunmuştu. Tutsak olmuştu. Yoksulluklar ve yoksunluklar içinde geçti yılları. Subaya aylık, askere

tayın yok. Askerlik denmez, savaş denmezdi, bir dipli sefillik. At gübrelerinden arpa seçip karın doyurmuştu çok. Şam'ı, Halep'i o sayede görmüştü. Askerlik, tutsaklık derken tüm kutsal toprakları dolaşmış, Mekke'yi, Medine'yi "ziyaret" etmişti. Gene de çok talihsiz bir hoca sayar kendini. Yok denecek kadar azdı cemaati. Hele bahar patlayıp işin gücün ağzı açılınca, tek kişi kalmaz köyde. Vakit namazlarını iki üç kişiyle, bazan tek kişiyle kılar. Oğlu vardı, çok istemişti hoca olsun. İki kez "hatim" indirmişti. Sabırsız, sebatsız çıktı. Dünya işleri daha tatlı geldi. Hovardalık yaptığı çalınıyor kulağına. Çok seviyor, bir türlü ayrılamıyordu kadınların ak baldırından, göğsünden, dudağından. İzledi birinde, gözüyle gördü Gedikdiş'in Hörü'yle, tahta ambarın üstünde avkaladıklarını. Sözde evlendi, mevlendi, gene boşlamadı Kıllıbacak Hörü'yü. Gençliğine, cahilliğine verdi uzun süre. Sabretti. Hoşgörmüş gibi davrandı. Vaktinde kendi de az çok o taraklara bez germişti: Hatta Arabistan'da! Hatta daha yakın zamana kadar Fatmaca'yla! Fakat aktı aktı, duruldu içindeki deli su. Ama oğlu dur durak bilmedi, hep dörtnala gitti şer yolunda. Şimdi de rakı içiyor kopuk arkadaşlarıyla. Bir hoca için bundan büyük talihsizlik olur mu? Ve karısı. Söz dinlemez, gem almaz.

Vaktiyle boşayıp atsa ne vardı. Talihsizliği acılı bir çörek gibi oturup durur içinin derinliğinde. Kızları da başka başka yüzkaralarıydı... Yuta yuta verem olmaktansa temelli hocalığa verdi kendini. "Hakk"ımı az verdiniz, camiye az geldiniz demeden, köylüye kafa tutmadan, Muhtarın, Kurul üyelerinin arkasından atmadan götürüp gidiyor bunca yıldır. Daha kaç yıl götürecek kimbilir?

Birden sesini değiştirdi, "Sadagallahülaziiim!.." dedi. "Süphane rabbike rabbil izzetü amme ya süfuun!.." Bitiriş duasını tamamlayıp "Fatiha!" dedi. El kaldırdı havaya, okuyup üfürdü, elini yüzüne çaldı.

Fatiha'dan sonra Haceli de el kaldırdı, okuyup üfürdü, elini yüzüne çaldı. Sonra dizin dizin gitti. Hoca'nın eline kavuştu, saygılıca öptü, alnına götürdü.

Mutlandı, ansızın bir gönenç duydu Beytullah Hoca, Köy Kurulu'nda üye, gençten bir adam, olağanüstü saygı gösteriyor, aferin!.. İçinden içinden gülerek, hem de göz ucuyla süzerek, "Hoş geldin evladım Haceli Efendi!" dedi. "Nasılsın bakalım, iyi misin?"

"Sağlığına duacıyım Hocam! Allah ömrünü uzatsın..." "Hayrola? Bir derdin mi var?"

"Sağ ol! Hiçbir derdim yok Sayın Hocam! Var gerçekte, çok derdim var, ama şimdi onların sırası değil! Hiçbir derdim yok çok şükür! Yalnız, Aşağı Mahalle'nin batağında çoluk çocuk neler çektiğimi biliyorsun. O yüzden yeni bir ev yaptırmaya niyetlendim. Kerpicim kesiliyor. Allah izin verir, hem de nasip ederse hemen başlatacağım. Yeri, sahipli mi, değil mi, bir anlayıver diye zatına geldim..."

Dikkatle dinledi, içinden içinden gülmesini sürdürdü Beytullah Hoca. Sonra usulca sordu: "Hayırlı uğurlu olsun! Cenaballah erdirsin, vardırsın, çoluk çocuğunla güle güle oturmayı nasip etsin; nereye yaptırıyorsun evi?"

"Köy içine yaptırıyorum değerli Hocam. Bilmem haberin var mı, köy sandığı sıkışık biraz. Bir heykel davası var il merkezinde. Vali salma salmış. Kaymakam para istiyor. Muhtar Yeşilova'ya gitti. Bana bir evyeri verdi. Hemen aldım. Çünkü bir yandan çok lazım, oturduğum evden su çıkıyor, bir yandan da köy sandığının durumu. Alıvereyim dedim. Borç harç. Ne yapayım Hocam? Allahın büyük desteğiyle Muhtar Hüsnü'nün gölgesinde gün gören bir tünek sahibi olayım diyorum. Taşkelle'ye temelinin kazıklarını çaktırmadan sana geldim, benden ilmini esirgeme gözel Hocam..."

“Allah tuttuğun taşları altın etsin Haceli! Sıra saygı bilen insana canımı esirgemem! Hele söyle bakayım, köy içinin neresi oluyor senin evyeri? Karşıdan bakınca uygun mu önce?”

“Uygun Hocam, birinci! Düzmeşe yoluna çıkmadan...” “Kara Bayram’ın evinin yanı mı?”

“Biraz önüne düşüyor Hocam...” “Kaça aldın oğlum orasını?”

“Yedi yüze aldım değerli Hocam! Güze dedik Muhtarla, ama belki hemen isteyecek! Yeşilova’ya Kaymakamın toplantısına gitti bu sabah erkenden...”

“Gözel yer oğlum; camiye karşı, ve birinci! Bu Kara Bayram’ın babası Kara Şali biraz saftı, ama temiz adamdı. On dört yıl askerlik yaptı. Yaralandı, sakatlandı, tutsak düştü, çile çekti, Yemen, Yunan, hiç kaçmadı! Dönüp geldi, “Madalya verelim gel!” diye çağırdılar, gitmedi.

Kaçanlar şimdi şeref aylığı alıyor. Kendisi ölüp gitmişlerin çoluk çocuğu, karıları... Kara Şali, “Ben vatanım, Allahım için savaştım!” dedi, dönüp bakmadı. Pek sinerli savaşlar değildi o savaşlar be oğlum! Üstümüzde Allah var, her ayıbımızı gördü, şimdi de konuştuklarımızı duyuyor; bir yandan din kardeşlerimize silah çekmeyelim diye, bir yandan bıkkınlıktan, bezginlikten hep kaçtık! Cebelibereket’e kadar yirmi üç günde geldim ben. Gündüzleri bir çalının, bir dikenin dibinde saklandım, geceleri yürüdüm. Çöl köylerinden dilendiğim ekmeği günde kurutur, suda ıslatır yerdim. Dişlerimin dibinde et kalmadı be oğlum. Cebelibereket’ten bu yana da sürüne sürüne on günde kavuştum. Doğruyu ahrette mi söyleyelim, hep kaçtık! Yemen savaşları ölüm savaşlarıydı! Baban Deli Mehmet’le Pendik iskelesinden binmiş idik vapura. Çanakkale’de yaralandı. Selimiye’de bitlendi. Asker biti aklı karalı, sıvandı kolumuza belimize. Ben onu süpürdüm, o beni. Ben de Yunanda yaralandım. Gene kaçacaktım. Kemal Paşa tabancasını çekti,

“Kaçanı kendi elimle vururum! Karınız kızınız düşman elinde! Siz düşünmüyor iseniz ben düşünüyorum; kaçmayın!” dedi. Bir yandan aç, bir yandan çıplak, bir yandan da kurşun korkusu; atıldık düşmanın üstüne. İstersen atılma. Allaah, öldürmedi mi öldürmüyor.

Bayram’ın babası Kara Şâli’yle aynı günde dönüp geldik. Allahtan bir engel yoksa, şimdi oğluyla komşu olacaksın. Onu ardına alacaksın. Çoluk çocuğun Bayram’ın çoluk çocuğuyla uzluk edebilir mi? Karın Fatma geçimli mi Haceli Efendi?”

O kadar uzatmış, hem de dağıtmıştı ki sözü, sabrı bitiyordu Haceli’nin. Karakol soruşturması yapar gibi, “Karın Fatma geçimli mi?” diyor. Caminin içinde, Kelâmı Kadim’in başında Fatma’nın sözünü filan ne açıyorsun be Hoca?

“Fatma senin iyi bildiğin insandır. Uzluk yönünden Allanın meleğidir, bu kadar derim...” “Aferin maşallah!..”

“Sağ olasın Hocam...”

“Yeri de Muhtar verdi değil mi?”

“Sandık namına Muhtar verdi. Yedi yüze...” “Kazık çaktıracaksın, danışmağa geldin?” “Danışmağa geldim, sahipli mi, değil mi?” “Hayhay! Açar kitabı bakarım. Ancak...”

Hoca’nın yüzüne derin bir yalvarmayla baktı Haceli: “Çabuk bak gözel Hocam!..” dedi.

Beytullah Hoca, sol eliyle ak sakalını tuttu, sağ eliyle önündeki Kelâmı Kadim’i kapattı. “Ancak akşama bakabilirim diyecektim, ama öğlen namazından sonra uğra! Bakar araştırır, söylerim inşaallah!..”

“Şimdi baksan olmaz mı Sayın Hocam?”

“Şimdi hemen olmaz oğlum! Okuyup üfürmem, kitapları açıp ince ince araştırmam lazım... Bu da biraz sürer...”

“Peki öğlene olsun saygıdeğer Hocam! Yarın Halil İbişle oğlunu alacağım. İki de bizim bilâderler; dört! İşbaşı yaptıramazsam boşu boşuna para vermem gerekir, yazık değil mi Hocam! İşler ağzını açtı, biliyorsun! Elini öpeyim çabuk bak da kazıkları bugün çaktırayım Taşkelle’ye. Yarına hazır olsun aman Hocam!”

“Allahtan bir engel çıkmazsa akşamüstü çaktırırsın Haceli. Yarına gene hazır olur!..” dedi Beytullah Hoca, kalktı. Haceli’nin önü sıra çıktı camiden. Gün ışığı her yeri kaplamıştı.

“Yedi yüz lira verecekmiş! Muhtarla anlaşmış...” diye söylene söylene gidiyordu Karataş’ın kadim hocası. “Ardında Muhtar, Koca Dumlu dağı gibi destek! Evet, eveeet!..” diyor, Kara Bayram’ın evine doğru bakıyor. Bayram’ın anası filik saçlı Irazca, eşeği, danayı çıkarmış, hergeleye sürüyor. “Deli Haceli’nin ardında Koca Dumlu gibi Muhtar Hüsnü...”

Kitabullah’ı açıp bakacaktı... Bakıp da ne diyecekti Beytullah Hoca? Yerlerin, yeraltında yatan eski sahiplerini, yenilerden takan olmadığını çok iyi biliyor. “Allaaah bin bin razı olsun Taşkelle’den! Ustası Ethemce’nin yolundan çıkmıyor. Temel kazıklarını çakmadan bir sorduruyor gene!..” Kendi de uygun bir karşılık bulup söylüyor. “Ardında Muhtar...”

“Yok oğlum Haceli, sahipli değil! Yok! Cenaballah, evelinden ahirinden sana uygun görmüş orayı! Çaktır kazıklarını!..” diyecek. Ardında Koca Dumlu gibi Muhtar vardı...

YILANLAR

Koca Dumlu, toprağın yüzüne çökmüş, uyur gibi oturuyor. Başında, göğsünde gün ışıkları oynaşıyor. Kara Bayram, koca dağa hayran bakıyor uzaktan. Ansızın bir çığlık duydu:

"Babaaaa!.. Ulan babaaa!.." Ahmet geliyordu soluyarak. Hemen doğruldu Bayram.

Ardından Haçça da kalktı. Düşündü, ne var acaba?

Bayram: "Ne var ulan Ahmeet?" diye bağırdı. "Nedir babam o halin?"

Haçça, kendi kendine: "Korkmuş bu çocuk, başında kötü bir iş var heralım..." dedi. Ahmet soluk soluğa yaklaşıp geldi:

"Yılan vavar, baba yıyılaaaaaan!.." diye kekeledi. Bayram, oğlunun omzunu tuttu:

"Nerde ulan yılan, göster nerdee?"

"Kofaların arasında!.. Önümden akıp gitti baba! Uupuzun!.." "Nereye gitti?"

"Öküzün yanındaki kofaların iiçine!.."

Bayram koştu. Çapa elinde, kapıdan atladı. Hemen öküzün yanına vardı. Çapanın sapıyla dürttü, "Yürü Çelik Paşa, hooooha!.." dedi, yürüttü öküzü. Sonra ineği sürdü: "Haydi Aymelek!.. Kıvrayıverin azıcık!.." Kofalıktan ikisini de çıkardı. Kofaların arası korkuluydu. Kofasız yerlerde de ottan kökten eser yoktu. Mallar kemire kemire bir şey koymamışlardı. "Hoooha!.." dedi.

"Heeey, Ahmeeet!.." diye bağırdı sonra.

Ahmet, anasının yanına durdu. Eli ayağı titriyor. Haçça su içirmeye çalışıyor. "Bir yanına bir şey olmasa bari ay anam!.." diyor oğluna.

"Ahmeeet, ulan Ahmeeet!.." Ahmet dönüp babasına baktı. "Hangi kofanın içine aktı yılan ulan?"

Ahmet eliyle, başıyla işaret etti: "Ardındaki kofanın, işte o kofanın!.." Haçça da kalkıp o yana doğru yürüdü.

Bayram kofaların içini bir bir gözden geçiriyor. Çapanın sapı ile karıştırıyor, dürtüştürüyor. Karıştırırken eline kofanın dikenleri batıyor, kanatıyor.

"Bulursan öldürecek misin?" dedi Haçça.

Baktı karısına: "Yooook!" dedi Bayram. Güldü. "Hiç öldürür müyüm? Akşama yemeğe çağıracağım eve!"

"Ne zararı var sana yılanın?"

"Bugüne kadar hiç duymadın mı anamdan? Savaşımız var yılan milletiyle! Bu ırzıkırıklar, oldu bitti, bizim takıma düşmandır! Öküze ineğe zarar verirler! Fırsatını buldular mı esirgemezler!.."

"Madem surda çayırda gütsün çocuk..."

"Oraya da gelirler! İçinde kötülük oldu mu buradan yürüyüp İzmir'e kadar gider yılan milleti! Üşenmez! Onun için, çayıra da gelirler Haçça! Bize büyük hınçları var!.."

Bayram durup Ahmet'e seslendi:

"Gel ulan ödlek!.. Gel şuraya!.. Adam bu kadar korkar mı bir yılandan? Bir de çavuş diyoruz sana. Efe diyoruz... Gel surda, alanda güt malları; gel!.. Bak, saklandı namussuz! Görürsen çabuk bana haber ver. Hem hiç korkma, aldın mı taşı, yapıştır. Sonra da kaç.

Mümkünü yok yetişemez!" Karısına göz kırptı: "Biz de gidelim haydi!" dedi. Yeniden işin başına geldiler.

"Buralara da tere, marul saçalım Bayram!" diyor Haçça. Elindeki çıkıyı açıp tohumu saçıyor. Sonra hafifçe toprağı karıştırıyor, yanındaki testiden üzerine az az su serpiyor. Biraz da kavun, kelek ekecekler harımın taban yanına. Her çeşitten olacak harımlarında. Güzel olacak.

Bayram, hem çalışıyor, hem çok eski bir kitaptan okuyup anlatır gibi, Kara Şali takımına düşman olan yılanları anlatıyor:

"Güroluk çamlığında bir Şahmaran varmış. Bir başına dolaşırmış oralarda. Cümle yılanların kralıymış. Oralara insan ayağı uğratmazmış. Oralardan çam değil, çiğdem bile koklatmazmış. Çevresinde kavmi kabilesi. Bir hoş saltanat sürüp gidiyormuş... Duyarsın, benim babam Kara Şali herkesin gittiği yola gitmezmiş. Kalkmış, bir gün, bu yasak dağa saban okluğu kesmeğe gitmiş. Şahmaran, Ayının Bal Yediği Dere'de bir küçük çamın dibindeymiş. Başı tavşan başına benzer. Gözleri tavşan gözünden iri. Kulakları küpeli. Çöreklenmiş yatıyor. Derisinin kimi yeri kırmızı. Beneklerinin kimi beyaz, kimi sarı, kara mara, boz...

Alem, "Sana dokanmayan yılan bin yıl yaşasın!" deyip dururken, babamın efeliği tutmuş: "Milletin yüreğini titreten namussuz bu mu?" deyip çekmiş nacağı! Kuyruğunun uzunluğu, belinin kalınlığı filan korkutmamış gözünü! Yılanın tavşan başı, tavşan gözü vız gelmiş.

Parça parça doğrayıp yığmış oraya! Eşeğe yükleyip köye getirmek istemiş; bir yanına odun sarıp yüklemeyi düşünmüş. Sarp sarp düşmüş parçaları. Babamı sevmeyenler, "Yılanı uykuda bastırmış!" diye bir söylenti çıkarmışlar, ama hiç tutmamış. Tutar mı? İsterse uykuda olsun! Böyle bir yılanı öldürmek kolay mı?.. Şu Ömer Çavuş filan üşenmeden bakmaya gitmişler. Yiye yiye bitirememiş kartallar. Anlatmış gelince: "Deli bu Kara Şali!" demiş. Babamın şanı, dağların ardındaki köylere taşmış. Yirmi gün kadar da hasta yatmış bundan ötürü. Genç yaşında. Gençmiş o zaman. Anamı almamış daha... Yemen'e filan gitmemiş..."

Haçça dinliyordu.

"Anam anlatır bunları sık sık!" dedi Bayram. "Masal söker gibi söker... Duymadın mı hiç?" "Bunu duymadım..."

“Duy işte! O günden beri Güroluk çamlığının tekmil yılanları bizim takıma düşmandır! Hem de inadına çoğalmış, kırı bayırı, çamuru çayırı doldurmuşlardır. Küpeli, çıngıraklı, başı boynuzlu, tokalı, ufacık kafalı; çil, yeşil, kırmızı, boz, Alanköylü Hacı Arap gibi kara, gelin gibi süslü, padişah gibi bezemeli boyamalı yılanlar... Tür tür gelip malımıza canımıza ne zarar verebilirlerse kâr sayarlar. Üç yılda bir saldırırlar. Aşağı Bekköy’de benim adını aldığım bir Bayram emmim vardı. Onun bir kızı; adı Hanife. Sekiz yaşındayken, çavdar biçtikleri tarlada, ahlatın dibinde uyurken yılan sokup öldürdü bu Hanife’yi. anam anlatır, gene bir halam varmış. Ortaköy’e gelin gitmiş, bir gece onun da boğazına yılan akmış, çıkaramamışlar; ölmüş! Daha neler... On yıl kadar oluyor, bir tosunumuz gitti. Ekin aralarında otlata otlata beslemiştik. Karşıdan bakıldığı zaman kemiği sırıtmayan, şöyle ellerinki gibi acar bir öküz diyorduk. Tam boyunduruğa Kosacağımız zaman onu da yılan aldı elimizden! Yılanlar böyle yaptıkça bize de onları bir bir öldürmek düşüyor. Biz onlara, onlar bize. Birbirimize ne zarar verebilirsek... Yılanlar, güya, toplanıp karar vermiş aralarında. Bizim kökümüzü yeryüzünden kazımadıkça içleri rahat etmeyecekmiş!.. Kralları Şahmaran’ı öldürmüşüz çünkü...”

Haçça’nın dehşetten gözleri büyüyor. Birdenbire sordu: “Yılanlar nasıl karar verebilirmiş? Dili yok, ağzı yok?” Bayram:

“Tehhoo!..” dedi. “Yılanın dili öyle bir dil ki, insanın dilinden daha anlaşılır! Her yaratığın bir dili vardır cihanda. Ama yalnız kendi aralarında konuşmaya mahsus. Hem bu yılan milleti çok akıllı olur Haççaa! Akıllı olur da fikirleri noksan gelir. Hele bir de fikirleri tamam gelse yok mu, külümüzü temelli göğe uçururlar bizim! Hayvanlar böyledir Haçça!.. Beytullah Hoca çok anlatır. Kimi hayvanda akıl çok olur, hiç fikir bulunmazmış. Kiminde de fikir çok olur, hiç akıl

bulunmazmış. İkisi birbirine denk olsa, insanlar hayvanlarla asla başa çıkamazmış. Eşşeğe semer vuramazmışız. Öküzü çifte Kosamazmışız. İneği sağamazmışız. Beytullah Hoca diyor ki: "Allanın adaletine hamdolsun! İnsanlar O'nun adaleti sayesinde özgür yaşıyor dünya» da?" Beytullah Hoca böyle söylüyor. Beytullah Hocada laf çok..."

Haççа, içinde karmakarışık bir korku; kalbura gitti, bir çıkı daha aldı.

"Bunda feslikân var!" dedi. "Şu sırtlara serpeyim de gözel gözel koksun yarın... Hem de topfeslikân..."

"Koksun!.." dedi Bayram. Sonra doğrulup oğlunu gözetledi. Öküzle inek beride yayılıyor. Ahmet ötede bir kofanın çevresinde dönüyor. Elinde kocaman taşlar.

"Heey Ahmeeeet! Görünüyor muu?.." Çocuk başını kaldırıp salladı: "Hayır hayır!"

Bayram: "Görünmüyormuş demek!" dedi. "Çaktılar hemen, sindiler bak! Yani radyo anteni gibi anteni vardır bu ırzıkırıkların!.."

Haççа:

"Dün fasulyeyle patatesi ekerken unutmuşuz, kendir ekmemişiz ay Bayram!" dedi. "Boş bir yer koymadık, ne yapsak acaba? Çok istiyorum birazcık da kendir ekmeyi!"

"Sorun mu?" dedi Bayram. "Kıyılara serperiz, olur biter! Serper, yüzünden yüzünden karıştırırız."

"Ya öteki tohumları deşersek?"

"Deşmeyiz! Onlar aşağıda kaldı. Kendiri yüze serperiz." Haççа:

"İyi akıl!" dedi. "Heybede tohum var, çıkarayım da ekiverelim madem!.." Heybeye doğru yürüdüler beraberce.

"Kendir kokusu öyle hoşuma gidiyor ki!.." dedi Haççа. "Evin içinde, yaz kış, dört kök kendir olsa, koklasam diye yıllardır hevesleniyorum."

"Saksıya ek de bir tanı istersen!" Haççа, "Bu da iyi akıl!" dedi içinden.

Heybeyi açtılar. Onun da içinden çöreklenmiş bir top yılan çıkacak gibi korkuyor Haçça. "Gürp gürp!.." vuruyor yüreği. Bayram, karısının korktuğunu anlayınca bileğinden tuttu:

"Ne korkuyorsun Haçça?" dedi. "O kadar değil canım! Heybeye giremezler kolay kolay! Giremezler asla!.."

Haçça:

"Sekiz dokuz yıldan beri ben de sizin takıma karıştım. Yılanlar beni de kendilerine düşman bilmez mi?" dedi.

"Dedim ya, akılları var, fikirleri yok. Hiçbir şey yapamazlar, korkma!.."

"Bir daha böyle, yılan çiyan konuşma benim yanımda Bayram! Gözüme günlerce uyku girmiyor! Geçmiş yıllardan birinde, kaynanam bunlardan biraz anlattı da altı ay hep korktum. Sana demezdim ama evin damında bir ufak tıkırdı olsa tingedek düşerdim. Pardılarda, merteklerde dolaşır da iniverirler diye korkardım. Hatta ne yalan söyleyim, şimdi bile yüreğimin yağları eriyor..."

"Erimesin! Neye eriyormuş? Yılan milleti daima alt katlarda dolaşır. Toprağın altına, ya da temelin içine girer onlar. Evin üst katına, damına asla çıkamaz..."

"Neden?"

"Neden olacak? Aklı fazla, fikri eksik de ondan! Ben bu yaşıma geldim, ağaçta yılan görmedim. Yılan dediğin sürünür gezer. Hem de yerlerde..."

"İyi akıl!" dedi Haçça gene. "Evin her yanını sıvadım. Hiçbir delik yok. Güz gelince damın merteklerini de sıvayacağım. Ak toprakla bir de yüz çekerim..."

"Çek!" dedi Bayram. "Ev gözelleşir. Şehir evleri gibi olur. Onların evlerinde bizimkiler gibi dam yok ama. Kiremit döşemişler, altına tavan çakmışlar. Kar gibi tavan..."

"Ben de kar gibi yaparım!" "Yap..."

Fasulye ile patatesin kıyılarına kendir ekmek için birer küçük çizi çektiler. Sonra kendiri döküp üstünü örtmeğe başladılar.

Bayram:

“Fazla sık ekmeyelim Haççа!” dedi. “Fasulyenin, patatesin yelini keser sonra!”

“Bu bizim harım daracık!” dedi Haççа. “İnsan neresine ne ekeceğini bilemiyor! Ah, azcık geniş olsaydı!..”

“O da olur!” dedi Kara Bayram. “Sabret bakalım. Atımın alnına yavaş yavaş gün doğuyor gali!”

Haççа: “Necip Beyin çiftliğinden eller beşer altışar binlik alırken, biz ala mı bildik? Üç bin!.. Üç binin subasarı üç evlek, kırı da kırk beş dönüm...”

“Yarıcılıktan kurtulduğumuz yeter ulan! Ya gene bu üç evleği eksek, kaldırdığımızın yarısını ağaya versek daha mı iyiydi? Yılda yirmi dönüm nadas, yirmi dönüm ekin, ondan kalkanın da yarısını ağa bölse daha mı iyiydi?”

“Az mı çektik Bayram?”

“Az çekmedik. Üç bin liralık borcu yedi yılda ödedik. Kır bayır, fazla kalkmıyor topraktan. Gayri bundan sonra geniş bir nefes alırız...

“Geniş nefesi, tosunu, koyunu aldıktan sonra alırız! Leğeni, kazanı aldıktan sonra! Evin yamacına bir küçük oda çevirdikten sonra! Bir göz odada bunca nüfus sıkışıp kaldık. Ya böyle yapmalı, ya da yan odadaki taku tuku temizleyip aşağıya almalı, kaynanama orasını hazırlamalı. Ya da kaynanam şimdiki odada kalmalı, biz yan odaya geçmeliyiz. Borç ödeyeceğiz diye habayı çulu sattık, bir uçtan da yaygı yapmalıyız biraz...”

Bayram:

“Bu dediklerinin hepsi olur!” dedi. “İçkim, kumarım yok. Çok değil, iki üç yıl sabır yeter. Düşerse biraz harımlık alırız hatta! Ama paramız olursa tabii. Parası olan her şeyi yapar. Öteygün konuşuyorlar Nuri’nin Kahve’nin önünde: Necip Bey, çiftliği biz ortakçılarına satınca bankadan beş yüz bin lirayı almış. Gitmiş doğru İstanbul’un Boğaziçi’ne. Bir büyük ev yaptırmış. Yedi kat. Bir de büyük bahçe almış. Evin her katında kiracı olarak dört hane eyleşirmiş. Kıyametin parası aydan aya. Diyorlar ki: “Çiftliği sattı parayı çoğalttı, gitti İstanbul’a, bir büyük ev aldı. Büyük evden, aydan aya aldığı parayı da çoğalttı mı, bir büyük otel yaptıracakmış. Büyük otel, günden güne kıyametin parasını getirecekmiş. O zaman, hem evin, hem otelin gelirini birleştirdi mi, İstanbul’u satın alacakmış. Böyle diyorlar. Tomafilleri varmış şimdi. On tane kamyonu... “Oteli yaptırdıktan sonra bir de tiren alacağım şan için!” diyormuş. Sen tireni bir görsen! İyi evler gibi gözel odaları var. Yüz kişi oturur birinde. Hem oturur, hem gider. Yorulmadan. Şimdi Necip Bey işini yürüttü bak.

Neyle yürüttü? Parayla? Hani bir sıracalı oğlu vardı, onu Avrupa’nın okulunda okutuyor. Parmak kadar bir şeydi biz delikanlıyken. Kurbağadan korkardı. Avrupa’nın okulunu okuyup gelince, fabrikacı bir herifin kızını alacakmış. Fabrikacı ne demek? Hep makine yapıyor, pabuç yapıyor, çizme yapıyor!.. Günde yüz bin pabuç! Varsıl kavat! Belki Türkiye’nin birinci değilse ikinci varsılı. Necip Bey bu fabrikacıyla parasını birleştirecekmiş sonra. Gayri önlerine mi geçilir? Diyormuş ki Necip Bey: “Ben oğlumu bakan yapacağım Ankara’ya! Hemi de bütün bakanların başı yapacağım! Herkes onun sözünü dinleyecek! Oğlum radyoda bütün millete nutuk okuyacak!” diyormuş. O kurbağadan korkan oğlunu diyor, anlıyor musun? Neyle olur bunlar? Parayla. Paran

olmayınca elin oğlu sana radyoda nutuk okutur mu? Ama paran olunca okutur. İşte paran oldu mu harım da alınır!"

Haçça:

"Necip Beyin aklı da çokmuş, fikri de!" dedi.

"Parası çok, parasın!.." Dedi Bayram. "Bir adamın parası çok oldu mu, aklı fikri de çok olur. Parası olmayan adamın aklı fikri çok olmuş, neye yarar? Bak ya, akılla fikir çok olmaya bende de çok. Ama ha dediğim yere ulaşabiliyor muyum? Sen beni param olsa da görseydin! Görseydin nasıl bir harım alırdım? Nasıl bir bağ dikerdim? Nasıl bir duş alırdım, yalak alırdım, sonda vurdurur, kuyu kazdırır, kazan alırdım! Ama param olsun, gene yaparım bunları. Gözel bir bahçe çeviririm. Oğlana çizme! Kendime pabuç! Sana pabuç, anama pabuç! Bak bizim cımbıldak Muhtar paralı. Hiç altta kalmıyor. Nerden atsan, kedi gibi dört ayağının üstüne düşüyor... Askeriyede yüzbaşı da akıllıydı bizim. Bir konuşurdu! Bir anlaşılırdı dedikleri, sorma! Aklı fikri denkti. Paşaya cevap verirdi! Paşaya cevap!.. Derlerdi ki, çok varsıl bir dürzünün kızını almış. Parası olmayan bir Allahın kulu istediği kadar akıllı fikirli olsun, oluru yok, paşaya cevap veremez! Korkar. Para adamı yüreklendirir. Para adama cesaret verir. Para adamı konuşturur. Para adamı adam eder Haçça Hanım!.."

Haçça'nın birdenbire başı döndü. Olduğu yere çöktü. Bayram baktı: Karısı iki eliyle dönen başını tutuyor.

"Neyin var gıı? Çıkar dedim şu yılanları aklından!" "Yılan değil!" dedi Haçça. İnledi usulca.

"Yılan değil mi? Söyle madem neyin var!"

Yavaşça başını kaldırdı Haçça. Bayram'ın gür kaşları altındaki derin kara gözleri kaygı doluydu. Kocasının elini tutup karnına götürdü:

“Buramda gene Bayram!” dedi. Harımın çevresindeki karamuk kümelerinden birinin gereltisinde çalışıyorlardı.

Bayram gülümsedi: “Ne zamandan beri bu?”

“Üç aydan beri...” dedi Haçça. “Üç aydan beri hiçbir şeyler yok! Gözlüyorum gözlüyorum, gelmiyor! Öteygün Ağali emminin karısı Havalice’ye soracaktım, utandım. İnsan kendi düzenini bilmez mi? Benim işim saat gibidir. Hafta geçti mi, bil ki yüklüyüm. Şimdi aylar geçti...”

Bayram:

“Çok iyi!..” dedi birden.

“Ne iyisi be!” diye çırpındı Haçça. Sert baktı kocasına. “Çocuk, çocuk, gene mi çocuk?”

“Gene mi çocuk?” dedin de aklıma geldi! Bak sana anlatayım. Askeriyede, gün anasının koynuna kavuşurken “içtima” yaparlar. Tiiiii!.. Bir boru çalar, içtimaya gelinir...”

Haçça, Bayramın sözünü kesti: “Ne demek içtima?”

“Dur yahu! İçtima, askerin toplanması demek. Sen sözümü dinle benim, içtimayı da anlarsın. Bizim bölükte bir gâvuroğlu vardı. İstanbullu. Adı Hayim. Babasının hatırı fazlaydı. Kendisi korkak bir şeydi. Korkusundan bomba eğitimine çıkmazdı. Bomba eğitimi olduğu gün yüzbaşıya söyler, koğuş nöbetine kalırdı. Bu gâvuroğlunun canı asla içtimaya çıkmak da istemez! Üşenir. Zor gelirdi bu iş ona. Bıkar usanır. Tiii! çaldıkça benzi geçerdi yoksulun. Ellerini şöyle kaz ayağı gibi açar da: “Aaaah; gene mi içtima; gene mi içtima?” diye ağlardı. O ağladıkça bölük güler. Seninki de o hesap be Haçça! Sen de bir gebe kalır gibi oldun mu hemen başlıyorsun: “Gene mi çocuuuuuk; gene mi çocuuuuk?” Ulan ne var gene çocuk olmayla?”

“İstemiyorum!” diye bağırdı Haçça. “Bu dördüncü olacak! Dört çocuk bizim gibi iki yoksula ne lazım bugün?” Bayram:

“Köylü milletine çocuk lazım!” dedi. “Senin aklın ermez! Arka olurlar birbirlerine... Köylük yerinde yalnız adamın işi küldür. Arkan olacak. Arkan olmadı mı adamım diye gezme dünya da! Dört olsun, beş olsun, olsunlar...”

“Kırk beş dönüm çorak tarlayla Aydın’ın beylerine pamuk çapacısı olsunlar!..”

Bayram seslenmedi. Eli karısının elinde, öyle baktı yüzüne, gözüne. Karısının dolgunca yüzünde ter domur domur. Hem de kadın kokuyor ıslak ıslak. Elini omuzlarına doğru götürdü. Boynunu okşadı usuldan usuldan:

“Üzülme sen gene!” dedi. “Bu da olsun, başka olmasın...”

Okşamasını sürdürdü. Saçlarını ensesinden tutup tortop, yukarı kalkan yüzünü, şöyle aydınlıkta doyasıya bir öpmek istiyordu. Gündüz gözüyle, ışık içinde öpmek! Yutkundu kaldı.

Haçça yavaşça doğruldu:

“Bu çocuk korkusu olmasa Bayram, ben seni öyle bir seveceğim, öyle bir seveceğim, yani nasıl seveceğim, bunu sana kolay anlatamam... Diyorum ki, ikimiz bir odada olsak, ışık olsa, bol su olsa, sıcak su olsa, çarşaflarımız yeni olsa. Senin demin dediğin gözel sabunlarla yusak her şeyleri. İşten dönünce kendimizi de yusak. Yatağın yanı başına dört dal kendir koysak. Ondan sonra sarılsak sarılsak birbirimize, bir yatsak, bir yatsak...

Yattıktan sonra da bir uyusak... Hiç uyandıran olmasa. Hiç kalkmasak. Sabah olunca kendiliğimizden uyansak. Sonra gene yıkansak... Suları çok seviyorum Bayram! Yatıp kalkıp yıkanmak istiyorum. Suların içinde ölesim geliyor. Su olmayınca hiç tat almıyorum yatıp kalkmalardan.

İmansız bulgur pilavı gibi tatsız geliyor yatıp kalkmalar bana. Tatsız tuzsuz, yağsız... Sulardan arzumandımı alamıyorum. Sular... Suları çok seviyorum Bayraaam!..”

Bayram’ın ağzının içleri kurudu kaldı birden. Yutkunmak istedi yutkunamadı. Kendini toparlayıp bir şey demesine kalmadan Ahmet oğlan bağırmağa başladı kofalıktan:

“Babaaaa, babaaa, ulan babaaa!.. Kooooooş!..” “Yılanlar mı?” diye sordu Bayram silkinerek. “Yılanlaaar! Furdum baba, furduuum!..”

Koştu, bir solukta oğlunun yanına Bayram.

Ahmet, bir adımdan biraz uzun bir yılanı öldürmüştü. Tuttu, yüzünü gözünü öptü oğlunun, kucağına çekti, başını bağrına bastı. “Irazca ninene muştularız akşam! Ne sevinir!” dedi.

Yılanı çapanın sapına takıp harıma götürdü. Haçça’nın korkmasını filan düşünmeden kalburun yanına koydu ölü yılanı. Harlıca bir ateş yakıp attı içine, sevinçle, istekle yaktı ateşin içinde...

Haçça çöktüğü yerden gülerek bakıyor kocasına: “Ortalığı kokuya boğdun Bayraam! Gömüversen daha iyi değil miydi? Niçin yakıyorsun naleti?”

“Hayır, asla gömemem! Yakarım! Çünkü yılanı öldürdün de yaktın mı rahmet çok yağar! Ekin dikin, gök göverti bol olur. Bolluk olur o yıl köy! Eskiden de böyle yaparlarmış. Çok duydum ben bunu...”

“Kimden?” diye sordu Haçça. “Anandan mı?”

“Hem. anamdan, hem Beytullah Hoca’dan! Hemi de Yelyakalı Hacı Zait Hoca’dan!..” Ateşin arasındaki yılanı dürtüştürdü uzunca bir değnekle, iyi yansın.

Ahmet, elinde taş, yeniden bakmıyor kofaların arasına. Öldürdüğünün eşini de öldürecek. Tek dolaşmaz, eşli eşli gezerdi yılanlar. O da bunu duymuştu birinden...

SULTANCA'NIN EV YILANI GEZER DOLANI DOLANI

Gün, Havana'nın Sivri'nin oradan inip gitmiş, anasının koynuna kavuşmuştu. Kara Bayramgil, harımdan dönüyordu. Köy içine girecekleri sıra Haçça:

"Durdur kağnıyı Bayraam!" dedi kocasına. "Ben ineyim, köyün orospuları laf eder..."

Karı koca kağnıya binip köy içinden geçmek ayıp sayılırdı. Ta ninelerden, dedelerden böyle geliyordu.

"Haydi in bakalım!.." dedi Bayram.

Haçça, Çakırın pınardan doldurduğu testiyi alıp indi.

Ahmet'le babası kağnıyı köy içine sürdü. Çocuk, öldürdüğü yılanı anlata anlata bitiremiyor.

Haçça, kağnının beş adım gerisinden geliyor. Tam köy içine geldiler, Beytullah Hoca da evinden çıktı, camiye doğru yürüdü. Haçça, Beytullah Hoca'nın yolunu kesmemek için durup geçmesini bekledi. Beytullah Hoca, değneğine dayana dayana yürüyor. Sapır sapır da şükür çekiyor durmadan. Ettiği laf anlaşılmaz, çok zaman adımını atmağa derman bulamaz; ay geçer, yıl geçer eli bolca para görmez, oğlu sözünü tutmaz, karısı yüzüne gülmez; gene de neye şükür çeker, anlaşılmazdı.

Haçça, daha başkalarına da yol verip fazla gecikmemek için yürüyüşünü hızlandırdı. Kağnıya yetişti.

Kara Bayram'ın babadan kalma evi köy içine bakıyordu. Ezan okundu mu, isterse o ölümcül sesiyle Beytullah Hoca okusun, içerden duyulurdu. İki kattı. Altı ahır, samanlık, koyun damı. Üstü iki oda bir hayat'tı. Odalardan birinde oturur, yer içer, yatarlardı. Birine de taktuk korlardı.

Unları, buğdayları, tohumları, tekneleri, bu taktuk odasında dururdu hep. Alt kattan üst kata çürük bir merdivenle çıkılıyor. Bayram'ın anası Irazca, her yıl buradan bir iki düşer, her düşmesinde haftalarca belim bikinim çağıra çağıra yatar. Bayram, zaman zaman, ormana gidip iki ağaç getirmeyi, bunları tahtacı Battal'a biçtirip "şu musibet merdiven"i bir güzel yenilemeyi aklından geçirir; ama sonra, "daha önemli bir iş" çıkar, merdiven ikinci planda kalır. Bu yıl niyeti gayet sıkıydı! Nadaslara başlamadan kağnıyı koşup gidecek, iki civan ağaç devirip getirecek. Böylece hem merdivenden kurtulacak, hem anasını susturacak. Bu niyetini anlatırken birkaç kez Ahmet'i beraberinde götüreceğini söyledi. Şimdi o da, "Baba, merdiveni ne zaman yenileyeceksin?" diye soru açar oldu. Harımın işlerini bitirince hemen bunu ele alacak. Ahmet'in dilinden kurtaracak kendini. Ahmet, dedesinin Şahmaran'ı öldürdüğü Güroluk çamlığını ille bir görmek istiyor.

Avluda kağnıyı durdurdu Bayram. Anası Irazca, bir yanında küçük Osman, bir yanında küçük Şerfe, merdiven başında oturuyor. Kinli, kızgın bir görünüşü var.

"Nasılsın ana?" diye bağırdı Bayram aşağıdan.

"Anan nasıl olur bu yaştan sonra?" dedi Irazca. "Siz böyle kağnıya biner, harıma harmana gidersiniz, ben evde kalır sizin sıpalarla uğraşırım bu sıcaklarda, bu sineklerde! Anan nasıl olur ay Kara Bayram?.."

"Korkma, sineklere pompa yapacağım ana!" dedi Bayram. "Çerçi Mahmut ilaç getirecek haftaya. Getirdi mi alıp pompa yapacağım! Hem istiyorsan seni de götüreyim harıma ana? Gücenik gücenik konuşma böyle!"

Irazca:

"İstemem aman, hiç istemem!" dedi. "Sen şu musibet merdiveni bir yoluna koymadan ben yukardan aşağıya inmeyeceğim. Kafamı

kızdırırsan bir yemin eder, ölesiye inmem bak!

Valla ayakyoluna bile inmem Kara Bayram!..”

“Olacak ana!” dedi Bayram. “Harımın işi tamam sayılır. Yarın da çöyür getirip çitini besleyeceğim biraz. Çöyür işi yarın biterse, öbürsü gün de bentleri pekiştireceğim. Ondan sonra Ahmet Efe’yi de yanıma aldım mı, doğruca Güroluk çamlığı!..”

Haçça, kağnıdaki öteberiyi hemen yukarı çıkardı. “Ana, ana!” diye bağrışan çocukları kucakladı. Çocuklar eteğini çekiyor. Şerfe bir yandan, Osman bir yandan, analarının kucağına kurulmuş, öpüyorlar. Haçça da onları öpüyor durmadan.

Bayram, öküzle ineği saldı boyunduruktan. Avlu kapısını kapattı usulca.

Merdiven başına oturdular birlikte. Irazca, harımın kendi buyruğuna göre ekilip ekilmediği hakkında Haçça’dan bilgi aldı. Haçça hepsini anlattı. Kendir işine sıra gelince Irazca’nın kaşları çatılıverdi:

“Seyrek saçaydınız bari!” dedi. “Eğer sık saçtıysanız, çıkınca gider, birer birer yolarım!”

Bayram: “Ben çok dedim buna “seyrek saçalım” diye! Ama bu senin gelinin dinlemedi ki!” dedi.

“Niye dinlemiyormuş?”

“Ne bileyim? Kendir kokusunu çok seviyormuş. Bıraksam her yakaya kendir ekecekti!” Haçça kulaklarına kadar kızardı.

Irazca: “Ne biçim kafaymış o?” dedi. “Kupkuru kendir kokusu karın mı doyurur? Kendir dediğin fasulyenin, patatesin yelini kesmemeli! Seyrek ekilmeli, tek tük olmalı!..”

Haçça: “Canım ana!..” dedi. “Buna bakma sen! O kadar sık ekmedik. Ötekiler yelini alır gene...”

“İyi madem...” dedi Irazca. “Sen kendir lafını bırak şimdi de, ben ocağa aş furdumdu ikindin. Kalkıp bir bakayım. Piştiyse ekmeğinizi yeyin. Ahmet oğlan acıkmıştır.”

Haçça, kucağındaki çocukları silkip fırladı: “Ben kalkayım ana, sen otur!” dedi.

Irazca doldu taştı. Gelinini seviyor. Her huyunun üstünde bu huyu iyi. Fırlar kalkar. Bir sözü ağızdan çıkmadan alır. Bayram da öyle. İnsanlıklı.

Bayram, elini Ahmet’in başına koydu:

“Bu Efe bugün çok acıktı ana!” dedi. “İyi bir aşı da hak etti yani! Ne furdun bakalım ocağa?”

“Keşkek furdum Bayram! Bir pişirimlik bir şey vardı. Eğer iyi bir iş yaptıysa bir parça da yağ katarım içine! Söyle bakalım ne yaptı?”

“Bir yılan öldürdü kofalıkta!”

“Neee?” dedi Irazca. Hopladı birden. Filik saçları savruldu yazmasının altından. “Yılan mı? Bak seeen! Anlat bakalım hemen! Hemen çabuk anlat!.. Eeee?..”

Bayram anlatırken Ahmet’e bir utanma geldi. Oysa başarısını ninesine duyurmayı ne kadar çok istiyordu! Babası da yılanı kendi öldürmüş gibi özenle anlatıyor.

Irazca, Ahmet’i dizine doğru çekti. Sırtını sıvazlamağa başladı: “Aslanım benim! Koçum, tekem benim! Dedesine çekmiş! Helbet çekecek! Ot kökünün üstünde biter! Kurt ulusundan gördüğünü işler! Aslanım, Kara Ahmet’im, yiğidim benim!..”

Yeri gelince, Ahmet: “Öteki yılanı da yarın öldüreceğim nine!” dedi. “Aradım bulamadım bugün...”

“Öteki hangisi? Öteki ne?”

“Öldürdüğümün eşi! Eşli gezmez mi yılanlar?..” Irazca içeriye, Haçça’ya bağırdı:

“Geliiiin, gı geliiiiin!..” Haçça, kapıya geldi.

“Geliiin; gövecin dibine bak! Eğer yağ varsa, keşkeğe bir kaşık yağ koy! Tuz torbasındaki yumurtaları da kaynat! Kaynat ama Ahmet Efe her gün böyle bir yılan öldürürse, vay geldi bizim yağın, yumurtanın başına!..”

“Yılanlar çıktı gayri sıcaklar basınca!..” dedi Bayram. “Onun için bu Efeden korkulur ana...”

Yılanlardan konuşmaya başladılar. Irazca, ta başlangıçtan, Güroluk çamlığındaki Şahmaran’dan alıyor öyküyü, yavaş yavaş bugüne getiriyor. “Bizim takımdan kuyruk acısı var yılanların!” diyor. “Kuyruk acısı tıpkı evlat acısı gibidir. İnsan evlat acısını, yılan kuyruk acısını unutamaz dünya da!..”

“Abaaa, gı Irazca abaaaa!..” İçerde yemek yiyorlardı. Keşkek.

Haçça: “Ün var, susun!” diyerek kaşığı bıraktı. Durup dinlemeye başladılar.

“Aay Iraz abaaaa!.. Iraz aba gıı!..”

Bayram: “Teyzem bu!” dedi. “Sultan teyzem!” Kalkıp avlu kapısını açmağa koştu. “Ülen Bayram, ölü müsünüz? Sabahtan beri bağırıyorum!”

Yukardakiler yemeği bırakıp ayağa kalktı. Bayram hayata çıktı çabuk:

“Hayrola Sultan teyze?” dedi. “Nedir, ne var? Yemek yiyorduk, duymadık. Bizim Ahmet Efe bir yılan öldürdü bugün. Anam da başladı Güroluk’taki Şahmaran’ı anlatmaya! Babamı anlatmaya! Yılan milletinin bizim takıma yaptığı düşmanlıkları anlatmaya!..”

Sultanca, daha merdivenleri çıkmadan ötünmeye başladı:

“Allah belasını versin o yılanların! Kökü kuruyasıcalar! Kara Şali eniştem de nerden bir öldürdü o Şahmaran domuzunu? Sülalemize düşman kesildiler. Biraz öfkelenseler koca köyün içinde gezip bizi buluyorlar. Allah da hep onların kolunda galiba! Defterlerini bir durmuyor şunların!”

“Teyze; çık hele yukarıya!” dedi Bayram. “Çık da yukarda anlat!” Kolundan tuttu teyzesini, çekti. “Hem iki lokma da yemek yeriz. Anam keşkek furmuş...”

Çıktılar.

Sultanca: “Siz keşkek meşkek demeyin de, bana bir tas su verin! Yüreğim kalktı, güm güm furuyor hâlâ!” dedi.

Haççа kalkıp su verdi.

“Ööööőf, ööf!..” dedi Sultanca. Suyu içti. “Öf! Ottan geldimdi gı aba! Otu sırtımdan indirmeden kapının önüne oturdumdu. Sırtım terliydi ve soğuyuversin dedimdi! Sonra kalkıp içeri girdim. Ocağa ateş yaktım. Bir parça bulgur koydum. Pişirip yiyem dedim. Sonra sofra bezini almağa gittim duvarın dibine. Bezi aldım, açtım, serdim ortaya. Allah belasını versin, bir örme ip vardı, ota giderken lazım oldu da aradım bulamadım. Nereye koyduğumu bilemiyordum. Sofra bezini kaldırınca kara bir şey gördüm. “Buradaymış kaybolası örme!” dedim. “Alıp şöyle iyi bir yere kaldırayım da aradığım zaman elime geliversin!” dedim. Kaldırmamla fırlatıp atmam bir oldu: Buuuuz gibi bir yılan!.. “Anacığım!” diye bağırmışım. Çıktım hemen dışarı. Hele ki düşüp bayılmadım. Çıktım dışarı ama gözüm arkada. Hemen geliverecek gibi. Yüreğim gürp gürp. Bir türlü durmaz. Yukardan hayırsız Şükrü’yle südübozuk karısını sesleyim dedim, yakıştıramadım. Beyni soğuğun söylediklerini hâlâ unutamıyorum. Koca kulaklı İbrahim de karıdan hiç ayrılmaz. “Burunlarını büyütme gel şunların!” dedim kendime. Kapıyı çektim, koşup buraya geldim. Ocaktaki bulgur öyle kaldı. Cayır cayır yandı şimdiye. Dığanı daha güzün kalaylattıydım...”

“O iş Güroluk çamlığında, Ayının Bal Yediği Derede olmuştu. Kaç yıl oldu? Öçleri öç yılanların. Öçlerini unutmuyorlar, yeniden hücuma geçtiler işte!” dedi Irazca. “Dört beş yılda bir böyle saldırırlar.

Bakalım bu yıl bir şey yapabilecekler mi? Eksilmiyor hınçları... Sürüyor savaşımız!..”

Bayram:

“Teyze, sen otur, ben gidip bakayım!” dedi kalktı. Ahmet de kalktı ardından:

“Seninle ben de geleyim baba!” dedi.

“Gel!” dedi Bayram. “Başımıza yılancıbaşı kesildin gayri dürzünün oğlu! Nerde bir yılan sözü duysan hemen oraya Kosarsın bundan sonra!..”

Bayram eline bir çapa, bir de kibrit aldı. Çıktılar.

Ahmet, bir kucak taş topladı giderken. Sultanca’nın evi, köyün öte başındaydı.

Dört beş yıl önce bu evde yaşayanlar mutlu kişilerdi. Hakkı enişte öldü, kızlar gelin oldu, oğlanlar el kızı getirdi; dulluk gibi kıyım var mı, Sultanca’nın dirliği bozuldu. El kızları, akşam olup herkes odasına çekilince, yatakları serip, soyunup dökünüp, taze marullar gibi kocalarına sarılıp tatlı tatlı sevişecek yerde, “Bakmadın etmedin, demedin tutmadın!” diye hırlaşmaya, tatlı günleri acı etmeye başladılar. Gün oldu saç saça, baş başa girdiler. Gün oldu birbirlerini yenemediler, o zaman suç ardacak güçsüz birini aradılar. Okları Sultanca’da toplandı. Avludaki bir gözcük “yer ev”e sığınmak zorunda kaldı kadın. Selamı sabahı kestiler. Göresi gözleri kalmadı birbirlerini. Sultanca şimdi bu “yer ev”de oturuyor. Eski mutlulukları yitirdi. “Günüm ikindin yerine geldi” diyor, “günün kavuşması”nı bekliyor.

Bayram, avlu kapısını açtı. Öküz, eşek, bazısı ayakta, bazısı yatmış, soluyup tıslayıp duruyor. Ahmet, babasının ardınca yürüyor.

Dosdoğru teyzesinin yattığı “yer ev”e gitti Bayram. Kapıyı açtı. Baca kaşındaki küçük kandil, efil efil yanıyor. Ocaktaki ateş sönmüş. Bulgur

pişmiş, yavaş yavaş soğuyor. Suyu iyice çekilmiş. Bereket dığanın dibi yanmamış.

"Ahmet Çavuş; al şu kandili bakalım!"

Ahmet, kucağındaki taşları bırakıp kandili aldı. Oraya buraya bakınmağa başladılar. Görünürde yılana benzer bir şey yok. Çulun uçlarını kaldırdılar. Yatakları deştiler. Seleyi, sepeti, giysileri silkelediler. Su kaplarının konduğu kapı ardına, oyma dolapların dibine, odun parçalarının arasına, dört yakaya baktılar. Yılan yok. Yamrı yumru duvarlara tuttular kandili. Düverin üstüne, merteklerin arasına baktılar, yılana benzer bir şey göremediler.

"Uçmadı ya!" dedi Bayram. "Şu deliklerden birine girmiştir. Senin getirdiğin taşları ufalayalım da tıkayalım!.."

Bayram, taşların birazını birbirine vurarak, birazını çapanın düdüsüyle parçaladı. Deliklere doldurdu. Avluya çıkıp toprak getirdi. Toprağı ocağın başında çamur yaptı. Sıkıştırılmış taşların arasını iyice sıvadı.

Ahmet, tıkanmadık delik kaldı mı diye ortalığı araştırıyor.

"Merak etme Ahmet Çavuş!" dedi Bayram. "Senin babanın delik tıkaması iyidir evelallah! Allanın yardımıyla hiçbirini boş bırakmaz. Yalnız eline delik geçsin senin babanın!"

"Başka yok gayri!" dedi Ahmet. "İyi bak bakalım, yok mu?" "Baktım, yok..."

"Hele iyi bak aslanım!" "Bakıyorum işte, yok!" "Yukarı bak!"

"Yukarda da yok..."

"Ulan baca deliğini görmüyor musun?" Mahcup oldu Ahmet.

Bayram: "Gözünü dört açacaksın!" dedi oğluna. "Baca deliği, maca deliği! Delik dedin mi hepsi girer içine! Büyük deliği görmeyen bir adam, asıl önemli olan küçük deliği hiç göremez!.."

"Bacayı da tıkayacak mısın?"

“Baca deliği çok büyük. Onun için tıkamayacağım bacayı. Ben küçük deliklerin ustasıyım. Şöyle daracık deliklerin. Hem bu bacadan yılan inmez. Yılan aşağılardadır. Haydi, şimdi gidelim!..”

Kapıyı kapatıp odadan çıktılar. Yukarda, kuş gözü kadarcık camlardan iki “hayırsız”ın ışıkları sızıyor. Avluda mallar kendi halinde kaldı.

Caminin köşesine geldikleri zaman, Beytullah Hoca’nın yatsı namazı için kapıyı açmakta olduğunu gördüler. Köy, karanlık bir örtünün altında. Ortalık zindan gibi. Sokaklarda ses soluk yok. Nuri’nin kahvenin ışığında bir iki insanın karaltısı seçiliyor. Az yorulmuş köy erkekleri çay içiyor, laf atıyorlar. Değilse, köylü ilk akşamdan yatar. İşten gelip ekmeğini yiyen atılır gider. İnsan yatsıya kadar kendini zor tutar.

Bayram, evinin çenesine yaklaşırken Ağali’yle karşılaştı.

Ağali’nin eviyle Bayram’ın evi kıç kıça. Birinin kapısı doğuya bakar, birinin kapısı batıya. Bayram’ınki batıya, köy içine bakar, güneyden de bir parça güneş alır. Evler kıç kıça ama kapılar birbirinden çok aralıklı olduğu için, komşulukları sıkı değil. Bayram Ağali’yi sever. Babasının öldüğü yıllarda, birtakım köy işlerinde onun az mı yardımını gördüler?

“Merhaba Kara Bayram!” dedi Ağali. “Epeydir görünmüyorsun, nerdesin bakalım?”

“İş kayıt bastırdı Ağali emmi! Gidip geliyorum aşağı yukarı!.. Harımda gök göverti ekiyoruz...”

“Köyde olup bitenlere kulak veriyor musun Bayram? Duyuyor musun: Ne var, ne yok?” “Pek kulak verdiğim yok Ağali emmi. Bir şey mi oldu?”

“Sana diyeceklerim var, Bayram! Namaza gideyim diye çıktıydım ama istersen şöyle bir kıyıya çökelim de biraz konuşalım!”

Bayram, Ahmet’in kulağına eğildi:

“Eve git, Sultan teyzeme söyle, merak etmesin. Dığanı yanmamış. Delikleri de tıkadık. Bugünlük bizim evde yatsın. Yarın bir düzen

düşünürüz. Böyle söyle. Haydi!..”

Ahmet yürüdü.

Ağali’yle Bayram, yan yana duvarın dibine çöktü.

Ağali, “Muhtar, senin evin önünden bir evyeri sattı, haberin var mı Kara Bayram?” dedi. “Kuruldan biri aldı.”

“Yooo..” dedi Bayram. “Kim aldı Kuruldan?”

“Ulan Bayram, ‘Yoooo!’ diyorsun ay emmim! Babacığın Kara Şali de senin gibi, ‘Yoooo!’ derdi bir şey olsa. Adamın haberi olmaz mı hiç? Satılan evyerini Haceli aldı. İkinci üye!”

“Deli Mehmet’in Haceli mi?”

“Deli Mehmet’in Haceli ya!”

“Ne zaman oldu bu iş?”

“İki gün kadar oluyor.”

“Ev mi yapacak Haceli?”

“Ev yapacaktır helbet!..”

“Eee, onun evi var ya Aşağa Mahalle’de?”

“Olsun! Şimdi işini yüceltti. Çiftlikten altı bin liralık yer aldı. Sonra da Köy Kuruluna üye seçtirtti kendini. Böyledir zaten: Bizde bir dürzü, bir yetkili yere geçti mi, külü kendi önüne eşmeye başlar! Haceli de öyle yapıyor! Köyün göbeğine bir ev yaptırdı mı, üç yıl sonra muhtardır.”

Bayram, eline bir çöp alıp karanlıkta toprağı karıştırmaya koyuldu. Beytullah Hoca ezana başlamıştı. Anlaşılmaz sesiyle, “Allahüekber” çekiyor. Birkaç adam ayağını sürüyerek camiye doğru gidiyor.

“Köy içindeki evyerlerinde bütün varsıl dürzülerin gözü vardır Kara Bayram! Ben Kurulda üye iken nice kişiler gelip, “Para verelim sandığa, ille bize birer evyeri satın!” dedi, ama ne o zamanki Muhtar Hakkı Çavuş razı geldi bu işe, ne biz üyeler. Hiçbirimiz izin vermedik. Neden? Çünkü alan daralacak. Biz “alan daralmasın” dedik. Ama şimdikiler demiyor...

İsteyene vermeye başladılar bak. Bu ne biçim iş, anlamıyorum Kara Bayram!"

Bayram susuyor. Ağali konuşuyor:

"Deli Mehmet'in Haceli diyor ki: "Şöyle orta yere gözel bir haney yaptırayım da köyün şerefi artsın! Kiremitli yaptırayım. Önü turalı olsun. İki katlı olsun. Duvarına heybetli bir öküz başı gömdüreyim. Altı ahır samanlık, üstü gözel ev olsun! Helali hamamlı olsun!" Böyle diyor Haceli. Senin evin önünü tüm kapatacak yani! Anlıyorsun değil mi?"

"Çok mu para vermiş sandığa?"

"Bilmiyorum az mı, çok mu verdiğini. Yalnız cımbıldak Hüsnü'yle aralarında konuşmuşlar, alalım satalım diye. Sonra almış satmışlar. Haceli iki gündür kerpiç kestiriyor. Yapı ustası Taşkelle Mehmet'le konuşmuş. Bir usta da Gökçeyaka'dan getirip hemen başlatacakmış yapıya!"

"Pekey Ağali emmi, şimdi ne yapmak lazım gelir bu durum karşısında?"

"Bu durum karşısında..." dedi Ağali. "Dayatmak lazım gelir! İtiraz etmek, bağırıp çağırmak, evi yaptırmamak!.. Gürültü koparacaksın. Edepsizliği ele alacaksın. Valiye şikât edeceksin. Onbaşıya gideceksin. Kaymakam getireceksin!.."

Bayram sessiz dinliyor. Olurlu mu Ağali'nin bu dediklerinden birini yapmak? Valiye şikâyet ettin, Vali havale etti Kaymakama Kaymakam havale etti Onbaşıya, Onbaşı havale etti Muhtara. Muhtar da Haceli'nin adamı! Söker mi? Sonra nasıl düşeceksin bu işlerin ardına? Çöyür geleceğim diyor. Bentler pekişeceğim diyor. Merdiven onacağım diyor. Adamın evde fazladan adamı olmalı, o bunları yaparken sen gidip Ağali emminin dediklerini kovalamalısın. Yayan yollar tükenmez, altında bir atın olmalı. Parasız hiçbir iş görülmez, kuşağın dolu olmalı...

Ağali:

"İyi düşün Kara Bayram!" dedi. "Bir adamın, başka bir adamın evinin önüne ev yapmağa kanunda hakkı yoktur! Eğer Haceli senin evin önüne ev yaparsa, seninkinin manzarası kapanacak. Manzarayı geç, yarın getirir senden yana bir hela kor, gayri ölüp ölesiye efendinin kokusunu çek! Haceli evin altını ahır yapacak. Nereye atacak gübreyi? Her evin gübresi kendi ardına atılır. Haceli evi yaparsa ardı nere olacak? Tabii senin evin önü olacak. Yani, senin evin önü, Haceli'nin gübreliği! Çekilir mi bu Kara Bayram? Sen çeksen bile köylü neye çeksin? Kim oluyor Deli Haceli köy içine ev yapacak? Pisin biridir. Karataş'ın şerefi yok mu?.."

Bayram doğruldu:

"Pekey Ağali emmi!.." dedi. "Sağ ol! Aldım sözlerini kabul ettim. Bir çözüm düşüneceğim helbet! Sağ olasın..."

Ağali ayrılıp camiye doğru Kosarken: "Sakın yılma Kara Bayram; sakın haa!.." diye bağırdı.

Bayram evine doğru yürüdü. Avlu kapısına iki adım kala ayağına bir şey takıldı. Tökezledi, Az daha düşüyordu. Eğilip el yordamıyla aradı, bu, bir kazıktı. Galiba temel yerini işaretlemişti Haceli. Eğer öyleyse, bu iş çok yakışıksız olacak. Köy içine doğru biçimsiz bir dirsek. Bayram kazığı söktü. Elinde salladı, sonra camiden yana fırlattı.

Eve geldiğinde, anası, teyzesi, karısı oturuyordu. Kör kandilin ışığında eşya seçilmiyor. Ahmet, ninesinin arkasına kıvrılıp çoktan uyumuş. En küçük çocuğu Osman, Haçça'nın kucağında uyuyor. Ortancası Şerfe, Sultanca'nın kucağına buruşmuş.

Bayram'ın yüzü gülmüyor.

"Bir şey mi var Bayraam?" diye sordu Irazca. "Malağı yıkmışın gene! Yılanı öldüremedim diye mi gamlanıyorsun yoksa?"

Bayram karşılık vermedi.

“Yılan geldiği gibi gitmiştir, durup yatacak mı orda?”

“Gitmiş ana!” dedi Bayram. “Her yakayı aradık taradık, bulamadık. Biz de, ne kadar delik varsa, tıkayıp sıvadık bir bir. Delik namına bir baca deliği kaldı açık olarak. Oradan da yılan gelmez.” Teyzesine sordu:

“Gelir mi teyze?”

“Ne bileyim ben?” dedi Sultanca. “Adı batasıcalar, hiç delik olmasa gene buluyorlar ortaya çıkmanın kolayını!”

Irazca: “Bu kadar çok korkma bakalım bacım!” dedi. “Yılan dediğin türlü türlü olur. Bir türlüsü su yılanları. Bir türlüsü ev yalınları. Bir türlüsü kır yılanları. Kır yılanlarına pek güvenme ya, ev yılanları kolay kolay dokunmaz insana. Gerçekte böyledir; ama yılanlar bizimle kavgalı bir kez. Onlar bize, biz onlara! Hani yolunu bulsak da bir barışsak fena olmayacak!”

“Geç oldu, ben gideyim!” dedi Sultanca. “Otur, burada yat!” dediler.

Durmadı: “Herkes kendi evinde rahat eder!”

Irazca: “Bu yaştan sonra insan rahatına düşkün oluyor demek!” diye takıldı kardeşine. “Madem gitmek istiyorsun, sen bilirsin Sultan bacım, haydi uğurlar olsun!”

Sultanca kalktı:

“Kalın sağlıcakla! Korkuyorum ama gideceğim!” Irazca:

“Gelin, sen de kalk bakalım!” dedi Haçça’ya. “Milletin uykusu gözünden boşalacak! Kalk yerleri hazırla kızım!”

Haçça kalktı. Şilteleri, yamalı döşekleri serdi yan yana. Kaynanasınınkini dip köşeye, Ahmet’inkini ortaya, kendilerininkini kapı ağzına doğru yaptı.

Küçükleri Irazca koynuna aldı. Ondan sonra kandili üfledi: “Ağali’yle ne konuşuyordunuz Bayram?”

“Dereden tepeden konuşuyorduk ana...”

"Dereden tepeden olsa tam camiye giderken sana laf mı ediverir Ağali? Vardır bir nedeni?"

"Var!.." dedi Bayram. "Deli Mehmet'in Haceli, bizim evin önüne ev yaptıracakmış! Köy Kurulundan evyeri satın almış!"

"Kimden satın almış dedin, kimden?"

"Köy Kurulundan..."

Irazca yatakta doğruldu: "Hımm! Bugün öğleden sonra, kardaşları filan, üç dört kişi geldi; adımladılar, oranladılar, gittiler. Karşıdan Fatmaca'ya seslenip sordum, o da: "Haberim yok, bilmiyorum!" dedi. Hiç kimseden habersiz yapmışlar demek? Bak sen! Sağ gözüm üç günden beri seğriyordu, besbelli buna çıkacakmış! Eee, ne olacak şimdi?"

"Ağali diyor ki... Ev önüne ev yapmak diye bir kanun yoktur. Evin manzarasını kapatması yasaktır diyor."

"Nasıl ev yaptıracakmış köyün ortasına?'

"Baya ev! İki katlı, haney ev! Önü turalı olacakmış. Damı kiremitli. Altı ahır samanlık, üstü göz göz odalar. Alnına öküz başı gömdürecekmiş. Helali hamamlı bir ev..."

"Desene, karısı kokar Fatma akşam sabah bizim evin önüne sıçacak!.. Deli Haceli gübreyi ağzımıza burnumuza atacak! Vay ırzıkırıklar vaay!.. Neden başka yeri satmadı da bizim evin önünü sattı bu cımbıldak Hüsnü? Kuruldaki dürzüler neden hoşgördü bunu? Ses çıkarmaz, gık çıkarmaz, yoksul, korkak bir ev saydılar demek bizi! Hımm!.." Irazca bağırmağa başladı: "Tehhooo!.. Onlar bizim evin önüne sıçarsa, ben de onların tümünün ağzına sıçarım. Yaptıramazlar! Dikkat edin, savaş var! Deli Mehmet'in zeyinsiz Haceli kendini ne sanıyor? Köy Kuruluna üye olmakla adam mı olmuş? Evveli eşşeğidi, şimdi gene eşşek! Onun karısı kokar Fatma, burnunun sümüğünü toplayamaz! Leş gibi kokar on adım

öteden. Köy içine ev yapacak adamın dahiliyesi düzgün olmalı! Karataş'ın şerefi yok mu?

Gelene gidene ayıp değil mi? Yapamaz! Yaparsa yıkarım! Yaparsa itten irezil ederim onu! Kurulda üyeyim diye güvenmesin. O Kurulda üye ise, ben de Karataş'ta Irazca'yım!"

Bağırdı çağırdı. Ahmet belinledi, ağdı döndü, gene uyudu. Haçça'nın uykusu boşaldı gözünden. Bayram uyukladı. Irazca habire bağırıyor. Sonra ortalığı dinledi. Ses soluk kesilmiş, hep uyuyorlar. Uzandı, yorganı başına çekti. Ama sabaha kadar uyuyamadı. İçi içine sığmıyor. Yatakta dönüp duruyor.

Haçça, ak çarşafları kokulu sabunla yıkanmış, yanı başında dört dal yeşil kendir bulunan bir yatakta yatıyor Bayram'la; yorgunluğu gidiyor düşünde.

SİNİR

Karataş Köy Kurulunun ikinci üyesi Haceli, yatağından kalkalı, ahıra girip çıkalı, elini yüzünü yıkayıp giyineli yarım saati geçiyor. Karısı Fatma hâlâ uyuyor. Yaklaşıp kıçının kaba etine ayağıyla dürttü. Yorganın altında eti oynadı Fatma'nın.

"Kalk gayri gıı!" dedi Haceli. Öksürdü. "Gün doğdu oldu! Kalk da bir işe güce bak! Ev yaptıran adamın karısı bu kadar yatar mı? Deli! Kalk çabuk!.."

Fatma gerneşti. Örgülü uzun saçları yatağa yorgana döküldü. Kalın kaba dudakları aralanmış, ak dişleri görünüyor. Kocası bir daha dürtünce toplandı. Toplandı ama gözünü açamıyor.

"Kalk ulan boklu!.." diye çıkıştı Haceli.

Fatma yorganı sıyırdı. Donunu toparlayıp kalktı. Bol iç gömleğinin üstüne sıkmasını giydi. Düğmeledi. Diri göğüsleri fırladı.

"Ben temele gidiyorum!" dedi Haceli. "Geç kaldım! Daha adam toplayacağım. Asar'dan, Eski Kale'den taş çekeceğiz. İşçiler temel kazacak. Yemek hazırlayacaksın bak! Akşamdan ne tembihledimse bir bir yapacaksın! Elin adamı gün kuşluk demeden ekmek ister, unutma!.. Unutup savsayıp beni mahcup etme!.."

Çıkıp gitti.

Fatma bir iki daha gerneşti. Bir türlü kaldırıp atamadı kendini yataktan. Sonra sol yanı üstüne devrilip yattı gene. Ev nemliydi. Küflü küflü kokuyordu. Başında ve gözlerinde yaman bir ağırlık var. Bu eve gelmeden böyle miydi Fatma? Şafakla birlikte fırlardı yataktan. Fırladı mı kalkardı! Kuş gibi hafif olurdu. Her işe gücü yeterdi. Erinmez, üşenmezdi. Hiçbir iş ona zor gelmezdi. Şimdi demir kilitler vuruluyor gözkapaklarına.

Dövülmüş gibi her yanları acıyarak kalkıyor sabahları. Kış geldi mi su çıkardı bu evin orasından burasından. Yatak yastık ıpıslak olur. Küüt küt öksürür çocuklar. Hele bahara doğru! Haceli evlendi evleneli, üç erkek kardeşiyle burada sıkıştı kaldı. Şimdi ilk kurtulacak kendisi olacak. Payını büyük kardeşine satıyor işte. Bedelinin birazını hemen taşçıya, kerpiççiye yatıracaktı. Kardeşinin eli dar olmasa, hepsini peşin alacaktı. Güze kadar izin verdi. Güz gelince, onunla da köy sandığına yaptığı borcu kapayacak. Evyerinin parasını güze kadar idare ederdi Muhtar. Dünya da darlık içinde sürünmekten kurtulmanın yolu buydu: Sırtını ya dağa dayayacaksın, ya beye! Haceli şimdi Muhtara dayıyor. Muhtar iyi adam. Darda kalana el uzatıyor bak...

Temel kazdırmak için ancak iki işçi tutabildi. Kardeşleri de gelip yardım edecek.

Gün yerleri yeniden işiyor. Evlerin kapıları yeni açılıyor. Millet sokağa yeni çıkıyor birer ikişer.

Irazca epeydir uyanıktı. Sabaha karşı bir parça canı geçti, başkaca uyumadı. Oğlu ile gelini uyanıp kalkmadan yataktan çıkmıyor. Vaktin pek geç olmadığını bildiği halde, bakıp bakıp, "Amma da uykucu yaratıklar şunlar!.." diye öfkeleniyor. "Ne demeye uyanmazlar bilmem ki?"

Sonra aklına yeni bir buluş gelmiş gibi hemen doğruldu. Yorganı atıp kalktı. Oğlu ile gelini uyuyor. Haçça, Bayram'a ardını dönmüş, Bayram, kolunu Haçça'nın omzundan sarkıtmıştı. Irazca, saçını başını toparlayıp dışarı çıktı.

"Yetmedi, bitmedi yıllar yılı çektiğim çile! Yarısı yanık odun kökü gibi ayak altında sürünüyorum! Doğdum, gün yok! Büyüdüm, gün yok! Bekledim. Yemenciler, Yunancılar döndü. Bir evden üç kişi gitti, dört kişi gitti. Koca köyden dört kişi döndü. Kimse adam demez dönenlere.

Üstte Allah var, biz dedik. Kırarmıştı saçları. Dökülmüştü dişleri. Ama ne olsa erkektiler. Çoğu evlenmiş, döle döşe karışmış oralarda. Onca sordum Kara Şâli'ye, çok mu ateşliydi Arabistan karıları? Hem de dedikleri gibi kara mıydı? Kara Şâli'nin ağzı vardı, ama dili yoktu. Allanın ahlazıydı. Ben sorunca susardı. Anası sorunca susardı. Çiftesini, tazısını alır, Küçük Çardak'a, Elden'e, Düzmeşe'ye ava gider. Bir alay arkadaşla gelir oralardan. Otururlar evin çuluna. Hayatın yüzü çarıkla kaplanır. Tütün iç, çay iç! Tenekeyle helva alır yemek yedirirdi göddeşlerine. Kazan eniğinde pişirirdim bulgur aşını. Yedirir içirir onlara anlatırdı. Onların da eksikti kiminin tahtası birer ikişer. Onların da kimi Yemen, Yunan epey kurşun atmış, kurşun yemişti. Anlatırlardı karşılıklı dilleri damakları kuruyasıya. Top patlamış yanında. Kum dolmuş kulaklarına. Alayından ayrılmış. Yitirmiş bölüğünü. Yıllarca El Divaniya'da mühür kazmış, yazılar yazmış yüzüklere? Kemerinde altın biriktirmiş. Bükülmezmiş kemeri. Alıp getirecekmiş, soymuş Araplar. İngiliz alıp Mısır'a götürmüş. Telörgüden telörgüye sürüp gitmiş tutsaklık. Hintli Müslümanlar beklemiş başlarını. Uzun, çok uzun sürmüş, yetmemiş, bitmemiş tutsaklık. Kara Şili'nin üç kardeşi vardı, onlar da savaşlarda kaldı, dönmediler. Babam dönmedi. Ağam dönmedi. Küçük ağam döndü, o da kafadan sakat gibi bir şeydi. "Gitmeyin Yemen'e, Yemen'e!" diye çok dil döktük. Ta ezelinden kimse dinlemezdi karı sözünü. Karı kısmının köleden kalır yanı mı var? "Gitmeyin Yemen'e, Yemene!.." Kâmilece vardı, "Gitmeyin!.." diye diye deli oldu.

Gidenlerden sağ kalan, sakat kalan, ak saçla döndü de, bizler hırlı mıydık? Bizim de ağarmıştı saçımız! Ne kötü günlerdi, ne akılsız, acımasız padişahlardı! Onca yıl savsadılar memleketi, gelinleri ve de karıları! Nasıl sabreder bir gelin, bir karı, yirmisinde, daha varmamış otuzuna; onca yıl inledik! İşte geliiip geçti. Deliiip geçti. Köreldi köyler.

O acılı ağılı günlerden geldik; dul! Bizim avcı ölüp gitti erkenden, kaldık ardına; dul! Kara Şali avcıydı, avareydi. Elinde bir saz, yalnız kalınca çekilir bir köşeye, vın vın vın! Hiç unutmuyorum alayla gelirdi arkadaşları; dul! Ölüp gitti de... Çekirge... Öşür yazdılar tek başıma, dul! Sabah oduna gittim, öğleyin çifte; dul! Ne uzundu dinsiz, allahsız geceler!

Teptiler kapımı. Bayram ufak. Kimselere açamadım; dul! Fesi yasak ettikleri yıl önülceğimi kestiler; dul! Orman askeri çıktı, yeniden savaş çıktı; dul! Kemal gitti, İsmet geldi, particilik çıktı; dul! Şimdi de Köy Kurulu'na seçildim diye Deli Mehmet'in oğlu evimizin önüne ev yapmağa kalkıyor; dul! Dul olunca insandan aşağısın; dul! Belin çukur; dul! Gören binmek istiyor; dul! Dul mu!, ölmedim bugünece! Bugün ölsem de gam değil! Bayram büyüdü, işini aldı önüne. Hatta bir yükten kurtulur, ölürsem. Ne yapacağım daha fazla yaşayıp; dul?

Yarısı yanık odun kökü gibi, ayaklar altında; dul! Dulu, dul karıyı göstereceğim onlara!.."

Evin önündeki alanda Haceli, kardeşleriyle işçilerini toplamış, yeni baştan kazık çakıyor, ip çekiyor. Yapı ustası Taşkelle Mehmet: "Şöyle yapın, böyle yapın!" diye buyruk veriyor.

Haceli, Irazca'nın kendine doğru geldiğini gördü. İşinden başım ayırmadı.

Irazca geldi, adamlara iki adım kala durdu. Hiç konuşmadı. Elini kalçasına koyup olanları seyre daldı.

Haceli telaşlanmaya başladı. Hiç söz atmamıştı. "Hayırlı olsun! Kolay gelsin! Kuvvet ola!.." dememişti. "Hoş geldin Iraz hala!" diye kendisi mi konuşsa acaba? Ondan yana gitti.

Yüzüne baktı, Irazca'nın yüzünde kıpırtı yok. "Hoş geldin Iraz hala, nişledin?" dedi.

Irazca karşılık vermedi. Taşkelle'nin çaktığı kazığa, çektiği ipe bakıyor.

"Size komşu oluyoruz Iraz hala!" dedi Haceli. "Ev yapıyoruz gayri! Komşuluğunuzu gösterirsiniz tabii! Ev yapanla düğün edene yardım Tanrı'ya hizmet saydırmış! Biz de Aşağı Mahalle'nin çamurundan kurtulalım sayenizde..."

Karşılık vermiyor.

"İstemiyor bizi!" diye düşündü Haceli. "Bizim, evi önüne ev yapmamızı, kendisine komşu gelmemizi hiç istemiyor! Belki de bir ayartan var..."

Irazca, olduğu yerde, olduğu gibi dikiliyor. Eli hâlâ kalçasında. Taşkelle Mehmet bağırdı:

"Haydi bakalım Haceliii; bu iş tamam! İlk kazmayı furalım! Kan akıtmayacak mısın?"

"Temele kan akıtmam gerekir, ama bir tedariğim yok ustam! Dama düver atarken keserim bir şey! Ya da içine girerken!"

"Hi hi!.." dediler kardeşi Mevlüt'le Muharrem.

"Madem öyle, fur kazmayı! Hayırlı uğurlu olsun! Hiç olmazsa bir horoz kesmeliydin; ama neyse!.."

"Yoook arkadaş!" dedi Haceli. ""Haceli temele horoz kesmiş!" dedirtmektense, "Hiç kesmemiş, sonra kesecekmiş!" dedirtmek daha iyi!" Kazmayı kucakladı. Temelin başına doğru gitti. Durdu, "Bismillaaaah!" çekti. Apışını ayırdı.

Irazca geldi önüne dikildi birden. Haceli'nin benzi attı; eli kolu titredi: "Ne istiyorsun ulan?" diye kekeledi. Irazca'da ses soluk yoktu.

"Çekil önümden!" dedi Haceli. "İşimden avare etme beni! Ne demek istiyorsun? Sabah sabah aklından zorun mu var yoksa?"

Irazca: “Ben çekileceğime sen çekil!” diye bağırdı birden. “Benden önce sen çekilsen çok daha iyi edersin! Ulen karaltısı kaybolasıca, sen dağda mı geziyorsun, köyde mi? İki yakana bir baksana! Hiç ev önüne ev yapan var mı çevrende? Yanıkara hastalığından gidesi herif!

Ben ölmedikçe sen buraya ev yapamazsın! İşte sana açık cevap! İşte sana kısa cevap! Hem sende bir parça akıl olsa, gelip buraya ev yapmayı kendin istemezsin! Akılsız herif! Senin pasaklı bir karın var. Bunun burası köy içi. Gelen geçen senin eve bakar. Nasıl yapacaksın o karıyla? Karataş’ın içine şan mı olacaksın yoksa?”

Şimdi Haceli susuyor.

“Ağı çivi katlanacaksın öyle mi? Ama benim çocuğumun suçu ne? Biz neye katlanalım senin kokar karına?”

“Halacığım, benim karının ne zararı olacak size?”

“Tehhoo! Bulaşığı yuyacak yarın, suyunu bizim avluya dökecek! Ahıra sıçacak, bokunu bizim avluya atacak! Gübre de bizim evin önüne!.. Siz böyle yaparsanız, ben de sizin eve bir ateş verir külünüzü havaya uçururum kör olayım! Benim günüm ikindiye geldi. Koyun yaşı kadar bir yaşım ya var, ya yok! Ölmeden düşmanımı bari temizlerim! Haydi, şimdi istersen fur kazmayı! Uğurlu olsun! Kolay gelsin!..”

Çekildi Haceli’nin önünden. Evine yürüdü.

Haceli bekliyor. Bir Taşkelle’nin yüzüne baktı, bir kardeşlerinin. Taşkelle çiğnini çekti. Kardeşleri sustu.

“Susmayın, bir söz söyleyin yahuuu!”

Neden sonra büyük kardeşi Mevlüt: “Fur ulan kazmayı!..” dedi. “Bir sidikli dişeylinin sözüyle yolunu, yönünü mü değiştireceksin? Belaysa bela, fur kazmayı!”

Haceli ikircikliydi.

Mevlüt: “Ver bana!” dedi, kazmayı kaptı. Vurdu. Ortanca kardeşi Muharrem de küreğe yapışıp kazılmış toprağı dışarı çıkarmağa başladı ardından. Öteki işçiler de yumuldu işe.

Irazca dönüp eve geldiğinde Bayram uyuyordu. Haçça kapının gıcırtısından uyandı. Yangın var gibi telaşla kalktı. Hemen Bayram’ı uyandırdı. Üstünü başını düzeltti. Göğsünü bağrını kapattı.

“Gelin, kalk ateşi yak kızım, kalkıver çabuk!” dedi Irazca. “Ateşi yak da, bir çorba koy! Bayramı çöyüre salalım bugün. İstersen, sen de git!.. Kalkıver anam!..”

Bayram in uykusu açılmıştı:

“Bugün çöyür işi kalsın ana!” dedi. “Bu. Haceli dürzüsünü tosturmazsak, bize ağıra oturur sonra!..”

“Çöyüre, çöyüre!..” diye bağırdı Irazca. “Harımın çitini çevirin bir an önce!.. Haceli’yi ben tostururum!”

“Haceli senden korkmaz ana!” “Efeliğe kalırsa senden de korkmaz!”

“Ben korkuturum, ben onun anasını bellerim ana!..”

“Belleyemezsin! Zebella kardaşları var!.. Sen doğruca çöyüre git bugün. Bentleri pekiştir!..”

“Peki!” dedi Bayram.

Çorba sofraya konduğu zaman Irazca, Ahmet’i uyandırdı:

“Siz yeyin ekmeğinizi!” dedi Bayramgile. “Ben bir de Ahmet Efe’yi salayım Haceli’ye.” Ahmet hemen toparlanıp kalktı.

“Git, köy içine ev temeli kazan o dürzüye söyle!” dedi Irazca. “De ki: “Ulan Haceli emmi!” de. “Ninem, buraya temel kazarken iyi düşünsün diyor” de!..”

“Pekey!” dedi Ahmet.

“De bakayım ne diyeceksin?”

“Diyeceğim ki: “Ulan Haceli emmi!” diyeceğim. “Ninem, buraya temel kazarken iyi düşünsün diyor!” diyeceğim.”

“Aferin; kalk hemen!.” Ahmet gitti.

Irazca, Bayram’a günlük buyruklarını verdi:

“Bahşiştеki ahlatlar iyi çöyürlendi, var onları buda! Kağnıyla, iyice iki sefer yaptın mı yeter bizim harıma. Keserken dikkat et, dalları kanırma! Ağacın kabuğu baştan aşağı yarılmasın. Sürgünler iyi olursa gelecek bahara aşılatırız...”

Bayram:

“İki sefer yaparız; kolay!..” dedi. “Ama burasını böyle koyup gitmesek iyi olurdu ana!”

“Sen yürü Kara Bayram!” diye bağırdı Irazca. “Şimdilik sana iş yok! İş olduğu zaman ben haber veririm!”

Bayram’la Haçça kağnıyı koştular. Urganı dirgeni, nacağı tahrayı

götürüp kağnıya koydular. Bu kez karı koca binip sürdüler. Küçük’ Tornan yanları sıra gidiyor gene.

Haceli’nin adamları temel kazmağa devam ediyor. Ahmet, Haceli’yle konuşuyor. Haceli, Bayram’ı karısıyla kağnıda görünce, önüne çıktı:

“Eğle bakalım kağnıyı Bayram Efendi!” dedi.

Bayram övendereyi boyunduruğa vurdu, kağnıyı eğledi.

“Kara Bayram!” dedi Haceli. “Neye böyle bir ananı, bir oğlunu yolluyorsun üstüme? Gelsen de adam gibi kendin konuşsan olmaz mı benimle? Ha?..”

Bayram:

“Ben anamı yollamadım, haberim bile yok valla!” dedi. “Çocuğu da anam kendi yolladı heralım...”

“O evin erkeği sen değil misin? Neye kendin konuşmuyorsun, anan konuşuyor?”

“Bugün anam konuşacak! Günü gelince de ben konuşurum, acele etme! O zaman erkek olup olmadığımı anlarsın!” Övendereyi kaldırdı, kağnı yürüdü.

Haceli: “Kara Bayraaam!” diye bağırdı kağnının ardından. “İkimizin de başı belaya girecek Kara Bayram! Bir etek para verdim ben bu yere! Hakkın yendiyse gider şikât edersin! Böyle aykırı aykırı soluma bana karşı Kara Bayraaam!..”

“İyi ya!..” dedi Bayram. “Madem bir etek para verdin, kaz temelini!..

Karataş’ın kır tarlaları Dedemezarı’ndan, Deliktaş’tan, Yaylayolu’ndan yukarı dalga dalga gider. Gider gider, ta ormanın başladığı tepelere dayanır. Verimsiz topraklardır. Yıl yıldan kötü gelir. Verim gittikçe düşer. Çoğu yıllar tohumunu bile ödemez buralar. Karataş’ın kır tarlaları, dedelerin dedelerinin gününden beri ekilip gelmektedir. Çekilen emeğin cipten cip

boşa gitmemesi için, düzenli bahar yağmurları gerekir. Oysa, öyle yıllar olur, ilaç için istesen, damla yağış düşmez. Dualara çık, köycek aş dök, harıl harıl Kur’an okut, yediden yetmişe camilere dol “âmin” çağrış, gene düşmez. Bazı adamlar toprağı iyi işler. Bunlar toprağı, bir yıl ekine, bir yıl nadasa yatırır. İyi çiftçiler nadası ikiler, üçler. Ağali iyi çiftçidir, dörtler. Dörtlemek için acar öküz, at, uşak gerekir adama. Bunlar Ağali’de vardır. Uşağı yok ama oğulları var, iki tane, babayiğit. Bayram, ancak ikileyebilir. Çoğunu ikileyemez bile. Bir öküz, bir inek...

Hey, kırlar, kırlar!.. Körkuyu’dan sonra kırlar, çöyürlü ahlat ağacı doluydu. Baktın mı bulut gibi görünürdü. Şimdi buralar bomboz. Dümdüz, bomboz. Tek tük nadasa başlayanlar, bu bozluğu orasından burasından yırtıp karartmıştı. Varsın verimsiz olsun, varsın çetin olsun, varsın üçlemek, dörtlemek, derin sürmek gereksin! Bayram: “Kendi

topraklarımız ulan!" diyor. Kendi topraklan olduktan sonra ne hacet gama kedere? Ondurmasa bile öldürmez de...

Çelik Paşa'yla Aymelek yola düşmüş, uyumla gidiyorlar. Güneş, dağların başından yükseliyor. Bayram'ın Bahşiş'teki tarlası görünüyor. Çöyürlü ahlat ağaçları seçiliyor. Övendereyi usulca bir ineğe, bir öküze batırdı Bayram:

"Haydi, hooooha!" dedi.

Haceli'nin kardeşleri Mevlüt'le Muharrem, bir saat kadar çalışıp gitti. "Sen işçilerinle akşama kadar bitir bu işi. Biz de kendi işlerimize bakalım biraz..." dediler giderken.

Az sonra Taşkelle Mehmet de gitti: "Sen hele temeli kazdır adamlarına! Yapıya sıra gelince ben yetişirim! Yalnız, derin temel ister burası. Malum ya, yol üstü! Yarın kağnılar, hem de maden kamyonları zangır zungur geçerken koca yapı inivermesin! Derin kaz, hem de evin haney olacak!.."

Sığır hergele toplanmış, kıra bayıra, çayıra çekilmişti. Kadın kız, çoluk çocuk, millet, harımlara dökülmüştü. Köy boşalmıştı. Tozsuz topraksız, denizlerden yeni çıkarılıp getirilmiş gümüş gibi temiz bir bahardı. Dünya ısınıyor, dallar uyanıyor. Çiçeklenmiş dallara kurum gibi sıvanmıştı arılar. Tek tük leylekler Köysuyu boyunca solucan topluyor. Binlerce yılan deliğini bırakıp çıkıyor. Asar'ın, Eski Kale'nin, Çildede'nin oralar sarı sütleğen. Haceli gayretli gayretli çalışıyor. Gökyüzü yüksek yüksek mavilikler. Bulutlar kuzulamış, dağılmış...

Biraz sonra Ahmet oğlan gene geldi: "Haceli emmiiii; ninem diyor kiiii!.."

"Hey ya Rabbiiii!" diye bağırdı Haceli. "Ulan senin nineni de, ananı da! Ulan eşşek sıpası!.." Yerden bir taş alıp doğrulduğunda Ahmet uzaklaşıp gitmişti. Evlerinin avlusuna saklanmıştı. Avlu kapısına doğru elindeki

taşı nişanlarken, Irazca'nın hızlı hızlı merdivenden inmekte olduğunu gördü Haceli. Anladı, kendine doğru geliyor. Gene elleri kalçasında. Kurgun, kaskın geliyordu. Haceli taşı elinde sıkıyor.

Irazca geldi geldi, yanından geçti, yarı kazılmış temelin ortasında durdu. Elini kalçasından alıp arkasına bağladı bu kez. Gözlerini boşluklarda gezdiriyor. Durup bir kezcik olsun Haceli'ye bakmıyor.

Haceli, elinde sıkıp durduğu taşı usulca toprağa bıraktı. Irazca: "Niye bıraktın?" dedi. "Bırakmasaydın!" "Bırakmasaydım da ne yapsaydım Iraz hala?" "Fursaydın başıma, böğrüme!.."

Haceli sustu.

"Ne susuyorsun? Furup öldürseydin!.." işçilere seslendi Irazca:

"Bırakın kazmayı küreği hepiniz!" dedi. Haceli'ye döndü: "Sana demin de anlattım: benim üç günlük ömrüm kaldı surda! Seninse var daha. Öldür beni. Ben kabire, sen cezaevine! O zaman benim oğlum raprahat oturur evinde. Canı isterse senin Fatma'yı koynuna alır, bir gözel yatar! Eğer benim oğlum almazsa kendi öz kardaşlarından biri alır. Koca ovaya rezil olursunuz sülalecek..."

"Iraz halacığım!.." dedi Haceli. "Bak sana Iraz halacığım diyorum, saygılarımla, Irazca halacığım! Niye böyle sen çıkıyorsun yamacıma? Senin oğlun erkek değil mi? O çıksa ya!.."

"O çıkmayacak! Ben çıkacağım! Ben öleceğim, o yaşayacak! O ölürse, sen cezaevine gidersin, karın boşta kalır! Çünkü senin karıyı ben alamam! Beni öldürür cezaevine gidersin, senin karıyı benim Bayram alır! Anladın mı oğlum neden çıkmıyor?"

İyice burnunun dibine dikildi Haceli'nin:

"Şu senin yüzüne bir tüküreyim diyorum, ama sabrediyorum! Belki tükürtmeden gidersin diye bekliyorum..."

İşçiler işi gücü bırakmıştı. Haceli renkten renge giriyor. Kızarıp bozarıyor. Sararıyor. Bazen suratının ortasına kocaman bir yumruk kondurup şu kocakarıyı yıkmak geçiyor kafasından, ama bir türlü elini kaldıramıyor. Altı bin liralık toprak diziliyor gözünün önüne. Boy boy tarlaları; sıkıntılı, uzun, borç yıllarını düşünüyor. Duvarları ak toprakla sıvanmış, bol pencereli, odaları ışıklı bir ev yapacak. Temiz kahve takımlarını koyacak raflara. Bir doru at bağlayacak ahıra. Bir av tüfeği... Birdenbire bunlar siliniyor, sırtına bir kat eski yatak yüklenmiş boz eşeğin ardında yollara düşüyor. Yorgun argın bir Haceli! Uzayıp uzayıp gidiyordu cezaevi yolları, yılları... "Arkadaşlar, eve gidelim ekmek yemeğe!" dedi işçilerine.

Muhtarın evi Yukarı Mahalle'de, Leylek Sereni'nin yanında. Önünde suyu buz gibi bir kuyu var. Karısı, sabırla, kuyu suyu ile iğdeler, armutlar, selviler yeşertmiş avluda.

Bekçi Mustafa, avluda Muhtarın atını tımar ediyor. Haceli:

"Muhtar Hüsnü Ağa evde mi Mustafa?" diye sordu.

"Evde!" dedi Bekçi. "Ama uyuyor! Akşam biraz geç yattı. Geç geldi ilçeden..." "Uyandıralım, acele işim var!"

"Sen bilirsin!" dedi Mustafa. "Uyandıracaktan çık döşeli odaya, kendin uyandır! Ben karışmam!.."

Haceli merdivene tırmandı.

Muhtarın iki katlı evinde, toprak damlı, tahta tavanlı, tahta tabanlı güzel bir oda var. Necip Beyin topraklarından on iki bin liralık aldı. Koyun satmış, at kısrak satmış, yan yatıp çamura batmış, almıştı. Şimdi işi iş. Borcu bitti. Gelirleri arttı. Yeni topraklar alabilir. Partide güçlü bir adamı var. Kredi alabilir, traktör, patoz, römork alabilir.

Haceli kapıyı dövdü, bekledi. Az sonra Muhtar içerden ses verince açtı; girdi.

“Oooo Haceli, geç geç; sen misin?” dedi Muhtar. “Geç bakalım!” Yatakta doğruldu. “İki üç gün sonra Kaymakam Bey geliyor Haceli Efendi! Fena haberlerim var! Evyerinin parasını hemen isteyeceğiz senden!”

“Benim de sana fena haberlerim var!” dedi Haceli. “Senin Kara Şali’nin dertli Iraz, gelip kazmamın önüne yatıyor. Bir türlü temeli kazamıyorum. “Fur öldür beni, evini ondan sonra yap!” diyor. Koyun yaşı kadar yaşım kaldı surda, beni öldür, cezaevine gir, oğlum senin Fatma’yı alıp özgür yaşasın!” diyor. Bir bela iş ki, hiç sorma Muhtar!”

“Kara Bayram nerdeymiş, o bir şey demiyor mu?”

“Kara Bayram sabah karıyı kağnıya bindirdi, nacağı tahrayı aldı, kıra gitti! Önüne geçtim: “Niye kendin konuşmayıp ananı salıyorsun üstüme?” dedim.

“Ben konuşacağım zamanı bilirim, şimdi anam konuşacak!” dedi gitti serseri.

“Halil İbiş’le oğlunu işçi olarak tuttum Muhtar! Üçer lira para verdim. Bak öğlen oluyor, daha bir iş yapmadık. Yaptırmıyor dertli Irazca.

“Ben sağken evimin önüne ev yaptırtmam!” diyor. “Git ne cehenneme yaparsan yap!” diyor. “Senin karın pasaklı bir karı!” diyor. “Bulaşık sularını yarın benim avluya döker!” diyor. Bir araba laf ediyor dertli Irazca!..”

Muhtar:

“Sen temelini kazdır ulan!” dedi. “Ben Bayram’ı akşam odaya sesletirim. Sen de gelirsin. Umum bir toplantı yapacağım zaten. Kaymakam Efendimize hazırlık düşüneceğiz. Hemi de biliyorsun bir heykel işi var, onu da bir karara bağlamak gerekiyor...”

“Ne yapacağım ben şimdi Muhtar?” “Git kazdır temelini!”

“Ya Dertli Karı gene gelirse?”

“Gelirse gelsin, uyma! O buraya yatarsa, sen de git öteyi kaz! Sokma başını belaya şimdilik... Şimdilik sabret!..”

“Eyvallah!” dedi Haceli.

Muhtar yorganı yeniden çekti üstüne.

Epey döndü söylendi yatakta. Dağılmıştı uykusu.

“Böyle köyün içine tüküreyim ulan! İçine tüküreyim böyle muhtarlığın! Yatıp kestireyim, yorgunluğum çıksın diyorum; kapıyı döven dövene!.. Belalı bir köy!..” Gözlerini yumup zorla uyumak istedi, ama uyuyamadı. Ağdı döndü, olurunu bulamadı. Haceli’yi düşünüyor. Allanın safı! Ulan bir yoksulu, hem de deli bir yoksulu adam etmek ne zor! Ha dedim Kurulda işime yarar. Köy içinde işime yarar. Benden yana ürer gerektiğinde. Kolumda kendi canlandırdığım bir adam; Ekiz İsmail’den, üye İbrahim’den, Ali İzzet’ten iyi olur... Ama şuna baksana! Ters türs gidiyor işleri! Bensem meradan biraz da toprak vereyim diyordum. Göz yumayım sürsün. Ama beceremeyecek. Korkarım ağzına yüzüne bulaştıracak verdiğim mis gibi fırsatları!..”

ÖYLE DE ÖLÜM, BÖYLE DE...

Kara Bayram'la karısı, ikinci seferi tamamladılar. Çöyürü çite bastılar iyice. Vakit ikindiyi geçip gitti. Karı koca, aşağı yoldan köy içine girdiler. Haçça bu kez kağnıdan inmedi. Önce bir inecek oldu, Bayram bırakmadı: "Otur!" dedi, önülceğinden çekti. "Otur gözelce!"

Ahmet de yanlarında. Birinci seferi bitirdikleri zaman azık getirmiş, bir daha dönmemişti eve.

Haceli oradaydı, evyerinde. Kazılmış, toprağı çıkarılmış temelin derinliğini ölçüyor. Bir yandan da işçilere: "Şurasını alın, burasını kazın!" diye buyuruyor. Bayram'la karısının kağnı ile geldiklerini görünce temelden çıktı. Elini kıçına koydu. İleri geri gezinmeğe başladı.

Bayram, anasına kızıyor. Elin oğlu temeli kazıp bitirdi bile. "İnip şu herifle bir takışayım mı?" diyor kendi kendine. Kağnıyı durdurdu: "Selaaam!" dedi.

Haceli yan gözle baktı baktı:

"Aleyküm selam!" dedi. Sövecekti nerdeyse. "Temeli bitirmişsin maşaallah Haceli Efendi!"

"Bitti sayılır!" dedi Haceli. Sonra ekledi: "Sayenizde!"

"Yahu Haceli Efendi!" dedi Bayram. "Baksana bana kardaşım! Şu Karataş köyü içinde, benim ev gibi kaç komşunun evi var? Şöyle bir saydın mı?"

Haceli bakındı: "Bir yirmi komşunun var..."

"Ee Haceli Efendi, bu yirmi komşunun içinde evi önüne ev yapılacak tek enayi beni mi buldun kardaşım?"

"Köy Kurulunun satış kararı var!" dedi Haceli. "Sandığa yedi yüz lira yatırıyorum. Yoksa bedava mı sanıyorsun?"

“Para yatırıyorsun da niye gidip daha gözel bir yerden almıyorsun? Beni dişine göre buldun tabii: “Ötekiler dayatır, Bayram dayatmaz, hiç sesini çıkarmaz!” dedin tabii?”

“Yooo!..” dedi Haceli. “Yanlışın var! Kurul burasını gösterdi. Başka bir yeri gösterse gider orayı alırdım.”

“Kurul da senin gibi düşündü anlaşılan: “Bayram yoksul, sesini

çıkarmaz, çıkarırsa bastırırız!” dedi. Zaten senin Kurul dediğin kim? Hepsi sana benzer, senin düdüğünü öttürür adamlar!.. Sen de içlerindesin!..”

“Bana bak Bayram!” dedi Haceli. “Eğer bir hakkın yendiyse git şikât et kardaşım! Kaymakama karakola git, nere gidersen git! Benimle, ananı üstüme salıp uğraşma! İngiliz siyaseti gütme bana karşı! Eğer ciddi niyetle uğraşmak istiyorsan, ananı aradan çek, kendin gel karşıma! Hani bir türkü var: Kendin gel kendin! Onun gibi...”

“Geleceğim!” dedi Bayram. “Acele etme bakalım! Sen şimdilik işine devam et! Kaz temelini! Biz de bir şey düşünürüz helbet. Seni asla böyle kendi bildiğine bırakacak değiliz! Bin yılın başında bir Kurul üyesi oldum diye bizim başımızda horozlanmak istiyorsan dikkat et, pek öyle kolay değildir bizim başımızda horozlanmak!..”

Kağnıyı evinin avlusuna çekti.

Irazca, iki torunuyla gene merdiven başında. Torunların biri sağında, biri solunda. Oturuyorlar. Çocuklar, kağnıyı köy içinde görür görmez analarına el çırpmağa başladı.

Karı koca, öküzü ineği salıp yukarı çıktılar. Urganı dirgeni kaldırdılar. Irazca hiç kıpırdamadı. Konuşmadı.

Haçça, sessiz sessiz gitti, leğeni ibriği getirdi, Bayram’ın elini ayağını yıkattı. Kendi elini ayağını da yıkadı. Kocakarı, hâlâ konuşmadan, kıpırdamadan duruyor.

“Ne oldu ana?” diye gelip yanına çöktü Bayram. “Ne var ne yok? Böyle derin derin ne düşünüyorsun?”

“İyilik Kara Bayram!..” dedi Irazca. “Ne düşüneyim? Senin bu kız hiç içeri girmek istemiyor. Gözü hep köyün içinde. Haceli’nin temel kazan işçilerini gözetliyor. Ama oğlun Osman kaba zeyin olacak. Sabahtan beri, “Ulen Osman, bak Deli Haceli evinizin önüne ahır yapıyor, bokunu sizin avluya atacak; kovala şunu!” diyorum, bakıp bakıp gülüyor!”

Bayram, oğlunu kucakladı. Öptü. Babası oğlunu kucaklayınca, kızı çırpınmağa başladı.

“Bunu da kucakla, bunu daaa!..” dedi Irazca. “Bu, kıskanç kancığın biri olacak! Bir elini ona verdin mi, bir elini de buna vereceksin! Kıskanç olacak bu...”

Haçça kalkıp içeri gitti. İyi yorulmuştu bugün. “Bahşiş” denen yer uzaktı. Çöyürü kesmek, yüklemek ağır işti. İndirmek, çite basmak daha ağır. Bayram’la o da gidip gelmiş, Bayram kadar o da koşulmuştu işe. Ama ne yapsın? Köy yerinin işleri ağır. İnsan akşama kadar yorulur ama sabaha kadar iyi kötü dinlenirdi.

Bayram:

“Ne yaptın Haceli’yle akşama kadar ana?” dedi.

“Ne yapayım?” dedi Irazca. “Gidip geldim, yüreğine korku saldım. “Yedi yüz bannot para verdim!” diyor. “Muhtar satılığa çıkardı, aldım!” diyor. Ben de iyi korkuttum: “Öldür ulen beni!” dedim. “Öldür, gir cezaevine! Benim oğlum da senin karıyı alsın!” Attım kendimi önüne. “Öldürmem!” dedi. “Öyleyse ben seni öldürüp gireyim cezaevine, oğlum senin karıyı gene alsın!” Benzi kül gibi geçiverdi. Kolay değil: Ya ölecek, ya öldürecek! Ölse de ölüm, öldürse de ölüm. Çünkü az çok mapusluk da bir ölümdür dünya da Bayram! Mapusluk dünya dan elini eteğini çekmek demektir. Dünya dan elini çeken adam ölü sayılır. Bahusus

köylük yerinde! Bir adam, akşam evine gelip oturamadı mı, evim var diye güvenmesin!

Karım, kızım var diye güvenmesin. Haceli biliyor bunları. Onun için benzi kül gibi geçiyor. Beni öldürse, kanun kocakarı der mi? Canın ceremesi herkes için bir. Beni öldüren de yatar otuz yıl, temsil Haççа'yı öldüren de! Halbuysam ırgat tutacak oldun mu, gencin ücreti yüksek. Yaşlıya para vermezler!.."

Bayram:

"Ama bak, vazgeçmemiş temel kazmaktan! Daha iyice korkmamış demek?" dedi.

"Korktu!" dedi Irazca. "Korktu ama siyaset; belli etmiyor! Korkmadıysa bile, kafası bulandı. Bu da ona yeter. Gayri bırakmayız peşini!.."

"Bırakmayacaksın ama böyle böyle sonu nereye varacak? Demin yolda karşılaştık. Çattım. Hiç kötü cevap vermedi. Eğer bir kötü cevap verse, bela hazırdı!.."

"Sakın ha!" dedi Irazca. "Sakın uyayım deme! Ben gelirim onun hakkından! Şayet gelemezsem o zaman gene kendin düşünürsün..."

"İş işten geçtikten sonra ne düşüneyim ana?.. Şimdiden gidip muhtara başvurmalı! Hiç olmazsa usulen. Olmazsa karakola, Kaymakama gitmeli!"

Irazca haykırdı:

"Şaşkınlaşma! Hep ondan yana çıkarlar!.. Hem neye sen gidiyormuşun? O gitsin! O şimdi para verip aldığını söylüyor, biz de engel olup yaptırmayalım diyoruz; o gitsin bizden davacı olsun! Biz de cevabımızı veririz: "Neden başka evin önünü satmıyor da, bizim evin önünü satıyor cımbıldak Muhtar?" Hiç bizim aklımız yok mu? O, bugün gitmese yarın gider şikâta. Muhtar çağırtır seni. Sen de: "Ben bilmem, anam bilir!" der çıkarsın işin içinden. İsterse beni de çağırsın. Ben onların hepsinin ağzına sıçarım o zaman!..

Ahmet, ninesinin ardına oturmuş, hiçbirini kaçırmadan konuşulanları dinliyor.

“Haydi, sen şimdi Ahmet’i yanına al, Sultanca teyzene bir bak gel! Yılanı gene görmüş mü? Gördüyse asıl ona bir çare düşün! Delikleri tıkadın ama çıkar gene ortaya. Yakalayıp öldürürsen, eşini de öldürmek gerekir. Eşsiz dolaşmaz yılan dediğin. Eğer eşini öldüremezsen öcünü adamakıllı alır. Bir yılan da harımda var ölecek. Ahmet’in öldürdüğü yılanın eşi! Dikkat edin yılanlara! Birkaç koldan gelmeyi sever bize belalar. Aman gözünüzü seveyim dikkat edin!..”

“Ederiz ana! Kolay!” dedi Bayram. “Yılanın öldürülmesi son derece kolay bir iş! Bunun için kendini üzme...”

Oğlunu alıp teyzesini görmeğe gitti. Irazca’nın yüreği harp harp vuruyor.

Haçça gelin yorgunluktan ölüyor.

YORGUN MUSTAFA

Bekçi Mustafa, tellal bağırmak üzere Badıca'nın damın başına çıktı. Elini kulağına attı. Mustafa'nın tellalı, "Komşulaaaaar!" diye başlar. Köyün her yanından duyulur. Muhtarın bir buyruğunu, Kurulun bir kararını, yeni gelen bir kanunu, akla gelmedik bir köy işini yayar. Bu kez, her evden aklı erik bir kişiyi, yatsıdan sonra Nuri'nin Kahve'de yapılacak toplantıya çağırıyor. Sonunu da: "Duyduk duymadık demeyin haaa!.." diye bir kurusıkı ile bitirdi.

Mustafa, tellalı bitirip Kara Bayram'ı düşündü. Muhtar "özel olarak" sesletiyor. Şimdi bir de onu görecek ayrıca. Yorgunluktan dizleri titriyor. Karataş'ta iş mi yok Mustafa'ya?..

Muhtarın atını tımar ettikten sonra ekin aralarını dolaştı. Bir sürü mal topladı. Hepsi başıboştu. Kapamak için köye kadar sürüp getirdi güç bela. Ama tam köy içine soktuğu sıra, sahipleri önüne çıkıp kapışıverdi. Bunların kimi Muhtarın, kimi üyelerin hısımları. Kala kala bir semersiz eşek kaldı önünde: Kerimoğlu'nun eşeği. "Ötekileri kapattım da bu mu kaldı kapatamadığım?" diye onu da salıverdi köy içinden aşağı. Sonra gene Muhtar çağırttı. Yayan yapıldak Gökçeyaka'ya yolladı. Gökçeyaka Muhtarına kâğıt varmış ilçeden. Hem de Kaymakamın iki gün içinde köyleri teftişe çıkacağı haberini kattı Muhtarın kulağına. Kurnaz adamın biriydi Gökçeyaka Muhtarı. Olur olmaz toplantılara inmezdi, hastayım der yatar. Bu kez de öyle yaptı. Olanlar Mustafa'ya oluyor arada. Gidiş geliş dört saat, yayan!

Dünya da bekçilikten zor zenaat var mı acaba? Olsa olsa bir sığır çobanlığı, ama bekçilik zorlukta onu da geçer. Ona göre, köy yerinde adamı sefillikten kurtarmağa elli dönüm toprak yeter, artar. Elli dönümün iki dönümü, bir dönümü subasar olur. Bağ bahçe çevirirsin.

Geri kalanın yarısı ekin, yarısı nadas. Nesine yetmez Mustafa'nın? Kaldırdığı ortasından bölünüp ayağa gitmedikten sonra bol bol yeter. Adamın ineği, öküzü olur. Dört koyunu, on tavuğu, bir eşeği olur. Koyunlar iyi kötü kuzular, eşek kunlar, inek buzular.

Derdini belanı savmak için iki çuval fasulye, ya da buğday sattın mı ayağını sudan kurtarmış sayılırsın. Artık kendini muhtara rezil ettirmez, üyeye azarlatmazsın. Sırtın gömleksiz, ayağın çarıksız gezmezsin...

Aklınca, şu köyde ne adamlar var ki avanak avanak dolaşıyor. Zamanında sürüp, zamanında ekmiyorlar. Güzel toprakları sefil ediyorlar. Günlerini, gecelerini kahvede geçirip, öküzü, eşeği karının eline bırakıyorlar. Ekmek bulup yiyemese doğruydu onlar. Karının baktığı mal, mal olsa, erkeklere lüzum kalır mı dünya da? Irazca'nın Bayram başkaydı. Topraklarını iyi işliyor. Üç bin liralık pay aldı Necip Beyin çiftliğinden. Borcunu bitirdi. Üç yıl sonra gayri o da adam olurdu. Ama subasarı az yoksulun: Üç evlek! İçini çekti. Olsa da onun da üç evlek olsa keşke! Bayram'ın kağnısı bile var. Bir de tosun aldı mı öküzün yanına! O zaman ellerin bir kaldırdığı topraktan Bayram üç kaldırır. Kara Bayram'ı beğeniyor. Toprağını iyi işliyor. İşinden gelip işine gidiyor. İşinden gelip işine giden adamı çok sever Bekçi Mustafa.

"Bayraaam, aaay Bayraaaaam!.."

Bu ikinci üye Haceli de, Bayram'ın evin önünü bulmuş ev yapacak. Yoksulun evi arkada kalacak. Ulan Kara Bayram, yutacak mısın bunu?

"Kara Bayraaaam!"

Evde yok mu, ne? Biraz daha yürümeli, ta kapının dibine yanaşmalı. Adamın dizi ağrıyor yorgun olunca.

"Bayraaaam!" Karısı çıktı kapıya:

"Buyuuur Mustaf emmi?"

Güzeldi Bayram'ın karısı. Hem de iyi huylu. Gel gelelim, böyle bir karının kocası varlıklı olmalı değil mi? Varlıksız adamın karısına kulağasma! Güzellik, çirkinlik hava. Karı dediğin, iyi yedi, iyi giydi mi, güzel olur dünya da! Borç biteli biraz toplamış Bayram'ınki. Ah yoksulluk!.. Üç günün içinde nasıl fark ediyor karı bak!..

"Bayram evde yok mu Haçça?" "Teyzemgile gitti Mustaf emmi!"

"Gelince söyle de akşam Nuri'nin Kahve'ye buyursun. Muhtar çağırıyor. Unutma, çok önemli!.."

"Olur Mustaf emmi."

Alanlı Ayşe'nin kızı Haçça!.. Yüzü yuvarlanmıştı. Kocası koca olunca karı kısmının yüzü güler. Kocası koca olmazsa, baldan baklava yese boşa! Baldan baklava!.. Aaaah! Baklava gelir siniyle! Türkü... Nerde be? Gelir bekle! Bir incirci bari gelse! On gün, yirmi beş mal kapasa... Her maldan ikişer yumurta alsa... Yumurtaları altışar kuruştan satsa! Elli yumurta altışar kuruştan... Dur simdik... İncir bir buçuk liradan... Dur simdik... Dünya da adam doyuncaya kadar incir yiyebilse... Bir et yiyebilse... Bir uyuyabilse... Bir rahat edebilse... Dur şimdik... Kanıncaya kadar yatıp bir dinlenebilse... Dur şimdik... Aaah!..

KİMSE GÖRMEDEN

Haçça: “Şu sırtındaki kirli gömleği çıkar da temizini giy Bayram!” dedi kocasına. “Elini yüzünü de bir yıka!..”

“Öyle yap!” dedi Irazca. “El içine çıkacaksın! Ardından önünden baktıkları zaman kulağın bir parmak kir görünmesin!..”

Bayram sırtındakini çıkardı. Haççа, giysi selesinden yamalı bir gömlek buldu, temiz. Bayram giyerken: “Değiştirmişken içindekini de değiştirmeliydi!” diye söylendi.

Irazca:

“Merdivenin ağaçlarını getirdikten sonra bir kazan su vurun! İyice koktunuz gayri!” dedi. Bayram’a döndü: “Sen de içindekini o zaman değiştirirsin oğlum, anladın mı?”

Haççа, bir ibrik su ile, küçük el leğenini getirip kapının önüne koydu. Çulun ucunu kaldırdı: “Geliver Bayram!” dedi.

Leğenin başına çömeldi Bayram. Çöyürden çizik çizik olmuştu elleri. Çalı gibi sertleşmişti ellerinin derisi. Ilık suyla, sabunsuz uzun uzun ovundu. Yüzünü gözünü, kulaklarının içini, boynunu yıkadı. Kuruladı.

Irazca:

“Eğer Muhtar, Haceli’nin evyerinden söz açarsa, kendinden cevap verme. Benim dediklerimi söyle: “O işe anam karışıyor!” de. Eğer, “Sen necisin, neye sen karışmıyorsun?” diye sorarsa, “O benim anamdır, bugün başımda büyüktür, o varken ben karışmam!” de.

Açık verme kimseye!..”

“Bakalım onun için mi çağırıyor? diye Haççа söze karıştı. “Tellal, cümle komşuyu sesledi. Belki başka bir konuşma var?”

“Belki…” dedi Bayram. “Muhtar ilçeye gitti ya! Yeni bir kanun mu var kimbilir?’

“Her neyse!” dedi Irazca. “Gider bulunursun. Oturur dinlersin. Alınacak hisseyi alırsın. Üzerine söz gelirse dediğim gibi cevap verirsin. Haydi git şimdi...”

“Acelesi yok ana!” dedi Bayram. “Konuşma yatsı namazından sonra başlar. Daha ezan bile okunmadı...”

“Okunmasın! Millet toplandım, toplanıyorum deyinceye kadar oturur bir çay içersin. Yerine alışakorsun!..”

Bayram yavaş yavaş doğruldu. Şapkasını başına geçirip çıktı. Küçük Tornan merdiven başındaydı. Ayağının ucuyla dokunup köpeği hırlattı.

“Tövbe ya Rabbiiim!” dedi Irazca. “Bu oğlan da buna alıştı! Girerken çıkarken ille bir hırlatır!..”

Bayram, Haceli’nin temelden çıkan taze topraklara basa basa köy içinin alt başındaki kahveye doğru yürüdü. Ortalıkta üç adım ilerisini göstermeyen bir karanlık var gene. Tek tük ev ışıklarıyla, Nuri’nin Kahve’nin ışığından başka ışık görünmüyor göze.

Az sonra Beytullah Hoca’nın anlaşılmaz sesi duyuldu. Otuz kırk yıldır, aynı kapıdan girer, taş merdivenlerden aynı sekiye çıkar. Arabistan’a doğru döner, bu anlaşılmaz sözleri bir tek makama uydurarak haykırır durur. Çoğu zaman haykırdığından da haberi olmaz. Sesi, elli altmış yıl öncelerden kalma külüstür bir plağın sesi gibi cansız, cızırtılı çıkar. Beytullah Hoca ezan okurken Bayram’a bir gülmek gelir. Güler gizli gizli. Hele camide dua okurken!..

Irazca, torununa seslendi: “Ahmeeet!..”

“Hoop!” dedi hemen Ahmet.

“Birazdan seni bir yere götürsem gider misin?” “Beraber mi gideceğiz nine?”

“Hıı!”

“Tabii giderim!”

Irazca, bu kez Haççа'ya seslendi:

"Gelin! Yerlerini hazırla da, şu ufakları uyutuver kızım! Sen de geleceksin bizimle!" "Bir şey mi var ana? Nereye gideceğiz?"

Irazca birden öfkelendi. Dünden beri hep böyleydi. Tez ateş alıyordu: "Dediğimi yap kızım sen? Nereye gideceğimizi sor gel mi dediler sana... "

Haçça kalkıp şilteleri serdi. Çocuklarını iki yanına alıp uzandı. Kıçlarını başlarını yepe yepe uyutmağa çalıştı.

Irazca:

"Nuri'nin Kahve'de konuşma olduğu zaman ortalıkta cin kızlarıyla cin oğlanları top oynar!" dedi. Kalktı. "Buralarda çinkosu kavlamış bir tabak vardı, gördün mü, geliiin?"

"Çiçek saksısının altına koydum ana!" dedi Haçça. "Camın önündedir, oraya bakıver..."

Irazca, camın önündeki çiçek saksısını yavaşça indirdi. Çinkosu kavlamış tabağı çekti. "Ahmet! Ocaktan kül küreğini al!"

"Bunu mu?" dedi Ahmet. Irazca gene parladı:

"Onu ulan eşşek onu!.. Evin içinde kaç tane kül küreği var da "bunu mu?" diye soruyorsun?.."

Ahmet sesini çıkaramadı.

"Kalk bakalım gelin! Uyudularsa uyudular, uyumadılarsa ağlasınlar ardımızdan. Önden git de ahırdaki ters küreğini çıkar sen de! Karanlıkta gözün görmez, eline kibrit al!"

"Bir iş mi var ana, neye söylemiyorsun?"

"Bir iş var gelin! Nesini söyleyim? Şimdi öğreneceksin!" "Ana; başımıza bir bela açmayalım?"

"Suuuuus! Benim daha aklım başımda. Başımızdaki belayı def etmeye çalışıyorum, görmüyor musun?"

"Öyle bela değil ana!.. Gece vakti... Issızlıkta... Kendi halimize... Gecenin karanlığında..." "Korkma! Kimse bir halt edemez! Git ahırdan

küreği al!”

Haçça, merdiveni el yordamıyla, ayak yordamıyla indi. Ahır kapısını el yordamıyla açtı. Ahır sıcacık. Kibriti çaktı. Çelik öküz, inek, düve, eşek yatıyorlar. Gübre deliğinden ılık bir yel geliyor. Haçça, kapının ardındaki küreği alıp çıktı hemen. Kapıyı kapadı. Kilidi bastırdı.

Ahmet’le ninesi merdiven başında fısıldaşıyor.

Irazca: “Sen önden yürü, elimden tut, ben ardından ineyim!” diyor Ahmet’e.

Haçça bağırdı:

“Aman Ahmet, sen dur oğlum, ben indireyim anamı!”

“Yetiş gelin, yetiş dorum kızım!” dedi Irazca. “Ahmet, sen şöyle dur ninem! Kör olmayası Bayram! Şunun tahtalarım bir değiştirmedi! Savsamacıdır köpeğin eniği!”

Haçça, korka korka kaynanasını indirdi aşağı. Elinde kül küreği ve çinkosu kavlamış tabakla Ahmet de indi.

Irazca öne düştü: “Gelin benimle!” dedi.

Avlu kapısından çıktı. Üç adım demeden, Haceli’nin temeller başlıyordu. Irazca: “Ötekine, ötekine!..” dedi. “En ilerdekine!..”

En ilerdeki temele vardılar. “İndirin beni şunun içine!”

Haçça, kollarından tutup kaynanasını indirdi.

“Az geri durun bakalım! Sabahtan beri karnım guruldayıp duruyor. Bir boşaltayım da rahat edeyim!..”

Ahmet kıkır kıkır güldü. Haçça: “Sen sabır ver ya Rabbiiiim!” çekti. Irazca, hem boşaltıyor, hem sokurdanıyor:

“Savsamacı kocan, yatıp uyumaktan evin işine fırsat mı bulabiliyor ay Haççam? Söyleye söyleye dilimde tüy bitti de bir hela yaptırtamadım! Her zaman, her zaman da ahıra inemiyorum bu yaşlı halimde! Ayıp değil

ya, iki gündür sıkıyorum kendimi. Ooooh!.. Raprahat bir boşaltayım, ooh!..” Ahmet boyuna gülüyor.

“Yavaş gülsene sakar şeytan! Gelip geçen duyar!..” Ahmet:

“Sen de yavaş patırdat!” dedi. “Asıl seninki duyulur!..” Hep birlikte güldüler.

“Alın, alın beni yukarı!” dedi Irazca. “Yeyip içmem gibi sıçmam da gözünüze battı! Alın beni, çıkarın yukarı! Dürzünün Hacelisi, derin kazmış, yedi yıl sıçsam dolmayacak, çabuk çıkarın beni yukarı!..

Yardım edip çıkardılar.

“Haydi Ahmet, varsa sen de in ninesini!” Ahmet: “Yok!” dedi utana sıkıla.

“Geliiin; haydi kızım; varsa utanma! Nasıl olsa karanlık, göz gözü görmüyor! Ay karanlık görmezler derler ya, aynı öyle! Haydi kadın kızım...”

Haçça üç dört adım uzaklaşıp çömeldi.

“Acele etme, iyi boşalt kadın Haççam!” dedi Irazca. Haçça su döküp çıktı.

“Dolmadı değil mi?” dedi Irazca. Haçça güldü: “Dolmadı ana...”

“Ulen Ahmet, yazık sana! Azcık zorlamadın kendini!” Ahmet: “Ben, aşağıya inmeden bir çöydüreceğim!” dedi.

“Aferin!” dedi Irazca. “Tek çöydür de inmeden çöydür! Haydi çabuk!..” Ahmet temelin başına gerilip çöydürdü.

“Doldu mu?” dedi Irazca. Ahmet güldü.

“Dolmadı mı?”

“Bu kadarcık şeyle koca çukur dolar mı?”

“Bu gece burası dolacak! Duydunuz mu?..” dedi Irazca.

“Ana! Ben senin muradını anlıyorum!” dedi Haççа. “Dolduracaksak bir an önce başlayalım. Vakit geçirmeyelim. Ahmet; ver bakalım o ters

küreğini bana. Sen de kül küreğini al.

Çinkosu kavlamış tabağı da ninene ver. Öyle değil mi ana?"

"Gı eşşeeek!" dedi Irazca. "Gı, sen benim huyuma ne iyi alıştın? Ben seni böyle görünce oğlumdan fazla seviyorum! Gelsin, gelin görsünler! Gı benim bicecik gelinim, gı haspam; gı sarı gülüm!.. Gelin görsünler!.."

Haççа seslenmedi. "Görsünler!" dedi içinden. "Bir de kaynana görsünler! Gece gece şu çektiğim nedir benim? Sabahtan akşama kadar kırda yorul, akşamdan sabaha kadar burda yorul! Sanki Deli Haceli bir daha açtıramaz. Boşuna sidik yarıştırıyoruz!.."

"Başlayın!" dedi Irazca. "Elinizi de çabuk tutun! Haydi bakalım Ahmet, bir kör yılan öldürüp övünmesi değil o! İşte toprak: Haydi, kendini asıl burda göster!.."

Ahmet, küreğin attığını yeter bulmuyor, eliyle koluyla kakıyor çukura. Ninesi, "kör yılan" der demez doğruldu: "Ne körü gu? Nohut gibi iki tane gözü vardı..."

"Çalııııışşş!" diye bağırdı Irazca. "Nohut gibi gözü olmaz bir adımcık yılanın! Konuşma, çalış!.."

Ahmet, bundan daha iyi nasıl çalışabileceğini düşündü. Eğer bu hızla giderse hemen dolduracaklar Haceli'nin temeli. "İki üç adamın sabahtan akşama kadar eştiğini biz çabucak dolduracağız! Ninem de "Nohut kadar gözü olmaz yılanın!" diyor. Ağzı büyüktü. Ama sahiden gözleri ne kadardı?" Çizmelerini giydi mi çamurun gözüne gözüne yürüyecekti kışın. Mal sulamaya da her zaman o gidecekti. Kemik saplı çakının zincirini önünden sarkıtacaktı.

Şapkayı yana yıkacaktı. Ondan sonra kaçsındı bakalım kızlar kendisinden. Tuttu mu saçlarını bir güzel koklayacaktı. Öyle kızlardan istiyordu ki, saçları anasının saçları gibi...

“Dürzü Haceli!” dedi Irazca. “Deli dürzü! Hasmın karıncaysa da horsunma demişler. Bizi adam yerine koymadın ama temelin halini gör de aklın başına gelsin yarın, akılsız dürzü!..”

“HAYHAAAY!”

Kahveci Nuri “şekeri dışarda çay”ını getirir getirmez sağ elindeki tespihi sol eline devredip bardağı kavradı Karataş’ın Muhtarı:

“Bu şehirlinin işleri de çok yaman canım!” diye söylendi. “Öteberi fiyatları yükseldikçe bir akıl düşünüyor mutlaka: İşte şimdi de çay bardaklarını küçülttü!..”

Nuri:

“Bülbül yuvası derler buna ağam!” dedi. “Tiryakiler küçük bardaktan içer, yordamı böyledir!”

“Git ulan!” dedi Muhtar. “İçine tüküreyim böyle bülbül yuvasının! Şuna bak, tehhoo, iş mi şu?..”

Köy Kurulunun birinci üyesi İbrahim sol yanına oturmuştu:

“Zaman değişiyor zaman! Biz de zamana uyduracağız kendimizi. “Ulülemre itaat!” demiş. Herhalde bu sözün bir hikmeti olsa gerek. Şimdiki zamanda buyruk hep şehirden geliyor. Sen de şehire uyacaksın. Küçük bardaktan mı iç dediler? İçeceksin. Hiç içme derlerse, o da kabul, hiç içmeyeceksin!”

Muhtar, dönüp Haceli’ye baktı. Haceli oralı değildi. Kafasını eğmiş, düşünüyordu. Gözleri dalgındı. Muhtar bardağı bırakıp ellerini kucağında kavuşturdu. Bir kurt kafasını andıran kafasını ileri geri salladı:

“Eveeet komşular!” diye bağırdı. “Şimdi beni dinleyin bakalım! Oyun oynayanlar bıraksın oyunu! Tamam mı? Birinci Kurul üyesi saygıdeğer İbrahim arkadaşımız: “Ulülemre itaat!” diyor. Siz ne dersiniz? Nedir buna cevabınız?”

“Hayhaayy!” diye gürüldeştiler.

Beytullah Hoca’dan az mı dinlemişlerdi bu türlü öğütleri? İliklerine işlemiş, kanlarına karışmıştı âdeta. Bir kısmı, Muhtarın kendilerinden

hangi konuda itaat isteyeceğini bilmediği için bu “hayhay”lı gürüldeşmeye katılmadı.

Muhtar:

“Komşular!..” diye sürdürdü sözünü. “Biliyorsunuz, ortalıkta neler olup bitiyor. Kaymakam Beyimiz muhtarları topladı. Dedi ki: “Muhtarlar, kardaşlarım! Mesele böyle böyle... Şimdi önümüzde bir büyük cenaze var. Biliyorsunuz, cenaze cemaatle kalkar. Şimdi biz de beraberce bu cenazeyi kaldıracağız!” Böyle dedi. Biz de: “Hayhay efendim, emredersin!” dedik. İyi demiş miyiz arkadaşlar? Tabii iyi demişiz. Elin içinde başka türlü diyemezsin ki! Kırk yedi köyün muhtarı orda. Eller hangi sözden konuşuyorsa, sen de o sözden konuşacaksın. Bahusus, şimdi ortalıkta bir demokratçılar var. Dikkat edin, cilik değil, cılık! Malum ya, cilik başka, cılık başka. Demokratcılıktan amaç, herkes nerde, sen de orda olacaksın demektir. Şimdi bir işe başladın mı çoğunluk diyorlar. Çoğunluk hayhayı bastı mı, “Hayır” deyenin hali harap. Anlaşıldı mı arkadaşlar? Bundan böyle muhaliflik, münafıklık yoktur. “Hayır” demek yasak edilmiştir. Devam edelim arkadaşlar, ne diyordum? Kaymakam Beyimiz bizi topladığında ne dedi biliyor musunuz? “Muhtarlar, kardaşlarım!..” dedi. “Bu cenaze mühimdir. Aslen hökümetin her işi mühimdir, ama bu daha mühimdir.

Nazarı dikkatinizi celbederim, iyi dinleyin!..” dedi. “Aynen benim sizi topladığım gibi Vali Beyefendi de bizi topladı Vilayette!” dedi. Yani arkadaşlar, kısacası, bu toplantıda, şehirdeki çarşının ortasına bir büyük heykel dikmeğe karar vermişler. Bunun için derhal teşebbüse geçmişler. Cenaze bu heykel işidir işte. Tevatür büyük bir şey olacak. Nedenine gelince, on yıldır hökümet ölüm cezalarını, mapus cezalarını artırdı. On yıldan bu yana, adam öldürmeler, ırza geçmeler, ev soymalar, kafa

yarmalar yok oldu. Gerçekten yok olmuştur. Radyo bile öyle söylüyor. Küslükler kalmamıştır. Millet barışıktır. Korku kalkmıştır.

Gerçekten arkadaşlar, şimdi kimse kimseden korkmuyor. Kanlar kocalarından, oğullar babalarından, kimse kimseden korkmuyor! Bir büyük özgürlük içinde yaşadığımızdan, vilayet çarşısının ortasına, çok büyük ve çok yüksek bir heykel dikmeğe karar vermişler. Ne kadar gözel bir fikir değil mi komşular? Barışıklık için, güvenlik için, özgürlük için heykel dikecekler! Kaymakamlar: "Hayhay" demiş Valiye. Tabii biz de Kaymakama "Hayhay" dedik. Ortada demokratcıhk olduğu için itiraz olmaz. İtiraz bozgunculuktur. Meşhur cevaptır yani, ön teker nere giderse arka teker de oraya gider. Biz de zorunluyuz Kaymakamın dediği yere gitmeye. Elindeyse gitme. Zorla götürürler. Şimdi arkadaşlar, bu benim sözüm için cevabınız nedir? "Hayır" mı, yoksa "Hayhay" mı?"

Top gibi bir ses çıktı kahveden: "Hayhaaayyy!.."

"Aferin komşular!" dedi Muhtar. "Dışa karşı dirlik, içe karşı birlik! Bu böyle sürüp gittikçe, bizim Ömer pehlivan her güreşte yenilse de Karataş köyünün sırtı yere gelmez arkadaşlar! Ewelallah, milletin sırtı da yere gelmez! Tabii "hayhay" demekten geri kalmadığımız müddetçe! Ulülemre itaat ettiğimiz müddetçe!.. Şimdi arkadaşlar, tabii bilen var, bilmeyen var, gören var, görmeyen var, bu heykel denen şey nedir? Bunu biraz anlatayım size: Heykel dedikleri bir taştır arkadaşlar. Ya da tunçtur. Askerliğinde Konya'yı görenler bilir.

İzmir'e koyun sürenler de görmüştür. Konya'da büyük bir taş. Taşın üstünde bir kaputlu adam. Bir elinde arpa tutuyor, bir elinde kılıç. İzmir'de bir büyük taş. Taşın üstünde bir büyük at. At şaha kalkmış. Üstünde tunçtan bir adam. Günahı vobalı söyleyenlerin boynuna, bu tunçtan adamları Gazi Paşa Hazretlerine benzetirler, bilmem aslı var,

bilmem yok! Bizim vilayetin çarşısına dikilecek heykelin Gazi Paşa Hazretleriyle bir ilgisi yok.

Bizimki başka türlü bir şey olacak! Bir şehirli karı, bir köylü herif, bir gece bekçisi, bir taşocağı işçisi, bir hastane hemşiresi, bir kundura dikicisi, bir okul çocuğu, bir çocuk emzikçisi ve bir horoz; daha bissürü bir şeyler; bunlar birbirine yanaşmış... Köylü herif diyor ki şehirlinin karısına: “Korkma, ben adam yemem, adam adamı yemez!” Gece bekçisi diyor ki taşocağı işçisine: “Selbessin, ister çalış, ister çalışma!” Kundura dikicisi diyor ki okul çocuğuna: “İster oku, ister okuma! Hökümet seni dairesine yazıcı almazsa bana çırak olursun!” En yukardaki horoz da sabah sabah durmadan ötüyor: “Sabah oldu, işte ötüyorum, benden ötmesi, ister uyanılın, ister uyanmayıııın!..” Yani, anlaşılıyor değil mi arkadaşlar? Her iş selbes. Bunların hiçbirinde tabanca, tüfek, kama bıçak, el bombası yok.

Çünkü bu iş hökümet işi. Sözüm mencilisten dışarı, bir adam gelse de köyün ortasında ağzına patır patır sıçsa, bir şey yapamayacaksın. Çünkü yasak! Diyeceksiniz ki: “Bu iş söker mi? Bu millet heykelle filan uslanır mı?..” Haa bakın, orasını bilmem! Ben dört tane dönemin değiştiğini gördüm. Bu beşincisi. Biri gelir böyle, böyle der! Der oğlu der! Bugün de heykel diyorlar. Siz bugünkü denene bakın. Bugün bizden bu heykel için külliyetli para isteniyor. Heykel taşı büyük olacağı için para da çok gidecek. İtalya’dan ya da Yunan’dan yontucu getireceklerjniş. Vali demiş ki Kaymakama: “Senden şu kadar bin lirayı mevcut isterim!” Kaymakam da benden 1600 lirayı mevcut istiyor. Köyümüz seksen hane arkadaşlar. Salma yapsak düz hesap, hane başına yirmi lira düşer. Tabii bunu da verecek var, vermeyecek var. Kaymakam diyor ki: “Paranın yarısı köy sandığından, yarısı köylüden sağlanacak!” O dürzü orda oturur, sadece sağlanacak demeyi bilir! Bizim sandığımızda heykele verilecek beş kuruş

para yoktur arkadaşlar! Bütçeye bunun için para koymadık ki olsun! Bir evin bile harcına güç yetmiyor! Koca köy bu, bütçesinde para olur mu? Neyse, orasını kapatalım. Bu iş için ne cevabınız varsa söyleyin. Acele beklerim...”

Muhtar, sağ elinin işaret parmağıyla alnının terini sıyırdı:

“Haydi, bekliyorum arkadaşlar! Haydi Abdullah dayı, Taşkelle Mehmet, Bakkal Hüseyin, Halil İbiş, Melek Hasan, Ağali, Kosa... Konuşun!”

Üyelere döndü:

“Siz de düşünün Ekiz İsmail, Ali İzzet: Ne yapalım?”

Kimsede ses seda yok. Az önce, “Hayhay” çekenler, işin içine para sözü girer girmez dilini yuttu. Kara Bayram, zaten konuşmak istemez; ama varsıllara şöyle bir göz attı, hiçbirinde kıpırtı yoktu. Muhtarın sorusuna içinden bir cevap düşünmeğe başladı: “Çarşının ortasına dikilecek heykelin ne faydası var bana? Ben evimin önüne Deli Haceli’nin yapacağı evi bilirim! Dürzünün başıma sardığı belayı düşünürüm!..” dedi.

Muhtar sokurdandı:

“Ulan diliniz mi tutuldu? Niçin konuşmuyorsunuz? Haydi bakalım Melek Hasan!..” Melek Hasan, iskemlesinde ırlandı:

“Valla Muhtar, ben ne bilirim? Komşular daha iyi bilir. Onlara sor. Komşuların dediğine ben uyarım iyi kötü...”

“Komşuları bırak şimdi!” dedi Muhtar. “Zaten uyacaksın! Hepimiz uyuyoruz. Zorunlu! Sen kendi cevabını söyle!..”

“Benim cevabım... Bana kalırsa...”

“Evet, sana kalırsa?.. Söyle, söyle! Senin dilinin altında bir bakla var, çıkar onu!..” “Hane başına yirmi lira çok!”

“Ne dedin, ne dedin, ne dedin?” “Hane başına yirmi lira çok!” “Ne dersiniz komşular?”

“Çok! Çok! Çok! Çooooook!”

“Çok çok!” sesleri yatışınca Yirik Abdullah dayı söz aldı: “Bu parayı tenzil etmeli!” dedi. “Yolu yok muydu?”

“Valla...” dedi Muhtar. “Valinin bütün Kaymakamları toplayıp salma yaptığını, Kaymakamın da muhtarları toplayıp ayrıca salma yaptığını size anlattım. Gözel gözel dinlediniz. Aynı sözleri bir daha söyletmeyin bana! Otuz lira aylığa bu kadar eziyet fazladır. Mebbuslarınız bile size bu kadar konuşuvermiyor! Biz bu parayı ödeyeceğiz, bunu aklınıza iyi koyun!

Tenzili menzili yoktur. Buyruk vilayetten verilmiştir, söz geçmez. Karakoldan verilseydi neyse!..”

Ağali:

“Taşı biraz ufak dikseler olmaz mı?” diye sordu.

“Orasına bizim aklımız ermez!” dedi Muhtar. “Çünkü Vali Bey, “Baktın mı Ankara’dan görünsün!” diyormuş!”

“Heykelin parasını hep köylüler mi verecek acaba, bunu iyice öğrendin mi?”

“Şehirlisi köylüsü, hepsi! Amiri memuru hatta! Memurlar birer maaşını verecek. Esnafa da salma salınmış. Tabii hepsinin durumuna göre. Daha ziyade varsıllar, fabrikacılar...

Vilayetin bütün ahalisi verecek. Zorunlu!..”

“Öyleyse bu parayı bizden ossurta ossurta alırlar!” dedi Ağali. “Çünkü, bilumum herkes veriyor!”

“Aferin Ağali!” diye bağırdı Muhtar. “Gözel anladın! İyi söyledin hemi de! Ama bir de ne yapacağımızı söyle. Bu parayı nerden bulalım? Ben diyorum, köylüyü dörde ayıralım: On beş, yirmi, yirmi beş, otuz... Buna göre bir salma yapalım. Bir kısım komşular, on beşer versin, öne gelir komşular da otuzar. Ötekiler de durumlarına göre...”

Birkaç kişi bağırdı:

"Yok canım! Yok canım! On beş değil, on salsan gene çıkmaz! Bu sıra ne sıra, bilmiyor musun? Güze kalsa belki bir çaresine bakarız. Ama "şimdi" diye dayatırsan, bunun hiç oluru yoktur Muhtaaar!"

"Öyle, tam öyle!.." diye bağırdı ötekiler. Muhtar:

"Güze kalmasına izin yok komşular! Kaymakam Orhan parayı hemen istiyor! Bu Karataş köyüne Amerikan yardımı yok ki alıp da kapatalım desek. Ne yapacağımızı ben de şaşırdım. Bir hafta içinde bu parayı sağlayıp yatıracağız, bunun başka yolu yoktur komşular!.."

Ağali:

"Bu işte biraz da senin kabahatin var!.." dedi Muhtara. "Neye itiraz etmedin? Neye, "Bu para bize çoktur! demedin? "Şu sıra milletin elinde metelik yoktur!" demedin. Neye "Hiçbir zaman köylü milletinde para olmaz, varsa sen daha köylüye ver, köylü tütün parasına kurşun atar!" demedin? Hiç olmazsa, "Güzün verelim!" deseydin. Şimdi çoklar azaldı, azlar tükendi köylüde! Para olur mu?"

"Bilir bilmez laf konuşma!" dedi Muhtar. "Onun orasında itiraz edilmez. Ne dedim söze başlarken? "Millet nerde, sen de orda olacaksın!" dedim. "Çoğunluk var!" dedim. "Demokratcılık var!" dedim. Dedim de dedim. Millet, "Hayhay" dedikten sonra, sen itiraz etmişin yararı olur mu? Hökümet anlar mı senin parasızlığından? Hökümet diyor ki: "Şimdi sen paralısın!" Tamam öyleyse, itiraz yok, paralısındır! Paralı olmasan heykel parası ister mi senden? Hem beri bak, yahu sende hiç kafa çalışmaz mı? Biraz düşünsene: Bu heykel işi hökümete lazım olmasa kendi öpöz köylüsünü durduğu yerde sıkıntıya sokar mı? Belki yabancı devletlere karşı bir gösteriştir. Siyaset işi bu! Bakarsın altından derin anlamı çıkar..."

Ağali duramadı:

“Bırak yahu!” dedi. “Hiç itiraz etmeyince olur mu? Herkes “Hayhay” demiş, sen de onlara uymuşsun! İtiraz edersem ortada kalırım demişsin. Herkes böyle düşünmüş. Ee, neye varacak bunun sonu böyle? Siyaset diyorsun, ne siyaset, ne bir şey! Kupkuru bir heykel bu! Ne yararı var heykelin hökümete, millete? Ne yararı var ölüye diriye? İnsan buna itiraz etmez mi?”

“Etmez!” dedi Muhtar. “Çünkü, hiç kimse etmiyor. Çıkıp bir sen edecek olsan, sipsivri kalırsın ortada! Onun orasında Kaymakam var, Şube Reisi var, Savcı var. Kırk yedi köyün muhtarı var...”

“Hep beraber itiraz etseydiniz!.. Benim de sözüm bir sana değil ki zaten!..”

“Canım Ağali, olmazına olmazına konuşma arkadaş! Nerde buldun öyle milleti? Karganın alayı olur mu? Bizim insanımız tıpkı karga! Kaymakamın önünde herkes “Hayhay” diye bağırdı, dışarıya çıkınca bir de ne görelim? Hep homurdanmağa başlamazlar mı? Ben de buna kızarım işte! Ee; ulan eşşek oğlu eşek, sözüm yabana hayvan oğlu hayvan, homurdanma dediğin, içerde, Kaymakamın yamacında olacak! Yani, senin dediğin gibi! Ama benim de dediğim gibi, nerde o millet?”

Ağali sustu. “Nerde o millet?” dedi kendi kendine. “Kavat oğlu kavat, sen de o milletten değil misin? Sen neye itiraz etmedin? Sen önden bir itiraz etsen belkim ardından ötekiler gelirdi. İtiraz edenin boynunu furacak değiller ya!..” Sustu, sonra gene konuştu:

“Dediğim gibi bu parayı alırlar bizden! Madem itiraz edilmemiş, madem şehirli de veriyor, alırlar kardaşım! Bari, bir çözüm düşünelim, savalım başımızdan gitsin!”

“Aferin Ağali!” dedi gene Muhtar. “Böyle konuş; itiraz etmekte fayda yok! Böyle konuş da komşuların aklını erdir!” Sonra sordu: “Nasıl bir çözüm düşünelim sence?”

Ağali:

"Bu parayı hemen şimdi verebilecek on kişi ya çıkar, ya çıkmaz içimizden. Onun için çabuk yönünden para getirecek bir çözüm düşünelim!" dedi.

"Çabuk yönünden para?.." diye mırıldandı Muhtar. Halil İbiş:

"Hemen eşkıyalığa çıkalım mesela!" dedi. "Şöyle Burdur üstüne doğru, köycek! Ya da Denizli yanına! Eski yeni bütün varsılları soyalım şöyle! Ne çırpabilirsek, birleştirip bir kaleme furalım. Taşın parasını ayırıp üstünü bölüşelim. Çoluk çocuğa temiz birer üst baş düzelim mahanayla, pabuç mabuç alalım... Bilmem ne dersiniz bu aklıma?"

Muhtar huysuzlandı:

"Matrağa alma bizi yahu Halil İbiş!" dedi. "Matrağın sırası mı? Akla sığar bir söz konuş da hisse kapalım!.."

Halil İbiş:

"Valla bu işin akla sığar yanı yoktur Muhtar!" dedi. "Yoğa ne çözüm varsa sen söyle, biz de öğrenmiş olalım sayende!.."

"Meradan bir yer satalım!" dedi Muhtar.

Ali İzzet "mera" sözünü duyunca korkulu bir düşten uyanır gibi sıçradı kalktı. Bastı itirazı:

"Satıla satıla mera mı kaldı? Habire satıyoruz! Bir uçtan da, bu yetmiyormuş gibi, bir kısım açıkgöz komşular, ha babam, de babam, ucundan kıyısından kapıp tarla yapıyor! Kuzu güdecek yer kalmadı Muhtaaar! Sen nerenin sözünü ediyorsun arkadaş? Kalbinde hiç insafın, hiç din imanın yok mu senin?"

"Madem öyle, çayır satalım korudan!" İtirazlar birleşti:

"Olmaz, olamaaaazü!" Muhtar:

"O olmaz, bu olmaz!" diye bağırdı. "Ne yapalım öyleyse? Ha bakın, biz bunun çözümünü bulduk arkadaşlar!.. Geçen gün döktük düşündük. "Bir

köy belası gelirse elimizde metelik yok, köy içinden üç adımlık evyeri satalım, elimizde bulunsun" dedik. Sattık da netekim! Bizim Kuruldaki Haceli aldı. Bu evyerini heykel için sattık deyelim..."

"Olmaz, olmaaaz!"

"Olmaz!" diyenler, köy içinde evi olanlardı. Ağali:

"Haceli'ye satılan evyerinden hiçbirimizin bilgisi yok!" dedi. "Komşuya danışmadan yaptın bunu!"

Muhtar, Ağali'ye ters ters baktı:

"Her iş komşuya danışılmaz Ağali!" dedi. "Danışacaksın da ne olacak? Kimi razı olacak, kimi razı olmayacak. Uzatacağımıza, biz kısaca hallediverdik! Dört aydır yazıcı aylığı verdiğimiz yok. Dahi ben de almıyorum. İmam da almıyor. Ziraat'tan habire boğa parası istiyorlar. Bir de bu heykel davası geldi çattı! Karataş'ta özel darpanemiz var da para mı basıyoruz komşular? Helbet köy içinden yer satacağız! Eğer bir itirazı olan varsa, gider Kaymakam Beyimize şikât eder! O kadar!.."

Hiç konuşan yok; susuyorlar.

"Kurul buna bu çözümü buldu arkadaşlar!" dedi Muhtar. "Yeter gayri, bu fasıl kapansın! Gelelim ikinci fasıla..."

"Şimdi sıra bizde!" dedi Bayram, titredi.

"İkinci fasıla geliyorum arkadaşlar! Birkaç güne kadar Kaymakam Beyimiz köyümüze gelecek. Hem milleti bir teftiş edecek, hem de bu heykel işini görüşecek. Bana dedi ki: "Ben varana kadar parayı hazırla!" Para faslını Kurul düşündü diyelim. Bir de Kaymakamın gelişi var. Öyle ya, bu adam gelecek, inecek konacak, bir tedarik görmek gerekmez mi? İlahiyle karşılayıp ilahiyle uğurlamak olmaz koskoca Kaymakamı! Kaymakam dediğin bizim gibi kuru ekmek yemez, kuru yerde oturmaz, bizim gibi sidikli yatakta yatmaz! Kaymakam karşılamanın yöntemi neyse, biz de ona uyacağız zorunlu!.."

"İyi ya! Madem bunu da Kurul düşünsün!" dedi beş on kişi.

"Peki Kurul düşünsün!" dedi Muhtar. "Peki komşular! Öyleyse işimiz tamamdır! Herkes evine gidip yatabilir. Bu akşam bir görevi olanlar görevine başlayabilir. Yalnız, bir sözü unuttum, onu da söyleyim: Herkes yarın erkenden evinin önünü, avlusunu, sokağını süpürsün! Kaymakam Beyimiz titizdir. Köyün pisliği nazarı dikkatine çarparsa fena olur. Duyduk duymadık demeyin. Karıların kafalarına furun, süpürsünler. Bakarsınız ceza yazar, tekdir eder. Durduğumuz yerde söz gelmesin üstümüze. Ben sözden çok korkarım...

Anlaşıldı mı komşular? Sabah erkenden, her yakayı tertemiz göreceğim!.. Haydin bakalım, şimdi selbessiniz!.."

Millet, iskemlesinden kıpırdadı. Çıkmağa başladılar.

"Bekçi! Gel aslanım buraya!" dedi Muhtar.

Kapının dibinde dikilip durmaktaydı Mustafa. Hemen koştu. Muhtarın önünde askerce duruş aldı. "El içinde saygılıca duruşunu al da, başka yerde ne halt edersen et!" derdi Muhtar.

Mustafa böyle yapar kalabalıkta. Toparlanır, Kosar. Eğilir ister istemez. "Söyle Kara Bayrama gitmesin! Konuşacaklarım var!"

YILANIN BAŞI

Kara Bayram oturduğu yerden kalkmadı zaten. Nuri'yle birlikte on kişi ancak kaldı kahvede.

"Siz de oturun!" dedi Muhtar üyelere. Bayram iskemlesini Kurulun yanına getirdi.

Muhtar bir sigara çıkardı. Nuri hemen koşup ateş sundu. Bir iki çektikten sonra:

"Eee Bayram!" dedi Muhtar. "Yahu, biz seni akıllı makıllı bir kimse bilirdik be! Şöyle iyi bir komşu bilirdik biz seni! Uysal, sessiz, temiz, kendi halinde!.."

"Siz gene öyle bilin!" dedi Bayram. "Ben öyledirim!"

"Biz bu dünyaya kazık kakıcı değiliz. Bizden sonra, Muhtar olmasan da, Kurul üyesi filan yaparız seni diyorduk..."

"Olanlara kutlu olsun!" diyecekti, demedi. "Daha akıllı komşular var!" dedi. "Bir benim kötü çıkmamla Karataş üyesiz mi kalır?"

"Bak!" dedi Muhtar. "Öyle kaharli konuşuyorsun ki!.. Ne olsa senin yaşın ufak daha! Hem de aklının ermediği çok iş vardır! Büyüklerin ne derse onları dinle sen! Cevap verme bakalım..."

Bayram: "Dinliyorum!" deyip sustu.

"Ama iyi dinle! Şimdi bu Haceli'nin temel kazmasına gönlün razı olmuyormuş, öyle mi?"

"Haceli temel kazarken, ananı gönderip kazmasının önüne yatırtıyormuşun! Böyle şeylerin bu köyde görülmesini istemem Bayram! Kan mı çıkarmak istiyorsun Karataş'ta?"

Bayram:

"Benim kanla manla bir ilgim yok!.." dedi. "Anamı da gönderip kazmanın önüne yatırtmıyorum. Kendi gidip yatıyor. Haceli'nin temel

işine şimdilik ben karışmıyorum!"

"Sen dururken dişeyli halinde anayın çıkması doğru mu? Niçin engellemiyorsun? "Dur!" demiyorsun?"

"Nasıl "Dur!" diyeyim? Altmış yaşındaki kocakarının ayağına duşak mı furayım?"

"Onu yarın odaya çağırırız. Bu kadar erkeğin içinde sorguya çekeriz. Sen bundan utanmaz mısın?"

"Neye utanacağım? Bir eksik işi mi var anamın?"

"Bu eksik iştir! Kadın kısmı ne karışır erkeğin işine? Bak, sonra karakola yollarım ikinizi de! Candarmaların kulağına fıslar, dayak attırım! Gözaltına kapatırım!.."

"Evinin önüne ev yapılmasını istemeyen bir kadına dayak atarlarsa attır! Senin şanına yakışırsa, hayhay, yolla bizi karakola!"

"Evimin önü" diyorsun ulan, nasıl evinin önüymüş? Onun orası köyün ortak malı be! Kurul kararıyla sattık köyün ortak malını! Ne var bunda yadırganacak?.."

"Köy içinde yirmi kişinin evi var ama!" "Var!.."

"Yirmi evin önünden sade benim evin önünü mü satmaya karar veriyor Kurul?"

"Kara Bayraaam, Kara Bayram! Oğlum Kara Bayram!.. Bak sen çok ileri gidiyorsun aslanım! Ulan, Haceli'nin yapacağı evin senin eve ne zararı var?"

"Manzaramızı kapatır..." Muhtar güldü:

"Şunun düşündüğü şeye bak! Bir de akıllıyım diye gezersin köy içinde he mi? Aklını köpekler yesin naha!.. Ulan senin neyine manzara be? Sen bir çarıklı köylüsün. Köylü herif götüne mi sokacak manzarayı? O senin dediğin şehirliye mahsus. Hani bir adam ev yaparken tutturur: "İlle denizi görsün!" Görür denizi. Başka biri gelip bunun önüne ev yaptıracak

olursa, sesinin çıktığı kadar bağırır: "Manzaramı kapatma! Manzaramı kapatma!" O hesap oluyor seninki de. Bizim köyümüz bir kuru köydür. Ne manzarası vardır, ne bir şeyi! Kapansa ne olur, kapanmasa ne olur? Ayıptır bunlardan ötürü kavga çıkarmak. Bırakın gürültüyü, barışık yaşayın. Hırlaşmaktan ne çıkar? Bakın hökümetimiz heykel bile diktiriyor bu işler için! Utanmıyor musunuz?"

"Bunda utanacak bir şey yok!" dedi Kara Bayram. "Bir adam gelsin, senin evin önüne koca bir haney yaptırsın. Üstüne kendi oturup keyfine baksın, altına öküz, eşşek taksın, gübresini de senin evin önüne atsın! Ona ayıp olmasın da bize ayıp olsun, öyle mi Muhtar? Hey gidi hey!.. Verandır has bahçenin gülleri veran!.." "Konuşuyor... Ulan amma kalın kafaymışsın be!.."

"Ben kalın kafayımdır! Onun için evimin önüne ev yaptırmam! Yaptırıp gübre attırmam!"

"Ulan şimdi memlekette kanun var. Her iş kanunla. Kanunsuz bir şey görüyor musun sen? Gübrenin bile kanunu var. Aklını başına topla Kara Bayram, köylü milleti kendi keyfine yaşamayacak bundan sonra. Kanun diyor ki: "Köy içine gübre dökülmeyecek!" Dök de göreyim!"

"Ne olacak gübre, nereye dökülecek?" "Tarlaya dökülecek!"

"Bir gün döktün, iki gün döktün tarlaya; üçüncü gün?"

"Her gün!"

"Karda, kışta?"

"Her zaman!"

"Olmayasıya!" dedi Bayram. "Karataş'ın adamı kışın kağnı koşup tarlaya gübre dökmeye gitmez!"

"Farz et ki gitmedi. Haceli de senin evin önüne attı gübreyi. Ne sakınca var bunda?"

"Ne sakınca var olur mu? Koku yapar!"

“Sen köylü müsün, yoksam Burdur kibarı mısın ulan? Köylü adam gübre kokusundan kaçar mı?”

“Ben gelip senin evin önüne gübre atsam, sen onun kokusundan kaçmaz mısın?”

“Kaçmam valla!”

“Ben kaçarım!”

“Ben kaçarımmış!.. Senin burnun peygamber burnu mu Kara Bayram! Ne var da gübre kokusundan kaçıyorsun?”

“Peygamber burnu olmasın benim burnum, gübre kokusu istemiyorum!”

“Madem gübre kokusu istemiyorsun, bak sana bir söz. İyi dinle. Dedim ki: “Köy Kurulu karar verdi, burası satıldı!” Haceli almasa başkası alır. Gel aynı fiyata sen al!”

Bayram biraz düşündü: “Nasıl alayım ben?”

“Baya satın al! Haceli yedi yüz verdi, aynı parayı ver, sen al!

Daha ne deyim sana!”

“Ah be Muhtar!..” dedi Bayram. “Neye hep benim üzerime geliyorsun? Herkes evinin önünde ev yaptırmak istemediği zaman, orasını satın mı alıyor? Boş toprağı satın alayım, boş bırakayım, ne biçim akıl bu? Koca Erle Çukuru’nda gülünç mü edeceksin beni? Yedi yüz lira ver, toprak al, o da bomboş yatsın!..”

“Boş yatırma! Harım yap! Çevir dört yanını!”

“Suyu yok, bir şeyi yok, orda harım mı olur kupkuru?” “İçine kuyu kaz! Bunu da mı ben deyivereyim sana?” “Eğlen bakalım! Çok alçak buluyorsun beni değil mi?”

“Alçak bulmak değil oğlum! Sandığın ihtiyacı var! Gördün ya demin, 1600 lira heykele yatacak. Beş kuruş çıkıyor mu milletten? Ben bunları keyfimden mi diyorum sana?”

“Keyfinden demiyorsun ama ben de meteliğe kurşun atıyorum. Güz gelince bir tosun alayım diyorum. Yedi yıldır borç ödeye ödeye imanım gevredi. Çoluk çocuğun ağzına bir kaşık yağ girmeden kış, bir kaşık yoğurt girmeden yaz gelip geçiyor. İki koyun daha alıp sağınayım diyorum. Sen de tutmuşun: “Köy içinden toprak al!” Sen Karataş Muhtarısın, sadece sandığı, Deli Mehmet’in Haceli’yi değil, biraz da beni düşünsene! Yoksa ben Karataşlı değil miyim?”

“Bak, ne gözel söyledin! Madem halin iyi değil, bırak hali iyi olan alsın! Ama sen buna da razı olmuyorsun!”

“Olmam! Herkesin evinin önüne birer ev yapılacak denirse, belki olabilirim! Ama bir benim evin önüne, asla razı olamam! Son cevabım budur!”

“Demek böyle?” “Evet! Böyle!..”

Muhtar usulca Haceli’ye döndü:

“Sen işine bak Haceli!” dedi. “Bunlardan biri gelir tebelleş olursa, deral haber ver! Bekçiyi müsellah yollarım! Daha olmazsa haber salar karakoldan candarma isterim. Candarmanın himayesinde yaparsın evini!” Bayram’a döndü: “Sen de duydun mu dediklerimi Bayram Efe?”

“Duydum!” dedi Bayram. “Duydum, ama bunları bana söylerne, anama söyle!” “Anana da sen söyle!”

“Ben söylerim, ama aldırmazsa karışmam!”

“Karışma! Biz karıştırırız! Hem de köyün içinde ayağını denk al bundan sonra!” “Pekâlâ!” dedi Kara Bayram. “Pekâlâ bakalım!” Kalktı, evine doğru yürüdü.

Haceli’nin “evyeri”nden geçerken ayakları yumuşak toprağa saplandı. Gündüzden kazılan temeller dümdüzdü. Ama Bayram ayırdına varmadı. Dalgın dalgın yürüdü. “Pekâlâ! Köyün içinde ayağımı denk alayım cımbıldak Hüsnü!” dedi.

“Yılanın başını küçükken ezmeliymiş!” dedi Muhtar. “Biz bilememişiz! Bu Kara Bayram’ın böyle bokun biri olacağı daha ufacıkken belliydi!” Haceli’ye döndü: “Korkma ulan!” dedi. “Hiç korkma, kaz temelini! Ardında Koca Dumlu gibi ben varım!..”

Küt küt öksürdü, gırtlağına geleni yuttu Haceli:

“Yarın taş çekeceğim!” dedi. “Kerpicimin yarısını kestirdim. Temelleri kazdırdım. İşim yürüyor...”

“Yürüt!” dedi Muhtar. “Kaşla göz arasında kondur evini. Elini biraz çabuk tut da bitiriver vaktiyle! Yapılmış bir evi kolay kolay yıkamazlar! Hökümet bile diş geçiremez!” Sinirlendi: “Lakin şu Kaymakam da tam gelecek zamanı buldu! Ne yapalım şimdi buna? Bu adam kuzu ister, rakı ister. Hem de Candarma Kumandanıyla gelecek. Yanına Nüfusçu Osman’ı da alırsa, kuzu yemeden, rakı içmeden dünya da gitmez! Kendi söylemez, Osman’a söyletir.

Âlem iyice kurnazlaşmış! Taze kuzular da yenir mi bilmem ki?” Üçüncü üye Ekiz İsmail:

“Bir ası kuzu bulalım!” dedi. “Ası kuzu bulursak yenir!”

“Ası kuzuyu nasıl bulalım?” dedi Muhtar. “Yanına tatlı ister. Rakı şarap ister. Rakı şarap için Ortaköy’e adam mı salalım? Peki, tatlı için ne yapalım arkadaşlar?”

“Bal bulabilsek?” dedi İbrahim. “Çakır dayıda yok mudur acaba?”

“Bir sorarız. Eğer yoksa başka bir şey düşünürüz. Şimdi bunlar için külliyetli para lazım. En aşağı yüz lira. Kuzusu, rakısı, tatlısı...

Bunu da mı salma yapalım?”

“Öyle ya!” dedi üyeler. “Salma yaparız...”

“Peki! Seksen komşu, düz hesap birer liradan seksen lira! On komşu ikişer lira verse, eder doksan lira. Yirmi tanesi de birer buçuk verdi mi mesela tamam olur. Ben yarın kimlerin kaçar lira vereceğini benim

Cemal’e yazdırır, teslim ederim Bekçinin eline. Siz bir ası kuzu arayın. Paralı parasız, gönüllü gönülsüz, gözünün yaşına bakmayın. Tedarikli davranıp namusumuzu paklayalım arkadaşlar, anlaşıldı mı?”

Muhtarın “arkadaşlar”ı ses çıkarmadı. Esniyorlardı.

“Vakit geç oldu!” dedi Muhtar. “Gidip şimdi yatalım! Fakat şu Kara Bayram’ı gördükçe bir iki söz söyleyin. Köy namına rica ediyorum sizlerden. Gidişatı gidişat değildir. Çok dikkat edin!..”

HAÇÇA

Kağnıyı koştu Bayram. Her şeyi hazır etti. “Kağnı, kağnı!..” diye düşündü. “Tekerleklerini bir yağlamak senin!” Karısının ve oğlunun gelmesini bekledi. Başında hafif bir ağrı var.

Gözlerinde bir ağırlık. Akşam geç yattı. Uykusunu alamadı. Esneyip duruyor. Geceleri geç yatan adam, sabahları geç kalkmalı, gün ışığı köyü köşeyi saranaca uyumalı. Bu saatte kalkacak adam da tavuk gibi ilk akşamdan tünemeli. Bayram’ın düzeni ilk akşamdan tünemekti. Erken yatar, erken kalkar. Bütün köylünün düzeni buydu aşağı yukarı.

Haçça azık torbasıyla göründü:

“Sen kağnıyı çıkar avludan, ben yetişeyim!”

Karısı canlı, çevikti bu sabah. Acıkmış da yemeğe gider gibi gidiyor işe. Üşenmeden... Bayram sordu: “Ahmet hani?”

“O, bugün evde kalacak. Ninesi “Akşamdan çok yoruldu, yatıp dinlensin, hemi de bana lazım olur!” diyor.”

Irazca, ak filik saçlarım dastarının altına alıp bağladı, sonra merdiven başına kadar geldi:

“Siz ikiniz gidin, yapabildiğiniz kadar yapın, yapamadığınız kalsın! Burda bir iş çıkarsa Ahmet bana lazım olur. Size haber filan salmak gerekir belki. Lazım olmazsa öğleye gönderirim!”

Bayram:

“İyi!..” dedi. “Ben bentleri topraklarım, Haççа öküze ineğe bakar. Malları boş bırakmak olmaz. Ahmet’in öldürdüğü yılanın eşi de sağ daha! Yüreği yaralı! Hem de bize kızgın!..”

“Öyle yapın...” dedi Irazca.

Kağnıyı avludan çıkardılar. Haççа’yi yanı başına aldı Bayram. Sürdü köy içinden. Haceli’nin evyerinden geçerken tekerlekler az daha çukura

batıyordu. Akşamdan doldurdukları kaba toprak un gibi oyulup gidiyor.

"Bu senin anan kuru muru, ama hepimizden diri!" dedi Haçça Bayram'a. "Akşam biz yorulduk, o yorulmadı. Hemi de korkmuyor.

Sana bir şey desem: İnip bir de sıçmasın mı temelin içine? İnsanın gülesine gidiyor. Ahmet oğlan, bir güldü, bir güldü... Çok bitirim bu senin anan! Çatlatacak Deli Haceli'yi çatır çatır..."

"Bakalım bugün ne yapacak? Keşke biz gitmeseydik harıma..." Haçça:

"Bizim gitmemiz iyi bence. Anama bir şey yapamazlar. Seninle ben köyde kalsak öyle bir bela kopar ki!.. Delidir bu Haceli! Ben Aşağı Mahalleliyim. Aşağı Mahalle'nin suyundan içen biraz öyle olur. Kardaşlarını toplar gelir. Ne yapacaksın? "Aman arkadaşlar gelmeyin!" mi diyeceksin? Yoksa kaçacak mısın tabanları kaldırıp?"

""İcabında kaçmak lâzım!" derdi babam. Yiğitliğin dokuzu kaçmak, biri karşı varmak!.." Bayram göz ucuyla karısına baktı. Diziyle dizine dokundu.

Haçça da dokundu. Sıcak diz...

"Biz onu bunu bırakalım da..." dedi Haçça. "Güzün şu sayvanın üstüne bir küçük oda yapalım. Taktuku taşıyalım içine. Anamı da boşalacak yan odaya alalım. Ben utancımdan kahroluyorum. Anamın önünde soyunup yatağa girmek bana ölüm geliyor her gün. Hırsızlık yapar gibi çekine çekine..."

Bayram, gözlerini karısından ayırmadan:

"Demek Aşağı Mahalle'nin suyundan içen deli olur?" dedh "Öyle olur!" dedi Haçça. "Biraz..."

"Ulan imanı yok, sen de deli misin yoksa?"

"Belli olmaz!" dedi Haçça. "Belki biraz delidirim..."

"Sen öyle olmaz şeyler istiyorsun ki, hemi de hepsini bir arada: Tosun alalım, ev yapalım, harım alalım, şal kuşak alalım, pencereye cam alalım,

ayaklarımıza pabuç alalım, leğen alalım, bir küçük oda yapalım...”

“Alalım, yapalım tabii... Kötü mü?” “Kötü değil, ama hepsi birden olmaz...”

“Birer birer alırsak olur. Neden olmasın? Sayvanın üstüne bir oda yapmaya ne var? Zor mu? Eğer sayvanın üstüne bir oda yapmazsak, hayatın ucuna yapalım. Bak bir yandan Ahmet büyüyor. Her şeye aklı erer gayri. Uyur gibi yapar da uyumaz yorganın altında. Senin soluk alıp verişini, yüreğinin vuruşunu dinler valla... Hele geceleri kapının ardında o saklı saklı su dökünmelerimiz yok mu? Ölüm ondan iyi şart olsun!..”

FATMA

Irazca, ekmek etmek için ateşi hayattaki ocağa yaktı bu sabah. Unu dışarda eledi. Hamuru dışarda yoğurdu.

Ahmet, Osman, Şerfe, içerde uyuyor.

Sığır sıpa köy içine toplandı. Irazca zor şer aşağı inebildi. Eşeği, düveyi çıkardı ahırdan. Hergeleye sürdü. Merdiven, her inip çıkışında yüreğine korku veriyor. İşler kızışmadan bir çözümüne bakmalı ne yapıp edip.

Elini durulayıp yeniden oturdu hamurun başına. Yönü camiye doğru. Haceli'nin evyeri tümüyle gözünün önünde. Olup bitenin ayirdına varınca acaba ne yapacak Deli Haceli? Kudurur. Belki çekilir gider korkudan.

Saçtan ilk ekmeği indirdi. Bunu yağlayıp Ahmet'e dürmeyi düşündü. Sonra vazgeçti: "İkinciyi yesin!" dedi. "Birinci uğurlu sayılmaz. Karısı ölür!" İkinci, üçüncü ekmekleri indirdi saçtan. "Hem de uykusunu bölmeyeyim çocuğun!" Dördüncü, beşinci, onuncu ekmekler...

Apışarasını kaşıya kaşıya geldi Ahmet:

Kaçırdım nine!" dedi. "Harımın orda öldürdüğüm yılanın eşini gördüm düşümde. Taşı kavrayıp koştum, ama yetişemedim! Aktı gitti kofaların içine! Furup öldüremedim!.." Sonra güldü çocuk: "Yarın babamla dağa gideceğiz değil mi nine? Güroluk çamlığını göreceğim değil mi?.."

"Gideceksiniz!"

"Yarın beni erken uyandır!"

Olur... Haydi sen şimdi elini yüzünü yıka gel de ekmeğine yağ süreyim!.. Haydi çabuk!.." Ahmet, istemeye istemeye kalktı.

Irazca:

"Haydi, yağ gövecini de getir delikten!" dedi. "Ama dur!.." dedi sonra. "Ben getireyim. Sen yetişemezsin!.."

“Yetişirim!” dedi Ahmet. Fırladı.

“Hele şimdi dur; biraz daha büyü de öyle...” “Gı nine, yetişirim!”

“Yetişemezsin dedim ya!”

“Yetişirim!”

“Eh haydi getir madem!”

Ahmet, içeriye deliğin dibine vardı.

Az durdu, Irazca da gitti. Ardından baktı. Ahmet, ayağının altına bir yastık koymuş, yetmemiş, bir yastık daha koymuş, yetişmeğe çalışıyor gövece. Irazca, torununu utandırmamak için çekilip geriden gözledi. Ahmet, bir yastık daha aldı ayağının altına. Tırmandı. Yetişti en sonunda. Güveci aldı. Yere koydu. Yastıkları yerine götürdü. Göveci kucakladı, yürüyecekken ninesi girdi.

“Yetiştim nine!” diye bağırdı Ahmet.

“Maşaallah!” dedi Irazca. “Büyümüşün gayri! Babana söyleyim de nişanlasın seni!”

“Çizme alsın!” dedi Ahmet.

“Alsın!”

“Bıçak alsın!”

“Alsın!.. Haydi göveci götür! Sonra gel ekmeğini ye!..” Ahmet göveci götürdü.

Haceligil görünmüyor daha.

Irazca gene kalktı. Kapının ardındaki nacağı aldı. Bir de çapa sapı çıkardı. Götürüp yanı başına koydu, ocağın yanına. “Size dulu, dul karıyı göstereceğim, durun siiiz!..” dedi, baktı köy içine.

“O nacak ne olacak nine?” dedi Ahmet. “Odun parçalayacağım!” dedi Irazca. Güldü. “O çapa sapını niye çıkardın?”

“Onu da sana vereceğim, Deli Haceli birazdan evi basarsa, merdivenin başına durup kafasına furacaksın!”

Sevindi:

"Kafasına mı? Bununla mı?"

"Bununla, kafasına!.." "Pekeyi!"

"Haydi şimdi ekmeğini ye, kollarına can gelsin. Deli Haceli gelirse hiç korkmayacaksın! Merdivenin başına oturacaksın. Çapa sapını eline alacaksın. Tam dengine geldi mi, gözünü yumup kafasına indireceksin! En beğinle indireceksin! Ne kadar kuvvetin varsa toplayıp indireceksin!.."

"Öldüreyim mi nine?"

"Yılanı öldürdüğün gibi öldür!.." "Pekeyi!"

Haceli şimdi gelecek gibi ivedi tıkıştırıyordu. "Nine be!" dedi bir ara. "Niçin öldüreceğim Deli Haceli'yi?"

"Düşmanımız bizim!.." "Nasıl düşman?"

"Gelmiş evimizin önüne ev yapıyor, görmüyor musun? Akşam gidip doldurduk ya temelini!.. Serseri!.. Deli!.. Bizim evin önüne ev yapacakmış! Biz de düşman olduk... Tabii oluruz... Gitsin bizim evimizin önünden!.."

"Gitsin nine!.." dedi Ahmet.

"Ne işi var bizim evin önünde?" "Ne işi var? Gitsin!.." dedi Ahmet.

Irazca, senidin üstündeki hamuru bitirdi. Tekneden hamur kesiyordu. Haceli, taş dolu kağnıyla göründü. Ta Eski Kale'ye gitmiş, ordan doldurmuş. Karısı da yanında. Kağnıyı, doldurulmuş temellerin yanında durdurdu. Kötü kötü homurdanıyor. Yüksek sesle sövüyor. Ağız dolusu...

"Amanın, amamın!" dedi Irazca. "Gözü döndü!.." Ahmet çapa sapını kapıp merdiven başını tuttu. Irazca söylenenleri hep duyuyor.

"Düşmanlık buuu!" diyor Haceli. "Adam olan adam, bunu yapmaz! Etek etek para verdim işçilereeee! Kolaydan eşilmedi bu topraaak! Böyle bok yenmez asla!.. Bir Müslüman bir Müslümana bunu yapamaaaz!.."

Güya ekmek ediyor Irazca. Aklı fikri Haceli'de. Bir gözüyle saçtaki ekmeğe bakıyor, bir gözüyle de Haceli'nin hareketlerini gözlüyor.

Haceli, elindeki övendereyi bırakıp Irazcagilden yana yöneldi birden. Irazca yavaşça kalktı, nacağı aldı, merdiven başına geçti:

"Sıkı dur Ahmet!" dedi. "Önce ben konuşurum! Eğer dönüp gitmezse hemen indirirsin başına! Gene gitmezse nacakla ben fururum! Vurdum mu uçururum kafasını! Merdivenin dibine yıkarım geberesi

yi!.. Hem de yıkalım!" "Yıkalım nine!" dedi Ahmet.

Haceli yel gibi geliyor. Avlu kapısını açtı. Girdi. Hızla merdivene yürüdü. "Anasını avradını!.. Babasının mezarını!.." Bağırıp geliyor.

Irazca: "Duuur!.." dedi.

Ahmet: "Dur, duuur!.."

Haceli merdivenin üç ayağını çıktı.

Irazca: "Olduğun yerde dur Deli Haceli!" dedi. "Yoksa iş bildiğin gibi değil! İki şak ederim beynini!.." Kaşlarını iyice çattı.

Ahmet, yaylanıp ayağa kalktı. Çapa sapını kaldırdı.

"Haceli!.." dedi Irazca. "Ben şimdi şu merdivenin dibinde senin her parçanı kulağın kadar ederim! Benim kılıma bile zarar gelmez! Çünkü evimin önündesin! İyisi mi, o durduğun yerde dur! Ne diyeceksen ordan de! Sakın bir ayak daha çıkayım deme yukarı! Dur orda!.."

Haceli ter içinde kaldı birdenbire: "Hala!" diye inledi. "Iraz hala!.."

"Hah şöyle!.. Ne diyeceksen ordan de!.."

"Iraz hala, konuşalım Iraz hala! Konuşalım belki anlaşırız! İnsanlar dille anlaşır Iraz hala! Ben dövüşmeğe, kan çıkarmaya gelmiyorum Irazca hala!.."

"Kan çıkarmağa gelmiyorsun da ne sövüp süpürüyordun demin? Benim senle konuşacak sözüm yok, defol burdan! Defol, yoksa dağıtırım beynini! Burdan gözelce çekilir gidersen, evimin önüne ev yapmayı

bırakırsan, ancak o zaman konuşurum seninle! Yoksa bir tek sözcük konuşmam!”

“Hala, bu temelleri ne zaman doldurdunuz? Bayram bu kadar kancık mı Irazca hala?”

“Bayram’ın eli yok onda! Ahmet’le ben doldurdum. Siz odada konuşma yapıyordunuz, gece!..”

“Hiç acımadınız mı hala? Emek diye düşünmediniz mi?”

“Sen hiç düşünmedin mi “ev önü” diye?” “Komşu olurduk hala! Neye düşman olduk böyle?” “İstemiyorum senin komşuluğunu! Daha fazla konuşma, defol git yüzün suyuyla! Biraz daha durursan, kafana nacağı yersin bak!”

ndı. “Haydi! Daha duracak mısın?” Ahmet de hışındı.

Haceli baktı baktı. Irazca’nın elindeki nacağın çeliği parlıyor. Ahmet oğlanın gözleri yuvalarından dışarı oynamış, bekliyor. Döndü gitti. Kağnısının başında durdu. Düşündü. Döndü düşündü oralarda. Sonra taşlarını boşaltmağa başladı.

Irazca teknenin başına yeniden otururken:

“Bu da kâr etmedi!” diye söylendi. “Bu da kâr etmediiii!.. İşlemiyor kafası! Beyni buz dolu!..”

Ahmet:

“Bir daha gelirse furacağım nine!” dedi. “Kafasının tam ortasına furacağım!”

“Gelmez gayri!.. Taşı boşaltıyor baksana!..” “Boşaltsın!” dedi Ahmet. “Gece olunca biz de dereye dökeriz onun taşlarını! Bir bir taşırız... Ben kucağıma alırım hepsini... Hepsini Körkuyu’ya atarız nine...”

Irazca güldü. Sonra ayağa kalkıp Haceli’ye doğru bağırdı:

“Boşaltma o taşları Haceliii! Boşuna boşaltma! Oraya ev yaptırmam sana! Boşuna direnme! Mezar olur sana orası, çek kağnının!.. Dövüş

kavga olmasın. Kan akıtmayalım. Gözellikle çekil git evimin önünden. Kavga etmeyelim, yarın gene yüz yüze bakarız!.."

Haceli kağnısını boşaltmayı sürdürdü. Karısıyla da bir şeyler konuştu.

Birkaç komşu kapılara çıkmış bakıyor. Yoldan gelip geçenler, işe gidenler, kadınlar erkekler, durup bakışıyor.

"Oraya senin ölünü gömerim gene ev yaptırmam Haceliii!.." diye yüksek sesle, bir daha bağırdı Irazca.

Fatma":

"Bir de ben gideyim Irazca'ya!" dedi kocasına. "Gidip bir de ben konuşayım!" "Git!" dedi Haceli.

Fatma yürüdü usulca.

"Nineee, geliyor!" dedi Ahmet. Çapa sapını kavrayıp koştu merdiven başına. Irazca baktı Fatma yürüyor: "Gelsin!" dedi. "Dokunma gelsin!

Sen biraz otur yerine!"

Ahmet oturdu, ama çapa sapını bırakmadı.

Fatma'nın yüreği güm güm vuruyor merdivenden çıkarken. Irazca'nın suratında karmakarışık bir fırtına kopuyor. Ama kalkıp Fatma'ya saldıracak gibi de görünmüyor. Hele şu Ahmet oğlana bakın!.. Boynunu iki omuzu arasına çekmiş, bir tazı gibi sorutuyor...

Atak bir sesle: "Bereketli olsun Iraz hala!" dedi. "Hoş geldin!" dedi Irazca. "Geç bakalım!" Teknenin önüne oturdu Fatma.

"Hala, ister kov, ister döv, elimi kaldırmam sana!.." "Otur bakalım şöyle! Neye kovayım?"

"Kov, öldür, kanım sana helal olsun!"

"Yok kızım, ben katil değilim, neye öldüreyim seni?.." "Oturup konuşacağım seninle hala!"

"Konuş kızım..." dedi Irazca.

Fatma, Irazca'nm sağ yanındaki aktaracı aldı. Saçtaki ekmeği aktarmağa başladı.

Irazca önce kuşkulandı: Acaba bu kokar kancık, aktaracı alıp bir oyun mu çevirecek kendisine? Yoksa saflığından mı böyle yapıyor?

"Kocan orda taş boşaltsın, sen burda otur bize ekmek aktar! Aferin sana kızım!" dedi. Fatma'nın dili dolaşıyor:

"Ahmet ne bakıyor öyle kötü kötü Iraz hala? Biz söz söyle de yüzünü doğrultsun!..'

İçinden: "Bu taş bana!.." dedi Irazca. "Ne yapalım kızım?" dedi sonra. "Zorla güzellik olmaz ki!.."

"Söyle de azıcık ayrılsın yanımızdan. Sana saklı bir diyeceğim var. Onun yanında konuşamam..."

"Gördün mü başıma geleni?.." dedi Irazca kendi kendine. Aktaracı verdiğine pişman oldu. Bir yolunu bulup alsa bari elinden. Bütün gücünü toplar da bir dayanırsa karnına, deler mi deler Fatma! Ya da bir atılırsa, boğar mı boğar. O kollarda ne kuvvet vardı kimbilir!

Irazca:

"Ekmek yanıyor!" dedi, aktaracı kaptı birden. Kapınca bir parça rahatladı. Ekmeği çevirmeğe başladı gelişigüzel. Göz ucuyla karıyı kolluyor. Önce hiç kötülük ummamıştı ama sonra kalbi çürüklenmişti. Bir ara Ahmet'e baktı, iyi, o da tetikte...

"Savmayacak mısın Ahmet'i hala?" diye üsteledi Fatma.

"Nereye savayım? Otursun burda çocuk! Ne söyleyeceksen söyle, yoksa çek çabuk arabanı! İşimden alıkoyma beni!.."

"Sen işini gene işle kadın halam! Ekmeğini aç, ben pişireyim! Yalnız şu çocuğu sav da iki söz diyeyim sana!"

Ne olur savsa? Eğer çok kuşkulanırsa ekmeği bırakır. Eli boşalınca teke tek kalırlar. Durur dinler. İsterse saldırsın o zaman. Elinde oklava var.

Karşılar. Daha olmazsa bağırır. Ahmet yetişir.

"Ahmet! Haydi kardaşlarının yanına git biraz! Uyanırlarsa al getir buraya. Ekmekçiklerini yedirelim, kalk ninem!.." Ahmet kalkmak istemedi. "Kalk ninem!" dedi Irazca.

Ahmet kalkıp gitti istemeyerek. Çocuğun gözü arkada. Dönüp dönüp bakıyor.

Fatma, top top saçlı başını öne eğdi. Elini, Irazca'nın tekneyi sımsıkı sarmış dizlerine koydu. Şimdi duru sular gibi yeşildi gözleri. Derin derin bakıyor. İnilmez denizlerin dipleri gibiydi... Ağlayacak mı, gülecek mi, belli olmuyor...

"Hala!.." dedi. "İster kına, ister ayıpla beni. Bir sözüm var. Yıllardır hep içimde. Demezsem öleceğim... Öldürsen de diyeceğim bunu sana, hala! Yiyor içimi. Deyip kurtulacağım!"

Irazca, Fatma'nın bu çırpınışından anlam çıkaramadı: "İyi ya, de de kurtul madem!" dedi.

"Yürek var mı sende Iraz hala?"

"Olmaz olur mu? Elde olandan bende neye olmasın?"

"Öyleyse söyleyeceğim hala... Ben senin gelinin olmak istedim, olamadım, bari şimdi komşun olayım Iraz hala! Tekine dememişler: "Bir şeyi çok isteme, olmaz!" Alanlı Ayşe'nin kızı Haçça benden baskın çıktı, geldi oturdu evinize. Ben Aşağı Mahalle'nin kötüsüne düştüm. Deli Haceli çıktı kaşığıma. Kaderimmiş. Çekiyorum şimdi. Çekiyorum, ama pek zor Iraz hala. Etme eyleme, komşu olalım da, karşılardan baka baka, yüreğimin tüm yağları erimesin! Bağlandım kaldım bir kötüye, kopamıyorum. Tadı yok, tuzu yok ömrümün.

Isırgan otu gibi yapıştı yakama koparıp atamıyorum. Gönlüm baharını alamadı. Günler geçip gidiyor. Gençlik gidiyor. Dünya gidiyor. Gelimli

gidimli dünya, ahir son ucu ölümlü dünya! Ölümlü, ama dönümlü değil Iraz hala!..”

“Kadın kızım!..” dedi Irazca. “Gönlün varsa, bugünden tezi yok, gel hemen otur benim eve! Evelallah, Bayram’ım seni de idare eder inşaallah! istersen hiç gitme, hazır gelmişken!..”

Fatma şaşırdı. Bozuldu. Salkım saçak bir ağlama tutturdu sonra: “Öldürürler beni Irazhala!” dedi. “Çentik çentik ederler etimi! Parçalayıp köpeğe atarlar!..”

“Öyleyse çek arabanı!.. Benim oğlumun dirliğini bozma! Bu sözü de dememiş ol bana! Hem kimsin sen? Benim düşmanımın karısı! Eğer hayırlı komşu olmak istiyorsan, söyle kocan olacak soysuza, evimin önünden çekilsin! Yanımızda yöremizde yıkıklar var, alsın birini, temizlesin, oraya yapsın evini! Sen de oğluma göz koyma. Yamyormuşun, tutuşuyormuşun, var mı yararı? İş işten geçmiş bir kez... Dişini sık, gönlünü susturmaya bak iyi kötü! Dünya da herkesin vardır bir gönlünün yanıp tutuştuğu, yanıp tutuşup alamadığı, varamadığı... Ama ne yapacaksın, düzeni kurup gidenler işin bu yanını düşünmemiş. Anlaşıldı mı kızım?”

Fatma, ak üzüm tanesi gibi döküyor gözlerinden:

“Bu dediklerimi kimseye deme hala! Halamsın. Anamdan ilerisin. Yazım bu benim. Benim yazım kötüymüş. Aşağı Mahalle’ nin delisiyle günler tükeniyor mu ay halam? Bu sözümü deme kimseye. Bayram’a bile deme. Haçça’ya hiç deme. Kavga dövüş olursa Haceli’ye de deme. “Karın kokar Fatma geldi de böyle böyle dedi!” deme öfkene uyup. Beni düşün hala! Beni yerler sonra. Ben bu kadar kötü müydüm? Ben âlemin ednası mıydım? Hu hu hu!..”

Fatma dolu dolu ağlıyor. Irazca, Fatma’nın sulu gözlerini görmemek için başını çevirdi, Haceli’den yana baktı:

“Kocan kağnıyı boşalttı, kalk! Buraya ayak basma bir daha! Söyle Haceli’ye; direnip durmasın. Çeksin ayağını!..”

Kalkmadan, gözyaşını dastarının ucuyla sildi iyice. Dolgun göğüslerinin gerdiği sıkması, tam oralarından erişmişti. Yuvarlak omuz başlarıyla, iri gövdesiyle Fatma, Haççа’dan daha alımlıydı. “Ama neyleyim?” dedi Irazca. “Oğlanın başına bir de bunu dert etmeyim!”

Fatma ağır ağır kalkıp gitti:

“Bu dediğimi kimselere deme kurban olduğum halam! Ben bir garibim bu Karataş’ta. Kimse halimi anlamıyor, sen anla, gözel halam...” Bir selvi dalı gibi sallanarak süzüldü gitti.

Irazca: “Garip Fatma, kadersiz Fatma!..” dedi içinden. Fatma’nın hali dokunmuştu. Ağlayacak gibiydi. “Ne suçu var şu Müslümanın? Ne suçu var da Deli Haceli’ye tutsak ettin bunu ay eözel Allahım?”

Haceli, kağnıyı boşalttıktan sonra öküzleri döndürdü: “Dertli Irazca ne cevap veriyor?” dedi karısına.

Fatma yutkundu:

“Ne cevap versin? Akıl sır erdiremedim ben bu işlere! Irazca’da demir gibi bir inat var. Döndürmenin çaresi yok! “Yakarım evinizi!” diyor. “Benimle komşu olacaksanız, işte surda yıkıklar var, alın birini, yapın bir ev!” diyor. “Adam olan adam, gelip ev önüne ev yapmaz!” diyor.”

Haceli, avucunda sıkıp durduğu toprağı savurdu yere:

“Sen bin kağnıya!” dedi. “Övendereyi al, yollan taşocağına! Ben dünkü işçileri getireyim! Açsınlar temelleri yeniden. Son haddine kadar uğraşacağım ben de! Dönersem eşşeğim! Nesine güveniyor da “Yaptırmam!” diyormuş dertli Irazca? Nasıl yaptırmazmış? Benim kardaşlarımın her biri birer çam yarması! Benim kardaşlanma ben demiyorum da ondan! Gidip bir anlatayım, “Mesele bu şekilde!” diye, bir de o zaman görsün Irazca! Haydi şimdi sür kağnıyı!..”

Fatma:

"Sen açarsın, geceleyin gelip gene doldururlar!" dedi. "Boşalt doldur, doldur boşalt; yazık değil mi emeciklerinize? Bir işçi kaç bannota geliyor? Gel bu çıkmaz işten vazgeç. Bulalım şuralardan bir yıkık, kendimiz açıp paklayalım, yapalım bir ev. Ben paklayıp açayım, gene gündüz çalışayım, bu belanın üstüne varmayalım!.."

Haceli köpürdü:

"Bin ulan şu kağnıya, geçmişi boklu! Köpek eniği gibi yenileyip durma karşımda! Yoksam itaat etmiyor musun? Etmiyorsan haber ver! Haber ver de bir dakikanın içinde görüvereyim hesabını!.."

Fatma kağnıya binip sürdü. Köy içinden aşağı, yıkılmış gibi çekilip gidiyor. Öyle bir ağlamak istiyor, bağıra bağıra, sesini dağların ardındaki köylere duyura duyura... İçinde çöreklenen bir acı var. On gün ağlasa bitmeyecek. Acısı içinden çıkıp gitmeyecek. "Kör şeytanından bulasıca! Her şeyin bir yolu yordamı var. Düşünmeden danışmadan gelip kazma furulur mu elin evinin önüne? Karıncanın bile canı var. Nalet herif, elin insanı bırakır mı seni kendi keyfine? Kalkabilirsen kalk bakalım şimdi bu belanın altından! Yanı başlarında gözel yıkıklar var işte. Kadın ne gözel söyledi! Nasıl olsa parayı veriyorsun, buraya vereceğine, oraya ver! Gözelce temizleyelim. Kazalım temelimizi. İstediğin biçimde bir ev yap, otur içine. Kavgaya ne hacet, kırgınlığa ne hacet!"

Söylenip gidiyordu.

Akşam olup da ıslak odaya kapandığında, kara çalı gibi elleri, kurumuş bedeniyle Haceli, üstüne kartallar gibi çullandığı zaman duyduğu sıkıntıyı duyuyor içinde: "Bir koku var bu Haceli'de, bir koku! Kötü! Çürük biber kokusu gibi bir koku! Ağzıma burnuma çaput tıkmışlar gibi bunalıyorum. Boğulacak gibi oluyorum. O kendi işinde çalınıp çırpınırken, titrerken, ben, "Kurtar Allahım beni!" diye haykırmak

istiyorum. Mapuslar gibiyim. Daracık bir demir sandıkta kapalıyım. Havamı kesmişler, boğuluyorum. Yelimi kesmişler, yanıyorum. Susadım su isterim! Bana pınar gösterin! Ben pınardan kanmam! Bayram'ın tatlı göl suları gibi parlak gözleri var. Bayram'in diri kolları var... Bol sulardan isterim... Bayram'ın kollarını isterim..."

Aah; Bayram da bir istese onu! Haççа da istese, olur. O ister Haçça'yı. Kulu kölesi olur. Ama ne onlar ister, ne ötekiler bırakır. Haçça'nın istemesi hiçbir işe yaramaz. "Haçça yumuşaktır. Haçça... Haçça'nın ne günahı var, benim ne günahım var?"

ALA KERPİÇ

Torunları iki yanında. Irazca merdivenin başında.

Irazca, Haceli'nin evyerinden gözünü ayırmadan bakıyor, düşünüyor: Yasılmağa gelmez köylük yerinde. Bu millet, millet değil, illet! Bir sezdiler mi adamın yasıldığını, binerler dalına. Bir daha belini doğrultamaz o adam. Ne yapıp, Haceli'yi söküp atmalı!

"Nişledin ana?" dedi Bayram. "Yok bir şey!" dedi Irazca. "Demek gene açtırıyor ha?" "Açtırıyor!"

"Bu gece gene dolduracak mıyız ana?" " Dolduracağız!"

"Dövüş kavga lüzum ederse?" "Edeceğiz!"

"Kardaşlarıyla gelirse?"

"Biz de hepimiz varacağız! Evcek!.. Ahmet, Osman, Şerfe, sen, ben... Hepimiz!.." "Ölmek var ana..."

"Dönmek yok!.."

"Ana!.."

"Sussss! Anasını köyün köpeği parçalayasıca! Sus!.. Sus eşşek herifin dölü! Sus babalar deviresiL Sus boynu altında kalası!.."

Habire, "Sus!" çekiyor. Birdenbire değişiyor, halden hale geçiyor. Ağılı, acılı anılara geçiyor. Yukarı Mahalleden görümcesini görmüş, geliyor. Üye İbrahim'in babası Barnik Hamdi muhtardı. Şimdiki Halil İbiş de bekçi. Melek Hasangilin köşeye kıvrıldı: "Dur bakalım!" dedi iki jandarma. Terlemişler. Şişmişler karakolda. Omuzlarında birer tüfek. Çekti kasaturasını biri: "Dur, kıpırdama bakalım!.."

"Önce bir yalvarayım dedim jandarmalara. Halil İbiş'in yüzüne baktım. Geri baktım, acap Muhtar filan çıkar gelir mi? Acap Melek

Hasan'ın babası, biladeri bir yandan bir imdat eyler mi? Çıkmadı kimse, ben de yalvarmadım. Göbeğimin üstünden salladı elini.

Önülceğim kolanla bağlıydı belime. Çekti, ama kopmadı. Kürt müydü, Laz mıydı ne bileyim? O yanlardan gelir jandarmalar. Bu yandan da o yanlara gider. “Hiç kıpırdama!..” dedi, kasaturayı soktu, içten dışa doğru savurdu. Kesti kolanı. Küçük Çardak’ta Sahan Eyse rahmetliye dokutmustum; kolandı bu! Kökboyalı, karalı, kırmızılı, aklı... Önülceği Gökçeyaka’da Hafız Ahmet’in anası dokumuştu; ince kuzu yününden eğirmiştim: Kara, mor! Mor kuzunun yününden, kara kuzunun yönünden, ak kuzunun... Kesti doğradı. Verdi elime. Bekçi Halil İbiş’e sordum: “Neyin nesi bu ceza?” “Aman Iraz bacı, olmaz olsun, Kıyafet Kanunu, önülcek yasak! Fes yasak!” dedi. “Peki kolanı neye kesti devrilesi?” Baktı yüzüme bön bön: “Heralda önülcek kolanı diye!” dedi. “Biliyorsan söyle bana Halil İbiş, kim çıkarmış bu kanunu?” “Ankara...” dedi. Dedim ona: “Yemen, Yunan bitti, şimdi de Ankara mı başladı? Ne istersiniz benim önülceğimden, önülcek kolanımdan yıkılasılar?” Neyin bekçisiydi Halil İbiş? Elini salladı jandarmalara göstermeden, yürüdü yanlarından...”

Böyle bir anı, daha dün olmuşçana akıp gidiyor.

“Kara Şali, yukarı köylere ava gitti. Ulupınarlı Habil’in iyi arkadaşı. Üç gün sonra bulunup geldi. “Benim önülceğimi kestiler Şali!..” dedim. Baktı baktı, sustu. Taş konuştu, Kara Şali konuşmadı. Yemen’i, Yunan’ı bildiği gibi Ankara’yı da biliyordu belki...

“Eski Bağ’da ev içi kadar bir yere haşhaş ektim. Pekmezle tepside dondurmasını severdi benim avcı. Bağlara floksera gelmemiş daha. Bol üzüm kırıyoruz. Üzümü küfeler almıyor. Kağnılara atıyoruz, öküzler çekmiyor. Hıdırellez geçti. Gündönümüne varıyoruz. Haşhaşı çizmeğe gittim tek başıma. Bayram oğlan ufak. Kabakuşluk oldu geçti. Sıcaklar bastı iyice. Yoldan yanda kuru örü bir temel var. Yanı sıra bardak erikleri, Arvallı erikleri, karanfil armutları var. Ayvadanı otlarının

arasından yürüdü ala çilli bir yılan! Boğazının altında küpeler! Gözleri de ne gözel oluyor hey Allahım! Özenip bezenip kendin mi yaratıyorsun bunları meleklerine havale etmeden? Yılanı bile sevesi geliyor insanın!.. Savaş var ya aramızda. Armudun dibindeki sırığı kaptım, çekildim iki üç adım. İnsan gibi başını kaldırıp yarı beline kadar dikiliyor. Sırık elimde üzerine yürüyorum, kaçmıyor. Furuyorum, biraz sakınıyor, ama temelin içine sıvışmıyor. O zaman düşündüm, bunların hepsi düşman değil mi yoksa? Böyle bir kuşkuyu kafadan içinde buldum. Ama tür tür, bin türlü yılan; hangisi düşman, hangisi değil, nasıl bileceksin? Onun için furdum sırığı boynuna, beline! Kaçmadı. Furdum... Erkek gücü yok bende ama alışkınım, salladığım değiyor.

Değince de koca sırık yakıyor canını. Hâlâ kaçmıyor. "Dur bakalım, şimdi saldıracak bana bu!" dedim, saldırmasına kalmadan furdum başına, boynuna, yaraladım. Kaçıp gitse, bırakacağım yaralı maralı. İlerde daha çok iş açacak başımıza; bile bile bırakacağım! Ama kaçmıyor. Kara Şâli'nin Yemen'de kalan kardeşi Kadir'e benziyor. Ne severdim Kadir rahmetliyi. On yedi yaşında gitti köyden. Onu Selimiye kışlasına tıkmışlar. Bitlendirmişler biraz. Sonra bindirmişler Pendik iskelesinden. Mektuplar oradan atılırdı. Duyardık Pendik iskelesi, Pendik iskelesi... Bir mektubu geldi Kadir'in, yıllarca kendi gelmedi, sesi ünü yitti gitti. Yitik dediler. Sonra bulunup geldi, Yunan zamanı gene gitti. Hiç gitmez siması gözümün önünden. Şimdi yılanın suretinde görünmesinin nedeni ne ola Allahım? Yılan gözel diye mi? Kaçıp gitse sevineceğim, gitmiyor. Ne yapayım, ne edeyim? Bunda bir tuzak var dedim, furdum sırığı. Tozuttum oraları. İyice yaralandı, acıyı aldı bu. İşte o zaman başladı saldırmaya! Uçuyor havada, uçup sarp sarp furuyor! Kaçıp armudun dibinden dolanıyorum. Boş yanını bulup bir daha furuyorum. Uçan yılan

çok gördüm. Birini Necip Bey'in Körebe tarlasında orak biçerken. Hiç unutmam, uçtu geldi, görür görmez yere yattık, geçti gitti!

Şındıllı Hörü'nün eşeğin kulağını kırpmış! Ortaköy'de Alimecikgilin duvarı delip yitmiş. Bu da öyle uçacak yarası ağır olmasa! Demek iyi yaralamışım. Ama hâlâ sarp sarp furuyor. Sırığın ucunu dürttüm boynundan bastım. Toprağa girdi yarısı. Yarısı havada, kayış gibi furuyor dala yaprağa. Bana da rasgetiriyor arada. Acısı her acıdan ağır, yakıcı! Yaralı halinde yıkacak beni. Kerimoğlu, Arap Değirmeni'nden geliyormuş, o yetişti. Elbirliği edip öldürdük de kurtuldum. Hemen çalıdan çırpıdan bir ateş becerip attım içine, yaktım! Ertesi gün de dedim: "Irazca gitme! Haşhaşı batsın!" Çok severdi tepside pekmezle dondurmasını.

Önüme yılan çıktığını duyunca baltayı alıp gitti Kara Şali. Derlerdi de inanmazdım. Aynı o kuru örünün içinden çıkıp gelmiş eşi. Canını dişine takıp uğraşmış, öldürmüş zor şer. Kabul ettim yılan milleti eşli gezer. O gün bugün çok yılanın hakkından geldik eşli meşli. Şimdi bir Muhtarın, bir Haceli'nin hakkından mı gelemeyeceğim?.."

Öyle dalıyor, düşünüyor. Bir ırmak geliyor, ateşi söndürüyor, içindeki çörü çöpü silip süpürüyor. Tutup ırmağı Haceli'nin üstüne püskürtüyor. İçerisinden gök gürlemeleri gibi bir şeyler yuvarlanıp geliyor. Jandarmalar geliyor, değişmiş giysileri. Seller geliyor köpürerek. Çildede yanından yılanlar geliyor, küpeli, ayakta... Su yılanı gibi büküle büküle, öterek... Sonra bir el geliyor. Tanımadığı, bilmediği bir el, tutup yüreğini sıkıyor. Göğsünde bir azman köpek. Neyin nesi, kimin fesi ise, bir de körük bulunup geliyor. Bir ses, "Kalk bağır, kalk!" diyor. Dizleri yaylanıp duruyor. Gözleri Haceli'nin işçilerde; yolunu bulmuş bir mekik gibi gidip geliyor. Gözleri, Halil İbiş'in kollarıyla iniyor, oğlu İsmail'in kollarıyla kalkıyor.

Küreği onlarla birlikte dolduruyor, onlarla birlikte boşaltıyor. Bayram:

“Askeriyede bir usul vardır ana!..” diyor. “Komutanlar, “Asker boş durmasın!” der. Komutanlar, “Asker boş durdu mu kötülük düşünür!..” der. Bir yeri gösterip, “Kaz bakalım burasını!” der. Kazdırır... Tam karavana zamanı başka bir komut: “Doldur bakalım burasını!” Bu sefer doldurtur. Haceli’ninki de o hesap ana! O kazdırıyor, biz dolduruyoruz. O gene kazdırıyor...”

“Kazdırsın!..” dedi Irazca. “Aklı yoksa elli gün kazdırsın, serseri; biz de elli gün dolduracağız!..”

İçi çalkalanıyor. Uzun kavaklar, selvi kavaklar, selvi de kavaklar!.. Kavaklar kadar uzun bir sopa düşünüyor. Kaldırıp Haceli’nin beline indiriyor sopayı. On bin sekiz yüz otuz sekiz!..

Sekizler bir sepet yumurta gibi yuvarlanıyor önünden. Haceli’nin dilsiz ağızsız yoksul kağaası, Haceli’nin ölüsünü kendiliğinden kaldırıp götürüyor. Taşlar yas tutmuyor, kerpiç çukurunda ala kurumuş kerpiçler ağıt düzmüyor. Sıcaktan çatlayan çaresiz taşlar, deliler gibi boşanıyor, peş peşe dizilip ırmağa koşuyorlar. Taşlar, taşlar, hey taşlar!.. Hey Karataş’ın taşları!.. ‘ Dev boyutlu zebella bir köprü üstünde Irazca, korkuluğa tutunmuş, salınıp giden sulara tükürüyor. Her soydan, boydan tür tür yılan, suya doluşmuş, oynuyor, akıyor. Öte öte akıyorlar. Çayır çimen bir bahçenin içinde Fatma... Bayramın götürdüğü bulamaçtan içiyor, kulaklarını ısırıyor, etini, orasını burasını dişliyor oğlanın! Kurşun gibi bir at, ön ayakları sekili, rüzgârda yitiyor, torunu Ahmet, Kosaradım büyüyor. Önündeki çapa sapı, tavuk tüylerine karışmış, görünmüyor. Gözleri görmeyen pembe bir kedi, et istiyor. Haceli’nin ala kurumuş kerpiçleri, ker...piç...ler, piçoğlu piçler!.. Kerpiç olduklarına pişman kerpiçler! Taş olmayı, toprak olmayı severlerdi, sevmediler.

Sevdirmediler...

“Haceli’nin kerpiçleri kurudu mu acap?” “Haberim yok ana!”

“Anaan Allah belasını versin! Allah senin de belanı versin! Kerpiçlerin de belasını versin! Haceli’nin de belasını versin! Benim de belamı versin! Muhtarın da, imamın da, üyenin de belasını versin!.. Kerpiçler, ker...piç...ler!..”

“İster kurusun, ister kurumasın, söyle ne fark eder? Ne fark eder? Söyle devrilesi Kara Bayraam! Ne fark eder?”

“Sen bilirsin ana!” dedi Bayram. “Sen nerde, ben de orda! Karar verdim, sen nerde, ben de orda!..”

Çapalar, kürekler, dişler, tırnaklar, dirsekler, topuklar... Uyku!.. İyi kerpicin çamuru, kerpiç olmadan önce hiç olmazsa bir gece yatıp uyumalı, dinlenmelidir. Toprak yorgundur. İyi kerpicin çamurunu en az üç kez aktarmalıdır. Bey konağının kerpicini yedi gün yatırdılar, yirmi kez aktardılar. Niçin aktarılmasın? Tüm Karataş işçisiydi!.. Kerpiç!.. Uyku!.. Para!..

Ev!.. Komşu!.. Ev değil, komşu!.. Fatma!.. Fatma ile Bayram mı?.. Bekçi Mustafa avlu kapısına gelip yaslandı: “Kara Bayraaaam!”

Uykusunda bıçaklanmış bir ineğin sesine benziyor sesi: “Aaay Kara Bayram!..” Irazca belinledi. Bayram silkindi:

“Yukarı gelsene Mustaf ağa, yukarın!..”

“İşim acele Kara Bayraam!..” dedi Bekçi. “Koca köyü bir daha dolaşacağım akşam akşam! Çok işim var gene!..” Bir uçtan da kapıyı açıp içeri girdi. “Davran bakalım keseye! Bu sabah köye salma salındı Yarın, ya da öbürgün Kaymakam geliyor. Cafer Onbaşı karakoldan haber salmış. Belkim yarın öğleye burda olacak. Parayı toplayıp acele tedarik görecekler. Rakı şarap için Ortaköy’e adam salacaklar. Hazırlık büyük olacak. Haydi bakalım, aç kesenin ağzını!..”

“Kaç para vereceğiz Mustaf ağa?” dedi Bayram. “İki lira!”

“Herkes iki lira mı?”

“Herkese ne bakarsın? Senin herkesle ilişkin kalmadı gayri! Üç boya ayırdılar köyü: Bir lira, bir buçuk, iki lira!..”

“Bizi birinci boydan saydılar demek?” “Birinci boydan saydılar; iyi bildin!..”

“???..”

“Elimde liste yok, ama kafam listeden sağlamdır. Muhtar iki sefer okuttu, ben de baştan sona belledim. Evet, şimdi iki lira vereceksin Kara Bayram! Birinci boydan oldun bugünden başlayarak!”

“Salmayı üçüncü boydan verirdik...”

“Eee; insanın hali her zaman bir olup durmaz! Bazen iner, bazen çıkar. Demek ki şimdi sen çıkmışın. Diyeceksin ki, üç günün içinde insan çıkar mı? Çıkar kardaşım! İşini uydurursa üç saatin içinde bile çıkar. Sen de çıkmışın! İşini ilerletmişin! İki tane karı almışın. Tarlaların büyümüş. Subasarın çoğalmış. Çifti atla sürüyormuşun. Kız gibi bir Eskişehir arabası almışın. Yarın öbürgün bir de motor alacakmışın. Ardında römork. Bir de patos...

Karılarının boynu sarı altın. Birinci boydan salmayı sen vermeyeceksin de ben mi vereceğim bu köyde? Ben, dört çocuk babası, kendisi bekçi, karısı gündelikçi, Burdur ilinin, Yeşilova ilçesinin, Karataş köyünden, 1338 doğumlu, ayağı çarıksız, sırtı gömleksiz, Osman oğlu Mustafa Değneksiz mi vereceğim, sen vermeyeceksin de Kara Bayram?..”

Irazca, Bekçi Mustafa’ya baktı baktı:

“Öyle ya!” dedi. Dudaklarına yaprak gibi bir gülümseme geldi. Geldiği gibi de uçup gitti o incecik gülümseme. “Biz vereceğiz bugünden sonra birinci boy salmayı!..”

Bayram kalkıp içeri gitti geldi:

“Al sana bir buçuk lira!” dedi. Çıkıdan çıkarıp uzattı. “Üstü yok! Muhtara, “Birinci boydan olmayı kabul etti, ama parası çıkışmadı!” dersin!”

“Öyle dersin!” dedi Irazca da. “Eğer çok zor ederse, gelir söylersin, ben veririm! Birinci boydanız az çok! Bizim elimizden hiçbir iş kurtulmaz kolay kolay! Muhtar mızırdanır ederse, hemen gel bana, vereyim elli daha!”

“Evet!..” dedi Bayram. Mustafa:

“Ben Muhtara anlatırım...” dedi.

“Anlat!” dedi Bayram. “Ne dersen de...” “Ne dersen de...” dedi Irazca da.

Mustafa gitti. Irazca:

“Biz sofrayı hazır edene kadar, Ahmet’le ikiniz Sultan teyzene bir daha bakıp gelseniz!” dedi Bayrama. “Ne yapıyor, ne halt ediyor? Geçimi iyi mi yılanıyla? Arayıp soramadık...”

“Gidip bakalım!” dedi Bayram. Irazca:

“Fazla oyalanmayın haa!..” dedi. Bayram: “Oyalanmayız!” dedi.

Ahmet, babasının ardına takıldı. Avludan çıktılar. Kosaradım gidiyorlar.

“Yarın Güroluk çamlığına gidiyor muyuz baba?” “Ne var Güloluk çamlığında?”

“Ağaç getireceğiz ya merdivene!.. Ninem diyor ki: “Bıktım şu merdivenden!” diyor. “Senin baban çok tembel!” diyor. “Şunu bir yenilemedi!” diyor...” “Yenileriz!.” dedi Bayram.

“Yarın gidecek miyiz baba?”

“Bilmem!”

“Niye bilmezsin yahu?”

“Bilmem, bir düşünürüz. Hele bir sabah olsun...” “Sabah olunca mı düşünceksin?”

“Sabah olunca!”

“Niye şimdi düşünmüyorsun?” “Şimdi olmaz.”

“Neden?”

Bayram durakladı:

“Bak Ahmet!” dedi. “Biz şimdi Sultan teyzeye gidiyoruz!”

“İnsan giderken düşünemez mi?”

Bayram gene durakladı: “Yarın düşünürüz! Sabah erken kalkarız...”

“Şimdi düşün, şimdi!..”

“Şimdi kafam karışık...”

Ahmet, babasının elinden tuttu:

“Kim karıştırdı kafanı?”

Kara Bayram bir daha durakladı:

“Haceli dürzüsü karıştırdı!” dedi.

“Niye karıştırdı Haceli dürzüsü?”

“Ne bileyim ben? Evimizin önünü kazıyor baksana!..”

“Kazsın! Biz de doldururuz... Karanlık basınca, ninemle kalkarız!.. Anamla sen de gelirsin! Bir doldururuz, bir doldururuz, değil mi baba?”

“Doldururuz!”

“O zaman kafan düzelir mi?”

“Düzelir!”

“Kafan düzelince düşünür müsün?”

“Düşünürüm!”

“Öyleyse hemen dolduralım!”

“Dolduralım!”

“Ekmeği de çabuk yiyelim!”

“Yiyelim!”

"Sultan teyzenin evinde çok oturmayalım!"

"Oturmayalım!"

"Çabuk bakıp hemen dönelim!"

"Dönelim!"

Ahmet, babasının önüne geçti. Adımlarını iyice açtı. Sultanca'run avlu kapısına yaklaşırken de koşmağa başladı. Koştu koştu, kapıda durdu. Daha babası yetişmeden kapıyı açtı, girdi içeri.

Sultanca, kapının önünde abtest alıyordu. Ahmet'i böyle soluk soluğa görünce şaşırdı. Abtestini tamamlamadan sordu:

"Ne var ulen? Evinizde yılan mı çıktı yoksa?"

"Yok be!" dedi Ahmet. "Ne yılanı! Asıl senin yılanı sormağa geldik biz: Ne oldu seninki?" "Nasıl benimki?"

"Baya gııı! Evinde çıkan yılan! Babamla bakmağa geliyoruz! Çabuk söyle ne oldu? Geçiminiz iyi mi, kötü mü?"

"Yılan yok!" dedi Sultanca. "Görünmüyor..."

"Görünmez tabii!"

Kadın abtestine devam etti: "Niye görünmezmiş?"

"Görünmez tabii! Bütün delikleri tıkadık. Bir baca deliği kaldı açık. Başka hiçbir delik kalmadı. Babam hepsini tıkadı. Benim babam öyle delik tıkar ki..."

"İyi ya!.." dedi Sultanca. "Nalet nalet konuşup durma! Nerde baban?" "Geliyor! Şimdi gelecek!"

Bayram kapıda göründü. Yorgundu:

"Nasılsın teyzeciğim?" dedi. "İyiyim..." dedi Sultanca. "Yılandan ne haber?"

"Yok bir haber..."

"Çok güzel! Biz adamakıllı tıkadık delikleri filan canım! Görünmez gayri! Asla görünmez!.." Sultanca, elini yüzünü dastarıyla kuruladı:

“Beytullah Hoca’ya danıştım bugün. “Hiç korkma!” dedi. Bugün En’âmı Şerifi koyup yatacağım başımın altına...”

Ahmet: “İyi!” dedi ordan.

Sultanca: “İçeri girin oturun!” diye yol gösterdi. Ahmet: “Oturmayacağız, hemen gideceğiz biz!” dedi. “Ne yapacaksın hemen gidip?” diye çakıştı Sultanca. “Haceli’nin temeli dolduracağız!” dedi Ahmet.

“Ne zaman?”

“Ekmeği yedikten sonra, karanlık çökünce!..” Bayram baktı kaldı oğluna.

Sultanca:

“Bayram!” dedi. “Ne oluyor sizin işler böyle?”

“Bizim işler kötü Sultanca teyzeciğim!” dedi Bayram. “Dün beni odaya çağırdılar, gittim. Ben odaya gidince anam da bunları ardına düşürüp doldurmuş Haceli’nin temelini! Haceli, sabah bizim eve gelip kavga etmiş. Sonra yeniden eştirmiş. Anam diyor ki: “Bu gece gene dolduralım!” Onlar eşecek, biz dolduracağız teyze. Sonunda kan akacak. Büyük bir dövüş gözüküyor bize. Ama evimizin önünde ev yapacaklar, insan buna göz yumar mı Sultan teyzeciğim?”

“Göz yummayın!” dedi Sultanca. “Kim dedi göz yumun diye? Deli Mehmet’in çocukları korkaktır. Ne Haceli’de yürek vardır, ne de kardaşlarında. Onlar eşsin, siz doldurun!”

Ahmet: “Dolduracağız!” dedi. Bayram:

“Dolduracağız ama Sultan teyze...” dedi. “Doldururken doldururken başımıza bir bela gelmesin?”

“Hiç korkmayın!”

“Haydi baba!” dedi Ahmet. “Geç kaldık!”

“Gidelim!” dedi Bayram. “Haydi teyzem, hoşça kal!..”

“Bu senin Ahmet!..” dedi Sultanca. “Yer yemesin bu Ahmet’i! Otursanız da akşamı burda savsak olmaz mı?..”

“Başka bir gün Sultan teyzeceğim!” dedi Bayram. “Sen gücenme de biz gidelim!” “Siz bilirsiniz! Madem öyle, uğurlar olsun! Selam söyleyin Iraz abama!”

“Olur!” dedi Bayram. “Hoşça kal!..”

Ahmet, çıkmıştı bile kapıdan. Bayram, Sultanca’ya dönüp güldü. Sultanca da güldü:

“Yükü öküz çeker...” dedi. “Bağırmağa gelince kağnı bağırır! Bu senin Ahmet öyle...”

Bayram çıkıp giderken: “Öyle teyzeciğim...” diye teyzesini onayladı. Ahmet’in koşup zıplamasıyla, bu benzetme arasında ilgi bulamadı. Bulmak için de uğraşmadı.

Adamlar akşam namazından çıkıyor. Yanık yağ kokusu, bulgur kokusu, köyün yoksul havasım doldurmuş. Bayram iyice acıktı. Yoruldu da. Ahmet’e yarı yolda yetişti. Yana yöne bakmadan yürüdü baba oğul. El ele gidiyorlar. Ahmet’in içinde kanatlanmış bir rüzgâr, ak köpüklü bulutları toparlamış götürüyor. Babasını alıp götürüyor.

Haceli’nin evyerine gelince, Bayram durdu: “UlaaanL Bu ne?..”

Evyerinin ortasında bir kat yatak duruyor. Getirip bir çulun üstüne atmışlar. Üstünde alı yeşili uçuşan bir kilim dürülü. Haceli çulun ucuna oturmuş. Kucağında bir “tektüfek” tutuyor. Alnı yüzü Jcırış kırıştı. Derin gözlerinde sis... Düşünüyor... Dirliksiz...

Bayram, temeli kesip geçmedi. Kıyısından dolandı. Haceli, göz ucuyla Bayram’ın adımlarını bir bir sayıyor. Dudaklarından varla yok arası bir gülümseme geçti Bayram’ın. “Şuna bir selam atayım!” diye düşündü. Sonra vazgeçti. “Eşşekleşir!” dedi. “Selamı mahana eder,

vakitsiz bir çıngar çıkarır!”

Haceli: “Gel de konuşalım!” dedi içinden. “Ya da ananı yolla ananı! Karın da beraber gelsin!..”

Bayram, Haceli’nin mırıldandığını duydu. Ama ne dediğini anlamadı. İyi söylemediğini biliyordu. “Helbet iyi söylemez! Benim temelimi doldursalar ben iyi söyler miyim? Gene bravo! Sabırlı adam!..”

Bayram eve geldi. Irazca dikilip duruyor:

“Seninki bir tektüfek kucaklayıp oturdu bakalım!” “Otursun!” dedi Bayram.

“Bizi furup öldürecek!”

“Yapar!” dedi Bayram.

Irazca, gidip geldi evin içinde: “Korkudan...” dedi.

Bayram: “Belki!”

“Büsbütün korkudan! Ekmeği yedikten sonra ben gideceğim yanına! Beni fursun öldürsün bakalım. Gönlümle gideceğim. Fursun erkekse! Oturacağım önüne. Sabaha kadar oturacağım, fursun ağzına sıçtığım köpeği!..”

“Dürzüyü bacağından sürümeli çaya!” dedi Bayram. “Bir saat sonra uyur kalır, ölü gibi... Asla uyanmaz! O zaman tektüfeğini alıp sokmalı götüne...”

“Bugün akşama kadar taş çekti!” dedi Irazca. “Leş gibi yorulmuştur! Taş çeken bir, giysi yuyan iki! Bir uyudu mu uyanması olursuz! işte o zaman tut bacağından sürü! Haggaten haberi olmaz...”

Haçça geldi başuçlarına:

“Bugün sofrayı dışarıya kuracağım, hayata!” dedi. “Ne dersiniz? Kurayım mı?”

Ana oğul bakıştı.

“Kur tabii!” dedi Bayram. “Çabuk kur!”

Haçça: “Gel Ahmet, yardım et anam!”

Ahmet suratım ekşiterek kalktı ninesinin yanından.

“Bak ana, Fatma geliyor!” dedi Bayram. || Irazca köy içine baktı...

“Elinde kalbur var!” dedi Bayram.

“Kocasına akşam azığı getiriyor!”

“Bu Fatma’da çok iş var ana!..”

“Fatma’nın da adı batsın, senin de!..”

“Benim neden adım batsın ana?..”

“Anaan da adı batsın Kara Bayram!..”

Fatma, Haceli’nin yanına geldi. Çulun bir kanadını açtı. Yönü Bayramgil’den yanaydı. Haceli’nin sırtı dönük.

Bayram da yönünü onlardan yana dönüp oturdu. Sofra hazırdı az sonra. Yufka ekmekleri parça parça ağızlarına tıkıp bulguru kaşıklamağa başladılar. Bayram, her başını kaldırıp bakışta, Fatma’yı kendisine bakar görüyor. Fatma, kadın gözleriyle uzaktan uzağa bir şeyler söylüyor. Ekmek yemiyor, durup sürekli Bayram’a bakıyor. Gözleriyle bir şeyler söylüyor sanki.

“Bu gece bunlar burasını beklesin!” dedi Irazca. “Gözünüzü açın bizimkiler! Biz de sergi yerine gidip kerpiçleri kıralım! Hep beraber! El ayak çekilince tam! Millet yatıp uykuya varınca! Un ufak edelim erişiklinin iki bin kerpicini! Bakalım ondan sonra ne yapacak?”

“İyi akıl!” dedi Bayram. Gözü gene Fatma’ya gitti. Fatma, hep bu yana bakıyor. Ekmek yemiyor da kocasına karşı yiyor gibi yapıyor sanki. Bayram, başını eğip bekledi biraz, birden kaldırdı baktı, Fatma da bakıyor. Hiç yanlışı yok. Gülümsüyor gibi bir hali var.

Haçça:

“Bizim komşular daha temeli atmadan evyerine taşındılar ana!” dedi. “Bizi çok sevdiklerinden mi acaba?”

Irazca:

“Kimse kimsenin içini bilmez kızım!” dedi. “Onlar ölüyor şimdi bizim yolumuza! Yıllardır bize özlem çekiyorlar. Ama biz kötüyüz. Onlar geliyor on ayak, biz varmıyoruz bir ayak. Biz, asıyız biz...”

“Bizim neyimizi seviyorlar acaba ana?” dedi Haçça.

“Kara kaşımızı, kara gözümüzü... Evimizin önünü... Ama biz onları sevmiyoruz. Evlerini yanı başımızdaki yıkıklardan birine yapsalar belki severdik. Şimdi yapsınlar, gene severiz...”

“Severiz ulan!” dedi Kara Bayram içinden.

Haçça, Bayram’a döndü usulca: “Sever miyiz Bayram?”

“Bilmem valla!..” dedi Bayram.

Irazca:

“Sevmeliiii, sevmeli!..” dedi. “Dünya da insan birbirini sevmeli! Sevmezse günler tükenmez! Sevmezse dünya zindan olur. Sevmezse yaşadığının farkına varamaz. Sen somurt, komşun somurtsun, ne olacak sonu? İnsan dediğin dünya da sevişmeli kızım!..”

Sofranın yanı başına uzanmış Tornan da Haceligilden yana bakıyor. “Çok çirkin demir attılar; bu işin tadı olmaz!” dedi.

“Onları buraya geldiklerine pişman ederiz!” dedi Irazca. “O zaman, kendi gönülleriyle giderler...”

Bayram, başını kaldırıp baktı: Haceli ekmeğini yemişti. Fatma sofrayı topluyor. Ortada ne varsa kalbura dolduruyor. Kalburu bir yere koydu sonra. Oturdu çulun kanadına. Yavaş yavaş karanlık çöküyor. Köy, kopkoyu bir çarşafa giriyor. Fatma’nın yüzü gözü kayboluyor.

GECE İŞİ

Havana'nın Sivri'den doğru bir sis geliyor köyün üstüne. Ağır ağır geliyor sis... Haçça sofrayı toplarken, Bekçi Mustafa'nın sesi duyuldu:

"Halaaa!.. Aay Irazca halaa!.." Bayram karşılık verdi:

"Ne o gene Mustaf ağa? Yukarı geeel!.."

"Geliyorum, köpeğinizi tutun bakalım!.."

"Çok gacara bir köpek gibi!.." dedi Bayram. Kalkıp merdiven başında yatan Tornanın boynuna bastı. Yeniden: "Yukarı gel!" dedi Bekçiye. "Buyur gel!.."

Mustafa çıkıp geldi:

"Iraz hala!" dedi. "Önce şu elli kuruşu ver! Sonra da seni Muhtar çağırıyor, evine! Seni de, Haceli'yi de... Ekmeğini yedinse düş hemen ardıma!.."

"Hemen şimdi mi çağırıyor?"

"Hemen şimdi çağırıyor!"

"Haceli'yi de mi şimdi çağırıyor?"

"Haceli'yi de şimdi çağırıyor!"

"Gidelim!" dedi Irazca.

Bayram: "Ona da haber verdin mi?"

"Verdim!" dedi Bekçi. "Belki gitti şimdiye..."

"Kalk bakalım ana!" dedi Bayram. "Seni götüreyim!" Irazca: "Yok lüzumu! Ben yalnız giderim."

"Ortalık zindan gibi ana! Göz gözü görmüyor!..'

"Görmesin! Ne olacak bana?"

Mustafa: "Siz çabuk karar verip kalkın, benim işim pek çok daha! Çakır dayıya uğrayacağım, bal için! Kaymakam Efendimize bal çıkacak yarın..."

Irazca: “Kaymakam Efendiniz hava alır bal yerine!”

“Neden imiş o? Söyle bakalım!”

“Neden olacak? Şu sıra hiç kovan açar mı adam?”

“Doğru!.. Çakır dayı, Çakır dayı olalı, buğday orakları başlamadan kovan açmamıştır...”

Mustafa: “Ama emir emirdir. Gidip söyleyeceğim. Sen çabuk ol Iraz hala! Muhtar bana dellenir sonra! Hemi de Haceli gideli epey oldu. Senden önce varır, davayı hak eder! Geç varırsan kaybedersin...”

Bekçi gitti.

Ardından Irazca ile Bayram merdivenleri indiler.

Bayram: “Gördün mü Muhtarın irezilliğini ana? Hem bizi salmada birinci boya geçirdi, hem dişeyli halinde seni odaya çağırıyor! Hemen Haceli’den yana geçti dürzü!..”

“Geçsiiin!” dedi Irazca. “Bildiğini yapsın...”

“Köylük yerinde namustur bu!”

“Namus olsun! Yüzümün alını alacak değiller ya!

Temellerin ortasında bir karaltı oturuyor. Üç adım kala durdular. Karaltı kıpırdadı: “Iraz hala!..” diye fısıldadı. “Siz misiniz?”

Fatma idi. Irazca seslenmedi. “Hala! Aaay Iraz hala!.. Ahmet!..”

Irazca, Bayram’a bir işaret çaktı dürterek. Sonra: “Biziz Fatma!” dedi. “Yalnız mısın?”

“Yalnızım Iraz hala...” dedi Fatma. “Haceli’yi Muhtar çağırtmış, gitti!.. Sis de geliyor köyün üstüne...”

“Bizi de çağırtmış bakalım!” dedi Irazca. “Ne diyecekse?.. Gidip bakalım dedik biz de!..” Sonra, birdenbire: “Aaah!..” dedi Irazca. Bağırdı: “Gördün mü başımıza geleni Ahmeet? Muhtarın elli kuruşunu unuttuk ay ninem! Bekçi daha demin söyledi! Dönüp alalım şunu...”

Döndüler. Bayram’ın yüreği hızlı hızlı vuruyor. Avluya girip durdular.

“Çök Bayram!” dedi Irazca. Yakasından tutup Bayram’ı çöktürdü. Eli ayağı titriyor koskocaman adamın.

“Bayram, dinle beni! Bu kancık ne zamandır cayır cayır yanıyor aslanım! Alaf almış gibi yanıyor ne zamandır? Söndürüver şunu Bayram! Nasıl olsa temelleri gene açtırdı kocası! Anladın mı koçum, sevaptır!..”

“Sevaptır!” dedi Bayram içinden. Yüreği davul gibiydi. Oturdu kaldı yerine.

“Çukurları açtırdı! Ay yok; sis de geliyor! Ortalık zindan gibi...”

Irazca: “Ben gidip Ahmet’i alayım yanıma! Sen kal, söndürüver anam şunun ateşini!..”

Ses soluk çıkmadı Bayram’dan. Yüreği deli gibi vuruyordu. Bendini yarmış sel suyuydu, dünyanın ateşini söndürmeğe yeterdi yüreği.

Irazca kalktı usulca. Merdivene yöneldi. Tornan hırladı. “Sus!” dedi, susturdu usulca. Hemen Haçça dikeldi karşısına:

“Sen misin ana?”

“Benim kadın kızım!”

“Bayram nerde?”

“Bayram gitti! Ahmet’i de götüreceğim. Muhtar onu da istiyormuş! Nerde çocuk?” “Burdayım!” dedi Ahmet.

Haçça: “Beni de isterse ana?” dedi.

“İstemez! İsterse gitmezsin sen de! O kadar uzun değil gayri! Hele şimdi biz bir gidelim de...”

“Çabuk gelin ana!” dedi Haçça. “Ben korkarım...”

“Korkulur mu kızım? Kuş kendi yuvasından korkar mı? Sen merak etme, biz çabuk geliriz...”

Ahmet’i alıp gitti Irazca. Ayak sesleri yaklaşıp uzaklaşırken Bayram duvara yaslandı. Ayak sesleri gitti. Irazca ile Ahmet konuşarak geçti. Bayram yavaşça doğruldu. Yüreği güm! güm! vuruyor durmadan.

Temelden geçerken Irazca:

"İyi bas!" dedi Ahmet'e. "Önün çukur!"

"Basıyorum!' dedi Ahmet. "İyi basıyorum işte nine! Düşmedim ki ben!" Irazca bağırıyor; Fatma duysun geçip gittiklerini:

"Düşmedin ama düşersin!.. İyi bas dedim! Önün çukur, dikkat et dedim!.." Yürüdüler.

Ahmet: "Bu gece bu çukurlar dolacak mı nine?"

"Baban dolduracak!" dedi Irazca.

"Nerde şimdi babam?"

" Suuuuuuuuss!

Ahmet susmuyor: "Nerde şimdi babam?"

"Baban çukurların içinde! Saklandı ki, kimse görmesin! Birazdan kalkıp dolduracak. Haceli de oda'ya gidecek. Gidince dolduracak..."

"Yalnız başına doldurabilir mi?"

"Doldurabilir!"

"Kocaman çukurlar gı nine!"

"Olsun! Senin baban..."

"Benim babam?.."

"Senin kör şeytanından bulası baban!.."

Adımlarını aça aça, Muhtarın Yukarı Mahalle'deki önü kuyulu evine doğru yürüdüler.

Fatma büzüldüğü yerden doğruldu. Dört yanına bakındı karanlıkta. Göremedi bir şey. Nuri'nin Kahve'nin ışığında tek tük adamlar seçiliyor. Ses soluk yok köy içinde.. Bayram'ın evden yana dönüp baktı. Kapalıydı kapıları. Kıyıdan köşeden ancak kör ışıklar sızıyor..

Çömeldi. Kuvvetli kolları elma fidanları gibi tazeydi. Kolları elma fidanları gibi taze bir erkek tarafından sıkılmayı ne kadar istemişti! Niçin Haceli öyle değil? Niçin Haceli hiç oralarda değil? Niçin yatağa yattıkları

zaman işini çabuk bitiriyor? "Yarım yarım!.." diye söylendi Fatma. "Tepesine yıldırımlar düşsün erişildi köpeğin! Başıma koca olacağına, Çildede'ye koca taş olsa ne vardı bunun böylesi?" Kollarını Bayram'ın evden yana uzattı. Gerdi, açtı kollarını, kapadı karanlıkta. Gerneşti iyice. "Çıldırır benim yerimde olan, öldürür kendini!.."

Bayram temele doğru yürüdü. Kapının çıkardığı gıcırtı Fatma'yı titretti. Bir akım geçti bedeninden. Başını uzatıp beklemeğe başladı. Gözünün ışıkları kurumuş mu? Niçin bir şeycikler göremiyor? Koyu bir karanlık.

Bayram yürüdü ağır ağır. Kararlı. Temele yanaştı. Başını, bacaklarını, tekmil gövdesini bir ateş sardı. Yüreği eski deliliğinde vuruyor. Sanki hiç kadınla yatmamış şimdiye kadar. "Bu haram! Haram tatlı olur derler!.." diye düşündü. "Fatma'nın da tadına bakalım bir kezcik!.." Başka karılarla yatmış erkekler, uzun uzun övünürdü yolda belde. Bayram hiç övünmeyecek.

Temelin başında durdu. Karanlık havayı kokladı. Genzine ağır bir gübre kokusu doluyor havadan. Temelin içinden doğru bir kıpırdanma işitti. Başını uzatıp dinledi. Bir adımda temeli geçti. Durdu. Fatma bir adım önünde titriyor. Delirecek gibiydi; eliyle kafasını yukardan bastırdı. Aklı çıkıp gidecekti sanki. Ağzının içi kurudu. Hızlı hızlı soluk alıp verirken kurudu dili damağı. Fatma'nın yürek gümbürtüsünü duyuyor. Sis gelip çöküyor köyün üstüne.

Bir adım daha atsa eli eline değecek. Attım atmadım demeden, Fatma ile kucak kucağa geldi. Dizleri titriyor her ikisinin. Sarılmasa düşecekler. Kendini saldı Fatma. Bayram, ayaklarını açtı düşmemek için. Fatma kaydı indi. Dermanı kesiliverdi. Çöktü. Belinden tutup çukura çekti Bayram onu. Fatma çabuk yürüdü. Hazır bir yer var sanki; oraya gidiyorlar.

Çukura uzandılar. Konuşamıyorlar. "Tam boy siperi! İki kişilik avcı boy siperinde harama uçkur çözüyorum!" Sonra, "Haram!" dedi usulca.

"Helal!.." diye inledi Fatma. "Benim kendi gönlümle verdiğim bir meyva sana!.. Haram mı olur?" Sarıldı. Fatma'nın öpüşlerinden, gözyaşlarından. Bayram'ın yüzü gözü ıpıslak oldu.

Fatma: "Bugün benim kemiklerimi kır! Bugün öldür beni burda! Çıkar canımı tenimden! Canım sana helal! Helalların en helali!.."

İlerde, Ali İzzet'in evin oralarda bir köpek ürüyor. "Ürüsün!" diye düşündü Bayram. Gece bekçilerinin düdükle birbirlerine işaret vermesi gibi, Aşağı Mahalleden öteki köpekler de Ali İzzet'in evin oralardakine karşılık veriyor. Başka ses soluk yok. Sessizlik gitgide köyün kanına karışıyor. İn, cin... İn...

İnlik cinlikti köyün içi. Sis, köyü köşeyi sarıyor.

Bayram kalkıp temelin öteki ucuna gitti. Yattıkları yerin iki adım ötesine uzandı. Fatma kaldı yerinde. "Çok tatlıymış?" dedi içinden. Gerneşti. Neden sonra toparlayabildi kendini. Yattıkları yeri düzledi ayağıyla.

Yan yana uzandılar. Sırtlarını temelden çıkan toprağa dayadılar. Fatma başını Bayram'ın başına yanaştırdı:

"Olmayacak!" dedi. "Komşu olabilseydik aah!."

"Zararı yok!" dedi Bayram.

Fatma sustu.

Bayram: "Senin Haceli temele kan akıtmadı?"

"Akıtmadı!" dedi Fatma. "İçine girerken akıtacak!.."

"İki türlü kan olur!" dedi Bayram. "Ak kan, kara kan. Kara kan dediğin, baya bildiğin kan. Seninki kara kanı akıtmasın, biz ak kanı akıtıverdik!.."

Fatma sürtündü:

"Amaaan! Allah onun belasını versin!" dedi. "Ama bu işin, o işle ne ilgisi var? Bu iş başka iş Bayram! Bu iş tatlı iş! Dünyada en tatlı! Aaah, komşu olabilseydik!.."

"Söyle kocana, bir yıkığa yaptırsın evini!"

"O zaman tez tez, sık sık; haa?.."

Bayram: "Bell'olmaz!.."

"Niye bell'olmuyor?"

"Yetmez mi bu kadar? Doymadın mı?"

"Şimdi doydum, ama sonra?.."

"Ne yapalım?.."

"Sen doydun mu?"

"Hiç doyulur mu, deli?"

Fatma ağlıyor: "Hiç sana doyulur mu Bayram?"

"Sana da doyulmaz, ama insanın saydığı yerler var! Bir saymadın, iki saymadın; sonra sayman gerekir..."

"İnsanın canı..."

"İnsanın canıysa! Kocan var!"

"Onu değil de, canım seni isterse?"

"Sabır."."

"Sabır... Sabrın ardı kabir..."

"Sayacaksın..."

"Sayacağım sayacağım, ne geçecek elime?"

"Çare yok..."

"Tutsak gibi! Elin kolun bağlı gibi..."

"Doğru söylüyorsun ama..." dedi Bayram.

"Aması ne?"

Bayram sustu.

Fatma sordu: "Sen bu Haçça'yı seviyor musun?"

“Seviyorum tabii!.. Haççа o!..”

“Çok mu seviyorsun “Haçça o”yu?..”

“Az ya da çok! Ne yapacaksın?..”

Fatma sürtündü: “Beni de sev! Az ya da çok...”

“Olur!” dedi Bayram.

“Her zaman sev!..”

“Olur!.. Hayhay!..”

“Götür ahırına kapat! Hiç ziyanım olmaz “Haçça o”ya!..”

“Olmaz dedik ya!..”

“Kölesi olurum “Haçça o”nun! Senin de olurum!..” ““Haceli o”yu ne yapacaksın?”

““Haceli o”nun ağzına sıçayım!..”

“Kardaşları var!..”

“Kardaşlarının da ağızlarına!..”

“Fururlar seni!..”

“Furmalarının da!..”

“Öldürürler!..”

“Öldürmelerinin de!..”

“Keserler kıtır kıtır!”

“Hiç çıkmam senin evinden!”

“Benim evimin bir göz odası var...”

Gene sürtündü: “Ahırına kapat dedim ya!..”

“Kandır herifini, yıkığa gelin...”

“İnatçıdır, dönmez inadından.”

“İnatçı...”

“İnat...”

“İn...”

Çukura bir daha indiler. Bir daha bir oldular... Ayak sesleri geliyor. Sis var.

Fatma sıçradı. Bayram yattı yere. Ahmet'in fısıltısını işitti. Bayram gömüldü sisin içine...

"Babam çukurları dolduramamış gı nineee!"

Irazca: "Yürüü!" diye bağırdı. Tutup kolundan çekti. Ayak sesleri uzaklaştı. Sis kalkmağa başladı. Fatma kalktı, gene yanaştı Bayram'a.

Bayram silkinip doğruldu.

"Demek burayı bu gece de dolduracaktınız?"

"Dolduracaktık!" dedi Bayram.

"Biz yatakları getirince vaz mı geçtiniz?"

"Yooo!" dedi Bayram, çömeldi. "İşte doldurduk ya!" Fatma'yı kendine çekip uzun uzun öptü.

Fatma büzüldü: "Soluk alacak canımı koymadın Bayraaam! Çok tatlısın! Ben gelir senin evine otururum yarın! Oturur kalkmam! İsterse ucunda ölüm olsun!.."

Bayram silkindi: "Ben gidiyorum!" dedi. "Şimdi seninki gelir! Toparlan çabuk! İrezil kepaze oluruz sonra... Kalk bu halde görmesin seni!.."

Fatma boyuna, "Oh!.." çekiyor. "Oh, öleceğim!.."

Çekip yürüdü Bayram. Çıt yok çevrede. Avlu kapısına geldiği zaman durdu. Kalkıp gitmiş deminki sis. Ay doğmuş. Parlayıp çıkmış Koca Dumlu'nun başı...

Haceli, ayağını sürüyüp geldi evyerindeki yatağın yanına. Bayram durup dinledi. "Gı Fatma!" diye bağırdı Haceli önce.

Fatma'nın sesi çıkmadı. Karşılık alamayınca daha çok bağırmaya başladı Haceli: "Uyudun mu kahpe soyu?"

Fatma, zor güç toparlandı: "Uyumadım, uyumadım!" dedi. "Ne bağırıyorsun deli deli, emecek misin?"

Beride Bayram'ın yüreği yeniden vurmağa başladı. “Nerdesin gıı?” diye bağırıyor Haceli.

“Çukurdaaaa!” dedi Fatma. “Çukurda, cehennemin dibinde!” Ayağa kalkıp yürüdü. “Ayakyoluna oturdum. “Fatma! Fatma!” Söyle, ne var?”

“Ulan soysuz! Temelin içine ayakyoluna mı oturulur?” “Ne yapacaktım? Nereye gidecektim?”

“Vay namussuz! Vay dinikırık!..”

Bayram, avlu kapısını açıp girdi. Anasıyla burun buruna geldi girince.

“Nerdesin, Allanın ördeği?” dedi Irazca. “Nerdeyse Deli Haceli üstünüze geliyordu! Çıldırdın mı sen?”

“Çıldırmadım, çıldırttım!” dedi Bayram. Karanlıkta yüzü kızardi. Böyle dediğine pişman oldu.

“Az daha üstünüze varıyordum valla! O kadar taş attım, hiç haberin olmadı mı?”

Bayram sustu.

Irazca: “Hiç haberin olmadı mı?” dedi yeniden.

“Olmadı!” dedi Bayram.

“Haydi çabuk, yukarı gel! Haçça sorarsa, ‘Ayakyoluna kaldıydım!’ dersin. Ben, Ahmet'i kandırdım: ‘Baban bizi gözetlemek için bekledi dışarda!’ dedim.”

“ ‘Çukur dolduruyor’ diyordun demin ya?”

“Avluya gelince anlattım: ‘Bize görünmeden bekledi bizi!’ dedim. ‘Ayakyoluna da oturur, şimdi gelir!’ dedim.”

“İyi akıl!..” dedi Bayram. “İyi akıl, ama karışık!”

Irazca:

“Kaymakam yarın geliyormuş, işe gitme!” dedi. “Şikât edelim! Çok kötü çullanmaya başladı Muhtar üstümüze! Şikât edelim de bir tanıyalım bakalım!’

“Kaymakam, Onbaşıya havale eder...”

“Edemez havale! Ettirmeyiz! ‘Kendin, kendi gözünle bakacaksın bizim davaya!’ derim. ‘Hazır ayağımıza kadar çıkıp gelmişin!’ derim.”

“İyi ya...” dedi Bayram.

Irazca: “Çapaları nere koyduk? Çapaları, küreği?..” “Ne bileyim?”

Yukarı çıkarken Bayram Toman’ı hırlattı. Irazca kızdı: “Hep bana inat yapıyorsun değil mi?” dedi içinden.

İçeri girdiler. Çocuklar serilmiş yatıyor. Haçça maçça yerlere serilmiş. Baktı Bayram, kendisi de esnedi.

Irazca, ayağının ucuyla Haççа’ya dürttü:

“Kalk gelin! Kalk yorgun Haççam! Kalk kızım! Çapaları, küreği bul çabuk...”

Haççа kalktı. Düşüp dökülüyor. Kendinden geçip gitmişti. Uyku gözlerini bürümüş, akıyor. Hayata çıkıp çapayı küreği buldu.

“Ahmet yatsın!” dedi Irazca.

Haççа: “Biz üçümüz mü gideceğiz?” diye sordu. Irazca: “Üçümüz gideceğiz kızım! Yetmez miyiz?”

Haççа: “Yeteriz! Ama biraz çabuk olalım!”

Gelin kaynana yürüdü. Bayram arkalan sıra geliyor. Avlu kapısını çıktıktan sonra, Irazca: “Sen öne düş Bayram!” dedi. “Ben en arkadan geleyim! Seyrek seyrek gidelim!”

“Askeriyenin gece talimi gibi!” dedi Bayram, öne düştü. Elinde kürek, yürüdü.

Köy içinden Haceli’yle Fatma’nın bıdırtıları geliyor. “Hâlâ tartışıyorlar!” dedi Bayram. Irazca, arkada, hem yürüyor, hem sokurdanıyor:

“Ağzına sıçtığım! Bu yaştan sonra benim elimi kana bulayacak! Muhtarım diye geçmiş köyün başına, işi gücü fırıldak! İşi gücü adam

kayırmak! Deli Haceli'yi almış kanadı altına, durmadan şımartıyor miskini: "Haceli Efendi temel kazdı! Haceli Efendi taş kırdı! Haceli Efendi kerpiç kesti! Emecikleri boşa gitmesin Haceli Efendinin!.." Kerpiç kesmiş!.. Kerpicini başında parçalarım ben onun! O Haceli Efendi de, Kara Bayram babanızın kölesi mi ulen ırzıkırıklar!. Durun siz! Siz beni bilmiyor musunuz yoksa? Bana Karataş köyünde adı üstünde Kara Irazca derler. Ben sizin hepinizi sulu dereye götürür, susuz getiririm! Ben sizin kerpiçlerinizi başınızda parçalarım! Ben bu evyerini size mezar ederim, mezar!.."

Çapalarla, küreklerle giriştiler. Vur ha vur! Vur ha vur! Un ufak ettiler Haceli'nin ala kurumuş kerpiçlerini... Vur ha vur! Ay dolanıp Koca Dumlu'yu aşasıya...

DENGİ DENGİNE

Şafak söküyor.

Haceli, köy içindeki evyerinde uyandı. Günün doğacağı yanda dünya tutuşuyor. Ortalıkta ince bir ayaz var. Donduruyor.

Haceli, uykusunun içinde yataktan çula kaymıştı. Üstünde yorgan yok. Çımkışıp kalmıştı. Uyanınca: “Kazık gibiyim!” dedi kendi kendine. Toparlanıp yatağa girmek istedi. Fatma serilmiş. Kolunu bacağını açmış. Saçını başını dağıtmış. Doldurmuş yatağı. Uyuyor. Haceli sokuldu. Ateş gibi yanıyor karısı. Uykunun sersemliği dağıldı birden. Gözünü iyice açtı. Baktı karısına. Fatma’nın dolgun yüzü tanda pembeleşiyor. “Ferik elması gibi ulan!” dedi

içinden. Elini yorganın altından sokup Fatma’ya sürdü. Göğüslerinde gezdirdi. Uçlarını sıktı. Fatma gerindi. Uzata uzata, “HelaaaaL” dedi. İnledi: “En helali!..” Haceli titredi. Sarılıp öptü karısını. Sakalını yastığa sürdü. Belki yirmi gündür tıraş olmadığını düşündü. Sakallı vakitlerinde öpmek isterse, Fatma yüzünü ekşitirdi. Görürdü gözlerinin kuyruğuyla.

Göğüsleri okşamayı sürdürdü. Fatma döndü, “Bu en helali!..” dedi, mırıldandı yeniden. Sonra delirmiş gibi sarıldı kocasına. Haceli şaşırdı: “İlk!..” dedi. İlk görüyor Fatma’nın bu halini. Ne kadar istiyordu bunu? Sarılıp öptü. Sakallan battı, kolları acıttı.

Fatma, nerde olduğunu, ne yaptığını bilmeden, silkinip gözünü açtı, açtı kapattı: “Aaa!..” dedi birden. “Sabah olmuş!..” Kendini kurtarmak istedi. “Aaaa!..”

Haceli bırakmadı. Sıktı karısını.

Fatma çırpındı: “Sabah olmuş dedim Haceli!” Kurtuldu, yatağın öte başına kaydı. “Gören olur!..”

Haceli yanaştı: “Kaçmasana gııı!” dedi.

Fatma: “Sabah olmuş! Beytullah Hoca görür...”

“Suuus! Sus!..” çekti Haceli. “Başlatma hocasından!..”

Fatma, itti kocasının kolunu:

“Sen delirdin mi? Yoksa aklını mı oynattın?..”

“Suuuss!.. dedim...”

“Sus! Sus!.. Sabah olmuş diyorum sana! Şafak geçip gider... Şimdi Beytullah Hoca ezan okumağa çıkacak! Şimdi millet sokaklara dolacak! Sen hâlâ Sus! Sus!.. Deli misin, zırdeli misin? Yoksa zırzırdeli mi?»“

Haceli bir hamle daha yaptı: “Suss!”

“Hiç üstüme gelme bu sabah Deli Haceli!” dedi Fatma. “Kıl kadar canım istemiyor?”

“Akşam?” diye sordu Haceli.

“İyi ya!” dedi Fatma, “Akşam...”

Haceli boşverdi çaresiz. Kızdı...

Fatma yüzünü ekşitti adamakıllı.

“Bugün bu sakalı kazıtmalı! Kaymakamın da huzuruna çıkacağız. Berber Melek Hasan’ın önüne oturmalı sabahtan!.. “Köpürt sabununu, kazı arkadaş!” demeli...”

Fatma yan döndü. Bütün bedeni “keşkek gibi”ydi. Kar kaplı kayalık bir dağdan yuvarlamışlar da aşağılara düşmüş gibiydi. İçinde yağmur sonu çimenlerinin ılık hali olmalıydı; aah! On gün dokunmasalar. Burda, köyün ortasında serile serile yatsaydı!

“Nedir bu hoşnutluğun nedeni kız deli? Köyün içinde neden yatıyorsun utanmadan?” diye soranlara, “Kara Bayram!..” demeliydi. Yatmalıydı. Bir ılık su akmalı yanı başında. Girip uzanmalı içine. Tüm köylü çokaşmalı. Dostu düşmanı birikip bakmalı. Derin denizlerdeki su kızları gibi çimmeli, çırpınmalı. Akşamki Bayram’ı düşündü. “İlk kez Fatma oldum dün akşam!” diye geçirdi içinden. “İlk kez... Fatma...”

Bayram gözünün önünden gitmiyor. “Çatır çatır kır kemiklerimi Bayraaam!” dedi içinden. Sarıldı, öptü hayalinde. Yüzünü yastığa sürdü. Üşümüş gibi yaparak kolunu kendi gövdesine sardı. Güldü sonra. Sonra ah çekti. Ağlayacak gibiydi. İçindeki harman yangını alttan alta işliyor. Yel estikçe yangının yalımları parlıyor.

Haceli gene yanaştı. Elini kabalarında gezdirdi. Göğüslerine doğru çıkıyor. Eli, derisini çize çize gidip geliyor. Bir umutla karısını okşuyor.

Fırladı kalktı Fatma:

“Bir dalgamı bozuyorsun ki ulen erişildi!..” dedi.

“Kalk gayri sen de! Yatakları götürelim! Ya da sen biraz daha yat, ben gideyim! Köyün diline düşüreceksin beni! Hakkımızda türkü yaktıracaksın! “Almış da karıyı koynuna, köy içine yatırmış!..” dedirteceksin! Akşam ben sana o kadar söyledim ekmeği yer yemez: “Bırak beni, eve gideyim!” Bırakmadın! Muhtarın evine gitmelerin tuttu. Köy içinde karıyla yatmayı sende gördü Karataş! Erişildi deli!.. Zırzırdeli, hınzır deli!..”

Saçını başını düzeltti. Dastarım örtündü. Tahta nalınları geçirdi ayağına. Yatağın ayakucuna çöktü:

“Sen yatacak mısın daha?” dedi.

Haceli gerneşti. Esnedi. Tam yutacağı sıra lokmayı düşürmüştü ağzından. Sinirliydi.

“Cevap versene be!” dedi Fatma. “Yatacaksan adam gibi “Yatacağım!” de, ben gideyim! Yok, yatmayacaksan yatakları götüreyim!..”

“Defol surdan gııı!” diye bağırdı Haceli. Parladı birden. “Yatağını, yatmasını, sülalesini!..” Okudu.

Fatma doğruldu: “Gideyim, pekey!” dedi hışımla. “ ‘Gideyim, gideyim!’ Git gidersen!”

Çekip Kara Bayram’ın evine gidebilmeli!..

Kendini gitmeğe karar vermiş saydı. Çok güçlü bir masal insanıydı şimdi. Masalın içinde Kara Bayram'ın evine gidiyor. Doğrulmuş o yana yukarı. Haceli fırlayıp karşısına dikildi: "Niyetin ne yana Fatmaa?" diye soruyor. Elinin tersiyle itiyor onu: "Ne yana mı? Canımın istediği yana!" "Canın kimin yanına gitmek istiyor Fatmaa?" Çalımla karşılık veriyor:

"Canım, Kara Bayram'ı istiyor!.." Adım adım yürüyor. Ağır adımlarla... Tok tok!..

Ağır adımlar, masalın merdivenlerini çıkıp Bayram'a, Haçça'ya ulaşıyorlardı. İki kadın, Bayram'ı ortalarına alıp, Haceli'ye karşı, dosta düşmana karşı, Karataş'a karşı, dünyaya karşı canlarına sarıyorlar. Sararken masal bitiyor. İyi bitiyor. Üçü de sevişmenin tadını çıkarıyor.

"Hani, ne gitmiyorsun?" diye bağırdı Haceli.

Fatma sıçradı kalktı birden. Masalsız kaldı. Güçsüz, dermansız kaldı! Kendine güç verecek bir dost, bir destek yok çevresinde. Tutunacak bir dal yok. Yapayalnızdı Karataş'ta, dünya da... Bir dalı olmalı... Ya da, Haceli'yle yapacağı teke tek bir dövüşle ayırt etmeli her şeyi, kendisi...

Irazca, her gününden biraz geç uyandı bugün. Uyanır uyanmaz yorganı fırlatıp kalkamadı. Düşten türeden yatamamıştı. On üç yılan birden aktı düşünde evin içine. Ayağına bacağına saldırdı tür tür yılanlar. Cımbıldak Hüsnü oh çekti, güldü karşıdan. Zor düşlerdi, yoruldu sabaha kadar... Bayram, Haçça, Ahmet, Şerfe, Osman, hep uyuyorlar. Baca deliğiyle küçük camdan giren ışığın azlığında yüzlerini seçemiyor daha. Haçça'nın yönü Bayram'a doğru.

Yüzü uzamış gitmiş. Bayram da yüzyukarı yatıyor. Başı Haçça'ya dönük. Akşam, Bayram'ı "çok kötü" bir işe sürdüğünü düşündü Irazca. Üç çocuktan sonra, gönlünü Fatma'ya akıtmanın sorumuyla sarsıldı. "Soğutmalı oğlanı çabuk!" dedi. Ama erkekti. Erkeğin yanmasına soğumasına güven olur mu? "Kötü ettik, kötüüü!.." dedi. Sonra, "Kötü

ettik, ama düşmandan da hıncımızı aldık. Allaah, evelallah, ahir Allah, daim Allah!.. Oh olsun!.. Aşağı Mahalle'nin delisi, karısını düzdürmeğe gelmişmiş buraya! Ooooooh olsun!..” Haceli'nin komşu olduğunu düşünüyor. Yeni evin arkasında pencere olur. Fatma çıkıp çıkıp oturur? Haçça bir sezinlemesin! Olgundu, iyi pişmişti, sabredilecek yeri bilirdi ama alt yanı bir kancıktı o da. Kancıklığı bir tutarsa!..

Baktı, nefes alıp veriyorlar birbirlerine karşı. Bir karış aralık yok ikisinin ağzı arasında. Haçça biraz kıpırdadı. Kolunu Bayram'ın boynuna uzattı, çekti, “Uuuuuuhhh!” etti, soludu. Oynattı dudaklarını.

“Bunları baş başa bırakmalı!” diye bir daha düşündü Irazca. Ne olursa olsun hayatın ucuna bir göz ev çevirmeli bu güz. Yapmalı bunu. Bir daha zorlayacak oğlunu. Bu kez yüzde yüz yaptıracak.

Haçça bir daha kıpırdadı. Bayram'ın yüzünü okşadı. Öper gibi yaptı.” Gözünü açtığı zaman kaynanasının uyanık olduğunu gördü. Toparlanıp kalktı.

Irazca: “Bugün iş yok ay kızım, niye kalktın? Yatıp dinlenseydin biraz...”

Haçça: “İyice sabah olmuş anacığım!”

Eli ayağı titriyor utançtan. Dastarını tartınıp dışarı çıktı. Tornan merdivenin başına uzanmış. Köy içi ıpıssız. Cami taşında Beytullah Hoca ezan okumağa hazırlanıyor. Haceli'nin evyerinde bir yatak. Üstünde bir kilim alarıyor. Haçça, kilime bakıp güldü. Sonra, hayat ocağındaki ibriği alıp ahıra indi. Ayakyoluna oturacak. Ahır sıcacık. Mallar sağı solu batırmış. Yol bulup gübre deliğinin dibine vardı zor güç. Çömeldi. Çelik Paşayla Aymelek ayağa kalkmış, yalaşıyor. Aymelek'in boyunduruk vurulan boynundan tüyler dökülmeğe başlamış. Yavaş yavaş Çelik Paşanın boynuna benzeyecek onun da boynu. Memeleri gün geçtikçe

küçülüyor. Tam iki buçuğunda olan düvesi gelişemiyor bir türlü. Ne anasının memesinde süt, ne kırlarda ot bulabilmişti zavallı.

“İnek dediğin çifte koşulmayacak!” dedi. “Danasını emzirecek! Sağılıp süt verecek!..” Çelik Paşa, yaşını başını almış gidiyor. Sabanda, kağnıda kayış onun sırtında dönüyor.

Payına düşenden daha çok yük götürüyor Çelik öküz. “Dengi dengine derler bu söz asıl öküz milleti için. Zavallı Çelik öküz!..”

Kağnıyı Kosamadım Gedikten aşamadım Yanıveriri komşularım Dengime düşemedim...

“Bu türkü senindir Çelik öküzüm!.. Yarı ömrün Aymelek’le geçti. Güz gelende bir tosun aldık mı kalan ömrün onu yetiştirmekle geçecek: İnek dedik, boyunduruğu sana yıktık. Tosun deyip gene sana yıkacağız. Tosun da senin sırtından yetişecek. Ama tam o yetişecek, sen farıyacaksın. Ödenmez senin hakkın, hukukun!..”

Kalkıp ibriği kapının dibine koydu. Samanlık kapısını açtı. Seleye saman doldurdu. Önce Çelik Paşa’nın, sonra Aymelek’in, sonra Dorukız’ın, ötekilerin önüne saman koydu. Getirip biraz da yeşil ot serpti samanların üstüne. Çelik Paşa’ya biraz çok koydu. Okşadı, kulağının dibinden öptü öküzü. “Aslanım!..” dedi. “Göğe salmanın zamanı geliyor sizin hepinizi! Yavaş yavaş alıştırmalı. Birden çıkarırsak, bozulur mallar. Bir parça saman, bir parça gök ot, ondan sonra salıver, korkma!..” Aymelek’in sırtını sıvazlayıp döşünü dövdü: “Kızzım!” dedi. “Has kızım, dorumum!..”

Çıkacaktı, aklına geldi: Deliğin dibindeki pislik öyle kaldı. Küreği aradı. Birdenbire vazgeçti aramaktan. Anımsadı: Akşam Haceli’nin kerpiçleri kırıp geldikten sonra yukarı çıkardılar küreği.

Kapıyı kapatmadan çıktı. Yukarıya, hayata koştu. İbriği bıraktı, küreği aldı. Yeniden indi. Pisliği attı. Haceligil evi yaptığı zaman, evin önüne

böyle pislik atacaklar. Kaynanası buna dayanamıyor. Dayanılır mı? “Biz de pisliğimizi dışarı atıyoruz işte!” Durup düşündü: Bizim evin ardında ev yok ki!” dedi sonra. “Ev yok ya, yol geçiyor!” Dört kürek gübre atmayı düşündü üstüne. “İnsanın pisliği görünmesin dışarda!” Atmağa başladı. Küreği doldurup deliğe doğru savuruyor. Savurdukça, kolları bir erkeğin kolu gibi uzayıp geriliyor.

“Ele almışken birikmiş gübreyi hep çıkarayım!” dedi. “Tavuklar dağıtır bunları dışarda! Bir kağnı çalı getirip çevirmeli gübreliğin çevresini. Yola pislik olmaz hem! Ooof; işler üst üste binmeye başladı! Gece çalış, gündüz çalış!..” Ne kadar kerpici varsa ufaladılar Haceli’nin. Haberi olduğu zaman burda durulmaz gayri. Kıyamet kopar. Ama kopar mı acaba? Haceli’de kursak yok. “Kıyamet koparmak istese, temeli doldurduğumuz zaman koparırdı. Haceli pısırık! Haceli miskinin biri! Yazık o Fatma’nın çektiklerine!.. Allahı var şimdi, Bayram dünya değer. Kollan kuvvetli. Ah, bir ayrı odamız olsa. Sıcak suyumuz, leğenimiz olsa! Bayramın ayağına pabuç bile olamaz o Deli Haceli! Meymenetsiz herif!.. Şu odayı, ne yapıp yapıp çevirmeli bu güz! İçine bir duş yaptırsa Bayram, aaah, ikimiz orada yatsak!..”

Kendi kendisiyle konuşuyor: “Ben ne isterim biliyor musun Bayraam?” diyor yanında Bayram var gibi. “Herkesin gözel bir evi olsun isterim! Şövle selaaaametçe!.. Hiç daraşık çektirmeyen! Her karı kocaya birer oda. her karı kocaya birer duş; duşlara su!.. Su olmasa bile ben tenekeyle kendim çekerim!.. Bir kuyucuk kazsak evin önüne! Amaaa!.. Kuyuyu kazdık diyelim, ya pis sular nereye akacak? Ahırı samanlığı göl mü edelim? Ya da sokağa!.. O zaman millete şan oluruz! Öğrenirler ne gün yatıp kalktığımızı!” Güldü. “Şimdi anam öğrenmiyor mu sanki? Daracık yerde su dokunuyoruz! Sular sağa sola çirpiyor. Sabah kalkıp bir bakıyor, her yan ıpıslak! Anlamazlığa furuyor kocakarı. Sanki dünya da kız oğlan

kız yaşamış! Bilmez mi hiç? O da sıkılıyor zavallım! Sıkılıyor ama benim de canım burnumdan çıkıp gidiyor. Bayram'la yatarken canım Bayram'a bir şeyler demek istiyor, diyemiyorum! Öperken şap şap ses çıkarmak istiyorum, çıkaramıyorum! Dünya haram gibi! Kayıtlı kocam haram gibi! Hırsızlık gibi tıpkı!.. İnsan utanıp duruyor her gün! Ne olacak böyle utana utana?.."

Küreği ahırda bırakıp çıktı: "Hele ki uyanmışım demin! Az daha boynuna sarılacağım adamın, kaynanam uyanıkmış! Görecek her şeyi! Yerin dibine geçtim valla!.."

Haceli, hâlâ yatıyor köy içinde. "Bunlar bizimle komşu olsa, Fatma, Bayram'a göz kor mu acaba? Zavallı Fatma! Kadersiz!» O çapar herifle gün tükenir mi Allahım?" Haceli kerpiçlerin halini gördükten sonra ne olup biteceğini düşündü. Bir kızılca kıyamet kopar mutlaka! Kaynanası, boş böğrüne bir taş vurup yıkar Haceli'yi. Yıkıyor. Sonra Fatma, "Al, ne yapacaksan yap beni!" diye atıyordu kendini Bayram'ın üstüne. Bayram ne yapar? Atar mı atardı bu deli Fatma! O da Aşağı Mahalle'nin suyundan içiyor. Nefsi olan her kancık Bayram'ı ister! Onlar komşu olmasın. "Fatma'nın yüzü çok yuvarlak! Dudakları iri! Memeleri, butları yuvarlak! Tatlı!.. Birinci gün çelmese, ikinci gün çeler benimkinin aklını!.." Durdu. "Ama sevmediğin bir herifle yatmak da ne azaptır kimbilir! Fatma nasıl sevsin bu Deli Haceli'yi? Gözü gönlü olan bir kancık Haceli'yi sevemez! Valla sevemez! Ah, yanıyorum Fatma'ya! Elimde bir çare olsa..."

Haceli'nin yataktan doğrulup oturduğunu gördü. Hart hart kaşınıyor köyün içinde. Kaşınmasını bitirdikten sonra, dirseğinin üstüne yan geldi.

Haçça içeri girdi. Kaynanası kalkmış. Bayram uyanmış. "Ahıra indin mi?" diye sordu Bayram. Yüzüne bir tuhaf baktı.

Haççа: "İndim..." dedi usulca. Şaşırdı. Adam ne biçim bakıyor? Canı birden bir şey mi istedi acaba?

"Irbık dışarda mı?"

Öyle istekle soruyor ki...

"Dışarda, hayatta..."

Bayram kalktı. Kapıyı açtı, dışarı çıktı, ahıra gitti. "Gel!" mi demek istedi acaba? Bir yolunu bulup gitse mi? "Oğlanın ardına düştü gitti!" der miydi kaynanası?

Fakat adamın hali de ne kadar belliydi!

Kalktı. "Tavukları salmayı unutmuşum ana, gidip salayım!" dedi, çıktı. Yürüdü hayattan, indi merdivenden.

Gitti, avlunun köşesindeki kümesten tavukları saldı. Hemen ahıra girdi. Kocası telaşla toparlandı. Sonra, baktı gelen Haçça'dır, bıraktı toparlanmayı.

Haçça, gidip boş yemleçlerden birine oturdu. "Çabuk!.." diye fısıldadı kocasına. Bayram işini bitirip geldiğinde gene telaşlıydı. "Çabuk geldin..." dedi.

Bayram:

"Bir şey mi var Haçça?" diye sordu. Karısının gözlerinin içine baktı. Yoksa tartışacak mı? Haçça seslenmiyor.

"Bir şey mi var gııı?" diye ikiledi Bayram.

"Yok bir şey canım!" dedi Haçça. "Bana, "Gel!" der gibi baktın, onun için geldim!.." Elini kocasının ellerine uzattı. "Öyle sandım..."

Bayram ibriği bıraktı. Zaten ne yaptığını bilmiyor: "Zavallı ömrümüz!.." diye geçirdi içinden. "Biz de yaşıyor muyuz bu dünya da acaba?"

Evin içinde anası var. "Anamı geç, çocuklar var yahu!" dedi içinden. "Burda da hiç rahat olmuyor!"

ASI KUZU

Karataş'ın Muhtarı Hüsnü, sabahın erken saatinde işbaşı yaptı. Akşam görevlendirdiği adamların hepsi şimdi işlerin peşine düşmüş olmalılar. İlk olarak bunu denetlemeli.

Mustafa'yı çağırıp tekmil aldı: "Anlat bir bir!" dedi.

"Her iş tamam!" dedi Mustafa. "Yalnız, bir tanesiyle bir tanesi olmuyor ağam!" "Neymiş o bir tanesiyle, bir tanesi?"

"Çakır dayı, "Ben bu mevsimde asla kovan açmam!" diyor. Adam haklı!"

"Bak dürzüye! Onu da birinci boydan salmaya dahil etmeli! Martta hatırlat! Bu namussuzu da azdırdık. Sivrelttiğimiz kazıklar götümüze batar zaten bizim! Kabahat bizde!.. Neyse...

Peki, bir tanesi ne.'

"Bir tanesi de, ası kuzu bulamamış üyeler!.." Muhtar düşündü. Neşesi kaçtı, sonra:

"Deli Haceli'yi çağır bana!" dedi sertçe.

Çabuk çıkıp gitti Mustafa. Haceli'yi hâlâ köy içindeki yatağında yatar buldu. Varıp başına dikildi:

"Gece burda mı yattın Haceli Efendi?" dedi. Haceli dönüp baktı:

"Oooo, sen misin Bekçi? Burda yattım..." dedi. "Üşümedin mi?"

"Allah kahretsin yahu! Bir gecelik hovardalığa çıkalım dedik, ay akşamdan doğdu derler, o hesap, bir ev yaptıralım dedik, dertli Irazca çıktı karşımıza, onunla başa çıkmaya çalışıyoruz şimdi! Ana oğul bir olup bizim temeli doldurmağa kalktılar yahu Mustafa! Güya Kara

Bayram karışmıyor bu işe! Ama anasının fendi! Mahsus böyle gösteriyor! Çekip furacaksın kır domuzu! Valla bak, burası benim tapulu, toprağım sayılır. Bir etek para verdim köy sandığına. Bu para benim

etimden. Tam yedi yüz! Kolay mı? Para mı var şimdi? Benim toprağıma ne karışıyor bunlar? Para benim, keyf benim! İster temel kazar ev yaparım, istersem çeker satarım! İrademe kalmış. Acaba hiç bunu düşünmüyor mu bu çılbak köpekler? Akılları ermiyor mu? Fakat daha fazla sabredemem artık!.. Ayağıma dolaşıp durmaları fazla oldu!..” Tektüfeği kavrayıp kucağına koydu. “Eğer bir daha dolduracak olurlarsa, tetiği çekip kurşunu boşaltacağım! Boşaltmazsam adam değilim! Leşini sereceğim! Upuzun! Ocaklarını... Yani öyle fitil oluyorum ki şu dertli Irazca’yla oğlu Bayram’a!.. Çekeceğim tetiği, göbeklerine... Valla göbeklerini kurşunla dolduracağım, göreceksin!..”

Bekçi Mustafa, Haceli’ye göstermeden güldü:

“Analı oğullu ikisini bir hizaya getir!” dedi. “Hem de gayet dikkatli nişan al! Çünkü senin tüfeğinde tek kurşun var. Furdun furdun, furamadın mı yandın! Bir atarsın. İkinciyi atamazsın. Bu tektüfeğin doldurması uzun iş. Atıp birini furur da birini furamazsan, gittin gürültüye! Diri kalan, bir kudurgan canavar olur, yer seni! Çünkü nacakla, kürekle gelir onlar. Furdular mı, ortasından ikiye bölerler adamı. Bunlarla başa çıkmak zordur yani... Nacakla...”

“Kabil mi ulan?” diye bağırdı Haceli. “Domuz kurşunu koymuşum sıkıya: “Tırtıklı! Afat bir kurşun! Dedim Muhtara: “Bugün temelde yatacağım, gene doldurmağa gelirlerse tüfeğimde kurşun yok!” dedim. “Al bunu boşalt kursaklarına!” dedi. Ona Ziraat’tan vermişler!..”

Yastığın altından bir çıkı çıkardı. Çözüp kurşunları gösterdi. “Bizim Muhtar gibi var mı?” Gelişigüzel kesilmiş iri kurşun parçalarıydı bunlar. Üç tane. Avucunda hoplattı: “Bunlar bir girdi mi adamın karnına! O adam iflah olmaz! Doktorlar çare bulamaz! İstanbul’un doktorları cem olsa, Necip Bey kalkıp gelse kurtaramaz! Çünkü domuz kurşunu! Ve bak... Yani...”

“Demek furacaksın Irazca’yı, Bayram’ı?”

“Vallahi gelsin, hemen furacağım o dertli karıyı! Güm!.. Oğlunu da furacağım!..”

“Bu gece gelmemişler...”

“Sıkı mı? korktular! Tüfeği elimde gördüler akşam! Zaten yüreksiz millettir bunlar! Çünkü yoksuldurlar. Çünkü çılbaktırlar. Köylük yerinde bir adamın ötebilmesi için cebi şıngırdamak. Kara Bayram, çiftlikten üç binlik aldı, işte yeni yeni palazlanıyor.”

“Yarın da, öbürgün de, hep yatacak mısın burda?”

“Evi yapıp bitiresiye!”

Bekçi Mustafa: “Sabah oldu gayri ağa! Şimdi de gelip temeli dolduramazlar! Kalk Muhtarın yanına git. Seni istedi. Kaymakam geliyor biliyorsun...”

Haceli doğruldu: “Helbet gideyim!..” dedi. “Gidip bakayım! Kurulda bulunuyoruz! Bize de iş düşer tabii! Kalkıp bakmalı... Aslında Kurul üyesi demek... Sonra bizim bu Muhtar Hüsnü Ağa... Bu evyerini yok pahasına verdi bana... Ben de adamlığımı göstermeliyim...”

Çarığını çorabını alıp giymeğe başladı:

“Hazırlık ne âlemde Bekçi Efendi? Sofra tedariği filan?”

“Rakı şarap için Ortaköy’e adam gitti. Taşkelle’yle dört kişi Uluyol’un köprülerine, bentlerine şöyle bir bakmağa çıktı. İlle velakin, Çakır dayı, kovan açıp bal vermiyor!”

“Bak şu dürzünün yaptığına! Nasıl karşı gelebilirmiş koskoca köyün Muhtarına? Aç dedi mi açacaksın!.”

““Arı benim, bal benim, ister açarım, ister açmam!” diyor.”

“Böyle söz olur mu? Fakat boşver! Ben gene kabahati bizim Muhtara bulurum. Böyle dürzülere cevap hakkı veriyor. Nemelazım, yolla iki adam, açsınlar kovanı, alsınlar balı, tamam!.. Ondan sonra da Çakır

dürzüsü, "Balımı çalmışlar, balımı!" diye sana gelip başfursun! Gelip gitsin, kapını aşındırsın. Kandığı kadar aşındırsın dürzü!."

"Birinci üye ibrahim de ası kuzuyu bulamamış, iyi mi? Şimdi seni bunun için çağırıyor Muhtar!.."

Haceli çarığını bağlamıştı:

"Koca köyden bir ası kuzu bulunmasın! Pes! Ulan bu Karataş'ı dağıtsınlar öyleyse! Vay anasını yahu! Vay anassını avradını be! İyi ama ne yapacağız şimdi? Ulan bu Karataş köyünün adamı..."

Tektüfeği yatağın içine uzattı. Çulu toparlayıp örttü. İyi kötü bir düzene soktu yatağı. Sonra: "Haydi! Yürü bakalım Bekçi Mustafa!.." dedi. "Haydi bir varalım, ne buyuracaksa buyursun!.."

Yürüdüler. Berber Melek Hasan'ın evin ordan geçerken Haceli düşündü:

"Kuzu işi biraz uzarsa, bizim tıraş geç kalır! Sakallar... Ustura... Bizim deli Fatma kancığı!.. Kuzu işini biraz acele tutmalı..." Elini yüzüne götürüp gezdirdi. "İşi gücü yok mu bu sakal milletinin? Hep büyüyor, büyüyor! Halbuysa insan milleti meşgul! Köylü milleti daha çok meşgul! Şehrin içinde iki güne bir tıraş olan adamlar var! Kendi kendilerine! Hey Allahım hey!.." İki güne bir tıraş olup Fatma'yı öptüğünü düşündü. Yüzü ekşimezdi elbet. Karılar tatlı canlarını ne çok düşünüyor! "Dümdüz bir karı yüzü! Yuvarlak!.. Ama şu sakal işine bir çare bulabilse gâvurlar! Çok iyi bir iş yapmış olurlar! Çok hayırlı bir iş!"

Söz olsun diye Bekçiye sordu: "Bu sakal işine bir çare bulamadı gitti gâvurlar, değil mi Mustafa?"

Bekçi, "Damdan düşer gibi!.." diye düşündü. Sonra: "Alman'ın kıralı bulmuş!" dedi. "Tahsildar Yunus Efendi, anlatır durur. Öyle bir ilaç bulmuş ki kıral, sürdün mü hiç sakal çıkmıyor. Adamın yüzü, yumurta gibi! Karşıdan bakan kız sanır. Ama kıral bir de bakmış ki ne görsün: Bu

kez de ağzının içinden çıkmaya başlamasın mı sakallar? Kıral, "Aman kardaşım sakal efendi, ben ettim, sen etme!" demiş, geri almış ilacını!.."

Bu Bekçi Mustafa laf küpü. Ne istersen sor. Bulur bulur söyler. Her şeyi bilir. "Geleni gideni dinleye dinleye, dünyayı katmış karnına!" diye düşündü Haceli. "Duyduğunu tutmuş hem de!" Mustafayı bir sınava çekmek isterdi ama sırası değildi. Peki, sırası olsa ne soracak? İlçedeki Kaymakamın mı, yoksa Yargıcın mı daha yüksek olduğunu? Hangisinin daha fazla aylık aldığını? Hangisinin daha fazla karı zapturaptına girdiğini?.. "Memur adam yılar karıdan! Ne olsa tabansızdır. Halbuysam karı dediğin soykanın yeri kapı ardıdır. "Höyt!" dedirtmeyeceksin. Gemini sıkı tutacaksın!.."

Muhtarın karısıyla büyük kızı avluya ateş yakıyor. Duvarın dibine çalı çırpı yığmışlar. Kuzu gelmemiş ama sıcak suyu hazır edecekler. Muhtarın büyük kızı Naile kuyudan su çekiyor. Kıçı başı ırlamyor durmadan.

Haceli, doğruca merdivene yürüdü. "Bu Muhtarın büyük kızı da kız olacak valla! Olacak ki bir suna olacak! Alanlar öğünsün! Yavru!.. Yavru balaban bakışlı... Düz yolda giderken keklik sekişli... Göğsü gerdanı benli... Ve en baştan, bakımlı kız tabiii."

Mustafa aşağıda kaldı. Muhtarın karısı:

"Eğer Kaymakam öğlene bastırırsa bu yemekler dünya da yetişmez, Mustafa!.. Daha kuzu bulunacak, kesilecek, yüzülecek, yıkanacak da... haşlanacak! Suyuna pilav pişecek! Yağıyla helva yapılacak!.. Hey gidi heey!.."

"Üzme tatlı canını Atiye abıla!" dedi Mustafa. "Belki öğlene gelmez, akşama gelir Kaymakam. Malum ya, büyük adam kısmı biraz uykusever olur. Gün tepeye çıkasıya kalkmaz yataktan. Karıları da bir vakit çayını, kahvesini getirmez. Geç davranır adamlar. Evden çıktım çıkıyorum,

köye geldim geliyorum diyesiye ikindin oluverir! Eee, arada bu kadar da köy var. Bahusus, koca ilçenin Kaymakamı. Oralarda hiç oyalanmasın mı? Oturup bir yemek yemesin mi? Hiçbir köyde yemese, Dereköy'de Hacı Veli'nin yemeğini yer! Hacı Veli'de yeni bir karı var, atlıyı atından indirir... Yahu, Atiye abla, Hacı Veli'nin..."

Muhtarın karısı:

"İnşaallah inşaallah!.." dedi. Eli, yüzü, boynu, kulağı kızınınki gibi bir sürü ben. Hem de bütün alımıyla duruyor daha. Kulluk çekmemiş. Ezilmemiş yoksullukla... "İnşaalah biraz gecikir de, ben de hazırlığımı tamam ederim! Nasıl yemek yaptığımı hem Kaymakam Efendimize, hem de Kurulun açgözlü üyelerine bir gözel gösteririm inşaallah!.."

"Geçen güz Yörüklerden aldığımız yağdan var mı daha?"

"Var, ama az kaldı. Utanılacak bir misafir çıkar gelir diye saklıyorum. Allah o Yörüklerin yolunu bir daha uğratsa, iki fıçı da peynir yaptırsak. Yoksam bu Karataş'ın bayırında her şeyi unutacağız Muştafa!.."

"Muhtar Ağam, o Yörükler olmazsa başka Yörüklerden işini becerir! Sen bunun için merak etme Atiye abla! Yol nasıl olsa bizim yaylımdan geçer. Karataş Muhtarının kapanına biri düşmese, biri düşer! Fıçılara peyniri bastırdığın gibi, iki karın da yağ yaptırırsın!.. Sen yaptırırsın, biz gemimizi geveriz yaz kış, o başka! Sen hiç gamlanma Atiye abla! Benim Hüsnü Ağam kan alınacak damarı bilir. Tilki gibi adamdır!.."

"Şu kuzuyu, kuzuyu, Mustafa!" dedi Muhtarın karısı. "Çabuk şu kuzuyu!.. Şayet bulunmayacak gibiyse, dört beş tavuk kesip namusumuzu paklayalım! İrezil oluruz sonra!.. Karataş'ın adamları, ellerini defter kalem, eksik yazar durmadan!.. Diker gözünü dürzüler..."

Bekçi Mustafa:

"Köylüden parayı da topladık!" dedi. "Rakı, şarap, şeker, pirinç... Her şey bol, ama velakin kuzu yok!.. Ah bir ası kuzu, ah bir ası kuzu!.."

Muhtarla Haceli, hayata çıktılar, yan yana.

“Bu iş çabuk olacak, bak!..” dedi Muhtar. Elini Haceli’nin omuzuna koydu. “En geç bir saate kadar. Bilemedin iki saate! Yoksa canım çok sıkılacak yani! İstersen Bekçiyi de götür yanında! Ödlek herifin birisin çünkü!”

Haceli ivedi ivedi merdivene yürüdü:

“Yok canım!” dedi. “Ne lüzumu var? İstemez! Hacı’nın sürüyü Kayardı’nda bulursam bir saate kalmam! Orda yoksa biraz gecikirim, ama gene erken gelirim. Üzülme! Şimdi biz senin dolaşık işlerine kul oluyoruz ya, tabii sen de bize karşı adaletini gösterirsin günü gelince...

Muhtar: “Haydi göreyim seni Haceli! Anlattığım şekilde hallet bu işi! Hacı’ya sordun mu hemen gösterir! Gösterdiğini kapar getirirsin!..

Haceli, aşağıdan:

“Getiririm!..” diye bağırdı. Avlu kapısından çıkıp gitti. Ayakları kıçına değiyor giderken. O kadar hızlı. “Köylük yerinde, biraz palazlanabilmek için, böyle işlere “He” diyeceksin.

Ondan sonra, hoooop, birinci üyesin Haceli! Ondan sonra da hooop Muhtar!..” Karısı, Muhtarın gözüne umutla baktı.

“Bu işi olmuş bitmiş say Atiye!” dedi Muhtar. “Kara Bayram’ın iki tane ası kuzusu olduğunu haber aldım! Çabucak birini tutup getirecek Deli Haceli. Yarım saatin içinde tamam bu iş!

Öyle yapacağız. Ne yapalım başka? Biz kendimiz mi yiyeceğiz?” Sonra Bekçiye dönüp yeni buyruğunu söyledi: “Git, bir kurban bıçağı bul Mustafa! Kosagilden filan iste! Söyle, masatlasın da versin!..”

Bekçi selam verip gitti.

Muhtar: “Ben bu köyün temeline!.. Temelinin içine tüküreyim!” dedi. “Akşamdan beri bir ası kuzu aratıyorum, bulduramıyorum! Ne biçim iş

ulan bu? “Sağınacağız” diye vermiyorlar! Bedava alacağız sanki! Alt başından bir ateş ver de yak ulan bu köyü! Baya yak,; valla!..”

Muhtarın karısı Yılık Atiye:

“Irazca’nın Kara Bayram, kuzudan ötürü bir çıngar çıkarmasa bari?” dedi.

“Yok canım!” dedi Muhtar. “Kolay mı? “Yanlışlık olmuş! der çıkarız Daha olmazsa veririz eline üç kuruş! Ne demiş herifçioğlu? “Yeri geldi mi parayı sarf et! Paran gittiğine bakma, ışın bittiğine bak!” Bu da öyle...”

YOLLAR BAYIR

Haçça:

"Ana!" dedi Irazca'ya. "Eğer bugün iş yoksa, bir kazan su furup iki giysi yuyalım! Çocukların sırtı başı kirlendi. Ahmet oğlan hart hart kaşınıyor!.."

Irazca, bereket okuyup kalktı sofradan:

"İyi ya!" dedi. "Bir kazan su fur. Yuyuver gözelce çocukların sırtını başını. Kendiniz de yıkanın! Kocan mundar mundar dolaşıp durmasın ortalarda!.."

Ahmet ayağa kalktı, şiş karnını tıpılattı. Irazca sordu: "Doydun mu?"

Ahmet: "Doydum nine!"

"Doydun da neye bereket okumuyorsun? Bak, büyüdün gayri! Dam kadar oldun! Haydi bakalım!.."

Her zaman unutuyor çocuk:

"Allaaah sofshould
ramıza Halil İbrahim bereketleri versiiiin! Anama babama uzun ömür versiiiiin! Babama Hazreti Ali Efendimizin kuvveti versiiin! Nineme Fatma Anamızın ömrünü versiiin! Öküzümüze ineğimize derin boylu derman versiiiin! Düşmanımıza yenilmez zahmetler versiiiin! Tarlalarımıza bereketli rahmetler versin! Soframıza gene gene bereketler versin!.. Kadim Allah, daim Allah!.. Evvel Allah, ahir Allah!.. Âmin!.."

Irazca: "Aferin!" dedi. "Düşmanlarımızın gözü kör olsun! Aferim tosunumaa!.." Haçça'ya döndü: "Geliiin! Bunun sırtını hemen değiştir kızım! Çelik Paşa'yı alıp harıma doğru götürsün. Aymelek'le Dorukız'ı sığıra katalım bir havalansınlar! Ama öğlene doğru dönüp gelsin, bir de yıka oğlunu, adamakıllı!" Ahmet'e döndü: "Tamam mı Ahmet? Öğleye geleceksin!.."

Ahmet mızırdanmaya başladı:

“Öğleye değil, akşama geleyim! Ekmek katın torbama!..”

“Yıkanacaksın ama nineşim?”

“Yok, yıkanmayacağım işte!” Oldu bitti hoşlanmazdı yıkanmaktan. Küllü sudan yılmıştı. “Yılana bakacağım ben!” dedi. “Hem Çelik Paşa’yı güderim, hem yılana bakarım! Bulursam öldürürüm...”

Irazca sözü uzatmadı: “İyi ya! Şunun sırtını soyuver madem kadın Haçça’m!.. Soyuver gitsin!..”

“Kazandık!” dedi Ahmet içinden. Güldü. Götürsün öküzü! Ben de ekmeği katayım!” Bayram, koyu koyu düşünüyor:

“Bir sağlam tabanca! Bir algın bıçak olmalı şimdi! En iyisi bir tabanca! Tutuksuz! Köylük yerinde çok lazım adama. Düşmanı kazanmalı, ama gütmesini bilmeli! “Ya paran olmalı, ya da arkarın!” demiş elin oğlu. Boşa dememiş yani. Bu benim anamın akılları havaya! Kalktı gidiverdi, bir de kerpiçlerini kırdı! “Deli Haceli’nin bir alay kardaşı var!” dedik. “Zebella” dedik. Ama kendimiz de düşüp gittik ardına! Üç kardeş bir olup geçtiler bir dar yerde önüne, buyur ne yapacaksan yap? Çık nasıl çıkacaksan belanın içinden! Anam karakola güveniyor. Hökümete güveniyor. Sen dövüldükten sonra hökümet ne yapacak sana? Furulmuş yumrukları geri mi alacak hökümet?.. Deli Haceli’yi atacak mı Türkiye’den dışarı? Köydeki düşmanlığa hökümet nasıl çare bulabilir? İnsanı tanıksız tapıksız döver elin adamı. Tutar elini kolunu bağlar, bir kocaman taş sarar sırtına, “Yürü!” der. “YürüüL” Götürür karakola kadar! Gayri, ister yürü, ister öl orda! Kardaşları... Eee; ama... Bir de yüksek bir haney yükselt bakalım evin önüne! Kapatsın senin önünü! Hayata oturup baktığın zaman üç adım önünü göreme! Bir ay değil, bir yıl değil, sonuna kadar! Ev değil cezaevi sanki! Adam olan buna razı olamaz! Ne yapıp etmeli, ölmeli düşmeli, evin önüne ev yaptırmamalı! Kağnı geçecek yol da kalmıyor... Sonra samanı nerden taşıyacağım? Taşıyıp bitirdikten

sonra kağnıyı nereye koyacağım? Zahireyi, unu, bulguru hangi yoldan geçirip eve koyacağım?..

Üstelik, bir de kokusu var bunun! Pisliği var! Başa çıkılmaz bunlarla!.. Fatma... Fatma aslan ama Haceli deli... Kardaşları... Muhtar Cımbıldak Hüsnü var... Şu yıkıklardan birine yapsalar evlerini! Yanıbaşımıza! Düşmanlık, zıtlık girmese araya! Evlerimiz yanyana olsa!

Bir göz etsem, Fatma inse! Bir göz etse ben çıksam! Hiç olmazsa haftada bir! Helva yemiş gibi! Bir bayramdan bir bayrama et yemiş gibi! Sıcacık, tazecik ve sağlam! Dirice ve istekli, ve alaflı bir karı bu Fatma, maşaallah!.."

Irazca; "Ne düşünüyorsun, oğlum derin derin?" diye sarstı Kara Bayram'ı.

"Yok bir düşündüğüm ana! Biraz hülya kurdum: Öküzü iki ettim. Harıma çit ettim. Merdiveni düzelttim..."

"Avradı iki edemedin mi?" dedi Irazca. Bayram karşılık vermedi. "Ah ana aah!.."

"Vazgeç tosun oğlum! Dibini mi bulacaksın düşünüp düşünüp? Baban Kara Şali de elini senin gibi çenesine kor, düşünürdü. Ama öldü gitti, o da bulamadı dibini! Derya da gemilerin batmadı ya aslanım! Her şeyin bir çözümü bulunur. Yeter ki kalbine korkuyu uğratma!

Karataş'ın Topal Pehlivan'ı gibi, tutuşur tutuşmaz ayaktan pes deyiverme!.."

"Sen kerpiçleri kır... Deli Haceli, kardaşlarıyla, kudursun gelsin üstüne de gör olanları!.. Kaçsan kaçmaya yaramaz, karşı dursan durmaya!.. İki ucu da bulaşık bir değnek, ne yandan tutsan elin batıp çıkıyor..." Eli çenesinde birden, "Asla pes etmem ana!" dedi. "Asla etmem! Fakat düşman kazandık, gütmesini bilelim! Benim demem bu! Bunun dibi de, derini de bu ana! Adamın belinde tutuksuz bir tabanca bulunacak böyle

zamanda! Canını kurtarmak için havaya sıksa faydadır! Hiç olmadı bacağına sıkar, yıkar dürzüyü, canını kurtarır!.."

"Korkma! O yürek nerde Deli Haceli'de? Üstüne yürümek şöyle dursun, karşıdan karşıya, "Höyt!" diyemez sana! Ancak tektüfeğini kucağına alıp, köy içinde karıyla yatmayı bilir o! Başka iş gelmez elinden! Hiç korkma!.."

"Oooof ana! Korkumdan değil, sen korkumdan mı sanıyorsun? Hiçbir şey yapamaz diyorsun ama kerpicinin kırıldığını duyunca daha pek delirir dürzü! İki bin kerpiç! O kadar emek! O kadar para! Ben olsam, ben de delirirrim! Buna kim delirmez ana?"

"Sus aman Bayram! Bir şey yapabilecek olsa temeli doldurduğumuz zaman yapardı! Ne yaptı? Sen beni dinle: Söve siye merdivene kadar geldi de yukarı çıkamadı! Ahmet oğlan, çapa sapını kucaklayıp durdu: "Bir adım daha atarsan, kafanı patlatırım!" dedi, ondan bile korktu! Atamadı bir adım!.."

"Atamamış!.. Ama bu kez atar!.. Kerpiç bu! Kerpiç başka ana!.. Duydu mu kudurur!.. En korkak adam kudurur! Öfkeyle yürür üstüne! Evinin önüne ev yapmağa kalktılar da sen bile kudurdun bak!

Kendin pek mi yüreklisin? Yüreğe bakmaz o! Yürek diye bir şey yok. tur! Damarına bastın mı herkes yüreklenir, Bolu Beyine kafa tutan Köroğlu kesilir. Sen yalnız damarına bas. Biz şimdi Haceli'nin damarına bastık. Onun için önlem almalıyız!.."

"İyi ya!.." dedi Irazca. "Madem öyle, kapanır, evden çıkmazsın oğlum! Deli Haceli gelir, kapıyı döver döver, sonra gider kerpicini yeniden kestirir. Haney'i de diker senin evin önüne. Olan bana olmaz, sana olur ölene kadar, çocuklarına olur! Benim günüm tamam! Ya dört yılım var, ya beş! Altı değil! On altı hiç değil! Sen bilirsin..."

Haçça içeri girdi. Irazca, sözünü tamamladı: "Siz bilirsiniz!.."

Haççа: "Ahmet'i yolladım! Aymelek'i, Dorukız'ı, ötekileri sığıra saldım!" Orda hâlâ serili duran sofrayı toplamağa başladı. Osman'la Şerfe, üstlerini iyice batırmışlar. "Nasıl olsa giysi yuyacağız!" diye düşündü Haççа. Üstünkörü silip ikisini de birer köşeye oturttu. Bir parça çıra, bir parça ateş aldı, gene gitti: "Ateşi yakayım aşağıya! Sonra Ağali dayıgilin kuyudan su getireyim!" dedi giderken. "İşler işlenmek istiyor. Hem de hepsi benim boynumda.."

Bayram, "Kızma ana!" dedi. "Kahırlı kahırlı konuşma hem de! El gibi söz söyleme adama! Başladığımız işi sonuçlandıralım! Sepette mi, selede mi, bir belbıçağım olacak. Nerdeyse bul da ver onu! Takayım şurama! Korkulu düş görmektense uyanık yatmak en iyisidir, ana..."

Yılık Atiye; Haceli'nin bir ası kuzuyu boynuna vurmuş, kocakapıdan giriverdiğini görünce, derin bir "Oh!" çekti:

"Az daha merakımdan çatlıyordum! Nerde kaldın bre Haceli? Yoksa Karataş'ın caddelerinde yolunu mu şaşırdın? Şimdi öğleye yetişir mi bu yemek? Allahtan bir şey engel olsa da, Kaymakam akşama gelse. Sofrayı akşam koysak. Allahtan olsa da.... Şuna bak! Ne vakit

oldu?.. Tüüüüh!.."

Haceli kuzuyu yere indirip kocakapıyı kapattı:

"Bir haftadır çobanlar yatıda yatıyormuş Atiye abla! Bizim Hacı olacak akıllı da Yazyurdu'na çıkarmış sürüyü. Kayardı'ndan oraya geçtim. Sermiş bayırın yüzüne! Yayık yayık kuşluk vakti inecek köye! Ne bilsin senin burda evip kıvradığını? Gidiver geliver, epey sürdü tabii! Ama telaş etme; yetişir! Daha vakit erken. Kuzu eti tazedir, çabuk pişer. Kesmesine yüzmesine de yardım ederim..."

Muhtarın karısı, kuzuya şöyle eğreti bir göz atıp söylenmeyi sürdürdü:

"Ne bileyim gayri!.. İki ayağımı bir pabuca soktunuz benim! Çırpınıp durayım artık akşama kadar..."

“Muhtar ne yapıyor?” dedi Haceli. “Yukarda mı?” “Yukarda! Yanında Ağali var. Epeydir oturuyorlar...” “Zoru neymiş Ağali’nin sabah sabah?”

“Ne bileyim? Bizimki kendi çağırttı. Böyle bir ağır misafir gelecek oldu mu kirişi kıvrar. Bir onu çağırtır, bir ötekini...”

“Bir bakayım, ne yapıyorlar? hem de haber vereyim kuzuyu getirdiğimi. Bekçi nerde? Kesse hemen şunu!..”

“Ne bileyim? Çıktı gitti. Bir yere yollamıştır...”

“Öyleyse ben keseyim! Vakit geçirmeyelim bari! Keskince bir bıçak var mı?”

“Var! Bekçiye buldurttu sen gittikten sonra. Yukardadır. Git kendisine sor. Sor da kesiver aman Haceli!..”

“Benim de acele işim var, ama tabii bu daha önemli! Tıraş olacağım. Gayri, kesmesini keserim de yüzmesine Bekçi yetişir inşaallah!..”

“Gözünü seveyim Haceli, tıraşını sonra ol! Güvey girecek değilsin ya dürzü! Bir tikim kuzunun kesilip yüzülmesinden ne olacak? Haydi aslan Haceli!..” ¦

Haceli, kıvrak kıvrak yukarı çıktı. Daha kapıdan bağırdı:

“Heey Muhtaaaar! Kuzuyu buldum geldim! Kalk da bir göör! Bakalım beğenecek misin?”

Kapıyı açtı, girdi ses beklemeden. Muhtarla Ağali baş başa vermişler. Haceli selamladı: “Selaaam!” “Aleykümselam Haceli!” dediler. “Getirdim kuzuyu, kalk da gör!”

“Tamam canım!” dedi Muhtar. “Görüp ne yapacağım? Dedim ya ben sana! Çoban gösterdi, sen tuttun getirdin...”

“Ama öyle yoruldum ki yani! Az yol değil ha! Ta Yazyurdu’ndaymış! Araya araya gücüle buldum!..”

“Der demez hemen bildi Hacı, değil mi?” “Bilmez olur mu? Adamın zenaatı kaç yıldır!” “İyi bir şey mi, topluca mı bari?”

“Fena değil... Topluca...”

“Ağır mı?”

“Çok ağır! Alacalı da bir şey! Tam yenecek kuzu!..”

“Aferin Haceli!” dedi Muhtar. “Az önce de Bekçiyi Birinci Kurul üyesi İbrahim’e saldım. Belki geç gelir. Surda bıçak var, al da kesiver! Becerirsin değil mi?”

“Ben de bıçak almağa çıktım zaten! İşim de var ama gayri bu iş daha önemli! Tıraş olacağım...”

Geldi geleli Muhtarın sonu gelmez sözlerini dinlemekten usandı Ağali. Usulca çiğnini çekti:

“Valla!.. Bana şimdi evyerinin fazla lüzumu yok! Ama madem sandığa, hem de şu heykel belasına para lazım, ben size vereyim istediğiniz kadar. Siz bana meradan bir yer gösterin, ekip biçeyim! Eğer ki muradın bana iyilik yapmaksa bunu yap!..”

“Oooo!..” dedi Muhtar. “Bak şu oropsu avratlıya Ben senin meramını anlıyorum Ağali! Sen mera satın almak istiyorsun bizden!”

“Hayır!” dedi Ağali. “Mera satın almak değil bu! Ben size para vereceğim, siz parayı geri getirene kadar meradan bir yeri ekip biçeceğim. Kuru boşa borç olur mu şu zamanda?

Olursa sen bana versene biraz! Hem beri bak, kimbilir ne zaman geri vereceksiniz benim parayl?”

“Bırak!” dedi Muhtar. “Kalsın!.. Köy sandığı senden bir senetle borç parayı alacak, onu bir daha nasıl geri verecek? Sandık aldığını geri vermez! Kervanı mı var sandığın? Bir adam mıdır sonra köy sandığı? Parayı nerden kazanıp sana verecek? Böyle lastikli, lügatli konuşma benimle Ağali. Düz konuş arkadaş! Düpedüz! “Ben köy içinden evyeri değil, meradan tarla satın almak istiyorum Hüsnü!” de. Ve bak, ben sana kısaca cevap vereyim: Bu iş olmaz Ağali! Komşular mera satılmasını

istemiyor. Köylünün ayranını kabartmağa gelmez kardaşım. Merada herkesin hakkı var. Götiçi kadar bir yer sattın mı başlıyorlar ayaklamaya! Halbuysam köy içi öyle değil. Köy içiyle, sade evi olan ilgilenir. Burdan bir evyeri satarsam sade evi olan ciyaklar. Onu da susturmak kolaydır. İşte şimdi şu Irazca'nın Kara Bayram! Bizim Üye

Haceli'ye evinin önünden bir evyeri verdik diye biraz çen çen ediyor ama kulağasma! Dün değil önceki akşam Haceli'nin kazdırdığı temeli doldurmuş. Çağırıp konuştum. "Ben yapmadım, anam yaptı!" diyor. Ama yalan! İsterse anası yapsın! Ne ayırdı var? İyice kafam kızdı, çağırttım. Gözelce dört tokat sallayacaktım suratına, vazgeçtim. Kabadayılığı var dedim. Öğüt verip savdım. Narkını kırmak istemedim komşu içinde..."

"İşittik!" dedi Ağali. "İşittik ama Muhtar, bak, kimse razı olmuyor bu işe! Sen de diyorsun ki: "Sade evi olan ciyaklar!" Diyorsun ki: "Ötekiler ciyaklamaz!" Öyle değil. Herkes homurdanıyor! Sığır hergele nerede toplanacak Muhtar? Köy içi daralıyor!.."

"Vay gidi medeniyetsizler vaay! Ulan bir kez resmi köy içinde sığır hergele toplanması kanuna uygun değil! Sonra ahlaka uygun değil. Dine de uygun değil. Caminin kulağı dibinde sığır hergele toplanır mı Ağali? Düşün de konuş! Sen vaktinde Kurul üyeliği yapmış adamsın! Mallar gözelce sıçsın sıvasın, sen o pisliğin yanı başında namaz kıl! Ne gözel Müslümanlık bu be? Ayıptır ayıp! Gelene gidene karşı da ayıptır. Buna bir son vermek görevimizdir arkadaş! Sen şimdi bana açık cevap ver: Bu gösterdiğim yere altı yüz bannot verip alıyor musun, almıyor musun?.."

Ağali iki dizinin üstüne doğruldu: "Almıyorum, alana kutlu olsun!.."

"Almıyorsan kalk kardaşım! Seninle konuşmamız bitmiştir! Köy Kuruluna dahil olmadığın halde sana bu kadar da indirim yaptım. Bilene bu da büyük bir iyiliktir. Haydi uğurlar olsun kardaşım! Güle güle..."

Ağali kalktı: "Eyvallah!" dedi.

Muhtar: "Kaymakam geldiği zaman buralarda ol gene! Ne de olsa köy eşrafından sayılırsın! Büyük hazırlık yapıyoruz! Rakılı makılı!.. Sen de bulun... Kaymakama iki söz de sen söylersin köy namına...

"Sağ ol!" dedi Ağali. "Bulunmaya çalışırım... Şayet bulunamazsam, ve de bir şey lüzum ederse eve haber salıver. Kaç kişi geliyor? Yatak filan gerekir mi?"

"Bizde yatak var, ama kalabalık gelirse sana haber yollarım. Senden memnundurum Ağali! Memnundurum ama bu evyerini alsan iyiydi! Böyle aykırı aykırı konuşmanı beğenmedim!.."

"Neyse!.." dedi Ağali. "Boşver! Başkasına satarsın! Köy içini, "babam hasta" diyen alır..."

"Millette para yok Ağali, sen iyi düşün bunu!.."

"Ben düşündüm Muhtar! Kararımı da verdim, almam! Haydi eyvallah!.."

"Güle güle Ağali!.. Güle güle boklu avradı dürzü, cımbıldak herif, güle güle!.. Güle güle kardaşım!.."

Ağali'yle birlikte Muhtar da çıktı dışarı. Avluya indi. Haceli, eli kolu sıvamış, çalışıyor. Yüzmüş olmuş kuzuyu. Ak pembe eti, taze. Muhtar kendi kendine: "Çiğken yiyesi geliyor insanın! Şuna bak!.." dedi. "Haggaten iyi kuzuymuş! Rakıyla iyi gider! Kaymakamın sayesinde yaşadın gene Nüfusçu Osman! Haydi bakalım tilki bacaklı dürzü!.." Sesini yükseltti: "Kolay gelsin Haceli! Nasıl kuzu, yağlı mı? Aferim! Yüzmüş tamam etmişsin maşaallah!.."

Haceli, kuzunun sırtından çıkardığı deriyi götürüp iğdenin dalına astı. İçini temizlemeğe başladı bu kez. Bir yandan Muhtarın karısının çenesi, bir yandan işi, tıraş olup Kaymakamın önüneille de "akşam"atemiz çıkma isteği, akşam Fatma'ya temiz bir yüzle sarılma özlemi, elini ayağına

dolaştırıyor. “Nasıl oldu?” diye sordu, bir yandan da Muhtara. “Uyuşabildiniz mi Ağali dürzüsüyle?”

Muhtar, “Yok be Haceli!” dedi. “Ağali’nin kafasında bir ton buz yatıyor daha! O buzlar erimeyince gelip köy içine ev yapabilir mi? Köy içine ev yapmak kolay mı? Çay Mahallesi’ nin deresinde, Kara Bayram’in evinin ardında paslanıp duracak! İnsanca yaşamak istemiyor! Meradan yer vermeliymişiz kavata! Yetmiyor sanki ekip biçtiği yer!”

Bekçi çıktı geldi:

“Birinci üye İbrahim’i bulamadım!” dedi. ““Kaymakam gelene kadar varıp gelivereyim!” diye değirmene gitmiş!”

Söve söve döşeli odaya doğru çıktı Muhtar: “Cehenneme gitsin yabanın ayısı! Ben burda köy işi için çırpmayım, o çeksin değirmene gitsin! Lüzumu kalmadı Mustafa! Zaten de lüzumundan değildi. Laf olsun diye bir danışacaktım! Şöyle usulen! Yoksa ondan hayır gelmeyeceğini, onun ne yontulmadık bir kavat olduğunu ben bilmiyor muyum? Hele sen dur! Şu yazıcı bir gelsin! Şırp bir tutanak, “İstifa etmiştir”; tamam! Defedeceğim ayıyı! Kalkar Kaymakamın geleceği gün değirmene gider! Bugün değirmene gidilmez! Bugün görev günü! On iki ay yat, fakat böyle günde kendini göster! Bak Haceli’ye! Herifçioğlu ev yaptırıyor, kerpiç kesiyor, taş çekiyor, ama görevi de savsaklamıyor! Çağırdım mı eli kolu sıvayıp koşuyor. Niçin? Çünkü görev! Vatan millet görevi!.. Kaymakama hazırlık yapmak ne demek? Çok önemli! Bir Kaymakam, bugüne kadar koca bir ilçenin başıdır. Cumhurbaşkanını temsil eder. Cumhurbaşkanı da vatanı milleti temsil ettiğinden, Kaymakama hazırlık, vatana millete hazırlık yapmaktır.

Bunun için bizim şimdiki yaptığımız da bir vatan millet görevidir. Kaymakam deyip geçme, Kaymakam çok önemli! Kaymakamdan sonra, rütbe sırasıyla Onbaşı gelir, o da önemli!

Onbaşıdan sonra da Muhtar gelir!.. Bunları ne bilecek bu dürzüler?" Döşeli odaya girip "Vatan millet görevi için çırpınma" sini sürdürdü.

KÖR GELİŞ

Haceli, Muhtarın avludaki “görev”i bitirdikten sonra hemen koy içine geldi. Gün iyice kuşluk yerine ağmış. Sığır hergele çoktan dağılmış kıra bayıra. Kopan gitmiş işine kaydına. Temelin başındaki yatak, bırakıp gittiği gibi duruyor. Sabah sabah köy içinde toplanan mallar, temelin orasını burasını batırmış. Yatağa ziyan yok şükür! “Ulan bu karı da amma pasaklı ha!” diye söylendi. “İnsan gelir de bir bakar şu yataklara!” Toplayıp sırtına aldı. “Akşam gene getireceğiz ama akşama kadar burda durması ayıp! Götür eve at ulan katırın kızı!” Sırtında yatak, Aşağı Mahalle’deki eski evine doğru yürüdü. “Ama bir tek karı ne yapsın canım? Tonla işi var evin! Gider gitmez oturmuştur ekmek teknesinin başına! Her gün, her gün!.. Fakat elini çabuk tutsa ya eşşek sıpası!..”

Hüseyin Çavuş’un köşede Kerimoğlu’nun karısı Zeynep geldi karşısından. Kerimoğlu’nun karısı yalınayaktı. “Yoksul milleti hep yalnayak!..” dedi Haceli. “Çarık bulup giymek mesele bu dünya da çarıııık! Dünya da herkes çarık giyse, o zaman gön yetişmez! Helbet bir kısmı da yalnayak olacak!.. Ohhoo!..”

Kerimoğlu’nun yalınayak karısı, bir tuhaf bakıyor Haceli’nin yüzüne.

Haceli: “Sırtımızda yatak taşıdığımızdan alay ediyor besbelli!” dedi. “Çılbak köpeğin karısı, ulan sidikli irezil, ne varmış bunda alay edecek? Bak şuna! Ulan hâlâ bakıyor be! Ulan toprağımı bekledim, toprağımıııı!.. Yattım köy içinde! Var mı diyeceğin?..”

Kadın durdu: “Haceli ağam...”

Haceli durdu: “Ne o? Bir şey mi diyeceksin?” “Haceli ağam, bir şey diyeceğim, ama...” “Desene madem! Ne eğip büküyorsun?” “Diyeceğim ama Haceli ağam, bana darılma!” “Bak şu soykaya!” Hafifçe öksürdü Haceli.

“Kerpiç çukurundaki kerpiçler senin miydi Haceli ağam?” Yüreği “cızz” etti: “Senin miydi? —miydi?”

“Kerpiçler ezilmiş bre Haceli ağam! Git bir bak! Bir bak ama bana darılma haber verdim diye! Demin anamgile gittiydim. Dönerken gördüm. Ezilmiş, un ufak olmuş sergideki kerpiçler!..”

Ne yaptığını bilmeden, sırtındaki yataklan atıverdi! Yatak, yorgan, çul yarımı, alacalı kilim, yorganın arasındaki tektüfek, serilip gitti sokağın ortasına...

Haceli, var hızıyla kerpiç çukuruna Kosarken, Kerimoğlu’nun karısı dökülen öteberiyi topladı, sardı sarmaladı, vurdu sırtına, alıp götürdü Haceli’nin evine doğru. Tektüfeği eline aldı. “Hele ki patlayıp etmedi!” dedi götürürken. Namlunun ağzını aşağıya tuttu.

Zeynep kadın:

“Kerpiçlerine oyun oynamışlar Haceli’nin!..”

Haceli yel gibi koşuyor. Her şey kalbine doğdu. “Allahtan kalbime doğan gibi olmasa!” diye dua etti bir an. Olup biteni daha geç öğrenmek için koşuyu yavaşlattı biraz. “Kerpiçlerin dörtte biri ezilmiş olaydı da, gerisi sağlam kalaydı bari!” diye dua etti bir an. Bir an da yarısının sağlam kalmış olmasına dua etti. Sonra; “Y°k, yok!” dedi. Bir teki bile ezilmiş olmasın! Emek çekmiş, ter dökmüş, para dökmüştü. Dereden mi topladı o paralan? Madem öyle, ne yapsa az bu Kara Bayrama! “Tektüfeği kucaklayıp varmalı karşısına. İki bir demeden tetiği çekip karnını doldurmalı it dölünün! ulan bu iş midir? Ulan bu insanlığa sığar zenaat mıdır? Ulan bu gâvurluk değil midir? Ulan bu kanıbozukluk değil midir? Bu Moskofluk, bu komünistlik değil midir? Harman yakmaktan geri kalır mı bu yaptığın ulan?

Ama dur! Dur Kara Bayram! Bir de ben senin pundunu yakalarım! Ee bakalım! Öhho!.. Ulan dürzü, sen benim evimden su çıktığını bilmiyor

musun? Sen benim gece gündüz öksürdüğümü, kolumun belimin ağrıdığını bilmiyor musun? Alacağın olsun! Unutma bunları!..”

Vardı kerpiç sergisine: Hepsi, hepsi mahvolmuştu!..

Dizleri titriyor. Her şey tasarladığından daha kötü. Un ufak olmuş koca serginin kerpici! Bir bir elden geçirmişler. “Kalbinde biraz insanlık olan, üste para versen yapmaz bunu!

Baaak!. Bak!.. Ulan biz bu kerpiçlerle önü turalı bir ev yaptırmayacak mıydık köy

içine? Kocaman bir öküz başı gömdürmeyecek miydik duvarına? Sakız gibi çam tahtalarıyla kapılarını işletmeyecek miydik? Sülün gibi “Maşaallah” yazdırmayacak mıydık alnına? Gözel tahtalardan dolap oydurmayacak mıydık odalarına? Sayvanına bir döşek atıp dostumuz düşmanımıza karşı oturmayacak mıydık akşamüstleri?.. Ulan orospu analı! Ulan babasının mezarına sıçtığımın dürzüsü!.. Şuna bak, toz toprak olmuş çekilen emekler! Rezil olmuş paramız, alın terimiz!..”

Döndü durdu bozulmuş kerpiç sergisinin arasında. Yüksek sesle bağırdı: “Tüüüüüüüühh!..” Sövüyor öyle yüksek sesle...

Birden aklına gelmiş gibi, köy içine doğru koşmağa başladı. Bastığı yeri görmüyor. “Davranın düşman geliyor!” diyen bir telaşın içinde. Köy içine o hızla girdi. Taş toplamağa başladı kucağına. “Kapısını bacasını, sülalesinin kafasını sağlam bırakmak caiz değildir bunların! Yapana yapacaksın! Etini didik didik edeceksin o kır domuzunun! O Moskof dölünün başından pekmezini akıtacaksın!.. Kan kokuyor gözüme, kaan!.. Kaan, kan!.. Dur ulan Haceli! Akıllı ol! Şimşek gibi dal dürzünün evine!.. Bir bir hakla köpeklerin soyunu!..”

Gözü, yeri göğü görmüyor. Onu böyle yüzü sapsarı, ağzı köpük içinde, gözleri kana kesmiş, titrek görenler ürperdi. O, kimseyi görmüyor.

Halindeki kötülüğü kavrayıp, takıldılar ardına. Görmüyor. “İnsanlık dışı acayip bir hal!” diyorlar.

Doğruca Kara Bayram’ın avluya koştu. Çatma kapıyı bir itti, kapı yıkıldı. Irazca avludaydı. Elinde bir tarak, bitli buzağıyı güneşe çıkarmış, tarıyor, bitini kenesini kırıyor. Köşede bir kazan tütüyor.

Haçça, çamaşır teknesinin başında.

“Yedi sülalesini, kökünü kökenini, dökenini dökeceğini, gelmişini geçmişini, dinini imanını!..” Abooooov!

Daldı içeri, ilk taşı, kazana doğru savurdu. İkinciyi savurdu! İkinci taş, Haçça’yı belinden yıktı.

“Anam!..” dedi, kapandı kadın. Az daha soluksuz gidiyordu. Kapandı yere.

Haceli bir daha, bir daha savurdu. Taş bitti elinde. Bu kez de tekmeyle tokatla girişti vurmağa.

Irazca geç ayıktı. Birdenbire neye uğradığını anlayamadı. Zelzele sandı. Habire de vuruyor eşkıya! Boğacak, öldürecek gelini! “Amanıııın, amanıııın!..” diye bağırdı var gücüyle. “Amanın imdat!.. Toman’ım imdat!..”

Kaşla göz arasında merdivenden Tornan saldırdı. Irazca: “Tut Tornan!..” dedi. Sonra koştu, kendisi de saldırdı. Yakasından yapıştı. Haceli, kolundan tutup fırlattı Irazca’yı. Kadın üç adım öte sendeledi. Bağırıyor: “Bakın görün, tanık olun komşular!.. Amanıııın komşular!.. Güpegündüz adam öldürüyorlar!.. Ulen Bayram yetişsene!.. Ölü müsün, diri misin, ne boksun ulen Bayraaam! Ne yapıyorsun evin içinde? Yetişsene!..”

Tornan yetişip Haceli’yi paçasından aldı.

Bayram, elinde pelit odunuyla göründü yukardan. Haceli, Haçça’yı bırakmış, köpeğe girişti şimdi. Taşla, tekmeyle... Yumrukla bile vuruyor.

Köpek yırtınıyor.

Irazca davrandı, yeniden saldırdı. Yakasını yırttı, yüzünü gözünü tırmaladı:

"Öldürdü gelinimi, öldürdü ceylanımı!.. Gitti gelinim, gitti sunam, gitti kadın Haççа'm!.."

Bayram yanaştı Haceli'ye. Atıldığı gibi yıktı yere. Vurmağa başladı. Kaşıdır gözüdür demiyor. Orasına burasına, neresine gelirse vuruyor elindeki odununu.

Irazca, varıp Haçça'nın üstüne kapandı. Haçça'nın üstünde ağlamaya, ara sıra Kara Bayram'a doğru bağırmaya başladı:

"Fur, fuuuur! Öldür beyni soğuğu! Hazır evin önüne gelmiş, fur öldür! Fur da kanı sefil olsun soysuzun! Huuuu hu!.. Gitti gelinim, gitti sunam!.. Huuu, huuu!.."

Komşular doluştu. Doluştu ama karıdan kızdan başkası yoktu! Bayram'ı tutmağa çalıştılar. İki üç kadın, elinden odunu zor aldı. Haceli zor hallere düştü. Bayram'ı zor güç çekip aldılar üzerinden. Toman'ı ittiler. Tutup kaldırdılar yerden adamı. Yüzü gözü şişmiş o an. Mosmor kesilmiş. Ayakta durmaya canı kalmamış. Tuttular. Ağzından köpük saçıyordu hâlâ. Sövüyor. Basıyor dolu dolu. Bayram da kuduruyor o böyle sövdükçe! Haceli kekeliyor: "Sizin kökünüzü, kökünüzü ulan sileceğim bu köyün içinden!.." Bacağından kan akıyor. Tornan parçalamış.

"Ulan kahbe karılııı!.. Ulan boynuzluuu!.." Bayram, Fatma'ya da sövüyordu... Utandı.

Haçça, yığılıp kaldığı teknenin başında: "Aman Allaaah!" diye bağırıyor. İnliyor. "Bellerim anacığım, bellerim!.."

Irazca çırpınıyor:

“Gittiii, gitti gelinim!.. Kadın gelinim gittiii!.. Gitti güpegündüz! Güpegündüz can almağa geldiler, can, caan, caaaaan!.. Görün halimizi, görün komşular, görün ne perişan!..”

Haceli habire: “Kökünüzü sileceğim!..” diyor. Kara Bayram’ı üç kişi zor tutuyor.

“Nasıl gelir bu evin önüne! Hâlâ duruyor! Salın beni!.. Tutmayın!..” Tartıp yıkıyor kolunu tutan karıları.

Haçça inliyor: “Belim, kadın anacığım beliiiiim!.. Kopuyor belim!.. Bana bir derman verin kadın anacığım! Ne olursunuz, bir derman verin!..”

Haceli’yi alıp avludan çıkardılar. Aşağı Mahalle’ye kadar gidecek halde değil. Bakkal Hüseyin Çavuş’un eve taşıdılar.

Birkaç kadın da Haçça’nın başına toplandı. Kaldırıp yukarı götürdüler.

Köyün gürültüsü bir zaman kesilmedi. Köpekler ayaklanmış havlıyordu. Kavganın dalı budağı yüksek sesle yayılıyordu ağızdan ağıza.

Az sonra Haceli’nin kardeşleri sökün etti. Mevlüt, Muharrem, Boz Ömer Kosar adım, kama düzeni geliyor. Köy içine bakan evlerden adamlar peydahlandı. Koştular. Koşup tuttular.

Kara Bayram’ın avlu kapısını kapadılar.

Bu kadar gürültü patırtı arasında başına bir tek yumruk değmeyen Irazca, şimdi, yüksek sesle Deli Haceli’nin sülalesini sayıp döküyor.

Tornan, Aşağı Mahalle’ye doğru ürüyor. Hem de ağzında, dudaklarında kalmış Haceli’nin kanlarını yalıyor.

UZUN APTEST

Ortalık çanga manga oldu.

Muhtar hemen Haceli'yi çağırttı. Son "çarpışma" hakkında bilgi istedi. Haceli'nin ağız dil verecek hali yok. Pelit odunu her yerini morartmış. Yarasını iyi kötü sarmış. Yıkık yıkıla geldi.

"Kerpiçlerim gitmiş, kerpiçleriiiim!.." diye inleyip duruyor. "Gece biz temelin başında yatarken ezmişler! Biz çok kötü bir iş mi yapıyoruz sanki Muhtar? Biz kendimize bir ev yapıyoruz. Her kuşun bir kuruca tüneği var. Bizimkinden su çıkıyor. Yenisini yapacağız. Aşağı Mahalle'nin çamurundan kurtulacağız. Olanca kerpicimi ezmişler, şimdi ben ne yapacağım Muhtaaar!"

Bekçi Mustafa, bir kavga kokusu epeydir duyar dururdu. Bundan daha ağırını bekliyordu. Her şey olabilir. Köy! Bir uçta Bayram, bir uçta Haceli. Besbelli değil mi; Muhtar, Haceli'yi arkalıyor. Haceli'nin evi Aşağı Mahalle'de, su içinde, ama Bayram'ın da evinin önü kapkara bir duvarla kapanacak. Haceli akşam sabah, "Bıktım şu evden!" diyor, yatıyor kalkıyor, öksürüyor, uykulardan başına demir tokmakla vurulmuş gibi uyanıyor. Kara Bayram'ın anası: "Aşağı Mahalle'nin gâvuru, ölmeden mezara sokacak beni!" diye yırtınıyor. Haceli Bayram, Bayram Haceli... Bayram Muhtar Haceli... Köy; dumanların, yalımların içinde kalıyor.

Muhtar, "Ne oldu kuzu?" diye sordu.

"Pişiyor Efendim!" dedi Bekçi Mustafa.

Haceli bir köşede domaşıyor. Birinci üye İbrahimdeğirmenden dönmüştüayaktaydı. Muhtar ayakta. Mustafa en ciddi, en resmi tavrını takınmış. "Evet Efendim, kuzu pişmeye başlamıştır Efendim!" diyor. Yakındı Kaymakamın gelmesi.

“Gelmiyor mu daha şu rakıya giden dürzü? Ortaköy yerinden kalktı, biraz daha öteye mi gitti?..”

“Henüz gelmedi Efendim! Nerdeyse gelir!..”

“Bak şu hayvana! Sanacaksın Candarma Kumandanının postası! Ya da Kaymakam Efendimizin odacısı!.. Dinle beni Bekçi Mustafa, sana emir veriyorum! Misafirlerin gelmesi yakındır! Vakit epey olmuştur, bir iki saat ya vardır, ya yoktur. Çildede'ye bir gözcü koy. Gözcü, atlılar ovadan görünür görünmez işaret versin, davranıp karşı çıkalım! Bundan önce sen bana Deli Mehmet'in Muharrem'i, bir de Irazca'nın Kara Bayram'ı çağır! Dikkat et, Deli Mehmet'in Muharrem beş dakika önden gelecek! Kara Bayram beş dakika sonra! Sakın önce Kara Bayram'ı çağırmayasın! Bir uzun aptes aldıralım o ayının oğluna! Bir uzun aptes aldıralım, o aptesle epey namaz kılabilsin!

Şöyle geniş geniş... Aynı zamanda bu işler çabuk olacak Mustafa! Fakat öncelikle Deli Mehmet'in Muharrem! Mamafı hemen gidebilirsin! Haa beri bak; sonra her şeyi gelip bana arz edeceksin! Anlatabildim mi?” Mustafa ayak vurdu. Kışla yöntemi bir dönüş yaptı: “Başüstüne Efendim!” dedi. “Gösterişçi kavat! Bize lügat parçalayacak da göz boyayacak! Asıl maksadını ben bilmiyor muyum? Kaymakam geliyor ya, talim ediyor sıkı sıkı!..

Neyse!.. Önce Çildede'ye bir adam! Sonra Deli Mehmet'in Muharrem, beş dakika sonra Irazca'nın Kara Bayram!.. Irazca'nın Kara Bayram gidecek gene okkanın altına!.. Zavallı Kara Bayram!.. Deli Haceli'yi de ne kadar arkalıyor bu dürzü? Yüzüne bakılacak bir mısmıl hayvan olsa bari şu Deli?”

Bayram:

“İşte şimdi bir iyi karakol olmalıydı ayağında!” dedi. “Göstermeliydik onlara! Nasıl ev basılır, nasıl karı dövülür, sonra da mağdur bir kimse

nasıl Muhtarın odasına çağrılır takaze için? Göstermeliydik! Ana, ben bilmiyor değilim: Bu dürzü, hemen Haceli'den yana ürmeye başladı ana!"

Irazca:

"İstediği kadar ürsün! Köpek ürsün, ağızcığını yorsun! Ama madem şimdi seni istetmiş, gidip bir bakacaksın! Gitmezsen sen kabahatli olursun! Ne korkuyorsun! Git; ne sorarsa cevabını ver gel!.."

"Canım ana!" dedi Bayram. "Höt düt edecek: "Neye ezdin Haceli'nin kerpicini? Üstelik bir de niye dövdün Haceli'yi?" diyecek. Sonunda da, "Kabahat sende, öde herifin kerpiçlerini!.. Önceden biz sana tembihledik!" diyecek..."

"İyi ya! Git cevabını ver sen de! "Evimin önüne ev yapmağa hakkı yoktur!" de! "Çekilsin, ne cehenneme yaparsa yapsın!" de!.. "İstemiyorum!.." de.."

Haçça, inlemeyi bıraktı çaresiz. Zor şer kalktı. Aşağıya indi, giysi teknesinin başına oturdu yeniden. Oysa hiç dermanı yok. Deli'nin taşı ildiği yeri çürüttü. Taş, tekme, tokat; serseme çevirdi garibi. " Atla katır tepişiyor. Atla katır... Hep böyle... Ne suçum günahım var benim şu kavgada? Katır Haceli, ne suçumu gördün? Bizim de kerpicimizi kırsalar, Bayram gidip Fatma'yı böyle döver mi? Bayram; karıya el kaldıran adam değildir Bayram! Bir kezcik oldu. Bir kezcik; ama o da kendi karısı! Elin suçsuz karısını ne diye dövsün?" Her bir yanı ağrıyor. Belinden yukarı, yüreğine doğru bir ince tel koptu. Tadı tuzu yok. Bir baş ağrısı, bir bulanma... Kopan yerleri acıyor.

Bayram, "Yani ana!" dedi. "Şimdi biz gidip şikât edeceğimize Deli Haceli gidip bizi şikât ediyor ha? Hem de bizi Oda'ya sesletiyor ha?" Öyle gücüne gidiyor ki!.. "Tersine dünya! Teyzemin sözü: "Öküz

bağıracakken kağnı bağırıyor!" Elleme ana, az sonra da Kaymakam gelir..."

"Gelir!" dedi Irazca. "Rakıyı şarabı içer, Muhtarın yemeğini yer, yatağında yatar, çeker gider Kaymakam! Kaymakam dediğin, Muhtarın yemeğini yemeyecek, rakısını içmeyecek, yatağında yatmayacak!.."

"Daha Muhtarın eve inmeden görmeli Kaymakamı ana!" dedi Bayram. "Rakıyı içmeden! Gebe kalmadan! Önceden anlatmalı halimizi! Eğer yüreğinde bir parça insanlık varsa haklıyı haksızı ayırt etmeli o da!.."

"Sen hele Muhtara bir git, şikâtım yenile! ondan sonra Kaymakamı da görmeye yüzümüz olur. Nasıl olsa ayağımıza gelecek. Sen çıkmazsan Ben çıkarım. "Efendimiz, seni yalnız göreceğim, müracaatımı yalnız senin kulağına söyleyeceğim, başka kimse duymayacak, sen de adaletini, hem de anandan emdiğin sütün derecesini göstereceksin!.." derim. Haydi şimdi sen Oda'ya! Biraz'dan Bekçiyi bir daha yordurma!.."

Bayram kalktı. Hiç gitmek istemiyor. İçinde bir ses var, "Gitme!" diyor. Karısına baktı, karısı giysinin başında kolunu belini zor oynatıyor. Hayıflandı: "Ulan Deli Haceli, ulan eşşek! Ulan seni öldürmek bile az!.."

"Nereye?" dedi Haçça. "Muhtarın yanına mı?"

"Muhtarın yanına! Eğer kolun başın çok ağrıyorsa bırak! Kalanları anam paklasın..." Haçça'nın yüzünde ağır bir acı:

"Belim çok ağrıyor! Bir tel olur ya insanın yüreğine doğru, işte o tel kopmuş gibi bir ağrı var içimde! Hem de bir bulanma..."

"Sen çık yukarı!" Anasına seslendi: "Anaaaa!.." Irazca'nın yüreği gürp etti bu acı üne. Hemen çıktı:

"İn de şu giysileri sen pakla! Bunun hali kötü; yukarı çıksın!.. Uzansın azıcık!.."

"Ona zorla giysi pakla diyen fni var? Kendisi geçti başına! Haydi sen oyalanma, git bir an önce! Bana bir cevap getir acele! İşte ben iniyorum.

Karıcıı!..”

Irazca giysilerin başına oturdu.

Haçça sendeleye sendeleye merdivene doğruldu. Gözü kararıyor. Apışarasından sıcak bir sızıntı duydu. Sızıyor aşağı doğru! Elini sürdü, eli battı. Baktı: Kaan! “Attık çocuğu eyvah!” dedi hemen. “Deli Haceli’nin taşı uğurlu! geldi!” Merdivenin tutağına yapışır kaldı. Bir basamak daha çıkmağa dermanı yok. Gitgide dermanı azalıyor.

Irazca bağırdı:

“Gözün mu kararıyor geliiiin?.. Haçça geliiiin?..”

Gözü kararıyor. Merdivenin dördüncü basamağında duruyor. Gökyüzünde bir bulut uçuyor. Damın mertekleri uzuyor. Merdivenin tutağı kayıyor. Zeytinyağına batırılmış gibi kayıyor.

İnce bir oklava havayı dövüyor. Eşkıyalar Deli Haceli’nin derisine tuz basıyor. Sakalı boyu kadar uzun bir adam, elinde tabak, hastalara derman dağıtıyor. Bir ala kartal çiğdem topluyor. Sığırtmacın önünden pire gibi dağılan danalar büvelekten kaçıyor. Kocaman bir çamın dibinde, bir dağın başında bir ak yazma büyüklüğünde şubat karı, irmik irmik, ağarıyor uzaktan. Yanıbaşında ılık bir su akıyor. Bayram yok. Bayram yitik! Haçça da yitiyor. Başında dünya dönüyor. Yer gök dönüyor... Çok yılan türedi. Su yılanı gibi dönüyor kır yılanları. Kabukları kırılıp düşüyor döndükçe...

“Geliiin!.. Gözün mü kararıyor?..”

Demesine kalmadı, bir kuş gibi, havada vurulmuş yoksuuul bir kuş gibi, sıyrıldı düştü yere!

Yazması savruldu. İki kat örgülü, üzüm renkli saçları çıktı. Haçça yok oldu. Bir mermer mengene gibi kitlendi çenesi...

Irazca’yı aldı bir korku. Aldı bir telaş. Eli ayağı dolaşıyor. Dizlerini dövüyor, yere göğe söylüyor:

“Nereye gideyim, nerelere gideyim Bayraaaam!” Yok Bayram. “Geliiin!.. Kadın geliniiim!..” Yok gelini.

Irazca, “Aldırdım!..” diye bağırdı. Çıldırmış gibi: “Aldırdım Haççа’mı!..” diye bağırdı. On yerinden yılan sokmuş gibi… Merdivenin dibinde serili yatan Haçça’nın üzerine attı kendini. Yüzünü gözünü öpmeğe başladı: “Geliiin!.. Kadın gelinim, yeşil Haçça’m… Benim benli gelinim, sarı çiçeğim!.. Huu, gelinim, huuuu!..”

Haçça’yı gözü gibi seviyordu. Kadrini kıymetini biliyordu. Haçça hiçbir gün, bir dediğini iki etmedi. Hiçbir gün yamacına dikilip “sensin” demedi. Kocasına ası gelmedi, çocuklarını dövmedi. Suratını asmadı. İşten kaçmadı. En ağır işlere bütün gücüyle koştu. Evini yüceltmek için savaştı. Bayram’ın uzun askerlik yıllarında çift sürdü, nadas etti, ekin ekti. Kırdan geldi, yüzünü azdırmadan çocuğunu emzirdi, gene kıra bayıra gitti. Böyle gelin sevilmez mi? Böyle geline yanılmaz mı? Ah, insan deli olmaz mı? Bir demirden el yüreğinin başını tutup sıkıyor. İçi kan ağlıyor. Gözleri yanıyor. Biber serpmişler gibi acıyor gözleri.

İçini çeke çeke, hıçkıra hıçkıra ağlıyor. Kapandı Haçça’nın üstüne, çözümü ağlamakta buluyor. Ağladı, ağladı. Uzadı, aktı gözyaşları. “Yeşil Haçça’m!..” dedi. “Yeşil Haçça’m, anacığınım!..” Haçça’da ses yok. Soluk alıp verişini dinledi. Kulağını yüreğinin üstüne koydu. Kendi içinde öyle bir gürültü var, bir şey duyamıyor gelininden.

“Allahım, şimdi ben de yıkılacağım!..” dedi. “Fatma Anamızın hatırı için sen bana güç kuvvet ver Allahım, kadın Allahım, gözel Allahım!..”

İki omuzundan tutup merdiven altına çekti Haçça’yı. Çekerken Haçça’nın donundaki lekeleri gördü: “Kaaaan!..” diye bağırdı.

Donu batmış çıkmış.

Aklı başından iyice gitti Irazca’nın.

Haççа inlemeye başladı içinden. Sesi bir mağaranın derininden geliyor. Boğulan bir ceylanın sesi gibi. Derinlerden... İnsanın bağrım delip dağıtan bir ses...

“Ne zamandır ayhali yoktu! Çocuğunu yitirdi gelinim, çocuğunuuuu!.. KomşulaaaarL Ne fayda var komşu çağırmakta? Bir ayıktırsam şunu!..: Geliiiin, geliiin!..”

Birden aklı başına geldi. Omuzlarından tutup yavaş yavaş sarstı Haççа’yı. Çenesini oynattı. Çenesini oynattıkça başı boşta duruyor gibi sallanıyor. Göz kapaklarını eliyle aralayıp açtı.

Sisli bir aktan başka bir şey görünmüyor. Gözlerinin karalan yitmiş.

“Aslan gelinim, düşmanların gözü kör olsun kızım! Kör olsun da her yanları kırılsın! Kadın kızım, kalkıver anam! Uyan kızım! Ayıkıver anam! Kalk kadınım! Kalkıver sarı çiçeğim!..”

Muhtarın kocakapısını kediler köpekler tutmuştu. Çok yoğun bir et kokusu köyün bütün hayvanını toplamıştı. İrisi ufağı, kocakapıya umutla bakıyor, bekliyor. Kediler kedice, köpekler köpekçe hırlıyor, havlıyor.

Bayram, “kalabalık”ı yarıp geçti. Hemen açtı kapattı kocakapıyı.

Yılık Atiye, avluda, tencerelerin tavaların arasında. Kavruk yağ kokusuyla güzel et kokusu içinde uğraşıyor.

Bayram, içinden: “Kaymakamı tavlayacak dürzü!” diye söylendi. “Tabii gâvurun ekmeğini yiyen de gâvurun kılıcını çalacak! Yol budur, böyledir kahpe dünya!..”

“Muhtar Hüsnü Ağa yukarda mı yenge?” Dumanlar arasından başını kaldırdı Atiye:

“Ulen Bayram, sen misin? Ne yaptın öyle Deli Haceli’yi? Keşkeğini çıkarmışın! İnsan o kadar döver mi ay abam? Yoksam Deli Haceli’yi öldürüp, Fatma’yı almak mı niyetin?”

“Öyle bir niyetimiz yok şimdilik!” dedi Bayram.

“Hıııмm!” dedi Muhtarınki. “Şimdilik yok ama ilerde olacak demek? Aferin ulen! Kara Fatma, o erişikli Deli’den çok sana uygundu! Haydi bakalım, Muhtar yukarda! Muhtar yukarda ama bu kez pabuç pahalı Bayram! Deli Mehmet’in Muharrem de yukarda! Deli Mehmet’in Muharrem!.. Dünya kalleşliğe kardı! Bizim deli Cemal de içerde! İçerde konuşuyorlar. Aç kapıyı, gir!..”

Bayram kapının rezesine bastı. Sağ adımını attı. Küçükten aldığı bir alışkanlık. Camiye de bu adımıyla girer. “Bir şey var sanki bu sağ adımda! Alışmışız!..” İlk adımını attı, odada kimseler yok. Dönecek gibi yaptı. Fakat dönmesine kalmadı, kapının ardından demir kıskaç gibi bir el, ense kökünden bastı. Kıçına da tekmeyi yapıştırdı.

Bayram sendeledi. Elleri henüz boştaydı. Belindeki bıçağı düşündü. El atamadı. El atmasına kalmadan başka bir el, kollarını kavşırdı.

Hâlâ kimlerin pençesine düştüğünü bilmiyor.

Ensesindeki el öyle sıkıyor, basıyor. Bastı, bastı; yerdeki kilime kadar bastı başını. Sonra yere vurmağa başladı. Burnuyla çenesi sürtüldü. Burnunu ve çenesini korumak için başını gövdesine doğru büktü.

Şimdi alnı vuruyor yere.

Kolunu büküyorlar. Kamyon lastiğinden köylü çarıkları görüyor yerdeki ayaklarda. “Bayram, faka bastın aslanım!” diyor kendi kendine. Şimdi adamakıllı kapandı yere. İki kişi bunlar. Biri kolunu büküyor, biri şimdi sırtına çıkmış, dizini beline dayamış. Ensesindeki el çekildi. Başını döndürüp tepesindekini görmeyi denedi, olurlu değil. Diz, kötü basıyor.

Gözlerine bir kara bez sardılar. Ellerini ardına bağladılar. Böyle bir tuzağa dünya da düşmemişti. Bir daha düşer mi? Sımsıkı bağladılar ellerini...

Şimdi ağzını bağlıyorlar. “Ee bakalım! Yapsınlar ne yapacaklarsa! Dövsünler ne kadar döveceklerse! Bağırtmayacak orospu evlatları beni!

Zaten bağıran namerttir! Fakat kim bunlar? Bekçi Mustafa? Yok canım! Muhtar? Belki. Evini yakmazsam dürzünün! Kendi de içindeyken hem! Hepsini hepsini yak, temizle ulan! Sonra git teslim ol! Ya da çık dağlara! Eşkiya olan kulları kınama! Hiç keyfinden eşkiya olur mu adam? Elimi kana bulayacağım! Ulan Deli Haceli! Hep senin yüzünden bunlar! Karına çukurda böyle böyle yaptık diye mi bu? Bir fazla basmadık diye mi ulan? Merak etme, bir daha basarız. Çökelek basar gibi! Her çeşit çukurunu bir bir doldurmak görevimiz ulan! Madem bir kez düzenliği bozduk! Kendini iyi tanı bundan sonra!..”

Yüzyukarı çevirdiler. Rahat bıraktılar. Elleri belinin altında kalmıştı ama belini azıcık kaldırdı mı sorun kalmıyor. “Dur bakalım, bu ne?”

Şimdi uçkurunu çözüyorlar! “Hayalarımı filan mı buracaklar? Bu ne?” Bağırmak istedi, olursuz! Bütün gücünü, bütün hızını toplayarak, ayaklarını, uçkurunu karıştıranlara savurdu. “Höh!” diye acayip ses yere yıkıldı. Vurabilmişti, ayak boşa gitmemişti. Bacaklarını kaldırıp havada gelişigüzel savurdu. Yakaladılar çabuk.

Ayaklarını da bağladılar bu kez.

“Eh, eli bağlı çama çıkılmaz! Eli ayağı bağlı bir adama her şeyi yapabilirler! Ama ben bunu koymam onlara!..”

Uçkurunu çözüp çağrışım, iç donunu sıyırdılar. Yeniden yüzaşağı döndürdüler. Belindeki bıçağı bulmuşlardı. Aldılar.

“Her şeyi yapabilirler! Kolaydır! Eli bağlı bir adam! Ayağı da bağlı! Gözü bağlı, ağzı bağlı! Böyle bir adama her şeyi yapabilirler! Fakat hey anasını, gözel avradını sinkaf ettiğimin Haceli’si!.. Dinikırık dürzü! Karlı dağların ayısı! Koymam bunu sende!..”

Şimdi iki kabası açıkta. Ağzı bağlı. Boğulacak gibi. Boğulacak. Burnundan soluyor. Soluğu yetmiyor.

İp gibi, ya da kayış gibi, ya da başka bir şey, soğuk, sert, şap şap inmeğe başladı

kabalarına! İniyor, iniyor, durup dinlenmeden iniyor! Dur durak yok! Her vuruş biber gibi yakıyor... “Öleceğim!..” diyor Bayram.

Şap!! Şap!! Şap!! On mu, yirmi mi, otuz mu; kaç? Kırk mı, elli mi? Şap!.. Şap!.. Sayısını baştan saymadı ki!.. Sürdü gitti bir vakit... Biraz ara verdiler, sonra gene başladılar: Şap!.. Şap!.. Şap!.. Şap!..

Islak ipin sinir bozucu sesi odayı dolduruyor: Şap!.. Şap!.. Şap!.. Çok dövüyorlar...

Bayram yere kapanık yatıyor. Elleri, gözleri bağlı. Uçkurunu bağladılar yeniden. Ayaklarını da çözdüler. Ağzını çözdüler. Ama ne konuşacak, ne ayağını oynatacak dermanı var.

Bilmediği eller, her şeyi tamam etmiş. Sonra da çekilip gitmişler kapıyı kapatarak.

Belindeki bıçağı yerine koymuşlar.

“Kim bunlar? Muhtar olabilir mi? Belki, Haceli olabilir mi? Belki... MuhtarHaceli... MuhtarHaceli... Ama bıçağı niçin koydular belime?..”

Bir zaman yattı öylece.

Aşağıdan Muhtarın karıyla Bekçinin konuşması geliyor kulağına. Belli belirsiz. Bir baygınlıktan uyanıyor gibi. Ayılıyor gibi yeni yeni. Başka ses duymuyor. Can kıpırtısı yok yakınlarda. Pire bile uçmuyor.

Birden, yan oda ile bu odanın kapısı açıldı. Duydu. Ve ayak sesleri... Alçak, kalleş kıpırdanmalar...

“Bu ne? Bu kim?..” Muhtarın sesi, soran. “Yerde biri yatıyor!” Üye İbrahim. “Yatırmışlar!.. Öhhoo!..” Haceli.

Hepsini seçebiliyor. Şimdi Muhtar yanaşıyor:

“Ulan bu kim diye soruyorum, duymuyor!..”

“Bu senin orospuluğun!.. Bu senin kanı bozukluğun!.. Bu senin orospu avradının donu!.. Bu, eli kolu bağlı Bayram! Kara Bayram yani!..”

Yalanıyor Muhtar:

“Bayraaam! Sen misin aslanım? Tabii sensin, hıyara! Bu hal ne bre Bayram! Kim yatırdı seni böyle? Anladın mı şimdi Hanya’yı, Konya’yı? Bir daha kabarıp kabarıp çıkma ortalara! Dürzü, köpeksiz köy mü buldun ulan? Köpeksiz köy buldun da değneksiz mi geziyorsun?

Dağ başı değil burası; iyi belle!.. Buraya ne zaman geldin Bayram? Vah vah!.. Kalkıver bakalım, kalkıver aslanım!..”

“Bunu sende koymam Muhtar! Kor muyum sanıyorsun? Cayır cayır yakmaz mıyım senin evini, saman damını? Ocağını batırmaz mıyım? Kim yatırmış beni buraya? Beni buraya orospu avradın yatırdı! Böyle böyle dedi, “Gel koklaşalım!” Keklik avı düzenine düşürdü beni. Keklik avı var ya, öyle avladı beni senin orospu avradın! Dişi kekliği gizleyip koyarlar çalıya. Ateşli ateşli öter soyka! Yanık yanık çağırır ki, alaf almış yanıyor! Aç erkek Kosar.

Döner çalının dolayında! Öter, döner. Kavuşmaya bir arpa boyu kalmışken, kurşunu yer ardından! Bilmez kurşunun nerden geldiğini. İşte ben tam öyle oldum, ırzıkırık Muhtar! Faka bastım senin gözel evinde!..’

“Kalk aslanım kalk! Kalk ulan eşşeğin sıpası! Bu nasıl bir halse gelmiş madem başına, helbet bir çaresine bakarız! Kalk şimdi! Şuna bak, her bir yerini bağlamışlar! Yiğit adamsın ulan, neye bağlattın kendini?..”

Muhtar önce gözlerini çözdü:

“Bak belinde bıçak da var; nasıl bağlattın?” Bıçağı aldı usulca; kollarını çözdü sonra.

“Kalk bakalım!.. Ne o?.. Kalkamıyor musun?.. Nassııl? Bir daha padişahın köpeğine taş atar mısın?.. Güne karşı işer misin?.. Hayvan oğlu

hayvan!.. Canını alırım daha senin, canını!.. Haydi kalkıver!.. Kalkamıyor musun?"

"Kalkamıyorum koca kavat! Kalkamıyorum cımbıldak Muhtar! Kalkamıyorum dürzü Hüsnü!.."

Muhtar, tutup kalkmasına yardım etti.

Bayram, duvarın dibine yan geldi. Başı önüne önüne düşüyor. Başını tutamıyor.

Muhtar sarı dişini göstere göstere gülüyor. Hileci... Yeni tıraş olmuş yüzü geriliyor... Kulaklarında kurumuş sabun köpükleri... Ensesinde, yakasında saç kırıkları...

Haceli ara kapıya tutundu.

Üye İbrahim, boş gözlerle yanına yöresine bakıyor. Gözlerini zorla kaçırıyor Bayram'dan. "Bayraam, bak aslanım!.."

"Baktık bakalım, koca geyik!" "İyi dinle beni!"

"Dinliyoruz rezillerin padişahı!"

"Önce bu Haceli'nin çukurunu doldurdun..." "Evet, doldurduk... Kabul.."

"Sana sıkı bir nutuk çektik..." "Öyle ettin!.. Konuştun..."

"Gitmiş bu kez kerpicini kırmışın!.."

"Kerpicini kırdım kırmaya, ama boynuzunu kıramadım!.. Tuttular elimi kolumu... Tutmasalar, kıracaktım!.."

"Bugün de evinin önüne çekip dövmüşün!.." "Biz işlersek ayıp, siz işlerseniz değil!.."

"Şimdi bu Haceli senden şikâtçı!.." "Yaa, öyle mi? Vah vah vah!.."

"Üstelik Kurulda ikinci üyedir bu adam: Şahsiyeti maneviyesi vardır!.. Hem de kuveyi maneviyesi!.. Böyle bir adama el kaldırmak, hökümetin gözünde büyük suçtur!..

Kaymakam Efendimiz geldiğinde ayrıca arz edeceğim ama şimdi de arz edelim: Bu Haceli senden şikâtçı kardaşım!..”

“Başka şikâtı yok mu?” dedi Bayram. “Hepsi bu mu?” “Senin öteki suçlarını görmüyoruz gayri! Hepsi bu!..” “Vah vah! Cezamız ne şimdi?”

“Cezanı kanun gösterir! Ama kerpicini tazmin edersen kanuna hacet kalmaz! Külleriz gider!..”

“Ne demek tazmin etmek? Tazmin edersem?”

“Evet, tazmin edersen! Temeli yeniden açarken kullandığı işçilerin ücretini verirsen! Kendisine yalvarır davasından caydırırsan! O zaman sizin ikinizi burda barıştırırım. Yoook,

kafanı kamrır, “Olmaz!” dersen, süründürürüm seni!.. Çünkü haksız görünüyorsun!.. Kanun böyle diyor!..”

“Ne zaman diyor bunu kanun?”

“Her zaman diyor! Sen ne bileceksin Bayraam? Kanun bir kitaptır, yazar! Hökümet açar, okur... Ne derse yapar... Bu, hökümetin kanunudur!.. Benimkini de az önce gördün!.. Hökümetin kanununa uymak zorundayız!..”

“Pekâlâ!.. Bu hökümetin kanununa sor bakalım: Bizim için de bir maddesi yok mu? Bizim için de bir cevap vermiyor mu? Bizim evin önüne ev yapmalarına?.. Üçüncü boydan olduğumuz halde, Kaymakamın rakı salmasını birinci boydan salmalarına?..”

Muhtar içinden: “Ası kuzunu da çalmamıza?” dedi.

“Dalgündüz evimize saldırıp karımızın beline bir büyük taşla habersizden furup, tekme tokat dövmelerine bir şey demiyor mu kanun?..”

“Hem de seni kancık bir dakavil hattıyla Oda’ya çekip, kapı ardına sakladığım iki adamın, kolunu hemen bağlayıp, donunu çözerek olmadık hakareti yapmalarına?..”

“Bizim uğradığımız bunca hakaretlere hiçbir cevap vermiyor mu o canına yandığımın kanunu?..”

VAY BU ÇOCUK, BU ÇOCUK

Irazca, merdivenin dibinde Haçça'yı ayılttıktan sonra yukarı çıkıp bir tas su getirdi. İçirdi. Çürük merdivenden inip çıkarken korkuyu morkuyu unuttu birden...

Haçça, ayılır ayılmaz, üstünü kirleten kanı görüp ürperdi. İçi bir hoş oldu. Önce gizlemeğe yeltendi. Ama gizlenecek gibi değildi! Batmış çıkmış. Öyle utandı, öyle yerin dibine geçti," hiç böyle bir hal gelmemiş başına...

"Aldırma gözel Haçça'm!" dedi. "Aldırma sunam! Aldırma ceylanım! Ben senin ananım! Bir kazadır geldi başına. Sen kendin mi istedin bunu kadın kızım? Düşmanlar yaptı!

Düşmanların gözleri kör olsun!.." Haçça susuyor. Susmasın ne yapsın? Irazca, yanı başına oturdu:

"Kadın gelinim, anam; kaç aylıktı çocuk?" Haçça başını önüne eğdi, konuşmadı.

"Üç aylık vardı; öyle değil mi?.."

Başını salladı Haçça: "Fazlaydı bile!"

"Sen şimdi burda otur! Ben çabuk Havalice'yi alıp geleyim! karısı gelip sana baksın!.." Böyle dedi, kalktı Irazca.

Başı kazan gibi dönüyor giderken. İçi yanıyor. Havalice, köyün "ebe"siydi yoklukta.

"Irazca bacım, geeç!" dedi görünce. Yamalık yamıyordu. "Geç benim başının belası başından büyük kardaşım!.."

Irazca kapıda durdu. Kollarını iki yana dayadı:

"Kadın Haçça'mın başına bir işler geldi Havalice, hiç sorma Havalice!.." Gene ağlamağa başladı. Ağlayacak bir yer bulamadığı için boşalamıyor. Havalice yabancısı mı? "Haçça'mın hali iyi değil Havalice,

kalk kardaşım!.. Deminki kavgada Deli Haceli'nin furduğu taşlar gelinimin çocuğunu düşürüyor! Hiç böyle bir iş gelmedi başımıza! Gelinim pek yufka! Düştü bayıldı demin! Öldü sandım. Çok kork

tum. Kanları siyim siyim akıyor! Haydi gidelim de bir bakıver Havalice! Kalkıver benim ahret kardaşım, kadın bacım!.."

Havalice, yamalığı bıraktı: "Kan geliyor mu?" Irazca: "Geliyor!"

"Gür mü geliyor?" "Şarıl şarıl!.."

"Irazca bacım!" dedi Havalice. "Üç aylık olacaktı senin gelininki! Öteygün yunnakta söylüyordu karılar. "Falan dört aylık, filan üç aylık!" Senin gelininki de sayıldı. Durumundan da belliydi ya! Eh, ne yapalım! Akacak kan damarda durmaz demişler! Gider bir bakarız.

Kendisine bir şey olmaz inşaallah! Yufka mufka, ama cesurdur Haçça'mız, dayanır!.." Havalice kalktı. Eli işe yatkındı. Bu işleri "bilir".

Irazca hâlâ ağlıyor döke döke. Gözyaşlarını dastarının ucuyla siliyor. Havalice'yi eve getirdi. Avludan içeri kattı:

"Sen gir kadın Havalicem! Ben de gidip bir bakayım: Bayram gitti gelmedi, gözüm seyiriyip duruyor. Yüreğimde bir acı var! Gücenme aman kardaşım..."

Havalice'nin karşılığını beklemeden Yukarı Mahalle'ye doğru koştu. Muhtarın eve yaklaşırken yüksek sesle Deli Haceli'ye atıp tutmağa başladı:

"Beyni soğuk herif!.. Eşkıyalığa mı çıktın dalgündüz? Mafettin bizi, maaaafl. Gitti elden dilber gelinim, maaaaf!.. Gencecik Haççа'm gittiiii! Maffolduk biiiiz!.. Yer yutası dürzüüüü!.. Dürüm dürüm dürülesi dürzüüü!.. Ölücüğü yerde sürünesi!.. Elin suçsuz günahsız insanına hücum edip, çocuğunu düşürmek ne demek oluyooor? Böyle bir eşkıyalık ne demek oluyooor? Bunu sana göstereceğim, duur!.. Eğer seni

dünyaya geldiğine pişman etmezsem, bana Irazca demesinler Karataş'ta! Duuur! Hele gelinime bir hal olursa!.. Duuur!.."

Kediler, köpekler durmadan dönüyor oralarda. Açtı kapıyı, girdi:

"Nerde o ağzına sıçtığımın Deli'si?" diye bağırdı. "Nerde o Haceli? Nerde o Aziz Hocaların cımbıldak Hüsnü?"

Atiye'nin yüreği kalktı:

"Hayrola Irazca?" dedi. "Ne bu sizin zorunuz böyle birbirinizle?

Deli Mehmet'in uşaklar birleşir, üstünüze bir gelirse valla çil yavrusu gibi darmadağın ederler sizi! Aklınızı başınıza toplayın, aklınızı!.."

"Ben onların kökünün ağzına sıçayım!.. O senin alçak kocan da onlarla birlik! Senin alçak kocan onlarla birlik olmasa, onlar "gık" diyemez! Evimizin önüne ev yapmağa cesaret edemezler!.."

"Ağzım topla Irazca!" dedi Atiye. "Benim kocam neden alçak oluyormuş? Bu ne biçim konuşma? koskoca karısın! Ak fîlik saçlısın! Yaşına hörmet ediyorum..."

Irazca'nın gözü, iğdenin dalındaki kuzu derisine takıldı. Derideki ala'yı yakaladı gözü, bir daha bırakmıyor.

İğdeye doğru vardı. Tutup indirdi postu yere! Kellesi, bacakları düştü kuzunun. Kellenin sönük, kara gözlerine baktı. Kulağındaki eni yokladı: Tamam! İyice gördü. Tanımaz mı Irazca bu eni? Sol kulakta, önden iki yarık. Bu "en" bu köyde Kara Irazca'nın en'idir. Üç koyununda, kuzusunda, danasında, düvesinde hep bu "en" vuruludur.

"Bu ne gın?" diye haykırdı. "Hırsız köpekler, bu nee? Bu kuzu bizim ası kuzu! Gıı orospu, biz senin kocanın Muhtar olduğunu biliyorduk, ama hırsız olduğunu bilmiyorduk! Nerde o senin alçak kocan? Anladın mı şimdi neden alçak olduğunu?"

Muhtarın karısı dondu kaldı. Dili kurudu. Bir zaman, iki sözü bir araya getirip konuşamadı. Irazca'nın gözü, yeri göğü görmüyor. Koştu yukarı.

Tepti açtı kapıyı.

"Nerde o sütü bozuk?" diye bağırdı. "Gösterin!.. Öteki sütü bozuk nerde?"

Muhtar ayakta geziniyor. Haceli hâlâ kapıya yamalı duruyor. Kara Bayram duvarın dibine yığılmış. Üye İbrahim, ortalarda şaşkın bakmıyor.

Muhtara saldırdı Irazca. Yakasından tutup sarstı. Muhtar toparlandı. Üzerinden itti kadını. Sonra gitti Haceli'nin yakasına yapıştı Irazca. İki eliyle yakasından tuttu. Sarstı sarstı, itiverdi. Yan odanın tabanına serildi Haceli.

Muhtar davranıp Irazca'nın kolunu tuttu:

"Nedir ulan bu hakaret resmi Muhtarın Oda'sında? Sülalecek mi delirdiniz yoksa siz?.."

Irazca haykırdı:

"Biz delirmedik! Aklımız başımızda! Aklımız başımızda ağzına sıçtığımın hırsız köpekleri! Kim çaldı bu kuzuyu?.. Kim yedi bu boku? İşte şimdi Kaymakama gidiyorum! Gelinin çocuğu düştü, üç aylık!.. Bu erişikliyi adam sandın şımarttın, o da bize böyle yaptı!..

Hepinizi dama tıktıracağım! Hepinizi süründüreceğim! İtten irezil edeceğim sizi! Bir görün bakalım!.."

Muhtar, Irazca'yı sımsıkı tutuyor.

Bayram, zorlukla doğrulup kalktı. Ayakta duracak hali yok. Yıkılacak. Uzun, çok uzun bir "aptest" aldırdı Muhtar. Bu aptestle çok namaz kılacak. "Böyle diyor koca boynuzlu!.." Halini anasına belli etmek istemiyor ama kendi kendine yürümesi çok zor.

"Anacığım tut beni!" diye inledi. "Bu kanı bozuklar mafetti anacığım beni!.." Irazca çırpındı çıktı Muhtarın elinden. Bayram'a sarıldı:

“Kömür gözlü Bayram’ım! Seni ben yaktım anacığım! Ben yolladım! Bayram’ım, ne yaptılar sana anacığım?”

Bayram’ın hali hal değil. İler tutar yeri kalmamış: “MafettilerL” diye inledi.

Muhtar öyle bakıyor. Haceli’nin göz akları büyüyor.

Irazca sesini salıverdi: “Tanrı’nın zalimleri!.. Yediniz yiğidimi Tanrı’nın zalimleri!.. Tenhada kıstırdınız aslanımı!.. Tüüü sizin yüzünüze yakışıksız adamlar!.. Adamız diye el içinde gezen izansızlar!.. Zalimleeer!.. Gözünüz kör olsun! Adınız batsın! Silinip gidin yeryüzünden şerefsizler!..”

Aldı Bayram’ı tuta tuta dışarı çıkardı. Merdivenden indiler. İğdenin dibindeki kuzu postunu, kellesiyle birlikte dürüp, koltuğuna aldı. Bir koluyla da Bayram’ı tuttu. Yürüdüler.

Bayram, kuzunun derisine bakıp bakıp öfkeleniyor: “Yedi yerden yedi gedik! Yılanlar gibi çullandılar üstümüze anam! Her yer yılan olmuş! Dünya yılana karmış kadın anacığım!..”

Üye İbrahim, Muhtarın önüne geldi:

“Gelinin çocuk düşürmesi doğruysa, durum kötüdür Muhtar!” dedi. “Haceli’yi dama atarlar! Allahtan, dövüşü gören mören olmasaydı!”

“Hıh!..” dedi Muhtar. “Gören olmaz mı ulan? Irazca’nın evi köyün ortasında! Karataş’ın adamını da bilmez misin? Ufak bir patırtının seyrine toplanır hemen!..”

“Öyleyse kötüdür Muhtar! Bak ben sana haber veriyorum. Demedin deme: Durum çoook kötüdür!..”

Haceli’nin göz akları boyuna büyüyor. Muhtar da durmadan: “Kötüdür!..” diyor.

Bayram’la Irazca, ana oğul köy içine aşağı gidiyor. Irazca sesinin çıktığı kadar bağırıyordu. Davasını “kamuoyu” na duyura duyura gidiyor.

Muhtar için açıktan açığa “kuzu hırsızı”, “eşkıyabaşıL” diyor. “Bir alçakça fend ile oğlumu Oda’ya çektirip eli bağlı dövdürdü!..” diyor. Deli Haceli’nin ağzına yüzüne geçiyor. Kapı önündeki, sokaktaki insanlar, böylece, olup bitenleri birinci ağızdan öğreniyor. Haberler çabucak yayılıyor. İnsanlar dikilmiş bakıyor.

Yirik Abdullah, Çapar Kâzım, Kerimoğlu, Melek Hasan, Ormancı İbrahim, Kontak Aziz, Topal Pehlivan bakıyorlar.

Ağali, dibek başının orda birkaç kişiyle oturuyordu. Irazca’nın çığlığına kulak kabarttı.

“Hırsız köpeeek! Muhtar olmuşun ama neye yarar? İnsan olmamışın! Bir kuzuya tenezzül ediyorsun! Bir yoksulun kuzusuna tenezzül ediyorsun...”

Ağali kalktı:

“Şunlara bir bakayım!” dedi, önlerine geçti.

“Görün halimizi!” dedi Irazca. “Görün de kimlerin kumandasında yaşadığınızı anlayın! Köye bir kuzu hırsızı kumanda ediyor komşular!.. Anlayın ne halde olduğumuzu!..”

Ağali; “Hayrola Bayram?” dedi. “Nedir bu hal?”

“Haller çok fenadır Ağali emmi!..” dedi Bayram. İnliyor gibi konuşuyor. “Muhtarın bir fakına bastık! Bizi, “Hakkında şikât var!” diye Oda’ya çağırdı. Kapı ardına adamlar koymuş emmiciğim! Ağzımı, elimi, ayağımı bağladılar. Dövdüler, mafettiler beni! Bizim ası kuzunun da birini çaldırmış! Kaymakama kesmiş...”

“Biz ona “tedarik parası” verdik yahu?” “Biz de verdik ama...” dedi Bayram. “Hemi de birinci boydan!..” dedi Irazca. Ağali başını öne arkaya salladı: “Anlaşılıyor, anlaşılıyor!..” dedi.

Irazca:

“Deli Haceli de eve hücum etti sabah sabah!” dedi. “Gelinin beline taş furdu; onun da çocuğu düştü! Of oof; tutsan ya şu oğlanı kolundan Ağali!.. Tut da eve kadar götürelim. Hiç insafın yok mu?”

Bayramın aklı türküye gitti:

“Hiç insafa gelmez anam Niğde Beyleri!” dedi, içinden. “Gelmez ırzıkırıklar!..’ Kabaları biber gibi yanıyor. Yıkılacak. Ağali’ye yapıştı.

Havalice, Haçça’yı güçlükle yukarı çıkarmış, yatırmış, karnını “muayene” ediyor. Haççа’nın beli kopacak gibi ağrıyor. İçerleri yırtılıyor. Kanı akıyor. Karnında çöyürlü bir çalı var.

Tepesinde sürüyüp dışarı çıkarmak istiyorlar çalıyı. Cızz cızz kopuyor her yanları. İçinden: “Çocuk düşürmeğe heves eden karılar, hiç aklınız yok mu? İnsan, kendi gönlüyle bu acılara katlanır mı?..” diyor. Dişleri ağrıyor; sıkmaktan sabretmekten çeneleri ağrıyor.

Irazca’ya bulgusunu söyledi Havalice:

“Çocuk üç buçuk aylık Irazca! Düşmeye düşecek! Daha beteri, çok kuvvetli kan geliyor. Kanı bir durdursak! Beline baktım, gömgök! Kan da oturmuş. Gelinin hali çok zor!..” Sesini yavaşlattı: “Kurtulması zoor! Düşük, doğumdan zordur! Beli morarmış! Taşın yeri gömgök!..”

Bayramın başı dönüyor. Yıkıldı: “Haççа’m!..” diye inledi. Çulun üstüne kapandı kaldı. “Haççа’m; kadın gelinim; sarı çiçeğim!..”

Havalice, “Ama kurtulur inşaallah!” dedi. “Umudumuzu kesmeyelim! Haççamız cesur dişeyli! Gayretli!.. Ben de elimden geleni yapa

rim!.. cıın’

Allah yardım etsin! Haççа’yı bu dağların içinde Allah koru’

Irazca’da çığlık çığlık üstüne. Yüreğinin derinlerinde bir zalim öfke. Bir kin. Bir kin ki... Bağırıyor:

“Duyun, görün, tanık olun! Sen de tanık ol AğaliL Elini kalbine koy, tanık ol bize!.. Bütün bir millet gördü. Karataşlılar hep gördü. Deli

Mehmet'in Haceli, kudurmuş domuz gibi yürüdü üstümüze. İnsan kafasından büyük bir taşla furdu. Tanıklar gördü. Müslüman olanlar gördü!.. Müslüman olanlar göre göre yaptı bu işleri Deli Haceli!.."

Havalice:

"Şimdi ağlayıp buzlamayı bırak Irazca!" dedi. "Hiç kimse tanık olmasa ben olurum! Onun için gamlanma! Sen şimdi bir leğenle bir kalbur saman getir bana!.."

Bayram, ocağın başına uzandı. "Hiç dermanlarım kalmadı anacığıım!.." dedi. Ağali yanı başına çöktü.

Havalice; "Heeey Ağali!" dedi. "Haydi sen git burdan! Sen burdayken bu Haçça rahat edemez!.. Görüyorsun değil mi halini? Hali haraptır bak!.."

Ağali mahcup oldu:

"Essah yahu!.." dedi. Kulaklarına kadar kızardı koca adam. "Bunu ben hiç düşünmedim! Gideyim Bayram! Çok ayıp oldu hem de! Benden bitecek bir şey lüzum ederse haber salın!.. Para lüzum ederse söyleyin!."

Kalktı gitti. Gerçekten mahcup olmuştu. "Ah Kara Bayram! Bu köyün insanını ateşleyip yakmalı emmim!.." Gözleri yaşarıyor Ağali'nin. "Ne ulan bu dünyanın kepazeliği?" diyor kendi kendine.

Irazca, samanı, leğeni getirip attı:

"Haçça gelin sana teslim Havalice kardaşım!" dedi. "Gidip giysilere bakayım! Her yer darmadağınık! Giysi yuyacaktık sözde! Zalim düşmanlar koydu mu ay kardaşım?.."

Avluya indi. Islanıp kalmış giysileri, olduğu gibi aldı bir yere koydu. Teknevi, tokucu

kaldırdı. "Dursun hepsi!.." dedi. "Şu telaşenin içinde... Bu Haceli'nin defterini dürmek gerek! Bu Muhtarın ağzına sıçmak gerek!.. Eee bakalım!.."

Dövüne dövüne Sultanca çıkıp geldi:

“Kardaşıııım, kardaşım!.. Vay benim alnının yazısı kara kardaşım! fsje bu sizin başınıza gelen? Gelinimizin çocuğu düşmüş, öyle mi kardaşım? Düşmanlar bir olmuş öyle mi?

Bayram’cığımızı dövmüşler öyle mi? Bu işler, ne işler kardaşım? Bunlar bir yandan, yılanlar bir yandan ay kardaşım!..”

Yüzü, evinde yılan gördüğü zamanki gibi solgundu:

“Bizi çok mu alçak buldu bunlar, kardaşım? Güçlerine güvenip çullandılar üstümüze! Deli Mehmet’in Haceli’yi tutup bir de Kurul üyesi seçti bu köy!.. Vay gidi vay!..”

Irazca; “Ben onun başına bir çorap öreyim de görsün!” dedi. “Öyle bir çorap örülmemiştir dünya da! Ben onların kökünü, kökenini, eşşekten düşmüşe döndürmezsem, yuf olsun bana! O Muhtarı!.. Onuuuu!..”

“Gelinin durumu nasıl kardaşım?”

“Gelinin durumu zordur! Kanı dinmiyor! Havalice var başında. Üç buçuk aylıkmış. Ben biliyordum zaten ne zamandır. Suçu günahı yok Haçça’mın. Getirdi kocaman taşı indirdi belinin ortasına! Gözü kararmış soysuzun! Koşup gelirken görenin ödü sıdardı! Öyle geldi!..”

“Çıkıp bir bakalım!” dedi Sultanca.

“Çık sen bak!” dedi Irazca. “Sen bak da, ben harımlara doğru inip gideyim. Aklını aldırmış kullar gibi düşeyim yollara! Başımı furayım taşlara! Kendimi çaylara atayım! Kartallara, kuşlara yem edeyim kendimi!..”

Avlu kapısını usulca çekip çıktı. Tornan ardına düştü. Köy içinden geçtiler.

Orda burda toplanıp konuşan insanlar, durup Irazca’ya baktı: “Deli gibi gidiyor aşağı doğru! Garanti karakola gidiyor!” dediler. Bu Muhtarın yaptığı kalleşlik hiçbir yerde

görülmemiştir!" İçlerinden çok dediler de dışlarından bir şey demediler. Hepsinin ağızlarına kilit vurulmuş gibiydi. Bakıyorlardı...

Irazca süzüldü gitti köyün içinden. Tornan da ardından...

Ahmet, ninesinin geldiğini karşıdan gördü. Görür görmez bildi Harımın yanındaki kofalıktaydı. Yılanı sürüdü, köprünün üstüne uzattı ninesini görünce. Sonra dönüp öküzün yanına geldi. Ufacık noktacık noktacık benekli bir yılan. İnce uzun. Başı ezilmiş, beli kırçılmış. Yarı suda, yarı çamurda büyümüş bir yılan. Ninesi görüp şaşıracak. Hiç oralı olmadan gezinmeğe başladı. Geziniyor. Elindeki söğüt değneği kofalara vuruyor, tohumlarım çırpıyor, dikenlerini kırıyor. Gözünün ucuyla ninesinin köprüye yaklaşmasını adım adım gözlüyor. "Yılanı görür görmez bir korksun da!" diyor. "Bir bağırsın da!.. Bu kadar büyük bir yılanı,beş karış bir şeydiömründe görmemiştir! Nasıl bağıracak bakalım şimdi! Şahmaran'ın dengi bu benim yılan! Güroluk'a gidince bundan büyüğünü öldüreceğim! Taşı tam kafasına furacağım!.."

Ninesi köprüye yanaştı. Yerde yatan yılanın kuyruğuna bastı geçti. "Ahmet öldürmüş!" dedi içinden. "Aldı geldi, uzattı demin!" dedi.

Ahmet, bu gelişi, bu ilgiyi beğenmedi. Korkmalıydı. Görür görmez bir çığlık koparmalıydı. Daha ordan bağırıp çağırıp: "Kaldır onu yolumun üstündeeen, korkuyoruuuum!" demeliydi. Geçti geliyor hiçbir şey demeden! "Ulan!"

" Ahmeeeeeeett!.." Duymamış gibi yaptı.

"Eğer yanına bir gelirsem, canını alırım senin! Ahmet gibi kör olmayasıca!.." "HoppalaaaL" İstemeye istemeye dönüp baktı.

"Buraya gel!.." diye bağırdı Irazca. "Çelik Paşa'yı sür gel çabuk yanıma!.." Öküzü sürüp götürdü ninesinin yanına.

"Haydi; dosdoğru eve! Durma buralarda! Öküzü ahıra kapat!.. Bir iş lüzum ederse, ben hurdayım, gel haber ver!.."

“Sen ne yapacaksın burda?”

“Aşağıdan kocam gelecek, onu karşılayacağım!..”

Sustu. “Bugün bu ninemin cam çıksın!.. Ne kadar ters konuşuyor!.. Kocası gelecekmiş!.. Aksi!..”

“Kocam al bir ata binip gelecek! Burda durup onu karşılayacağım!

“Yeni öldürdüğüm yılanı görmedin mi?..”

“Gördüm!..”

“Korkmadın mı?”

“Hayır! Korkmadım!..”

“Nasıl korkmadın?”

“Baya korkmadım!.. Yürü çabuk!..”

“Gidiyorum gıı!.. O yılan var ya, onu ben öldürdüm!..”

“Onu ben öldürdüm nineee!..”

“Ninen Allah belasını versin! Yürü köye diyorum sana, eşşek herifin dölü! Yürü çabuk diyorum!..”

Ahmet basıldı kaldı. Neye uğradığını bilemedi bir zaman. Sonra ninesi bağırıp çağırmayı artırınca Çelik Paşa’yı sürdü, yürüdü. Ağlayacak gibi oluyordu. Tornan’ı sesledi. “Gel ulan, sen bari gel yanıma!” dedi. Tornan uysal uysal yürüdü çocuğun yanına... Köprüden geçerken yılanı da değneğine doladı Ahmet. Aldı gitti...

İki gidip bir ardına bakıyor. Ninesinin, aşağıdan gelen Uluyol’a gözünü dikip beklediğini görüyor, üstündeki bu aksiliğe bir anlam veremiyor.

“Kocası gelecekmiş!” dedi kendi kendine. “Gelmez olsun kocası! Ben de anama gösteririm öldürdüğüm yılanı!.. Hem anama hem babama gösteririm!..” Hiç kimse ilgilenmezse anası ilgilenirdi. Anasına çok güveniyordu...

Ölü yılanı değneğe doladı, yürüdü. Anasına gösterdikten sonra avlunun bir köşesinde yakardı.

ARZUHAL

İğnem düştü yakamdan Gel arkamdan arkamdan... Sen arkamdan gelirsen, Ben korkmam Kaymakamdan!..

“Dur anam Kaymakam! Atın başını çek biraz! İki saattir ulu yolunu gözlerim. Ha şimdi geleceksin, ha şimdi geleceksin diye beklerim burda! Tepip geçme bizi. Biz bu köyün yoksullarındanız. “Seksen evli Karataş” dedikleri yoksul köy, işte bu köydür. Eskiden “ağa toprağı” olup ve halkı Necip Bey’in ortakçısı, kadınları hizmetçisiydi...

“Yedi yıl oluyor, Necip Bey, köyü köylüsüne sattı, parayı cebine kattı, tüydü gitti. Karataş köyü dört yüz bin lira borç ödedi! Ödedi ama nasıl ödedi? Orasını gel Karataş’a sor! Öküz, inek, dana... un, bulgur, tarhana... Pazarda para eden neyi varsa sattı! Daha da satıyor.

Ödedi dediğime bakma. Borç bitmedi daha. Necip Bey, parasını bankadan aldı. Hökümetin bankasından. Banka da bizden alıyor. Bir dünya fayiziyle. Bir etek para veriyorsak, temsil, bir etek de fayiz tutuyor. Ama sonunda, ektiğimiz toprak bizim ya, yeter! Bey gitti, İstanbul’un Boğazına dağ gibi bir ev yaptı. Sonra bir otel yapacakmış. Daha sonra, bir başına, İstanbul’u satın alacakmış. Bey bey! Bey varsıl! Biz yoksuluz çok şükür! Herkesin bey olması lazım değil. Olurlu değil... Beş parmağın beşi gibi bizim komşuların durumu da bir değil. Topraklar satılırken iki bin liralık alan oldu. Üç bin, beş bin, altı, yedi, sekiz, on,tin liralık alanlar oldu. Muhtar Hüsnü on iki binlik aldı. Beş parmağın beşi bir olmadığı için biz de üç binlik aldık sayende! Borcunu bitirdik bu yıl. İnsanın belinden borç kalkınca, sırtından bir yıllık kirli giysi çıkmış gibi oluyor. Cümlenin borcu kalksın, âmin!.. Varsa seninki de kalksın!..

“Biz yoksuluz diye bizim tepemize biniyorlar anam! Şimdi sen geliyorsun ya bu Karataş’a, şanlı şöhretli karşılayacaklar seni. Davul

zurna ile. Götürüp döşeli eve indirecekler seni.

Akşam ağırlayacaklar

rakıyla. Kınalı kuzuyla. Yünden yatak serilecek altına. Gül kokulu yorganlar örtüneceksin. “Aferin şu Karataş’ın milletine!” diyeceksin. Karataş köyü işte bu Karataş sanacaksın.

Yalan!.. “Ne kadın köy!” diyeceksin. Bin kez yalan!..

“Altı yaşından beri bu köyde olup biten, gelip giden her şeye aklım erer benim. Yaşım altmış. Ne kadılar geldi geçti, ne kaymakamlar geldi geçti. Sen de geçeceksin. Memleket kimseye baki değil. Hep geçeceğiz. Şimdi bizim bu köy dağlık olmayıp düzlük olduğu için, altına bir at bulan geldi. Bildiklerim, gördüklerim, hep dayalı döşeli evlere indiler. Yediler içtiler. Derecesiz memnun oldular. Derecesiz sarhoş oldular. Çekip gittiler sonunda. Hepsi, Karataş’ı böyle gördü ya, böyledir sandı. Hiçbirisi kel bir eşşeğe binip, ya da yaya çekilip gelmedi şuraya. Hiçbirisi derimizin altındaki yaraları görmedi. “Atlı adam, eşşeklinin halinden ne bilsin?” diyen boşa dememiş. Yoo, yoo, at bulan ata binsin gene! Haa, ne diyordum, hiçbirisi rasgele bir yoksulun evine inmedi. Yoksulun çorbasını içmedi. Sanki iğne var yoksulun döşeğinde, çorbasında zehir var!.. Her ocakta, iyi kötü her gün bir şeyler pişip taşarken, ne hikmettir bilinmez, onlara ayrı pişti taştı! Şimdi sana da ayrı pişip taşıyor! Ben olsam bunları yemem! Yiğit olan herkesin yediğinden ayrı yemez!..

“Bak anam, sana gözel gözel açayım. Köy sırrı ama sen bizim sırdaşımız ol. Seksen evli Karataş’ın üç evi iyidir. Her gün üçüne de kadı gelse, ağırlanır. Yağı, tuzu, eti, sütü bulunur... Yedi evi de şöyle böyle. Bunlar da iyi sayılır... Bu yedinin altında elli ev var, bir pabucu dört kişi ortak giyer. Ölmeyecek kadar kaldırır, ölmeyecek kadar yerler. Biz onlardanız. Irazca dedin mi, Kara Bayram dedin mi, biziz; onlardanız! Bizim altımızda yirmi bir ocak tüter, gör ne ocak, ne ocak!.. Ocak

demeğe dilin varmaz. Ocak demek caiz değildir. Ocakların nasıl tüttüğünü bilen bilir! Açlıktan nefesleri kokar, hem de nasıl kokar, bilen bilir!.. Şimdi tosunum, bunu dememin nedeni, bizi anlayasın!.. Tepedeki üç evden birini görüp Karataş'ın hepsi böyle sanmayasın!.. İnsan dediğin türlü türlüdür. Hani, yer damar damar, insan millet millet derler, köylü de boy boy! Türlüsü var...

"Sen bu Karataş'a gözünü yum gir! Öylece doğrul var bir eve. Konuk ol. Zorla ol... Alırlar iyi kötü... Hepsi alır... İki güncük katlan... Ondan sonra da, Kaymakam Kaymakam deyip durdukları adamın sen olduğunu söyle. Tanıt kendini. Hemen bağlanırlar. Güvenirler. Her bir gizlerini açarlar. Senin bir er evladı er olduğunu anlayınca her hallerini söylerler. Söylemeseler de sen her şeyi görürsün. Gördüklerin sana dünyanın sonunaca yeter...

"Oğlum, sen şimdi Karataş'a geldin. Hoş geldin! İşte Muhtar, halkı ardına dizmiş, Bekçinin eline davulu, Deli Hüseyin'in eline zurnayı vermiş, geliyor. Ama benim sana söylenecek derdim var. Sen şimdi Muhtarın ardına düşer gidersen, ben derdimi sana dökemem anam! Koca cihanın önünde dökerim, Muhtarın önünde dökemem! Bizim niyetimiz, ölesiye bu köyde yaşamak. Şehirlerde, kasabalarda gözümüz yok. Yarın sen başını alıp gideceksin, biz bu sütü bozukla kalacağız. İyi kötü her kahrını çekeceğiz. Allahın verdiği bir çıban gibi!

Şimdi bize düşmandır, derdimizi sana duyurduk diye, geçecek karşımıza, daha bir düşman kesilecek! Köylük yerinde Muhtar bir insana düşman olmasın! Muhtarın düşman olduğu her insan bizim halimize düşer. Belki düşmez, ama varsıl olursa! Eee; biz yoksuluz dedik sana! Hem yoksul, hem Muhtarın düşmanı ol, felaket! Biz bu felaketin içindeyiz şimdi. Başını ağrıtıyorum anam, haydi hem yürü, hem dinle. Atını sür ağır ağır. Hem gidelim, hem dertleşelim. Seni de bir ana

doğurdu. Senin de bir anan var. Analar oğullarını sever helbet. Muhtar, benim Kara Bayram'ımı bir kahpelikle Oda'sına çağırtıp dövdürdü bu sabah.

Oğlumun yürüyecek hali yok. Ayağa kalktı mı düşüyor. Ben oğlumu seviyorum, ben oğluma yanıyorum, ayıp mı? Elinde bir çare olmayan analar bu acıya, bu zulüme, bu zillete nasıl dayanır? Ah, ben hiç dayanamıyorum! Şuramdaki teller kopuyor. Böğüre böğüre ağlamak istiyorum...

"Köy Kurulundaki ikinci üye Haceli de sabah sabah avlumuza baskın yapıp, biricik gelinimi bir taşta yere devirdi. Gelinimin üç buçuk aylık çocuğunu düşürdü. Kanı durmuyor. Öldü ölecek. Elsiz ayaksız yatıyor şimdi. Kanun mu? Ne kanunu? Köy yerinde ne kanunu Allahı seversen Kaymakamım? Köy yerinde kanun olsa, ben senin önüne geçer de böyle kafanı ağırtır mıyım? Hem onlar kanun dinleyecek insan mı? Köy yerinde kanun!.. Köy yerinde kanun olsa, böyle dalgündüz ev basıp karı dövebilirler mi? Bayramımı dövebilirler mi?..

"Bak anam, benim senden isteğim "arka" değil! "Bizden yana konuş!" da demiyorum! Hiçbir yanı tutma! Bize arka verme, ama Muhtara da verme! Herkes kendi başına olsun! O zaman kimin daha yiğit olduğunu dünya tanısın! Haklıyı, haksızı biz kendimiz ayırt ederiz ne yapalım! Yalnız Muhtar senden yüz bulup şımarmasın. Şimdi senin onun evine inmen, ona büyük "arka'dır. Tanıklar, "Adamın evine Kaymakam indi!" der. "Yarın bize de bir kötülüğü dokanır!' der. Bizim döğüldüğümüz boşa gider. Benim gelinimin düşen çocuğu boşa gider. Ölüp kalacağı belli değil, ölürse ölüsü boşa gider. Zulüm eden bir kez zulmünün cezasını görmedi mi, önü alınmaz! Cezaları neyse göster şimdi onlara. Anlasınlar dünyanın kaç bucak olduğunu! anlasınlar da vara yoğa horozlanıp durmasınlar yoksulların başında! Hem de millete bir cesaret gelsin!

Yüreklensin...

"Ah anam, bize çok ettiler. Hep güçlerine güvendiler. Çok üstümüze geldiler. Bizden ne istediklerini ben de bilmiyorum. Bizim evin önüne ev yapmak muratları! Bizim evimiz gibi yirmi ev var köy içinde. Şimdi bu senin Muhtarın, "Köy sandığı daraldı!" diye, "Heykel yapılacak!" diye köy içinden yer satıyor! Kime? Kuruldan ikinci üye Haceli'ye. Deli Mehmet'in oğludur. Deli Haceli deriz, ona! Hiç kimse evinin önüne ev yaptırmak istemez. Zayıf, ödlek, cılız komşular boyun eğer. Muhtarla bu Haceli, gelip bizi seçti. Temel kazdılar şimdi evimizin önüne. Evin önünü, yolunu tüm kapatacaklar. Köy yerinde gübreyi arkaya atarlar. Haceli de arkaya atacak. Bizim evin önüne! Karısı pistir. Köyde hela yoktur. Olsa da gübreliğin üstünde olur. Tahta yoktur, künk yoktur, kireç yoktur. Halbuysam biz dedik Haceli'ye: "Böyle köyün alanını daraltacağına, ev aralarında yıkıklar var, al onlardan birini, temizle, oraya yap!" "Yok, ille sizin evin önü olacak!" Muhtara gittik, o da öyle söyledi. Biz de ne yaptık? Temel kazdı, doldurduk! Kerpiç kesti, kırdık! Yaptırmadık! Sen olsan yaptırır mısın? Yarın bu evi yapsa da içine sokmayız! Yakarız! Mezar gibi daralacak evimizin önü.

Benim çocuklarım var. Benim torunlarım var. Yazık değil mi onlara? Diri diri mezara girer mi insan? Bizi şimdi diri diri mezara sokmak istiyorlar!.."

"Ben sana karışmam! Sen Kaymakamsın! Çarıklının arkası yok. Çarıklının dostu yok. Yok oğul yok! Bir de Muhtarı dinle, nasıl anlatır, nasıl fetva verir? Dinle. Benim sözüm: Şimdi ben bu adamdan davacıyım! Hemi de bir ası kuzumuzu çaldı. Orak biçerken sağınmaya iki koyunumuz vardı, birini yok bil şimdi! Kuzusu çalınan koyunun süt verdiğini hiçbir köyde gördün mü sen? İneğimiz de var, ama çifte koşuyoruz. Boynunda boyunduruk, memesinde elimiz var. Buzağısını

bile doyuramıyor!.. Muhtar, kuzumu çaldı da ne yaptı? Kesti. Senin huzuruna getirecek bu akşam. Eğer yalanım varsa gören gözüm görmez olsun!.. Olmaz; ben de biliyorum böyle iş olmayacağını! Ama onlar olduruyor! Ev başına para salındı. "Kaymakamın rakı parası!" dediler. Birinci boydan olan evler ikişer lira verdi. Bu temel kavgası çıkalı biz de birinci boy oluverdik! Birdenbire! Bilmem!.. Gayri gönlün nereye isterse, git oraya in! İyi bir süt emdiysen, yoksulları çevrene al da gözelce dinle dertlerini... Kimin ne olduğunu, içinin neyle dolu olduğunu nasıl bileceksin karşıdan?

Nefsime ben bile bilmem köyde kimin ne halde olduğunu! Herkesin kapalı bir kapısı var. Kapının ardında olup biteni belki bir Allah bilir bilirse... Sen Kaymakamsın, kimseden korkmazsın; hatta muhtarım, üyesini odadan çıkarır, doyasıya bir konuşturursun garip takımını!.. Doyasıya!.. Selbes!.. Nasıl mı? Onu sen kendi aklına, kendi izanına sor. Sana, okuduğun okullarda bunların dersini belletmedilerse ben ne yapayım?.. Haydi güle güle... İyi bir adam evladıysan dönüşünde önüne geçerim. "İyi adam evladıymışsın!" derim.

Herkesin sakalına göre tarak furan cımbıldak bir şeysen, ne önüne geçerim, ne yüzüne bakarım... Sen git!.. Ben ağır ağır gelirim. Sen sür atını... İyi dinledin! Gözel dinledin... Yok anam, üzme sakın kendini!.. Sakın ha! Biz alıştık oğlum. Biz çok sabrettik. Erenece de sabrederiz daha!.."

KARŞILAMA

Muhtarın Çildede'ye diktiği gözcü, üç tane atlının ovadan doğru "yel gibi" geldiğini haber verdiği zaman, bir işaretle köylüler toplandı. Davul zurna öne düştü. Muhtar başta, Kurul üyeleri sağında solunda, köylüler arkada, korulara kadar yürüdüler.

Daha aşağılara inmeyi düşünenler oldu, ama Muhtar yanaşmadı; kaldırdı kolunu, köylüleri durdurdu:

"Nahiye Müdürünü İğdeli'de, Onbaşıyı Eğrek'te, Kaymakamı da burda!" dedi. "Eğer Parti Reisi gelirse biraz daha aşağıya ineriz! Kaymakam Efendimiz için buraya kadar uygundur!.."

Haceli hemen onayladı bunu: "Uygundur!"

Üstündeki kırıklık hâlâ geçmemişti. Dar ivedi Melek Hasan'ı Muhtarın oraya çağırtıp bir tıraş olmuş, ağrıyan bacağını sardırmıştı.

Fazla kalabalık yoktu. On yedi, on sekiz kişiydi karşılayıcılar. Sağa sola adamlar salarak zorla karşılayıcı toplamak için Muhtar ödevini yapmış sayılırdı. Millet gelmiyor. Epeycesi işinde kaydında zaten. Eee, okul da yok ki öğretmene gözdağı verip çocukları çıkartsın! Bu kadar olurdu. Muhtar ilçeye vardığı zaman kaç kişi karşılıyor?..

"Tam harımların arasında göründü mü, Cezayir havasını furaçaksın!" diye zurnacının kulağını dolduruyor Muhtar.

Deli Hüseyin de:

"Cezayir havasını uğurlarken çalarız. Şimdi bir Çavdır Karşılamasıuygundur!" diye karşılık veriyor.

"İyi ya, Çavdır Karşılaması çal!.." dedi Muhtar. "Ne çalarsan çal, ama dikkatli çal!.. Adamın ciğerine işlesin!., dokansın iyice!.. Dokansın ki hoşnut kalsın bizden!.. Hem de köyümüzden!.. Hem de hoşnut kalacaktır! Çünkü hoşnut kalır!.. Bizim Kaymakam Efendimiz iyidir!

Onun sayesinde köyümüz de iyidir! Aman kardaşım Deli Hüseyin, aman dikkat et, aklını başına topla, deliliğin sırası değil! Dikkat et Hüseyin Efendi, gözünü seveyim!..”

“Yumurta kapının ağzına gelince...” dedi Deli Hüseyin içinden. “Git git git gıdaaaak!.. Şimdi bize yağ yapıyorsun bakalım! Ama

biz yutar mıyız? Tehhoo!..”

“Dikkat et kardaşım Hüseyin Efendi!..”

“Üzme canını Muhtar!” dedi Deli Hüseyin. “Seni hoşnut ederim! Hem seni, hem de Kaymakam Efendimizi!..”

“Mustafa, aman sen de dikkat et!..”

“Ediyorum Efendim!”

“Bakın şimdi! Karşıdan çıkar! Harımların arasından! Aman hepiniz dikkat edin! On beş adım kadar yaklaştı mı tüm arkadaşlar şapkaları çıkaracak. Ayaklan birleştirip bekleyecekler.

Tabii, o gelecek: “Merhaba!” diyecek. Biz de o zaman hep bir ağızdan: “Sağ ol!”u basacağız. Yürekten bağıracağız! Canü yürekten! Gerçekten öyle bağıralım ki, hoşnut kalsın! Tabii biz iyi “Sağ ol!” dersek, o da hoşnut kalıp: “Nasılsınız?” diye soracak. İnşaallah sorar! Sakın ha ki “İyiyiz!” demek yok! Gene “Sağ ol!” denecek. Aynı askeriyedeki gibi!

Paşa sorunca ne denir, unuttunuz mu? “Sağ o.l!” denir; aynı öyle! Tabii o bizim iyi olduğumuzu biliyor. Bilmez olur mu? Bunca yıl okullarda okuyor, eğitim öğretim görüyor! Kaymakam bu!.. Hemi de iyiyiz zaten. Savaşları kaldırdılar. Vergiler fena değil. Hiç olmazsa senede bir iki kez de Kaymakam görebiliyoruz. Vilayetin göbeğine bir de heykel dikecekler, öteygün söyledim. Eee, böyle hökümeti daha nerde bulacağız? Böyle hökümet bulunmaz!

Bakın, şunun şurasında özgür yaşıyoruz. “Öte git!” diyen yok. Başka devletler öyle mi? Adamın cebinde parası var, helva alıp yiyemiyor! Biz

de alıp yiyemiyoruz ama bizim paramız yok da yiyemiyoruz! Olsa yeriz! Onlar var da yiyemiyor. Varken yememek, yokken yememekten zordur komşular!.. Bir de yol yapacak olsun bu başka devletler, tutup seni eşşek gibi çalıştırırlar! Karını, kızını bile! Bizde yok bu! Köylü kısmına yol iyi değil! Yol oldu mu Kaymakam her hafta burda! Vali her ay burda! Baş mı olur? Bakın yılda bir kez geliyor da ne sıkıntılar çekiyoruz! Bizim bugünkü durumumuz rahatlık için birinci! Ne kazma, ne kürek! Son derece selbes. İstersen bir teneke helva al pazardan! İstersen hiç çalışma! On gün yat! İstersen acından öl!.. Selbes! Ama dış devletler böyle değil! Yalnız bir gün tatil veriyor milletine, iki gün değil! Kaldırıp çalıştırıyor! Sonra bakın, dağlara, tepelere orman diktiriyor. Ağaç! Dağlara, tepelere, köylere!.. Hökümet ne karışır köylünün dağına! İster ormanlı olur, ister ormansız! Dağ bu! Boş yere mi dağ demişler? Allah göstermesin, başımızdaki hökümet kötü bir hökümet olsa da, dış devletlerde gördüğünü yapmağa kalksa, bize de dese ki: "Dağlara, tepelere ağaç dikilecek!" Tüm hapı yuttuk o zaman! Bir kıyamet tepeler! Ve dağlar! Başa çıkar mı ağaç dikmekle? Hele bir de diktiğin ağacı tutturmak zorunlu olursa! O zaman diktiğini sulayacaksın, tutması için! Ama bu ağaç işi zordur; suladığın halde tutmaz! Haydiii, gelecek yıl bir daha dikeceksin! Dikeceksin, sulayacaksın! Her yıl yeni baştan! Başındaki hökümet değişene kadar! Hökümet de kolay kolay değişmez! Elli yılda ancak, belki!.. Ağaç inat etti mi, hökümet de inat eder! Ağaçsa, inadından dönmez. Ağaç milleti, tıpkı karı milleti gibidir. Canı isterse tutar, canı istemezse tutmaz. Zorla değil. Karı milleti canı isterse seninle iyi yatar, canı istemezse yatmaz. Yatar ama şöyle böyle! Ağaç gibi... İşte böyle komşular, hökümet babamız bizi selbes bıraktığından, Kaymakam da hökümetimizin büyük bir memuru olduğundan, hemi de ayağımıza kadar geldiğinden, canü yürekten bağıracağız ki: "Sağ ol efendim, sağ

ol!..” Akşamda sabahta ağzınızı filan da arar haa! O zaman da uyanıklığı elden bırakmayın.

Çünkü bunlar kurnaz olur. “Nasıl; hökümetimizden hoşnut musunuz?” diye sorar. Hemen, “Hoşnutuz!” diyeceksin. “Hoşnut değiliz!” dedin mi, onun anlamı başkadır. Senin adını hemen kafasına not eder, sonra candarmaya bir göz kırptı mı, tamam! Altı ay ceza! O zaman kim zarar eder? Sen zarar edersin! Orak, harman kalır yazıda. Çift çubuk kalır.

Çoluk çocuk perişan! Onun için, sen sen olacaksın, “İyiyiz!” demekten geri kalmayacaksın. “Hoşnutuz!” diyeceksin. Dilin mi kırılacak böyle demekle? Çok mu zor yoksam böyle demek?.. Haa bakın; çok kurnaz olduğu için “Hökümet nasıl?” diye sormaz her zaman; “Muhtar nasıl?” diye sorar. Çünkü Muhtar demek, köylük yerde hökümet demektir. Muhtar hökümetin verdiği kanunları yürütür. Kendi aklıyla değil ki yaptığı işler! Para mı, para!

Salma mı, salma! Hepsini hökümet buyurur, Muhtar köylüye yaptırır. Onun için: “İyiyiz efendim!..” Bitti! Başka söz yok! Gerçekten de iyiyiz. Şimdi demokratcılık var. Öteygün demokratcıhğın ne demek olduğunu anlattım hepinize! Demokratcılık boruculuk değildir. Demokratcılıkta herkes nerde, sen de orda! Millet şimdi cümleten “İyiyiz!” diyor. Sen de iyisin demektir bu! Çünkü, ordaki adam iyi olmasa “İyiyim!” der mi? Ölse demez! Enayi mi ki bizim gibi, “İyiyim!” desin? Eh, madem o iyi, o halde sen de iyisin! Çünkü, demokratcılık dedik! Bakın ne kadar açık! Gün gibi ortada. İyi değiliz de nasıl demokrasi olabiliyoruz?

Kaymakam ayağımıza kadar geldiğine göre, biz demokrasiyiz! Dahi, madem demokrasiyiz, öyleyse iyiyiz! Gayet açık! Şimdi komşular, Kaymakam birinizi çağırır sorarsa, cevap: “İyiyiz!” Yoook, topunuza birden sorarsa, cevap: “Sağ ol!”Tıpkı askeriyedeki gibi. Toplu halde anana küfretse, “Sağ ol!” Tamam mı? Durumu gözel kavradınız mı? Ağzım

dilim kurudu valla! Bakın, siz benim gibi Muhtarı, radyoya ilan verseniz bulamazsınız! Tez zamanda ne kadar çok şey anlattım! Ders bunlar, görgü dersi! İki adam gelince nasıl konuşulur, nasıl oturulur, nasıl kalkılır? Yol yöntem! Hemen ayaküstü öğretiverdim bakın! Halbuysam aynı şeyi askerlikte öğretebilmek için on iki hafta eğitim yaptırırlar! Bir acemi er, tam on iki hafta sonra teftiş verebilir ancak! Evelallah, siz on iki dakika demeden her bir şeyi kavradınız maşaallah! İki dakika sonra teftiş vereceksiniz.

Çünkü muhtarınız iyidir! Çünkü muhtarınız zekidir! Çalışkandır, falan filan... Uzatmayalım, durum bu merkezdedir... Eee, ulan bizim gözcü nerde? Ulan hani bu dürzü bize: "Yel gibi geliyorlar!" dediydi? Ulan gözcü, çakal dürzü nerdesin?.. Ulan hani Kaymakam Efendimiz?.."

"Geliyor, geliyor!.. Ahacık geliyor!.." Muhtar, Deli Hüseyin'e bağırdı:

"Fur bakalım Karşılama havasını! Ne kadar becerin varsa göster! Göster bakalım kaz herif! Bir gayretli çalayım demezsin kendiliğinden!.."

Atlılar, köprünün berisinden göründü.

"Sıraya geçiiiin!" diye bağırdı Muhtar. Ortalığı yeniden düzenlemeye girişti. "Gözel durun! Şöyle, giysileri biraz yeni olanlar başa geçsin! Yaması yırtığı olanlar arkaya! Dikkat edin! Şapkaları çıkarın! Tamam; dikkaaat!.."

Üç tane atlı yaklaşıyor. İkisi sivil, biri üniformalı. Jandarma bu. Üsteğmen rütbesindeydi. Yeni bıyık bırakmış. Sarı sahtiyan çizmelerini çekmiş. Birden göz alıyor sivillerin arasında. Bir yağız ata binmiş. Ayaklarını özengide geriyor, kaykılıp duruyor. İki sivilden biri sefil bir halde. Kelleyi kulağı düşürmüş. Kıravatı tahsildarlarınki gibi kir içinde. Yağlı. Yakası paçası buruşuk. Nüfusçu Osman bu. Köylüler bir bakışta bildi. Çok işleri düşer. Doğan, ölen!..

Evlenen, boyanan!.. Dairesine vardıkları zaman güler yüz gösterir. Hal hatır sorar, şakalaşır. İşleri de fazla geciktirmeden görür. Öteki sivil de Kaymakam Orhan işte! Etli! Temiz.

Bakımlı. "Kendini hiç yormamış herifçioğlu! Yıpratmamış!.." Yüzü hem ak, hem parlak… Gözleri duru, mavi. Baktığı zaman, adamın yalnız yüzünü değil, yüzünün ardındakini de gördüğü sanılan delici gözler...

Kaymakam, atın üstünden küçülerek baktı Karataş'ın köylülerine. Baktı: Şapkalarını çıkarmış, bekliyorlar. Zurna, boğazlanmış inek gibi ötüyor, davul deli deli dövüyor. Muhtara baktı uzaktan: "Şu işgüzar adamın yaptığına bak Orhaan!" dedi kendi kendine. "Şu davul zurnaya bak!.. Şu el ellikten, yüz yüzlükten çıkmış yoksul köylülere bak!.. Şu kalabalığa bak!.."

Jandarma Üsteğmeniyle Nüfusçu Osman, atların başını çekip üç adım geri kaldı. Kaymakam sürdü ağır ağır. Derin derin baktı köylülere. Dizilmişler. El koyunları gibi. Çağırdığın yere giden. Koş dediğin zaman Kosan. Öl dediğin zaman ölen. Durumları dil ile anlatılamayan... Eski püskü giysiler içinde, perişan... Paçavralara bürünmüş... Yüzyıllık çileler içinde yitmiş! Susuz kör kuyulara dönmüş ışıksız gözler... Ne demekte, ne söylemekte, ne anlatmakta olduğu belirsiz, anlamı yitik, hatta anlamsız, kaçak gözler!.. Yanmış, yunup yıkanmamış yüzler... Kavlamış... Adama kinli kinli bakan, "Sen düşürdün beni bu hallere!.. Senin ananı, dinini!.. Karını, kitabını!.. Sülaleni, messebini!...." diyen, kara, çilkara, çalkara adamlar... Adamların gözleri...

Baktı kaldı Kaymakam. Sonra uyandı: "Selam arkadaşlar!.." dedi, kolunu kaldırdı.

Anlamsız gözlerde küçük bir parıltı... Küçük cep aynaları gibi bir ışık... Geldi geçti... Bozulmuş bahçelerdeki üzgün selviler sallandı... Kaymakam sallandı...

"Bu halk... Bu insan... Bu bizim vatanımız... Temel... Sahip... Hakiki... Ve eeeey!.. Ey ulan!.."

Birkaçı: "Aleykümselam!" dedi Muhtara baktılar şaşkın.

Birkaçı: "Sağ ol!" diye yarım bir ses çıkarıp bıraktı. Onlar da Muhtara baktılar korkuyla. En sonra bir "Aleykümselam!" çektiler.

Atını durdurdu. Başı dönüyor. Dili kuruyor. "Sahipleer... Temelimiz... Yüzler... Anlamsız... Kin kin kin... Kinli... Ey! Eeeeeey!.. Ey ulan! Ey ulan!.." İçi içine sığmıyor. "Herrr!" deseler ağlayacak. Hiç böyle olmamıştı. Ne okulda okurken, ne stajda, ne askerde, ne yollarda, trenlerde, ne vapurlarda... Köylü gördüğü zaman hiç bu kadar sarsılmamış, hiç bu kadar korkmamıştı. Hâlâ sallanıyor.

Muhtar koştu. Eline kavuşmak istedi.

Bir köylü koşup aldı atı. Muhtar, yeniden uzandı eline. Verdi, çaresiz...

"Sustur şu zurnayı!" dedi sonra. Elini çekti Muhtarın ellerinden. "Öyle köyler, öyle karşılamalar gördük ki biz!.. Öyle oyunlara geldik ki biz!.. Biz hiçbir numarayı kolay kolay yutmayız artık! Çiğdik, piştik... Kördük, açıldık... Uyuttulardı, uyandık! Biz, adamın yüreğini parça parça eden, yedi kurşun yemiş gibi kanlarını akıtan Irazca Ana'yı dinledik... Irazca Ana'ya inandık, iman ettik!.. Yalansız dolansız... Olduğu, göründüğü gibi... Şimdi sen bırak şu sahte karşılamaları... Senden karşılama isteyen oldu mu?.. Sen de Irazca Ana gibi soy bu sahteliklerini... Bu eğreti pis yüzü at başından!.. At, gel yanıma!.. Gel o zaman konuşalım..."

Sıraya dizilmiş köylülere yürüdü. Ellerini sıkmağa başladı birer birer ve teker teker! Ve hatırlarını soruyor. Hepsi aynı karşılığı veriyor. Bir örnek... Her biri başka başka, sözleri aynı:

"İyiyiz Beyim!" diyorlar. "Seni gördük daha iyi olduk!.. Çok şükür iyiyiz!.. Sayende Beyim!. Soranlar sağ olsun Beyim!.. Sağlığına duacıyız

Beyim!.. Gece gündüz... Allah hökümetimize, devletimize, ordumuza, askerimize, partimize...” diyorlar. “Valla billa iyiyiz...”

“Nasıl iyisiniz?..”

“İşte böyle iyiyiz!..”

“Yürüyün bakalım!” diye el etti. Elini sıktığı adamları alıp köy içine doğru yürüdü. Başının içinde o ellerden yüzlercesi dizilip duruyor. Tahta gibi, kuru eller. Ağızlar... “Şark cephesinde durum berbat!” diye düşündü. “BemberbatL Şapkalarını çıkarmışlar... İnsana nasıl kinli bakıyorlar?..”

Yakışıksız olmasın diye Jandarma Üsteğmeniyle Nüfusçu Osman da indi attan.

Muhtar, baktı Kaymakamda yüz yok, almış köylülerini gidiyor; Üsteğmenle Nüfusçu Osman’a koştu. Onların eline sarıldı, sıktı teker teker, “Hoş gelmişiniz!” dedi.

Bir uçtan yürüdü, bir uçtan konuştular. Sıkıntılı...

Osman Efendi, bir yolunu bulup on şişe şarapla altı şişe rakının ve bir ası kuzunun hazır olduğunu, varır varmaz başına çökebileceklerini öğrendi. Jandarma Üsteğmeni söze pek katılmıyor. Yalnız, Muhtarın gönlünü kırmamak için hoşnut olduğunu anlatıyor hali tavrıyla...

Kaymakam, bir iki küçük espriyle köylüleri güldürdü. Yeni bir haber gibi çevresini sarıverdiler. Yılların yüzlerinde kerpiçleştirdiği “teba” görünüşünü dağıtan, eriten bir sıcaklık, bir ılıklık, elle tutulacak kadar belliydi.

Karşılıklı şakalaşma başlamıştı... İçten...

Eski toprak evleriyle Karataş kararıp duruyor işte!

Köy içine girdiler. Kazılmış toprak yığınları görünüyor. “Evet!” dedi. “Deli Mehmet’in Haceli’nin evyeri! burası! arkasındaki ev de Kara Bayram’ın!..”

Kalabalık köy içine girer girmez Muhtar koştu. Kaymakamın sol yanında yer almayı, ne olursa olsun, uygun buluyor. “Suratından düşen bin parça bize karşı!” dedi içinden. “Ama millete gülüyor! Hayırdır inşaallah!.. Allah Allaaaah!.. Ulan, hem de aynen köylü gibi be! O ne biçim Kaymakam selamı ulan? Kaymakam böyle mi selam atar ulan? Yuf olsun sana be!..”

“Köyün imar işleri nasıl Muhtar?..” Hemen toparlandı:

“Sayenizde Beyim...”

“Nasıl diye soruyorum sana!”

“Sayenizde yeni yeni evler yapılıyor Beyim!..”

“Görüyorum! Temeller kazılmış!.”

“Ev temeli Efendim! Kurul üyemiz Haceli yaptırıyor!..”

“Güzel! Haceli’nin babasından mı kalma bu evyeri?”

“Yok Efendim, babasından kalma değil! Satın aldı!”

“Nerden satın aldı? Kimden satın aldı?”

“Köyün ortak malıdır Efendim burası! Kurul kararıyla satışa çıkardık, Haceli talip oldu, satın aldı...”

“Güzel...”

“Yedi yüz lira alıyoruz Sandığa Haceli’den...” “

Şurdaki yıkık kimin?”

“Onun sahibi Alanköy’de sığır çobanıdır Efendim! Bir yoksul adamdır. Damı bakımsızlıktan yıkılmıştır...”

“Ötede var bir tane daha!”

“Vardır Efendim! Çoktur! Ondan fazladır!”

“Güzeeel!..”

“Sahipleri dağılmıştır! Her biri bir yere gitmiştir!.. İdare belasına başını alan gitmiştir senin anlayacağın!.. Gidenler gelmemiştir!.. Damları

yıkılmıştır Efendim! Arazisi kurak, yoksulu çok olduğundan... İdare edememişlerdir!..”

“Evsiz, ya da evi elverişsiz komşu çok mu?”

“Çoktur Efendim? Epeyce vardır!”

“Başka evyerleri satacak mısın?”

“Kurulumuz satacak Efendim! Heykel için para lazımdır! Satmamız şart gibidir! Öyle karar verdik...”

“Heykel işini geç şimdi!.. Onun için köy içinde yer satmak gerekmez! Yakında size bir yazı gelecek. Sen bana cevap ver şimdi: Bu sattığınız yerler için toplanıp Kurulca karar alıyor musunuz?”

“Alıyoruz Efendim!”

“Onay? Makamın onayı ne oluyor?”

“Yakında zatınıza arz edeceğiz Efendim!”

Haceli, konuşulanlardan bir şey anlamıyor, bakıyor.

“İptal edeceksiniz bu kararları!” diye bağırdı Kaymakam. “Köy içinden evyeri satmak yok! Yeni eve ihtiyacı olan, yıkık satın alacak. Temizleyip yıkığa yapacaklar evini. Önce yıkıklar dolacak. Gene ev ihtiyacı olan kalırsa, başka çözüm düşüneceğiz. Hem korkma, bu yıkıkları on yılda dolduramazsınız...”

Muhtar bozuntuyu gidermeğe çalıştı:

“Sayenizde on yıla kalmaz Efendim! Köyümüz çalışkandır o hususta! Ha bire üremektedir...”

Kaymakam, Jandarma Üsteğmenine döndü:

“Üsteğmen, bu işle ilgilenin, karakola emir verin!..” “Baaşüstüne!” dedi Üsteğmen, selam verdi.

Yeniden Muhtara döndü: “Anladın mı dediklerimi?”

“Anladım Efendim... Beyim!..”

“Öyleyse bizim atları çektir!..”

Üsteğmenle Nüfusçu Osman'a döndü: "Gideceğiz arkadaşlar!.." dedi.

Başından vurulmuşa döndü Muhtar: "Beyim, Kaymakamım, Efendim!.."

"Gideceğiz dedim, o kadar!.."

"Beyim, tedarik gördük, kuzu kestik!.."

"Onu otur kendin ye!.. Afiyetle!.."

KARA BULUT

Karataş köyünde akşam ıpıssız bastırır. Havana'nın Sivrinin gölgesi kaplar düzü. Derken gün anasının koynuna girer. Koyun, gelir ağılına. Sığır gelir ahırına. Ağılına, ahırına gelmeyen mallar için sahipleri karşıya çıkarlar. Herkes sürer getirir yitiğini. Bundan sonra bir tek hayvan kalmaz dışarda.

Yavaş yavaş insanları da çekilir Karataş'ın. Işıklar çekilir. Sesler çekilir. El ayak çekilir. Köy silinir. Yiter. Beytullah Hocanın okuduğu akşam ile yatsı ezanları tek ve son sestir çoğu zaman.

Akşamla yatsının arasında Nuri'nin Kahve biraz işler. Kendini fazla yorgun bulmayan birkaç komşu için ışıklı kısa bir zamandır bu. Fakat tatlı bahar uykuları tez zamanda gelir, göz evlerine oturur. Nuri'nin körpe aydınlığı köyün yaşlı karanlığına "ayakta pes" der, çekilir.

Karanlık egemen olur her yere, her eve... Odada yemek bitti.

Muhtarın ışıkları hâlâ yanıyor.

Köy Kurulunun birinici üyesi İbrahim:

"Cümleten afiyet olsun arkadaşlar!" dedi, kalktı. "Ziyade olsun! Yedik içtik, Allah bereket versin! Biz yedik Allah arttırsın, sofrayı koyan kaldırsın! Şimdi bana müsade! Gidip yatayım. Bunca işin arasında değirmeni aradan çıkardık bugün. Yarın gök göverti ekimine gideceğiz. Mevsimi kaçırmayalım. Zamanlar geçip gidiyor arkadaşlar..."

Muhtar:

"Güle güle saygıdeğer İbrahim!" dedi. "Camız gibi yedin içtin dürzüoğlu dürzü! Şimdi de git, tavuk gibi tüne akşamdan! Güle güle arkadaşım! Git yat da, sabahleyin erken kalk! Kaymakamın eğleşmediği sana yaradı koca kavat!.."

Üye İbrahim'le birlikte Ağali de kalktı.

Baktı bir iki kalkıyorlar, Taşkelle Mehmet de kalktı. Kosa, Ormancı İbrahim, Bakkal Hüseyin de kalktı...

Muhtarın yanında, Deli Haceli, Deli Hüseyin, üçüncü ve dördüncü üyelerden başka kimse kalmadı. Haceli, sofradaki bolluğu kaçırmamak için sırtının, bacağının acısını unutmayı bir zaman içjn kârlı buldu. "Oturup yiyelim gözelce!" dedi Muhtar. "Sefil olmasın bunca nimet! Hem de günahtır! Yalnız içkilere dokanmak yok! Onları saklayalım bir yere. İlerde lüzum eder. Bugün yarın bir bela daha gelir köyün başına. O zaman hazırca koruz ortaya!.."

Şişeleri Muhtarın "sütüne havale" ettiler. Kuzuyu, pilavı, helvayı çektiler önlerine. "Sefil" olmaması için yemekten başka çare de yoktu

Fakat Muhtar?.. Muhtarın içi kaynayıp duruyor.

"Bu bize bir silledir köylük yerde! Bu bizim kredimizde büyük bir gediktir! Ağzına tükürdüğümün teresi! Ulan koca köyün Muhtarı böyle silkilir de gidilir mi? İnsanın şerefi var be! Kalkıp bu kadar büyük tedarik görmüşüz senin için! Konu komşuya ilanat etmişiz! Adam adam, davul zurnayla karşılamışız! Sen de bizim bu kadar hörmetimize karşılık adamlığını göstersene!.. "Selam arkadaşlar!" Hay dilini eşşek arıları soksun! "Selam!" Ulan Karataş'ın sefilleri senin nerden arkadaşın oluyor? Yoksa babanız beraber miydi Yemen'de, Yunanda? Ulan şöyle kasıla kasıla gelip bir "Merhaba!" demek vardır! Yüksek sesle bir "Nasılsınız?"

Sen bunların hiçbirini yapmadın! Bağırdın mı köylü milletinin yüreğinde yağ kalmayıp erimeli! Öyle korkmalı senden... Köylü milletini korkutmadın mı, vallahi hökümetin hali dumandır bak! Her şeyin bir yolu yöntemi var! Ah, ben Kaymakam olacağım! Önce gelip Muhtara bir toka: "Nasılsın bakalım Muhtar? İyi misin? Allah afiyet versin kardaşım!..

Aferin, aferin, aferin kardaşım... Seni her zaman böyle görmek isterim Muhtar! Çok memnun oldum senden! Haydi bakalım, bizim atları bağlat!

Biz biraz istirahat edelim! Kahvelerimiz gelsin çabuk! Yemek hazır mı? Masayı kurdur hemen! Ne kadar becerilerin varsa göster bakalım! Haydi kardaşım!..” Ulan Kaymakam dediğin böyle konuşur! Dini imanı olan böyle girer köye! Din iman nerde zaten bu dürzülerde? Okullarda bunlara yol yöntem okutacaklarına felsefe okutuyorlar! Felsefe okuyan adamda din iman kalır mı? Ortaköy’den Tahsildar Kadirin oğlu okullarda felsefe okuyarak dinsiz oldu! Biz bunları bilmiyor muyuz sanki? Ah, ne desem? Ne desem? Yıktı gitti bizi!.. Bir teres Kaymakam yıktı gitti bizi!.Ulan hem o dertli Irazca’ya ne oluyor? Ulan baktım, Kaymakam ata binmiş, ben eline ayağına kapanıyorum: “Etme Beyim, bizi yıkıp gitme! Tedarik gördük, ası kuzu kestik Beyim!..” Köy namına böyle konuşuyorum, o uyuz çıkmış ordan: “Kaymakamların tekesi anam! Allah seni anana babana, çoluğuna çocuğuna bağışlasın! Allah, toprak diye avuçladığını, sarı altın yapsın! Anam, bizim sana bir müracatımız daha kaldı: Köy Kurulunun üyesi evimize baskın yaptı! Gelinim üç buçuk aylık çocuğunu düşürdü!

Kendisinden şikâtçıyız! Bunları ne yapacaksan yap gayri tekem! Bunların canı şimdi senin elinde!..” Şuna bak ulan! Ya Kaymakam olacak serseri ne yapıyor? Koskoca bir Muhtarın sorusuna cevap vermiyor da, bir Dertli Karı’nın yanşanmasına cevap veriyor: “Validem, eğer senin evine tecavüz ederek gelinini dövdüler, çocuğunu düşürdülerse, tanık tapık göstererek mahkemeye başvur! Cezası büyüktür! Hiç durma! Dosdoğru, dimdirek Cumhuriyet Savcısına!..” Böyle söylüyor. Bak sen! Aboooov... Koca hökümet bir Kara Bayramın piçiyle uğraşacak!.. Cezası büyükmüş!.. Ulan dürzü Haceli, dertli karı gidip bir davacı olsun, valla ocağın sönüktür! Bir yolunu bulup bu işi burda kurutmak gerekir! Yoksa, anan samını gördüğün gündür! Bu avanak gözlerini cezaevinde gözel ağartırsın bak! Şimdi sana adamakıllı yolunmak görünmüştür! Sıkı dur!

Daha en aşağı dört yıl Aşağı Mahalle'nin batağında oturmak zorundasın! Evini de sonra şuradaki yıkıklardan birine yapacaksın, gücün yeterse!.. Yarın bugün bir candarma, Kaymakamın kararını bize getirip mühürletir.

Mühürü bastık mı, her şey bitmiştir! Asla hilafına hareket edemezsin! Ettirmez! Bu böyledir...”

Deli Hüseyin, Muhtarın böyle kendi kendine dalıp gitmesini iyi görrn,edi:

“Canım Muhtar; sorunu bu kadar derin düşünmeğe gelmez be kardaşım! Kaymakam Bey, yemeğimizi yemedi diye insan dünyasına küsmez! Boşver Allah'ı, Muhammet'i seversen!

Adamın acele işi çıkmıştır belki! Hem de bu adam yeni evlidir. Köylerde eğleşip karısını yalnız bırakmaz. Bu bir. İkincisi, memur bir adam her zaman kıskanç olur. Senin benim gibi fazla geniş karınlı değildir. Temsil, şimdi sen Kaymakamsın. Savcıdan kıskanırsın karını.

Dahi Yargıçtan. Dahi Şube Reisinden. Çünkü işler dolaşıktır. Memurların karıları, çoğunluğu gözel, temiz ve rahatta olduğundan, başında kocası olduğu zaman

bile duramayan çıkar. Haggaten, doğrudur bak. Hazreti Ebubekir Efendimiz ne demiş: “Karı milletinin ipini fazla gevşetmeyeceksin!” Ne kadar büyük bir söz, bilene! Onun için bu Kaymakamın hareketi fazla hatalı değildir Muhtar. Herkesin kalbindekini ne bileceksin? Belki içinde bir düşüncesi vardı. Olabilir. Öyleyse fazla üzülme! Üzüntüyü bırak, keyfine bak!..”

Muhtar derin bir soluk aldı:

“Ben mi üzülüyorum? Yok canım! Biz bunlara filan üzülmeyiz! Bizim kapımız daima açıktır. Arzedip gelen gelir, gelmeyen gelmez! Yemeğimiz ekmeğimiz daima vardır hamdolsun! Biz kendimiz için üzülmüyoruz da

bu Haceli için üzülüyoruz! İşleri iyice karıştı! Sen Hazreti Ebubekir Efendinin dediğini bir yana bırak, bu düşen çocuk, işin içine sıçtı gözelce! Öküzün biri bu Haceli! Zerre kadar kafası yok! Güpegündüz bir kucak taşla, hasmın evine hücum edilmez ulan! Hem de hiçbir zaman karı kısmına sataşılmaz. Gebe olur, bir şey olur...

Gecelere kıran mı girdi? Bir öcün varsa gece alacaksın! Ateşi maşayla tutacaksın! Maşa varken elini yakmayacaksın! Şimdi bu Haceli ateşi eliyle tuttu ve cayır cayır yanıyor! Daha da yanacak! Eğer dertli Irazca'yı davasından caydırmazsak ocağı tüm sönecek! Şimdi sorunumuz bundan ibarettir Deli Hüseyin! Ben Kaymakamın kalmayışına değil, buna üzülüyorum! Gelinin durumu kötü diyorlardı. Nasıl olmuş acaba, haberiniz var mı?"

Bekçi Mustafa hemen öksürdü: "Gene çok kötü!.."

"Çok mu kötü?" "Çok kötü!"

Elini dizlerine çarptı Muhtar:

"Haydut bu Haceli! Haydut bu eşşek herif!.. Ulan güpegündüz eşkıyalığa mı çıktın? Ne suçu vardı o yoksulun ulan? Hem de beline beline taş furulur mu bir kancığın? Nerde gördün?

Kimde gördün? Şu Kara Bayram'ın Haçça bir de ölüversin, o zaman anla Hanya'yı Konya'yı!., iyice aç gözünün çayırını!.."

Haceli, arı vızıltısına benzer bir sesle inledi:

"Ne bileyim ben onun gebeliğini? Öfkemden gözüm dört yanımı görmedi ki!.. Öfkemden bir şeyin ayırdında değilim ki!"

"Aptallaşma, aptallaşma!.. Dürzü, elalemi kendin gibi enayi mi sanıyorsun? Köpekler gibi akşam sabah çataşır Karataş'ın insanı! Çataşmaktan başka eğlencesi yoktur! İlk akşamdan yatmasının nedeni budur! Bu Dertli Karı'nın Bayram anasıyla danasıyla bir odanın içinde yatmakta olduğu halde gene de çataşmanın yolunu bulur! Uyurken

yanaşır karıya! Sen evde selbes olduğun halde karının karnını boş bırakırsın, o doldurur! Sen bu karı karnı doldurma işinde ne derece avanaksan, beriki işlerde de o derece avanaksın! Maşa varken ateşi elinle tutuyorsun! Dertli karının gelini ölecek olursa, milletin hepsi tanık olur aleyhine! Ölüyü gizlemenin kolayı yoktur. Bu işe hemen bir çözüm bulalım! Yoksa, yarın Kara Bayram da dirilir, düşer yollara! Hani bir türkü vardır: "Yârim duyar ise düşer yollara! Yazıldı künyeler karakollara!.. "O hesap. Evraklar da yazılır karakollara. Hey gidi hey; ulan kalktık bir de Bayrama uzun aptes aldırdık!.. Heeey gidi!.."

Haceli'nin eli ayağı titremeğe başladı:

"Vallahi Muhtar, sen bilirsin gayri!.." dedi. "Benim aklım siyasete erse bu hallere düşer miydim? Ben batmışım, ayırdında değilim, sen kurtar beni! Çözümü neyse elinden geleni yapıver gayri!.."

"Çözümü, sizi burda barıştırmak!" dedi Muhtar. "Dertli Irazca'yla Kara Bayramı bir köşeye çekip, akıllarını çelmek! Başka çözümü yoktur! Hökümet bir duyarsa, karının karnından düşen o üç buçuk aylık çocuğu, otuz beş yaşındaki yiğitle bir tutar! Üç buçuk aylık çocukla otuz beş yaşındaki yiğit bir değildir, ama hökümet aklı! "O çocuk büyüdüğü zaman hangi büyük adamın yerini tutacaktı kim bilir? İsmet Paşa Efendimiz de bir zamanlar validesi Çevriye Hanımefendinin karnında üç buçuk aylık bir et parçasıydı! O zamanlar bir Deli Haceli çıkıp validesinin beline bir taş furup bu et parçasını düşürseydi, koca memleket, İsmet Paşa babamızdan yoksun kalırdı!" Hökümet böyle der. Halbuysam, ben iyi bilirim, Kara Bayram'ın çocuğu olsa olsa, sığır çobanı olur ancak! Ama dedim ya, hökümet aklı!

Sığır çobanıyla Bakanı, Başbakanı bir tutar! Hem beri bak, şehirlerde, köylerde binlerce karı, "İdare daraldı!" diye, çok çocuk doğurmaktan şiddetle kaçınıp, çocuğunu hiç durmadan düşürdüğü halde, hem de

hökümetin içindeki Kaymakamlar, Savcılar, Şube Reisi Efendilerimiz bunları çok iyi bildiği halde, gene de cezalandırırlar böyle öfke sebebiyle düşürülen çocukların faillerini!.. Çünkü hökümet işidir! Ne demişler? Bu dünya da üç şer vardır akıl ermez: Birincisi Allahın işi.

İkincisi hökümetin gidişi. Üçüncüsü köylünün... bilmem nesi işteı Hökümetin işine akıl erdirmek güçtür! Allah bilir ya, Irazca'nın gelini yarın kurtulsun kalksın, kalbinden sevinir çocuğunun düştüğüne! Ama buna bakmaz senin hökümetin! Hökümetin kendi kanları vardır, fenni yollardan çocuk düşürür; beri yanda zaruretle, ya da böyle öfke sebebiyle çocuk düşürmeyi hoşgörmez! Dikkat ederseniz, görürsünüz: Hiçbirisinin çocuğu ikiden fazla değildir! Ya da üçten! Peygamber Efendimiz ne demiş, daha geçen cuma Beytullah Hoca

söyledi: "Erkeğin menisi kadar bereketli bir nesne dünya da mevcut değildir! Cenaballah onu öyle halk etti ki, en uyuz erkeğin bile bir kezlik menisinden tamam bir milyon çocuk türeme oluru vardır! Fakat Allahü Teâlâ, dünyayı fazla kalabalığa boğmak istemediği için bir kezinde ancak birer çocuk türemesine ruhsat verdi!" Hazreti Peygamberimiz böyle buyurdu. Pekiii; şimdi bu hökümetin karıları niçin tek iki çocuk doğurur? Çünkü, üst yanını habire düşürürler! Çünkü istemezler fazla çocuk! Çünkü fenni yollara göre erik çekirdeğinin içi kadar bir hap yuttular mı, hiçbir zahmet görmeden çıkarır atarlar karınlarındakini! Ağrıma yok, incime yok! Rahat!.. Aynı zamanda faydası da çok! Nasıl faydası?. Şöyle faydası: O zaman kanlar kocalarına daha korkusuz sarılır! Karıyla kocanın arasındaki düzenlik artar!

Kavga gürültü yok olur! İşte bu fenni yolların da faydası budur. Tabii her işin bir yöntemi var. Ama bilene! Bizim Haceli, yöntemini bilse, işler böyle karışmazdı. Gel pakla şimdi pisliği. Paklanır mı?"

“Sen bilirsin gayri!” dedi Haceli. “Öhhoo!.. Sen bilirsin dedim! Ben bilsem böyle yapar mıydım? Öhhoo!..”

“Ben bilirmişim! Ben ne bilirim ulan? Ne bilirim böyle karışık işleri? Adamın kuzusunu kestik! Karısının çocuğunu düşürdük! Yatırdık kendisini ıslattık! Şimdi “Gel barışalım!” diyeceğiz, öyle mi? Kara Bayram’da kafa yok mu? En aptal adam bile böyle bir barışa yanaşmaz! Şimdi bu adam işinden kalacak, işini işletmek gerek! Kuzusunu ödemek gerek! Evinin önüne kazdığın temelleri doldurmak gerek! Şimdi bunları hep yapacaksın sen!..”

“Benim de o kadar emeklerim, hem de paralarım ziyan oldu Muhtar, onlar ne olacak?” diye inledi. Haceli.

“Senin emeklerin, paraların ziyan oldu, ama karının çocuğu düşmedi! Evin basılmadı! Senin karına tecavüz edilmedi! Şimdi kanunda sen haksız düştün!..” Haceli, eliyle başını tuttu:

“Beni fazla yakıyorsun Muhtaaar!”

“Ben yakmıyorum Deli Haceliii!..”

“Yakıyorsun, yakıyorsun, yakıyorsun!..”

Muhtar, Bekçi Mustafa’ya emir verdi:

“Git bak bakalım: Haçça gelinin durumu nasıldır? Bak da taze bir haber getir bize!..”

SARARMIŞ GELİN

Havalice, elini kolunu yıkadıktan sonra:

"Benim işim bu kadar Irazca kardaşım!" dedi. "Bundan ötesini Ulu Tanrıya havale ettim. Gelinimizin cesurluğuna diyecek yok! İnşaallah kurtarır kendini!.." Kalktı: "Haydin sağlıcakla! Eğer bir zorluk zuhur ederse, haber verin, hemen geleyim!.."

Irazca, merdiven başına kadar geldi:

"Parça marça kalmadı ya içerde Havalice kardaş?"

"Orasını Allah bilir!" dedi. "Sanırım hepsi çıktı! Koca sabahtır uğraşıyorum işte! Leyli gecenin yarısına geldik. Heralda çıkmıştır hepsi. Bir de kanı dursa! Sabaha kadar durmazsa, gelini telef ederiz Allah etmesin! Hele bir de o yumurta kabuklarının suyunu içir bakalım.

Nişasta yedir! Elimizde Allah demekten başka çare yok ay bacım!.." Irazca:

"Allaaaah!" dedi. "Bağrımın şurasında bir koca fırın yanıyor! Kurbanlık deve gibi bağıracağım şimdi! Birini boğacağım, birini öldüreceğim! İçimden öyle geliyor. Kendimi zor tutuyorum. Ben buralarıma kadar doluyum! Adam öldürenleri, katil olanları hiç kınamıyorum gayri!.. Mahkemeye de gidemeyiz bu halimizle!.."

Havalice; "Edenler ettiğinden bulur inşaallah!" dedi. "Gelinimiz bir kurtulsa, varsak halimizi biraz sonra haber versek mahkemeye!"

"Sonra haber verelim desek günü geçmez mi acaba?"

"Neye geçsin? Geçmez helbet! İstersen altı ay sonra var hökümete: "Eviçeri serildik kaldık Efendim, kalkıp gelemedik!" de, kabul eder. Bütün köylü tanık. Hep gördük gözümüzle. Doğruyu ahrette mi söyleyeceğiz?"

"Allah iyi komşularımızdan razı olsun! Başım ağrıyor bacım! Dünya gözüme zindan görünüyor. Doya doya bir ağlamak istiyorum ki! Öyle bir höykürmek istiyorum ki! Bak ya şu bizim halimize!.."

Havalice, inip giderken, "Kara gün kararıp kalmaz Irazca, hiç korkma! Bunalan da bunda kalmaz!" dedi.

"Bunalan bunda kalmaz ama iş işten geçip gidecek!.. Ben tutup Haceli'nin başını ezmedikten sonra!.. Sütü bozuk Muhtarın ağzına patır patır sıçamadıktan sonra bundan kurtulmuşum, neye yarar? Ama dur bakalım. "Ah yerde kalmaz!" demişler!.."

Haçça, yer yatakta, upuzun yatıyor. Sararmış. Yüzü uzamış. İnceden bir de öksürük yürüdü sabahtan beri. Oksürdükçe içinden bir yerler sökülüyor. Siyim siyim akan kanı güreliyor. Ağzında bir kinin acılığı var. Çenesi, dişleri ağrıyor sıkmaktan. Ağrıdan ağzını ayıramıyor esnerken.

Bayram, ocağın başına kıvrılmış. Yanı üstüne yatıp ayağını ocağa uzatmış. Başının altına bir basma yastık almış. Üstüne alca yeşilce namazla çekmiş. Düşünüyor. Düşüncelerin onu, otuzu birden doluyor başına.

"Köylük yerde..." diyor Bayram, Irazca'dan daha çok ağlamak istiyor. Yufka hamuru gibi tortop bir şeyler onun da içinden yuvarlanıp boğazına çıkıyor. "Köylük yerde ölsen ölünü sürüyecek yok! Eşkıyalık gibi bir şey! Resmi olarak çekti evine, yatıp dövdürdü bizi! Şimdi de bekçi gönderip halimizi sual ettiriyor! Ve gelinin durumu nasılmış? Tutuştu eteği dürzüoğlu dürzülerin! Başlarına geleceği biliyorlar! Bütün varımı ortaya döküp düşeyim şu dürzülerin ardına! Vereyim on beş yirmi, bir araba koşturayım! Varayım hökümetin kapısına, atayım kendimi yere: "Görün Kara Bayram'ın halini!" deyip haykırayım. Allahsız oğlu Allahsızlar, anlasın adam nasıl dövülüyor! Haçça'yı da götüreyim: Ey doktorlar, ilaç verin Haçça'ma da ölmesin! Deli Haceli

yürüdü üstümüze! Muhtar yürüdü. Sefil ettiler bizi! Cezaları neyse, verin çeksinler! Hökümetin adaleti varsa göstersin! Yoksulun ahı yerde

kalmasın! Hökümetin babamız olduğunu bilelim! Ey doktorlar!.. İlaç verin!.. Haççа'ma da!.. Ölmesin!.. İlaç verin yareleri iyi olsun!.. Kanları akmasın!.. Eeey! Doktor...lar!.."

Haçça; "Yanıyoruuuum!.." diye inledi derinden.

Durmadan inliyor Haçça. Sesi yaralı bir ceylanın sesi gibi. Öyle acılı. "Her yanlarım tutuşmuş yanıyor!" diyor. Terliyor. Saçı başı su içinde kalıyor. Damdaki merteklerin karışık şekilleri, rüzgârda yağız atlar gibi fırlıyor ileri. Kulaklarında nal seslerinden anlaşılmaz bir şakırtı; uzaklaşıyor, uzaklaşıyor, sonra dönüp birden yaklaşıyor! Yaklaşıveriyor!.. Atlar uzaklaşırken iyi. Bir rahatlık, serinlik çeviriyor dört yanını. Boğucu terler, atlar dönüp üstüne yürüdüğü zaman başlıyor. Çelikten bacaklarla, kör gibi geliyorlar üstüne! Eşkıyalar, bıkıp usanmadan özengi çalıyor. Atlar kuduruyor. Karnının içinde demir pençeli kediler dövüşüyor. Mart sanki... Kediler boğuşuyor. Ortalık toz duman. Boğazı tıkanıyor. Öksürüyor; öksürdükçe kediler de kuduruyor. Kediler kudurdukça kanı güreliyor, yüzü uzuyor, benzi sararıyor. Eriyor Haçça...

GÖZ BAKAR

Muhtar sordu: "Demek kötü ha?"

"Kötü!" dedi Mustafa.

"Çok mu kötü ulan?"

"Çok kötü, çook kötü!.."

"Bir gün daha beklesek biraz iyiye dönmez mi?"

"Orasını Allah bilir!" dedi Bekçi. "Benim gördüğüm, yüzü işte şu duvar! Bu duvardan daha solgun! Uzamış gitmiş! Bizim bildiğimiz Haçça gelinden kıpırtı kalmamış! Haçça gelin ceylan gibiydi! Selvi dal gibiydi... Kalçalıydı... Gözeldi... Temiz... Avrat lazım kalçalı, oğlan doğursun pençeli... dedikleri gibiydi!.. Ahmet oğlan pençeli olacak... Yırtıcı... Deli Haceli'nin sülalesini serecek yere!.. Haçça gelin böyle bir oğlan doğurdu! Haçça gelin kahraman. Gözel. Temiz!.. Furan eller bileğinden kırılsın!.. Şimdi erimiş, akmış. Yok olmuş, yok gibi olmuş! Gözleri çukurda! Öylesine korkunç yatıyor!.."

Muhtar:

"Arslanım Deli Haceli!" dedi. "Hapı yuttun sen!.."

Odada yalnız Muhtarla Haceli var. Deli Hüseyin'le üyeler kalkıp gitti. Haceli koca sabahtır evine gitmedi.

Kardeşleri, Muhtarın kapısına doldu iki kez. Halini öğrenmiş, öfkeli dönüp gitmişler. Önce çok kızıyorlardı. "Hayvanoğlu hayvan Kara Bayram, Haceli'ye tecavüz etmiş"ti! Muhtarın kapıdan, başka gerçekleri öğrenince çarpıldılar. "Yandı bizim Deli bilader!.." diye koyu koyu düşünmeğe başladılar. "Allah yardım etse de Haçça kancık ölmese! Ölürse ceza giyer Haceli ağamız!.." Köy içinden sessiz sedasız çekilip, evlerine kapanıyorlar.

Haceli de Muhtarın yanında ne yapacağını bilemiyor. Şaşkınlık içinde. Her yeni duyduğu söz şaşkınlığını artırıyor. Bir küçük ümitle ağzına baktığı adamlar yüreğini serinletecek söz konuşmuyor. Oturduğu yerde durmadan diz değiştiriyor.

Fatma, Aşağı Mahalle'deki evde kendi başına çırpınıyor, saçını fesini yoluyor: "Deli köpek! Elin suçsuz günahsız karısını dövdü!.. Beyni soğuk!.. Ne suçu var da beline o kocaman taşı furuyorsun? Delinin dölü deli olur zaten! Sütü bozuk olur! Derlerdi de inanmazdım. Delilerin ocağına düşmüşüm! Allahım, ne olursun, şu Haçça'yı kurtar! Haçça'yı kurtar, sonra beni kurtar! Sürünmeye razıyım Kara Bayram'ın kapısında! Haçça'nın tutması olmaya razıyım! Tutması olayım da çarpa çarpa kullansın! Gündüz Haçça kullansın, gece Bayram! Ben her şeye razıyım! Tek bu sütü bozuk Deliden kurtulayım!.."

Muhtar, derin bir iç çekti: "Mustafaa!"

Bekçi koştu geldi: "Buyur ağam!"

"Mustafaa! Tez benim atı çöz! Tez benim atı eyerle! Atladığın gibi sür! Doğru Ortaköy'e! Sağlıkçı Şakir Efendi'ye selam söyle: İki eli kandaysa da yetişsin! İlaç çantasını doldursun! Durumları anlat gözelce! Çocuk telef ettiğini söyle! Kanının durmadığını söyle! Beline taşla furulduğunu söyle! Kaç çeşit ilacı, iğnesi varsa alsın! Bu durumun bildiği durumlardan olmadığım anlat! Yel gibi yetişsin! Haydi oyalanma! Haydi aslanım, senin de emeğini alırız Haceli'den! Haydi, marş marş!.."

Mustafa toparlandı:

"Yassılın dağlar! Yassılın Ortaköy'ün tepeleri!.. Başüstüne ağam! Emeğim olup ne olacak? Böyle zamanda emek esirgenmez! Ben Haçça gelinin kurtulmasını istiyorum! Emeğim feda olsun! İyi komşuya emeğim helal olsun!.."

"Aferin!" dedi Muhtar. Alaylı. "Haydi, durma!.."

Mustafa dışarı çıktı. Karanlık bir deniz. Yanı yönü bilinmez, bulunmaz bir deniz! Ortalıkta göz gözü görmüyor gene. Karanlık. Ay karanlığa kalıyor kaç gündür. Ahır kapısını açtı.

Külüstür çakmağını çaktı. Ala aydınlıkta kandili bulup ateşledi. Ahır, belli belirsiz şavkardı. Hayvanlar yatmış, geviş getiriyor. Muhtarın atı ayakta. Eşeği de ayakta. Serin gübre deliğinden dışarının tek tük yıldızları görünüyor. Küçük, çil, çaresiz yıldızlar... Samanlık kapısı kapalı. Samanlığa ahırdan girilir. Atın yanına varmadan kapıyı şöyle bir açtı. Yarı yeri dolu daha samanla! İki ay sonra yenisi çıkacaktı. Kandili eline aldı, iyice tuttu. Bir köşede bir yığın ot kurusu: Şabla, yavraz, kuşdili, kadındüğmesi, ince çayır!.. Kurutmuş, yığdırmış... "Bir ateş vereceksin, yanıp çıkıp gidecek cayır cayır!.. Yanıp çıkıp gidecek dürzünün evi! İçindekilerle!.. Ah el kapıları!.. Kapansın el kapıları!.. Yakacaksın ki kapansın!.. Başka da açılmasın namussuz dünya da! Yokluklar yok olsun! Yok olsun yoksulluklar! İlle de insanın insana kulluğu! Tam insanın insana kulluğu benimki!.." Atı çözdü. "Davran Mustafa!" dedi. Eyerledi, gemledi hayvanı. Bel kayışını sıktı. Sağrısını yepti. Çıkardı dışarı. "Davran!.." dedi. Kandili söndürdü. Kapıyı kapadı. Köy uyuyor. Mustafa'ya inliyor gibi geliyor. Yıldızlar uzaktı. Mustafa belli belirsiz üşüyor. Ay çırpınıyor. Atladığı gibi sürdü atı. "Yassılın dağlar!.." dedi. "Sağlıkçı Şakir'in atı da böyle yaman olaydı AllahtanL Dağlar... ortaköy'ün dağları, yassılın!.."

Muhtar:

"Haydi git!" dedi Haceli'ye. "Git yat haydi!.. Eğer Kara Bayram'ın karıya bir hal olursa, senin karıyı alır, Kara Bayram'a teslim ederim! Sen de dosdoğru mapusaneye! Ne olsa Kara Bayram senden akıllı! Yoksula çok kadirlik oldu! Pişman oluyorum ona bu kadar kadirlik ettiğimize..."

Haceli yavaş yavaş toplandı.

“Böyle olacağını bilsem yapar mıydım?” dedi.

Muhtar: “Ayıoğlu ayı! Şunun duruşuna bak! Sabaha kadar otursan oturacak utanmadan! Kakavanoğlu kakavan! Senin yüzünden koskoca Kaymakamı darılttık! Ben bilmez miyim; köyde olup biten kepazelikler ayan oldu adama! Esen rüzgârdan hile seziyor şimdi dünya! Belki radyo telsizi var? Bütün olup bitenleri duydu ki suratını astı! İtten köpekten rezil etti bizi köyün içinde!..”

Şakir Efendi gün doğarken Karataş’a geldi. Doğru Muhtarın eve indi. Aldı getirdi Bekçi Mustafa.

Muhtar, hoşu beşi bıraktı:

“Bir hafif kahvaltı yapacak mısın, yoksa doğruca gidip hastayı mı göreceksin?” diye sordu. Şakir Efendi: “Sen bilirsin Muhtar! Nasıl istersen!..”

Kasketli, külot pantolonlu bir adam. Otuzunda var, yok. Bez yüzlü yazlık ayakkabı giyiyor. Seyrek sarı bıyıkları var. Rumeli’den gelmiş göçmenlere benziyor. Yeşil gözlü. Gülüyor gibi bir hal, üstünden eksik olmuyor.

Muhtar:

“Öyleyse geç kardaşım! Çabuk iki bir şey ye!.. Ben de haber salayım; biz varana kadar toplansınlar!..” dedi.

Bekçiyi çağırdı.

Ayakta duracak hali yok Mustafa’nın. Sallanıyor. Uyku akıyor gözlerinden. Yorgunluktan her yanları çözülüyor. Dökülüyor yorgunluktan. “Uyku... biraz uyku!” diyor.

“Buyur ağam?..” dedi gene.

“Git, Kara Bayram’a haber ver! Birazdan Şakir Efendi’yle birlikte geliyoruz. Sırf onların işi için gece yarısı Ortaköy’den doktor getirttiğimi söyle! Kemküm etmeyi bıraksınlar. Onlara bunca iyiliği, mezardan

babaları çıkıp gelse yapmaz. Gece yansı atımı verdiğimi gördün. Ne görmesi? Binip gittin! Şakir Efendi de sağ olsun, bizi kırmayıp geldi!..”

Mustafa, içinden din iman söverek, ana avrat dümdüz giderek yürüdü. Şöyle, iyi bir yatak düşünüyor. Hiç olmazsa iki saat yatsa, bütün yorgunluğu gidecek. “Fazla değil, iki saatçik uyku... yatak...” diyor.

“İki saatçik uykuyu da çok görüyor bana gözel Allahım! Ben bu köyde iki saatçik rahat yüzü görmeyecek miyim heey Kocaman Pabuçlu Allahım?”

Irazcagile vardı, söyleneceği söyledi, Irazca’nın zehirli sövgülerini yarı dinledi, dinlemedi, döndü izinin üstüne.

Muhtar bekliyordu.

“Dediklerini bir bir söyledim!” dedi Mustafa. “Ne dediler?”

“Bir şey demediler...”

Irazca’nın sözlerini aktarmayı doğru bulmuyor. Biraz sonra Muhtar, Şakir Efendi’yi alıp gitti.

Kapısından nice zamandır girmediği eski ev, gene eskisi gibi perişan. Her yaka, her yakada. Kavga tüteli, Haçça gelin yatalı, eskisinden de perişan olmuş. İki üç odaya dağılması gereken öteberi, kapkaçak, tarım araçları, sele sepet, giysiler, heybe, torba, kalbur, elek, tekne; bir odayı oturulup kalkılmaz, içinde dönülmez dolaşılmaz yapıyor. Daraltıyor iyice...

Irazca, daha onlar avlu kapısını geçmeden dışarı çıkıp, havlayan Toman’ı susturdu. “Geçin buyrun!..” dedi. “Geç; yüzsüzlerin padişahı, ırzıkırık Hüsnü, buyur bakalım!” Muhtar, Şakir Efendi’yi öne sürdü. Çıkmaya başladılar.

İçerde Bayram, ocağın başında kül eşiyor.

Haçça yayılmış yatıyor. Bitkin. Kanlan gece gündüz süzülmüş durmuştu. Çok bitkin. Ahmet oğlan uyanmış, babasının yanında

oturuyor.

Öteki çocuklar yaka paça açık, dağınık, uyuyor.

Şakir Efendi içeri girince, önce bir "Selam!" çekti. Sonra, "Geçmiş olsun arkadaşım!" dedi Bayram'a doğru.

Muhtarın kafası bu "selam"a takıldı gene. Dünkü uğursuz karşılamayı bir türlü unutamıyor. Her aklına gelişinde sıcak bir tere batıyor. "Ulan bu selamı yasak etmeli! Bunu her kim icat ettiyse!.." diyor içinden.

Bayram toplandı. Zoru zoruna kalktı, Muhtara, Şakir Efendi'ye yer verdi. Dünya hâlâ deli deli dönüyor başının çevresinde. Muhtarın aldırdığı "uzun aptes"in sızıları bir türlü geçmiyor. Bir türlü dinmiyor acıları.

Irazca, Muhtara zehir gibi acılı baktı:

"Yüzüne bakılacak adam değilsin budala Hüsnü!" dedi. "Benim oğlan gene kalktı yer verdi sana! Anlamazsın ki bunları! Nerden anlayacaksın? Burama kadar doluyum. Ne söylesem geçmez öfkem! Konuğun yanında baş ağrıtmak doğru değil! Evlere sokulacak adam değilsin! Kalkıp gittin bir Deli Haceli'ye değiştin bizi! Bu kadar cefalar ettin. Ama eh bakalım!.. Hiçbir zaman, ah yerde kalmamıştır. Biz de yapacağımızı biliriz. Hem de yapacağız, göreceksin!.."

Muhtar:

"Yapacağınızı gene yapın Irazca!" dedi. "Yalnız, şimdilik dingim etmeyin! Biz buraya dıngırtı dinlemeğe gelmedik! Dingim dinlemeğe meraklı olsak, Bekçiyi yollar, Oda'ya çağırtırdık sizi! Ta gece yarısı Ortaköy'e haber salıp Şakir Efendi biladerimi getirttim şu yatan Müslümana baksın diye!.. İğne miğne, ne lazımsa yapsın!.. Duydum hali kötü imiş. Çekip durmasın dedim. Ata bindirip Bekçiyi Ortaköy'e saldım. Şakir Efendi kardaşım kuş gibi yetişip geldi şükür!.. Amacım size bir iyilik!.. İster bilin, ister bilmeyin!.. Kimin dost, kimin düşman olduğunu

bir gün anlarsınız!.. İyiliği et, fırlat denize, balık bilmezse, halik bilir! Siz anlamasanız Allah anlar! Ondan yana bir kaygım yok! Bu dünyanın burası varsa, bir de ötesi var!.. Yaptığım iyiliklerin birazı da oraya lazım!.. Şimdi gürültüyü kesin bakalım!..

Hastanız iyileşsin, sonra bildiğinizi yapın!.. Dava edin, mahkemeye gidin!..”

“Sütü bozuuuuk, sütü bozuk!..” dedi Irazca.

Şakir Efendi, Haçça’nın nabzını sayıp tamam ettikten sonra, koltuk altındaki dereceyi alıp inceledi. “Kan durumu’nu sordu. Çantasından aracını gerecini çıkardı. İğnelerini kaynatmak için ocağa ateş yaktırdı.

Muhtar sordu hemen:

“Nasıl gelinin durumu Şakir Efendi?”

Şakir Efendi çiğnini çekti: “İyi!” dedi. Kaç tanesini gördü böyle? “Aşağıdan bir kurcalama”, ya da “yukardan içilen bir şey” yoksa, o “hasta” kolay kurtulur. Haçça’nın ne günahı var, yoksulun; beline taş vurmuşlardı.

“Birkaç gün iğneye devam etmemiz gerekiyor!” dedi. “Bakıma çok ihtiyacı var...”

“Bunlar bizdendir!” dedi Muhtar. “Elinden geleni esirgeme gözünü seveyim! Ben seni memnun ederim...”

Kaynayan şırınga kutusunu ateşten aldı Şakir Efendi: “Yeni ilaç lüzum ederse şehre adam koşturacaksın!”

“Öyle mi?” dedi Muhtar. “Yeni ilaç çok mu lazım?”

“Şimdilik değil ama bakarsın lüzum eder! O zaman senin al ata bir daha yol görünür!..”

“Sağlık olsun! Sen elindekilerini fur! Eğer elindekilerle idare edebilirsen memnun olurum!..”

Irazca şaşkın bakmıyor. Muhtarın hiçbir hareketi, yüzünün hiçbir hali gözünden kaçmıyor. Tiksintiyle olup biteni inceliyor.

Muhtar:

"İğne furuluyor diye meraklanma Irazca! Bunların tüm parasını Haceli'den bağırta bağırta alacağım, dürzüden! Dalgündüz elin evine saldırıp bir dişeyliyi dövmenin ne demek olduğunu öğrensin hiç olmazsa!.."

"Yaltaklanıyor gayri!.." dedi Irazca. "Peki; düşen çocuğumuz ne olacak, Muhtar?"

"Amaaan Irazca!" dedi Muhtar. "Düşündüğün şeye bak! Senin gelin altı aya varmadan bir daha gebelenmezse, ben adam değilim! Yeter ki Bayramla ikisinin vücutları sağ olsun! Harp yok, darp yok şunun şurasında! Milletin eli boş! İsteyenler hiç durmasın, çocuk yapsın! Çocuktan kolay ne var? Anlaşıldı mı Irazca? Senin istediğin çocuk olsun!.."

Bayram, ayaklarını ateşe doğru uzattı:

"Ya şu bizim "uzun aptes" meselesi?.. Oda'ya çekilip bir kalleşlik usulüyle eli kolu bağlı dövülmemiz?"

"Orasını fazla karıştırma!" dedi Muhtar. "Hem de dikkat et: Tek duranın teknesi devrilmez, demiş eski aklı erik atalar. Sen de tek duraydın çakal dürzü!.."

"Orasını karıştırma demekle olmaz Muhtar! Çok zarar ziyan verdirdin bize!.. Çoook!"

"Öyleyse hepsini kat, karıştır; yeniden bir cenk kuralım! Furalım, furulalım! Yeniden birbirimize girelim!.. Yalnız şu gelinin iğneleri bir furulsun, işleri biraz düzelsin, ondan sonra hepsini kat karıştır kardaşım!.."

"Cımbıldak dürzü!" dedi Bayram içinden. "Yeniden katar, karıştırırım tabii!.. Sen yap yap, biz de her yaptığını yutalım, öyle mi?"

AKIL HOCALARI

“Yüreğim ceviz kabuğunun içine girdi!” diyor Irazca. Ahır kürünecek, avlu süprülecek. Hayvan oruz bakılacak. Su sel dolacak. Sığıra gidecek sığıra, hergeleye gidecek hergeleye katılacak. Harımın işi bitti, kırın işi duruyor. Kırın onca nadası daha el değmeden duruyor. Halsiz yatıyor Kara Bayram. Haççа’dan hayır yok. Kendisi çifte, oduna gidebilir miydi?

Giderse bu yatanlara kim bakar? Kim toplar kayırırdı çocukları? Evi, ev önünü kim korur saldırılardan? Dost yoook, destek yok! Arka yoook, sargın arkadaş yok! Gözü kör olası yoksulluk! Yatar kalırsa şu Bayram, Haççа nasıl gider Yeşilova’ya? Nasıl dilekçe yazdırır, davacı olur? Hem de hani kuşağımızda para?” Doluya koyuyor almıyor, boşa koyuyor dolmuyor.

Bir tıkırtı oldu dışarıda. Tornan havladı.

“Ooof ooof; anam beliiim, babam beliiiim!..” çağıra çağıra Kerimoğlu çıkıp geldi. “Öhho öhho!” öksürüyor o da. Bir eline tespihini almış sallıyor, bir elini ardına atmış, yürüyor kamburumsu... “Öhhoo; Irazca bacın!.. Öhhoo Bayraaam!.. Evde misiniz? Sağ mısınız?..”

Tornan, iki üç ürüp sustu. Tanıdı geleni.

Akşam geçip gitti. Dağlar kapkara kesildi, ay geceye kaldı. Koca Dumlu bile görünmüyor, ufacık insan nasıl belli olacak gecede? Nuri’nin Kahve’nin ışığı ancak kendi önünü aydınlatıyor. Silik. Sarı. Camide Beytullah Hoca’nınki de seçilmiyor.

Bulaşığı olduğu yerde bırakıp kapıya çıktı Irazca:

‘Kerimoğlu, sen misin? Geç bakalım! Biz sağız, sen de sağ mısın?’ Kapıyı daha da açıp yol verdi. Yumruğunu da hafifçe vurdu omzuna. “Demek bizi arar sorardın? Geç; hoş geldin!..”

Tam kapının eşiğinde durdu Kerimoğlu, tespihli elini kaldırıp Irazca'nın kolunu itti:

"Biz de sağız!" dedi. "Batsın böyle sağlık, bir işe yaramadıktan sonra! Güvey giriyorum gibi yumruğunu omzuma furma; başıma fur ki, belki azcık akıl gelir, sağlık bir işe yarar!.." Kaldırdı Irazca'nın yumruğunu, indirdi kendi başına.

Irazca, itti Kerimoğlu'nu içeri: "Geç buyur; gene hoş geldin! Bayram yatıyor. Haçça yatıyor. Bizim de mamur yanımız kalmadı. Evcek serildik yatıyoruz! Geç..."

Geçti, ocağın sol bucağına, koyun postunun üstüne oturdu Kerimoğlu. Beş numara gaz lambası az boz aydınlatıyor içeriyi. Bayram bir köşede, Haçça bir köşede yatıyor. Ahmet, anasının dibine diz çökmüş. Şerfe, Osman, duvarın dibindeki çuvallara yaslanmış. Irazca, bulaşığı sininin üstünde toplayıp ocağa doğru sürdü.

"Eee; geçmiş olsun bakalım Haççaa! Geçmiş olsun Bayraaam! Büyük belaların içinde kaldınız. Hepinize geçmiş olsun. Hayvan Karataşlılar! Ben de içlerinde, hepimiz karşıdan bakmayı biliyoruz! Geçmiş olsun gene de..."

"Allah razı olsun gene de!.." dedi Bayram. Irazca kapıya yakın bir yere bağdaş kurdu:

"Bakmayıp da cephe mi açacaksınız ırzıkırık Muhtara. Haceli'ye, öteki kavatlara?" dedi. "Bozmayın rahatınızı! Haceli sizin evin önüne ev yaptırmıyor, sizin gelinin beline taş furmuyor! Muhtar sizin oğulu uşağı Oda'ya çekip dövdürmüyor! Gene Allah razı olsun, hiç olmazsa karşıdan bakıyorsunuz! Temelli inlerinize çekilip kulaklarınızın üstüne yatsamz ne yaparız? Yarın tanık tapık olursunuz hiç değilse..."

"Kim olur tanık tapık? Biz mi? Yahu Irazca! Yahu biz kim, tanıklık kim? Nerde bizde o yürek? Ulan Irazca, biiiz iğdiş gibi herifler olduk!

Ankara, tüfek tabanca koymadı topladı. Yoksulları çıplattı, varsılları salıverdi: "Yeyin yutun, ezin, ne yaparsanız yapın!" Bizler adam mıyız Irazcaa!"

"Allah razı olsun Kerimoğlu enişte!.." dedi Haçça geçten geç. "Zeynep halam nasıl?"

"Sağ ol insanlıktı Haçça'mız! Zeynep halan, ben, Mehmet, Asiye, Durmuş, hepimiz sağız, iyiyiz! İyilik sayılırsa tabii..." Tespihini sağ dizinin üstüne koydu, tabakasını çıkardı belinden. Kaçaktı tütünü. Kendi ekiyor, kurutuyor, kıyıyor, bulduğu kâğıda sarıp içiyor.

"Senin de savaşın kutlu olsun Ahmeet! İki yılan öldürdüğünü herkes duydu köyde! Bizim Aşağı Mahalle'de epey konuşuldu. Lakin hayırsız günlere rasladı, kaynayıp gitti. Kurdun oğlu ta ezelinden kurt olur derler, doğruymuş! Rahmetli Kara Şali'nin torunusun. Bayram da yiğit! Bayram'ın oğlusun..."

"Evet! Yiğidiz maşaallah!.." dedi Bayram. "Götümüzü yağlı urganla dövdüler, yiğitliğimizden gık diyemedik!."

Kırarmış posça bıyıklarını bastırdı Kerimoğlu:

"Onun orasını karıştırma! Köroğlu aleyhisselamın dönemi değil dönem! Karşındaki herifler senden güçlü. Para onlarda, mülk onlarda Güç kuvvet onlarda. Köy mühürü dersen, o da onlarda. Helbet gık diyemezsin. Gene de yaptığınız az sayılmaz, aferin! İtten irezil ettiniz Kaymakamın önünde. Herif yüzüne tükürmedi ama tükürmüşten beter etti. Evine inmedi, bir fincan kahvesini, bir tas suyunu içmedi. Yemeğine lokma banmadı. Yüzüne tükürmek gibi mi bu? Duyuşuma göre çok pişman olmuş yaptıklarına. Yaptırdıklarına. Evinize Sağlıkçı Şakir Efendi'yi de getirmiş. Az şey mi?"

"Haha haha!" diye güldü Bayram.

Haççа inledi, bir yanından bir yanına döndü. Dışarda bir daha havladı Tornan.

Irazca, Ahmet'e göz etti, "Bak ninem, gelen kim?" Kerimoğlu sordu usulca:

"Akıyor mu kanı hâlâ?"

"Öyle akıyor Kerimoğlu!.." dedi Irazca.

"Ta ezelinden duyarım, düşük doğumdan zordur. Kalkmasın hemen. Kendin daha iyi bilirsin Irazca. Aman dikkat et. İşe mişe saldırmasın birden..."

"Allah, Ağali'nin Havalice'den bin bin razı olsun! Şakir Efendi de gelip iğneledi. Daha da gelecek. Dikkat edip ne yapacağız? Başka ne gelir elimizden? Cımbıldağın ahırını samanlığını yakmaktan başka?"

"Yukarı Mahalle'deki kavatın mı?"

"Onun, ötekinin..."

Önde Halil İbiş, arkada Yirik Abdullah, Melek Hasan girdiler kapıdan. Kalktı Irazca. "Gel bakalım eski bekçi!" dedi önce Halil İbiş'e. "Gelin hepiniz! Hoş geldiniz..."

Geçip oturdular. Sırtlarını dayadılar duvara. Onlar da tabakalarını çıkardılar. Birbirlerine tütün sundular. Bayram içmiyor. Sigara, tütün yok evde. Kara Şali ölüp gideli çay kahve de bulunmaz. Bardak, kaşık, şekerlik... Kimi kırılmış, kimi yitmişti onca döküntünün içinde.

Evde sabahları çay içme göreneği yok. Gelenek değil hiçbiri. Erkekler Nuri'nin Kahvede içer bunları. Kadınlar için, çocuklar için lüks sayılır. Gene de bir eski çaydanlık var evin içinde. Irazca onu arayıp buldu, içini dışını yıkayıp doldurdu, getirdi ocağın başına. Koca Dumlu'nun göğüslerinde biten, adına "Karacaotu" denilen hoş kokulu çay otunu bulup çıkardı giysi selesinin dibinden. Her zaman kullanılmadığı için giysilerin dibinde saklı duran şeker kesesini çıkardı.

“Size bir yoksul çayı kaynatayım!” dedi gülerek. Eski acı günler arasında, ufak tefek bolluklar görmüştü. Bol av eti, bol çay, kahve, şeker; bol astar, kaput, alaca, hümayun, güllü çiçekli pazen basmalar!.. Avcıydı, aylaktı ama iyi çalışırdı Kara Şali. Ta Alanköy’e, Yazır’a kadar kocaorak biçmeğe giderdi. İki yövmiye alırdı bir günde. Irazca da yedi kat muşambaya sarar saklardı eve girenleri.

Bayram, göz ucuyla bakıyor anasına. Konuğun önünde bir ululuk geldi yüzüne. Haçça’yla bakıştılar. “Yeşilova’ya gidersem, yani gidersek, birkaç çay kaşığı, bardak, cezve, bir paket çay, biraz şeker alacağım. Lazım oluyor bak!” dedi içinden. “Yeşilova’ya gitmezsem, Burdur’a gider, Burdur’dan alırım... Ne olsa bir eve lazım şeyler!..”

Karataş’ın yoksulları oturup yerleşip, tütünlerini de sardıktan sonra, ayrı ayrı: “Geçmiş olsun Haççaa! Geçmiş olsun Bayram!..” dediler.

Irazca, közlü ateşi derip topladı, iki odun daha attı, sonra kaynamağa bıraktı çaydanlığı. Kısa bir zamanda, karacaotunun insana esriklik veren kokusu duyulmağa başladı. Bayram geçmiş olsuna gelenleri dinlerken hep anasının yüzünü izliyor. Ak bulutlar gibi başının iki yanını saran filik saçlarının arasında yüzü dünyanın bolluklu çağlarını yaşamış insanın yüzü gibi görünüyor. En güzeli, güzelleri, tatlıyı, tatlıları yaşayıp doymuş. İçinde bir özlem, bir yazıklanma yok o yıllara. Biliyor geçenin geçip gittiğini, gidenin gelmeyeceğini. Ağı çivi, yoksul, onurla yaşayıp gidiyor gene. Dikilebiliyorlar düşmanın önünde. Hiç de eğilip aman dilemiyorlar zalimden. Onu eğiyorlar. Daha temelli dize getirirler ama azıcık halleri vakitleri iyi olsa, biraz paralan olsa. Tutsaydı bir araba, hasta maşta, çekip varsaydı Kaymakama o güzel adama...

Yirik Abdullah:

“Ulan!..” dedi. “Şu köyün en yoksullarından biriyim, ama bir şeye aklım çok erer! Bir adam ufak m ufak bir meslek başına geçti de cımıcık

ileri gitti mi deral bozulur! Eskiden boksa, bombok olur! Aziz Hocaların Hüsnü Muhtar oldu, bok oldu! Deli Mehmet'in Haceli Kurul üyeliğine geçti; o da bombok oldu!.."

Halil İbiş:

"Benim de şaştığım! Bir köyde birinin başına bir bela gelecek olsa, kabak varır varır, bir yoksulun başında patlar! Şimdi bir heykel işi var ortada. Bir bela heykel. Hökümet, bir zaman her köye birer boğa vereceğim diye tutturdu. Bekçiydim o zaman. Ulan ne çektim o boğadan! İllallah; Muhtar Barnik'in kızından çekmedim ondan çektiğimi! O önülcek kesme, fes toplama dönemi hele! Hele o tütün yasağının sıkı dönemi! Hele "birlik" binası yapacağız diye salma salıp köylüyü sıkıştırmaları! Şimdi de heykel parası diye gelip Kara Bayram'ın başım yakıyorlar!.."

Kerimoğlu yeniden sardığı sigarayı bir ağaç ağızlığa taktı. Çekti, savurdu:

"Bu evyerinin satılması heykel işiyle ilgili gösteriliyor ama haggaten ilgili mi? Evyerini Muhtarın Haceli'ye daha önceden verdiği söyleniyor!.."

"Her neyse canım! Sonuçta heykel için para isteniyor! Sandıkta para yok! Salma salacağım diyor; komşular: "Olmaz olmaz!" Yani, cımbıldak Hüsnü komşum diye söylemiyorum, onun işi de zor! Hem de gördünüz, nasıl irezil oldu, Kaymakamın, Üsteğmenin, Nüfusçu Osman'ın önlerinde! Herif kahrından öleyazdı. Kalktı Kara Bayram'ın ayağına geldi: "Aman arkadaş, davacı olma!" diye. Ayağına Sağlıkçı getirmeler filan!.."

Çeşit çüşüttü Irazca'nın bulduğu bardaklar. Develerle getirilip satılan taş bardaklardan.

Sarı papatyanın renginde pırıl pırıl çayı süzüp doldurdu bunlara. Şekerlerini kattı: “BuyrunL” dedi. “Önce Halil İbiş1 ten başlıyorum. En yaşlınız diye değil. Hep cımbıldak Hüsnü’yü kayırmasın, azcık da bizi kayırsın diye...”

Çayı aldı, öf öf; hemen önüne bıraktı Halil İbiş: “Ben doğruyu söylerim Irazcaaa! Köylü oldun mu dünya da, işin kül! Sadece yoksulu çekmiyor, varsılı da çekiyor köylünün! İşte Muhtar Hüsnü’nün durumu!..

“Yapmasaydı! Ceza diye de bir şey var. Etme kulum bulursun, inleye inleye ölürsün! Alma mazlumun ahini. Hem de bilir bilmez konuşma Halil İbiş; dünya da iyi Muhtarlar da vardır...

“Neyse!..” dedi Halil İbiş. “Benim içimdekini ne bileceksin Irazca? Ben şuraya geçmiş olsun demeğe geldim. Amacım Muhtarı kayırmaksa Allah evime vardırmasın! Ama Kaymakama şikât ettiniz de, Kaymakam size arka çıktı da, iyi mi ettiniz? Tehhooo! Bugün var, yarın yok Kaymakam! Bir daha kimbilir ne zaman gelir? Çoğu zaman eteri gider, beteri gelir. On yıl bekçilik yaptım, yirmi Kaymakam gördüm, bu sizinki gibi yoksula arka çıkanı görmedim!..”

Melek Hasan sıra gözlüyor konuşmak için:

“Kaymakamın yoksullarla işi ne? Herif gelir, iner Muhtarın ya da köyün en varsılının evine. Kuzu! Rakı! Yemenin içmenin tiryakisidir bunlar. Söyleyin, başka türlü davranan Kaymakamı kim gördü?”

“Tabii canım!” dedi Halil İbiş. “Bu geldi, bizim Muhtarın yemeğini yemedi, ama Gökçeyaka’ya gitti, oranın Muhtarının yemeğini yedi. Ataların sözü değil midir: Gâvurun ekmeğini yiyen, gâvurun kılıcını çalar? Bunlar da tabii, varsılların ekmeğini yediklerine göre, davranışları da onlardan yana olacaktır zorunlu!.”

Boşalan bardakları yıkadı Irazca, çay doldurdu, Haçça'ya, Bayram'a, Ahmet'e, Şerfe'ye verdi. Osman bakıyor. "Seninle ben sonra içelim!.." diye göz etti torununa.

"Yanarım yanarım da, onca hazırlığı cımbıldak Muhtara yedirdik, ona yanarım! Toplaşıp yuttu göddeşleriyle. "Rakıları saklarız, bir köy belasına daha lazım olur!" diyordu, duyuşuma göre hepsini içmişler. Keşke Kaymakamgil yiyip içseydi. Bilirlerdi parasının köylüden toplandığını..."

"Aaaah aah!.." dedi Kerimoğlu. "Biz adam olacağız da bu işler düzelecek! "Neyse!.." deyip susuyoruz her seferinde! İşte bu sefer de yediler içtiler, zukkum olsun! Melek Hasan doğru söylüyor, Halil İbiş doğru söylüyor Irazca, fazla güvenme Kaymakama! Muhtar barışın diyorsa, alın iğne paralarını, geçin gidin! On gün kadar da yazın orağa geliversin Fatma!

Fazla güvenmeyin Kaymakama burda külleyin bu işi!.. Öhho öhhoo!.."

Tepesinin tası attı Irazca'nın: "Ulen Kerimoğlu, ulen Kelebekli herif!.. Sen buraya bizim zihnimizi bulandırmağa mı geldin, yoksa komşuluk hatırına geçmiş olsuna mı? Herif evimin önüne ev yaptırıyor, furdu yıktı gelinimi, şahin gibi oğlumu yatağa düşürdü; diyorsun: "Barışın!" Oşt köpeğim! Ölmemişim daha! Valla barışmam!.." Bayram da cık etti: "Asla barışmam!.."

Kerimoğlu:

"Biz buraya sizin zihninizi bulandırmağa gelmedik Irazca! Durumun olmuşunu, olacağını konuşuyoruz. Köy yeri bunun burası! Ipıssız dağların içi! Ardıç kadı, çam müftü. Bir kez yoksulsun. Arkan yok, kalen yok. Yeterli paran yok. Üç kurşunlu bir tabancan yok.

Kaymakama kanıp daha fazla belaya sokmayın başınızı. Evyerinden de çeker Haceli'yi. Temelleri doldurtur..."

“İyice burnu kırılmazsa yaptıkları yanına kalır...” “Hayır hayır, az kırılmadı burnu...”

“Neyse! Karışmayın Kerimoğlu! Geçmiş olsuna geldiniz, hoş geldiniz, safa geldiniz, Allah razı olsun! Çaylarınızı da içtiniz; kalkın güle güle! Gidin birer de namaz kılın, Beytullah Hoca sesler şimdi...”

“Açık seçik kovmaktır bu!” dedi Halil İbiş.

“Değil!” dedi Irazca. “Hasta evinde fazla oturulmaz. Pofur pofur da tütün içilmez; kalkın!..”

Kalktı Kerimoğlu ile Halil İbiş. Toprağa oturmuş gibi kıçlarını çırptılar. Melek Hasan’ın da yüzüne baktı Irazca. O da kalktı.

İçlerinden, “Valla delirmiş bu karı!..” diye diye gittiler. Avlu kapısına varınca da sövdüler açıkça.

“Sen neye kalkmadın Abdullah?” diye sordu Irazca.

“Ben seninle biraz kavga etmek için kaldım Irazca! Çok ayıp ettin! Onlar bu köyde senden yana yoksul komşular. Dipli köklü arka olamaz bir Kaymakam bir köylüye. Köylü kısmının tek yardımcısı Allahtır. Kurtuluşu da bu dünya da yoktur. Öte dünyaya varasıya beklemesi lazımdır köylünün...”

Yıllar yılı bir dağ köyünde imamlık yapmıştı sanki Yirik Abdullah, öyle konuşuyor. Daha çok attı tepesinin tası Irazca’nın. Oturmuştu, kalktı, tuttu kolundan:

“Kalk sen de çabuk! Kalk yürü ötekilerin gittiği yoldan! Fazla eğleşme evimin üzerinde! Bu ağızlarla bir daha ayak basma buraya! Yoksullarmış! Yoksullar yoksulları tutar. Siz neye o kavaflardan yana ürüyorsunuz devrilesiceler?..’

Ezile bozula çıkıp gitti Yirik Abdullah:

“Şımardı, ne olacak! Deli Kavmakamı temelli kalacak sanıyor Yeşilova’da! Ulan emekli olur gene gider! Mahkeme kadıya mülk değil

demişler, duymadın mı Irazca Hanım!..”

“Allanın serserileriii!..” diye bağırdı Irazca. “Allanın yüreksizleriii! Ulen insan azcık dik durur! Azcık savaşkan olur. Güleşmeden daha ayakta pes demez insan. Pes dersen zulmün önü nasıl alınır ulen? Muhtarmış, Haceli'ymiş, haşa huzurdan padişah değil ya! Jandarma umum kumandanı hiç değil! İsterse kumandanı olsun! Dünyanın bir kanunu, adaleti yok mu?..”

Bayram: “Buldun kanunu adaleti! Olanları görmüyor musun be ana?” diye hayıflanıyor. Anasının yüzündeki ululuk kalkıp gitmiş, yerine bir öfke, tafra gelip oturmuş. Öyle görüyor Bayram. Gözlerini de indiriyor yere. Göz göze gelemiyorlar hiç.

Bir bardak daha çay doldurdu, verdi Osman'a. Kendi de bulaşıkların başına geçti. Nedense bir eziklik çöktü Haçça'nın içine, gözleri doluktu.

ESKİ FATMA

Geçiyor; günler gelip gelip geçiyor.

Irazca, Şakir Efendinin önüne sofrayı serdi. Bir tas çorba koydu. Bir küçük sahana üç yumurta kırıp getirdi.

“Kusura bakma Şakir Efendi aslanım!” dedi. “Dört gündür sana birçok telaşemiz oldu. Geldin gittin iğneledin. Allaha şükür, sayende gelin bir parça iyileşti. Düşmanların gözü kör olsun! Şunları yiyiver iyi kötü...”

“Hiç zahmet etmeseydin teyzem!” dedi Şakir Efendi. “Zahmet mi olurmuş?” dedi Irazca. “Yiyiver haydi!..”

Şakir Efendi yumuldu yemeğe. Tahta kaşığı doldurup doldurup atıştırıyor. Bir yufkayı dörde bölüyor, sokuyor ağzına, avurdunu şişire şişire yiyor.

“Acar ekmek yeyişi var!” dedi Irazca. “İyi babayiğit uşak...” Bir zaman Şakir Efendinin yemek yemesini seyretti.

“Kusura bakma gayri Şakir Efendi aslanım!” dedi. “Evimizin içi daraşlık! Görüyorsun halimizi! Bir de böyleyken yeni yeni belalar, ay benim aslanım!..”

“Dünya âlem böyle şimdi Irazca teyze!” dedi Şakir Efendi. “Tekmil köylü milleti böyle! Birbirini çekemiyor. Kıskançlık ilerledi. Benim gezdiğim köyler hep böyle. Düzenliği yok. Geçimi yok. Tamah çoğaldı. İyice çivisi çıktı köylerin!..”

“Ağzını öpeyim! Ne kadın konuşuyorsun!..”

“Nelerini gördük şu Erle Çukuru’nda geze geze! Bu mesleğin içinde! Namussuzları namuslu olmaya zorlayacak bir kuvvet yok! İmamların forsu yıkılmıştır. Zaten de yoktur. Bileği kuvvetli zalime hökümet diş geçiremiyor. Kolu yetişemiyor. Yoksullar eziliyor böyle. Hiç ses çıkaramıyorlar. Dertlerini kimseye anlatamıyorlar. Karataş’ın Muhtarını

ben bilirim, hinoğlu hin, cinoğlu cindir! Yerdeki Kaymakamı değil, gökteki Allahı kandırır yarın! Tanıkları kandırır, yargıçları kandırır! Köylük yerin hali dumandır. Bundan böyle tüm dumandır Irazca teyzem!..”

“Hiç de duman değildir!” dedi Irazca içinden “Hiç de duman değildir, ama azcık güvendiğin yer olacak!..”

Karnını doyurduktan sonra Şakir Efendi “izin” istedi. Muhtarın evinde yatıp kalkıyor dört gündür. Orda yiyor, içiyor. Atı da orda barınıyor. Günde üç kez geliyor, Haççа’ya bakıyor, iğne vurup gidiyor. Geliyor, kendi evine girer gibi, süzülüp giriyor kapıdan. Bayram’ın oturduğu köşenin karşısına oturuyor. Haçça’ya: “Nasılsın?” diyor, bileğini tutup nabzını sayıyor. Pek konuşmuyor. Vara yoğa titizlenmiyor. Doğma büyüme köylü. Köylük halinden biliyor. Konuşunca köylüden yana konuşuyor. Birçok yiğit insanlar gibi, yoksul takımını tutuyor. Tuttuğunu saklamıyor. Korkmuyor. “İpimle kuşağım” diyor. Irazca’nın gözüne iyice girdi. Kendini sevdirdi.

Şakir Efendi çıkıp gittikten sonra Aşağı Mahalle’den Fatma geldi. Merdivenden sessizce çıktı. Tornan bile havlamadı. “Köpekleri dost da, sahipleri düşman!” diye düşündü. Çekine çekine girdi içeri.

Bayram giysi değiştirdi. Irazca kirlileri topluyor. Dövüş gününden öylece kalmıştı bazı kirliler. Sırtlarındakileri de çıkaramadılar. Gelin nasıl olsa yatıyor, iyi kötü ben geçeyim bari şu işin başına!” diye düşünüyor Irazca. Baktı, Fatma giriverdi.

“Gene geldi kancık!” dedi kendi kendine. “Ben bilmiyor muyum? Elçiliğe geliyor! Kocası yollamıştır! Ya da Muhtar denen eşkiyabaşı!” Hiç sesini çıkarmadı. Kıpırdamadı da... “Gelip gelip gitsinler bakalım! Bir fazla aşındırsınlar kapımızın eşiğini. Biz de bildiğimizden şaşarsak!..”

Fatma girer girmez, Bayram toplanıp yönünü ocağa döndü. Yüzüne bakamıyor. Karıyla göz göze gelmekten tuhaf bir utanma duyuyor. Fatma'yla bakışırken Haçça' nın görmesinden çekiniyor.

Fatma, odanın ortasına dikildi. Bir an Haçça'ya, Bayram'a, Irazca'ya baktı tepeden. Çocuklara baktı. Sonra Haçça'nın başucuna oturdu.

"Geçmiş olsun Haçça kardaşım!" dedi. Al fel yok sesinde. Oyun düzen yok. İnsan olan insan, eğer kalbi temelli öfkenin, öcün içinde yitip gitmemişse, bunu anlardı.

Bayram'ın boğazına, gözyaşları kadar acı bir hıçkırık geldi düğümlendi. Haçça'nın da kalbi "cızz" etti:

"Hoş geldin Fatma!" dedi. Fatma, Haçça'nın elini eline aldı: "Nasıl oldun kardaşım?"

Haçça, Fatma'nın kuru elindeki sıcaklığı duydu: "İyiyim işte!" dedi. "Uğraşıyoruz! Başımıza bir felaket geldi, çekiyoruz! Sen nişledin bakalım?"

"Ben nişleyim?" dedi Fatma. "Ben de Aşağı Mahalle'nin çakallarından çekiyorum. Günüm gecem zindan. Üç gün, beş gün değil hem de! Allah kimseyi benim gibi yapmasın: Kimseyi hoşlanmadığı adamın eline düşürmesin!" Haçça'nın elini avucunda iyice sıktı.

Haçça gülümsedi.

Irazca, kirlileri kaldırıp bir köşeye yığdı. Gelinin üç dört günlük bezleri de orda. Fatma; "Giysi mi yuyacaksın Iraz hala?" diye sordu.

Irazca:

"Bir iki kirlimiz var, kaldı gitti Fatma!" dedi. "Dövüş günü yuyorduk, ama nasip değilmiş!.. Kalıp gitmesin diyorum. Küçük kazana su koydum, yuyup sıkıvereceğim!"

Fatma:

“Halacığım!” dedi. “Eğer iznin olursa ben yardım edeyim! Haççа’nın rahatı yok. Sana da giysi koyar bu yaştan sonra. Eğer iznin olursa yani... Araya bu düşmanlığı sokanların gözü kör olsun!..”

Bayram, dönüp yan gözle Fatma’ya baktı. Büzülmüş oturan kadını omuz başlarından kavradı gözleriyle. Bu Fatma “pis Fatma” mı şimdi? Anasının “pis Fatma”sı mı? “Neresi pis? diye düşündü. “Mis gibi karı işte!..”

Irazca:

“Kadın kızım!” dedi. “Senin buraya gelmen hata! Bir de giysiye oturursan, bu, ne sana iyilik getirir, ne bize! Ben senin kalbini biliyorum. Sen benim şu Haççа’mla beraber dünya ahret kızım ol! Ama kocan deli. Öfkesine sahip olamıyor. “Neden gittin?” diye boş böğrüne bir furdu mu yıkılır gidersin! Sen de Haççа’m gibi olursun. Yatar kalırsın evlerde. Bakanın, çekenin olmaz. Kokarsın, kokuna sinekler toplanır, sefil olursun... Ben senin kalbinden geçenleri bilip dururum. Ama Allahın yazdığı kötü yazıları değiştirmek zor. Bol paran olacak, servetin kavi olacak da uğraşacaksın bunlarla! Yoksullukta kaderini çekmek zorunlu gibi bir şey, kadın kızım!..”

Haççа da, Fatma’nın elini okşadı biraz. Gözünü Fatma’nın gözüne dikti. Çağıl çağıl, çağla yeşili, bir görülmedik gözlerdi. Çok güzel.

Bayram, yan gözle gene baktı: “Kader diye bir şey yoktur!” dedi içinden. “Gâvur anası istese Deli Haceli’ye değil, Kara Bayram’a verirdi kızını! Kader değil, anası karının akılsızlığı! Fatma ne yapsın? Kızları anababaları everiyor köylük yerinde, kader değil!..”

Bayram’ın kendine baktığını sezdi Fatma. Başını çevirip usulca o da baktı. Göz göze geldiler. Irazca da baktı, göz göze yakaladı onları. Sabrı taşmağa başladı.

“Sen nasıl oldun Bayram?” dedi Fatma.

“Ben mi?” dedi Bayram. “Yatırılıp dövüldüğümüzü filan söylemiş irezil Haceli, karısına!” dedi. “Ben iyiyim Fatma! Bir faka bastım eş dost sayesinde! Biraz elim kolum incindi. İki gündür onun acısını çekiyorum. Muhtarın evine gittiydim. Hatta senin Haceli de ordaydı. Kızılcık şerbeti ikram ettiler. Ettiler ama o da dokandı. Şimdi biraz iyileştim. Evelallah, bir daha böyle faklara basmam kolay kolay! Elin adamı babasından hiç erkeklik görmemiş ki! Hep gördüğü anasından kalleşlik! Onun için!..” Birden durdu. Bu benzetmesinin, anasıyla öteki iki kadına karşı çok yakışıksız düştüğünü anladı. “Neyse!..” dedi. “Bu konuyu kapatalım! Sen nasılsın bakalım?”

Fatma, gözünü Bayram’ın gözüne dikti iyice:

“Sürünüyoruz!..” dedi. “Ölüyoruz! Senin yoluna maffoluyoruz, ateş dudaklı Bayram, özleminden inan ki ölüyoruz!..”

“Köy içine haney yaptırmaktan* vaz mı geçti seninki?”

“Kimbilir? Boyuna Muhtarın oraya taşınıyor! Ama ne yapar, ne düşünüf, bilmem! Söylemez!..”

“Duyduğumuza göre Kaymakam, köy içinden men etmiş?” “Öyle diyorlar! Ben de elden duyuyorum!..”

“Ama senin kocan yiğit adam canım! Dinler mi Kaymakamın kararını?..” “Allah belasını versin kocamın! Hem de bin türlü!”

“Hem de aslan yapılı bir kahraman! Yarışta Zaloğlu Rüstem Efendimizi yarmış. Kaymakam kim oluyormuş? Tanımasın!.. Yapsın köy içine yapısını!.. Muhtar gibi dayısı olduktan sonra adam korkar mı Kaymakamdan filan?..”

“Ona bakma sen!” dedi Fatma. “Eşşeğinin ayağında nal yok, Hasandağı’na oduna gider! Hem de kendi aklıyla gezmez! Kim ne derse ona gider! Batacak mı, çökecek mi, düşünmez sonunu! Yani düşünemez!.

“İmanım Fatma!..” dedi Bayram. Fatma’nın sol kulağı altına doğru, kırmızı haşhaş çiçeği gibi bir öpücük yapıştırdığını kurup, iki eliyle bacağını sıktı. “Ulan, seni bir daha geçirmez miyim elime! Bir daha geçirdiğimde yok mu!..”

Haçça, “Yıkıklardan birine bir ev yapın!” dedi usulca. “Bizim yanımızda var bir tane! Köy içine yapmaktan iyi! Komşu oluruz...”

“Komşu oluruz ya!” dedi Fatma. “İstese!.. İstediğimiz zaman Bayram’la beraber oluruz! Hiç olmazsa haftada bir... Bak ben ne kadar tokgöz bir kancığım, haftada bir diyorum!..”

“Şu yıkıklardan birini alın. Temeli hemen kazın!” dedi Bayram. Yeniden baktı Fatma’nın sol kulağının altına.

Fatma:

“Temeli kazarız ama geceleyin doldurursunuz?”

“Siz de karı koca, başında yatarsınız!”

“Hin!.. Alıştık nasıl olsa!..”

“Öyle oldu!” dedi Bayram. “Alıştınız!..”

“Siz de doldurmağa alıştınız!” dedi Fatma.

“Aaah; evimizin önüne bir temel daha kazsalar da, bir daha doldursak!” dedi Bayram.

“Çok mu tatlı oluyor?”

“Tatlı oluyor! İnsan alışınca duramıyor. Sen bırak şimdi evimizin önünü, gidip bir başka toprağa temel kazsanız, akşam olunca gene doldurmağa Kosacağız, valla!..”

“Nerde kazarsak, gelip dolduracak mısınız?”

“Helbet! İsterseniz İptakmaz’ın başına kazın, gelip dolduracağız! Tattık bir kez!..”

Fatma: “Tattınız bir kez!”

Bayram: “Tattık!..”

"Tadınca durulmuyor mu?"
"Baya insanın canı çekiyor!"
"Tatlı bir aş gibi..."
"Sıcak et gibi mi?"
"Sıcak et gibi..."
Haçça; masaldaki, "Sen bir darı olsan saçılsan, ben bir tavuk olup dermeğe gelsem, ne dersin?" tekerlemesine benzeyen bu konuşmaya şaştı:
"Anam nereye gitti Bayram?" diye sordu. Bayram, "Giysileri götürdü aşağıya!" dedi. "Ben kalkabilseydim!.."
"Ne yapalım kalkamadıysan be canım! İyi kötü yusun anam! Bir iki gün daha yat sen! Buldun bir rahatlık, değerini bil!.."
Fatma kalktı: "Haçça kardaş!.." dedi. "Ben gidip bir bakayım! Sen yat sağlıcakla! İnsan olanın başına her şey gelir. Gelir ama Allah da sabır verir! Sağlık olsun! Bu da geçer. Evi yalnız koyup geldim..."
"Git sağlıcakla!" dedi Haçça. Bayram: "Git sağlıcakla Fatmaa!.." Fatma kapının dibinden döndü:
"Bayraam!" dedi. "Eğer isterseniz biz hemen bir temel daha kazalım, şöyle kuytu bir yere, size haber salalım, gelin doldurun!"
"Olur Fatma!" dedi Bayram gülerek. "Ne zaman?"
"Dedim ya, size haber salarız! Olur mu Bayram?"
"Oluuur!..'
Fatma çıktı gitti.
Bayram: "Olur, olur..." diye yutkundu. Haçça, "Bu Fatma'nın kalbi çok saf!" dedi.
"Ne bildin?" dedi Bayram. Tink düştü birden.
"Ne bilmesi var mı? Saf olmasa seninle böyle dalga mı geçer? Daha dün kanlı bıçaklı olduk. Evimize çıkıp gelmesi yetmiyor gibi, bir de kalkmış

seni maytaba alıyor!"

Bayram güldü: "Kurtlanma sakın! Konuşuyor karıcağız! Kalbinde kötülük yok!"

"Ben de kalbinde kötülük var demiyorum, ama şurdan gören de bir şey var sanacak konuşmanıza bakarak..."

"Yok canım!" dedi Bayram. "Şu senin aklına gelene bak! Yoğsam hiç hazetmiyor musun Fatma'dan?"

"Ben mi? Bana ne? Fatma benim dostum değil, düşmanım değil! İstersen getir evine oturtakoy! Bana iyiliği bile olur daha! Bak ya şu halime! İnsan denecek yanım kaldı mı hiç? Kolay kolay kendimi toplayıp da senin keyifini çattıramam gayri! "Anana söyleyim de seni bir daha eversin!" diye düşünüyordum zaten!.."

Bayram ocağa doğru döndü:

"Ben karı tüccarı değilim!" dedi. "Bir daha evlenmeğe niyetim yok! Ama..." Haçça, kuruyan dudaklarını yaladı:

"Bir daha evlenmeğe niyetin yok ama şu halime bak, benden de sana hiç hayır yok!"

"Hayır yoksa ne yapalım? Fatma'ylan idare ederiz iyi kötü! Temelde olması şart mı? Koskoca dünyaya iki kişi sığmayacak mı? Buluruz bir yer, söndürürüz birbirimizin ateşini! Hem onunkini, hem benimkini... Hem de sık sık..." dedi Bayram içinden. Yutkundu.

Haçça yumdu gözlerini...

ESKİ CUMA

Günlerden cumaydı.

Acı, uzun bir türkü geçiyor Bayram'ın içinden. Uzun, dokunaklı bir türkü dilinin ucuna gelip orda sönüyor:

Of, oooof!..
Bugünkü günlerden cumadır cuma,
Yâr hamama gider saçların yuma,
Seni sevdiğimi ellere deme.
Zalim camızyârem var benim, oooooooof...

Günlerdir dışarıya çıkmadı Bayram. Ocağın başında büzülüp duruyor. Kül kedisi gibi kapanıyor. Dışarda işler kızıştı. Merdivenin ağaçları öylece kaldı. Nadasların teline dokunulmadı daha. "Zalim camız!.. Zalim furdu, yâreledi bizi!.. Hele ki harımın işini çıkardık aradan! Yoksa bu hır gür arasında fırsat mı bulunurdu? Ellerin eline bakardık göverti zamanı!.." Böyle dalıp gidiyor.

Irazca, aşağıda giysinin başında. Güçsüz mecalsiz ovuşturuyor. Düşünüyor: "Öyle bir efkâr çöktü ki üstümüze! Ne olacak sonu bilmiyorum. Şaşırdık kaldık mı? Yooo! Ay aydınlık, yol belli işte! Şimdi kalkıp bir karakola varmak yeter! Varıp Onbaşıya söylemek! "Yap bizim evrakımızı!" demek, tamam! Haceli'ye en aşağı yedi yıl verirler. Yedi yıl da az değil. Söner ocağı dürzünün! Tütünü tütmez olur. Tütmez olsun! Öyle pis karınlı dürzülerin karaltısı kalksın köyün içinden! Âleme de ibret olsun! Olsun ama... Onbaşı, şimdiye dek Muhtardan uyarıyı aldıysa? Mahkemeye ona göre evrak düzerse? Karakol, hökümetin kapısı!

Mahkemeye ordan gidiliyor. Doğrudan doğruya mahkemeye gitsek, kim ne der acaba? Tanıklar bissürü! Birini kandırsalar, beşini

kandıramazlar. Kaymakam da var, şahin gibi!.. Hökümetin başında o şahin oturdukça, bizim ahımız yerde kalmaz inşaallah! Nasıl tosturdu bunca sütü bozuğu! Nasıl pıstırdı hepsini? Şimdi rap rap kapımızı aşındırıyorlar. Gümüş eşikli, bakır eşikliye mum oluyor! Onlar gümüş, biz bakır! Hem de nasıl mum oldular! Oh olsun!..”

Köy içine, atlarıyla, eşekleriyle, kimisi yayan yapıldak adamlar’ geliyor dağ köylerinden. Cuma namazı için birer ikişer cami avlusuna toplanıyorlar. Avlunun köşesindeki çeşmeden aptes alıyorlar, konuşuyorlar.

Beytullah Hoca, körpe dalları yeşermiş zerdali fidanlarından birinin dibine oturmuş, ak sakalını titrete titrete, kendisine bağlı, saygılı üç dört dinleyicisiyle, din konuları üstüne söyleşiyor, derin derin kesip biçiyor.

Irazca:

“Bayram’ım da gitse şu namaza!” dedi kendi kendine. “Hiç aklına gelmiyor! Babası herif gibi caminin önünden geçmeyi canı istemiyor! Eller adamı kınar köylük yerinde! Köy insanının işi siyasettir dünya da! Millet namaza gider ama ne amaca gider? Onu kimse bilmez! Kimi, “El gidiyor, ben de gideyim!” diye gider, katardan kalmak istemez. Kimi, “Gideyim, çünkü namazına aptesine, dikkatli adamı iyi bilirler!” diye gider. Biz bu kadar yaş yaşadık, Peygamberimiz altmış üç yaşında ölüp gitti, bizimki de oralara vardı, az değil, kimin ne yolda gittiğini az çok anlarız. Benim oğlum elin gittiği yola gitmez, domuz doğrusuna gider! Madem hep âlem namaza gidiyor, sen de gidiver kahpenin oğlu! Alnın mı aşınacak haftada bir cuma kılsan, kılıversen?..”

Adamlar akıp çıkıp geliyor. Bahar öğleleri yavaş yavaş yakıyor. Havalar yaz havası. Çoğu da gömleğiyle adamların. Eski ceketlerini çıkarıp atmışlar.

“Gidip şu oğlanı bir dürtmeli!” dedi Irazca. Giysi yumayı bıraktı. Bayram’ın kafasında hep o uzak türkü:

Bugünkü günlerden cumadır cuma.

Bulutlu havada, tarlada, acar öküzlerle karasabanı alıp çıkıp giderken, sesini sonuna kadar bırakıyor. En tam bildiği başka bir türküye geçiyor sonra. İkindi üstü çifti bırakıp geliyor.

İçine toprak dolmuş çarıklarını çıkarıyor. Çoraplarını çekip çıkarsın diye ayaklarını Haçça’ya uzatıyor. Yanıbaşındaki yıkıkta, Fatma’nın “Deli”si, haney evi yükseltmiş. Bayram’ın çiftten dönüp hayata oturduğunu görünce, çıkıp Fatma da yeni evin hayatına oturuyor. Bulaşık yuyor sözde. Nasıl bir düş? Yuduğunu bir daha yuyor. Bayram ayaklarını yıkayıp bitirdikten sonra sayvanın üstüne yeni kondurdukları odaya geçiyor. Pencerenin önüne oturuyor. Fatma, iyice karşısında oluyor artık. Uzansa tutacak. “Dünya! Başı bitli dünya!..” Bu Fatma, gönül çiçeği. Açıyor. Şakır şakır şakıyor alımlı dişi. Ermiş karadut gibi meme uçlarını alıyor, parmakları arasında ezer gibi okşuyor okşuyor. Emiyor bıkmadan!

Seven bir kancığı sevmenin ayıbını anlamıyor bu “başı bitli dünya”da!.. “Haçça’yı seviyoruz, anladık, anladım, ama Fatma’yı da seviyoruz! Ondan da hoşlanıyor gönlümüz!

Gönül bu! Başı karlı Eşeler dağının Çirçir Pınarından su içmeğe gider gönül. Gönül taze buzağıya benzer. Gelir geçer... Hemi de göçer! Ağali emmimin sözü... Ağzına yakıştırır Ağali emmim sözü. Bu mereti başından aşınacak sanırmış Ağali: “Meğer dibinden göçermiş, şimdi bir iş göremiyoruz!’ der. Gönül geçer!..”

“Bayraam!..” diye bağırdı Irazca. Bayram sıçradı: “Hoop ana!”

“Nasılsın oğul? Ne yapıyorsun böyle? Kalk biraz gezin, bizim de gönlümüze serinlik dolsun! Bu kadar kapanır mı adam içerde?”

“Oturuyorum ana, böyle iyi değil mi?”

“Anladık oturuyorsun, ama kalk şöyle bir çık! Aptes al da bir camiye git. Hiç olmazsa bin yılın başında bir namazcık kıl! Millet toplaştı. Ne var ne yok köyün içinde, hem bir anlarsın. Dosta düşmana karşı iyi olur anam. Yenilmiş gibi oturup durma burda. Yiğit adama uygun görmezler bu senin yaptığını. İşte sana sıcak su getirdim aşağıdan. Kalk aptes al, sonra çık bir dolaş!..”

“Kalkayım ana!” dedi. “Peki, kalkayım!..”

Irazca gitti. Bayram elini kolunu sığamağa başladı.

Haçça kalktı, eliyle başını tuta tuta leğeni aldı, kocasının önüne koydu. “Suyunu ben dökeyim...” dedi usulca.

Çömeldiği yerde gözü kararıyor Haçça’nın.

Bayram, karısının gözüne baktı. Hâlâ “kirli” olduğunu, kirli kirli de cuma namazına gideceğini düşündü. Uzun uzun cık cık cık etti kendi kendine...

Caminin içi doluyor...

Duvarlar süt kireç! Sıvamışlar... Mor üstüne yeşil, sarı, al çiçekler... Yılanlar gibi eğri, dolaşık Arap yazıları... Boyamışlar... Kat kat kilim döşeli içerisi. Mihrabın sağı solu, dağ köylerinden varsıl hacıların Mekke’den getirdiği taş basması yazılarla donatılmış duvarlar.. Sonra yüksek tavan! Beytullah Hoca, insanı ağlamaklı eden yanık sesiyle Kur’andan parçalar okuyor, dinletiyor. Sıralar sallanıyor. Kapıya kadar doldurmuşlar içerisini. Tekmil şapkaların siperi enselere döndürülmüş. Diz çökmüşler.

Çorapsız, nasırlı, kocaman ayaklar, sıralar boyunca tekdüze uzayıp gidiyor. Ayaklar, ayaklar, ayaklar... Ön sıralardaki sallanma arka sıralara geçiyor giderek... Ayaklar...

Kalabalık, rüzgârda buğday tarlaları gibi dalgalanıyor. Saf saf durmuşlar, dinliyorlar. Saf saf... Koyunlar gibi güzel güzel sokulmuşlar birbirlerine... Saf saf... Diz çökmüşler. Omuzları düşük. Çoğunun aklı başka yerde. Bayram, Beytullah Hoca'nın ağıta çok benzeyen bu yanık sesini her dinleyişinde dalar, babasının ölümüne gider: Teneşiri getirip koymuşlar avlunun ortasına. Yumuşlar on dört yıl o cephe, bu cephe, Yemen, Balkan, Yunan, savaşan, sonrada iyi bir gün görmeyen bedenini oğa oğa. Ölüye aptes aldırmışlar. Sultanca teyzesi, anasından daha içli bir ağıt tutmuş: "Benim şahin eniştem, yiğittir yiğit!" Sonra teyzesinin de kocası öldü, ama Bayram'ın anası, Sultanca kadar, öyle yılan elinde kalmış gibi, höyküre höyküre ağlamadı.

"Her gelişimde böyle yapar bu Beytullah Hoca! Biz buraya seyrek geliyoruz. Her gün gelsek, her gün ölmüş babamızı düşündürecek bize! Bazı adamlar var, iş mevsimi değilse, günün beş vaktini burda kılar. Gerisi, haftada bir uğrar. Biz, ayda, altı ayda bir uğrarız.

Bayramdan bayrama hatta! Onlar, günlük, haftalık; biz altı aylık, bayramlık!.. Bayramdan bayrama!..

Bayramdan bayrama çalınan sazlar...

"Ön sıranın ortasında, imamın hemen ardında Muhtar Hüsnü! Yanında Şakir Efendi... Cımbıldak Hüsnü, Kaymakam için tedarik gördü. Ortaköy'den rakı aldırdı. Bizim ası kuzuyu çaldırdı. Sonunda oturdu, kendisi ziftlendi her şeyi, namussuz! Bre koca Allah, duymuyor musun, görmüyor musun bunları? Karataş milleti de yuttu baya! Yazıklar olsun! Namaza durduğu zaman varıp çenesinden tutmalı kahpe soyunu! Çalmalı suratına suratına!..

Namazdan da çıkamaz, oh!.. Çalmalı tokadı! Sağındaki solundaki melaike kalabalığına selam vermeden elini kolunu değil, kılını kıpırdatamaz! Askeriyenin esas duruşu gibi. Çavuş, "Rahat!" demeden

kıpırda bir tanı! On yıl “Rahat!” demesin, on yıl dikilirsin öyle! Namaz da ona benziyor. Bu namazı düşünen iyi düşünmüş. Askerliğin esas duruşunu burdan uydurmuşlar zaten! İsmail Çavuş anlatır dururdu: “İyi dikkat ederseniz, askerliğin her bir şeyi, namazın her bir şeyine çok benzer!” Gerçekten benzer... Deli Haceli de Muhtarın hemen kıyısına durmuş, dürzü! Kardeşleri gerilerde. Muhtar ırlanıp duruyor. Irlan bakalım çakalın büyüğü, ırlan! Allahın gözünü boyarım sanıyorsun, öyle mi? Yavaş gel bakalım!

Benden beter, Tebbet’i bilmezsin, kıçını silmezsin, tutar zarı zarı ırlanırsın Allahın camisinde!.. Dinikırık herif! İt herif!..” Haceli daha beter sallanıyor. Kırk yıllık sofu sanacak gören. Bayram, bir Fatma’yı soyuyor, bir bunu. “Askeriyenin duşu”nda bastırıyor ikisini. Çok gülünç buluyor bu görünümü! Deli Haceli’yle Fatma!.. “Hey gidi yeri göğü yaratan Allah!.. Serçe kuşunun gözü kadar da mı adaletin yok idi? Tarlaların iyisini, bahçelerin iyisini, avratların iyisini nasıl dağıttın, ne biçim dağıttın? Bir ah çeksem karşı dağlar yarılır, aah!..” Uzak ve kayıp türküler gelip duruyor aklına:

Ah dedikçe kara bağrım kütüler, Yârin iyisini sardı bizden kötüler!..

“Kötüler ve yârin iyisi... “Beş parmağın beşi” der durur bizim akıllı Muhtar...” Beş parmağın beşini parça parça ediyor atıyor. Kıyık kıyık! Al kanlar akıyor parmaklarından köpüre köpüre. Kediler koşuyor. Köpekler ürüyor. Parmaklar parçalana parçalana kıyma gibi oluyor. Kıyma makineleri bozuluyor, parmak kemiklerinden. Yollar işlemiyor. Çevirip trenleri soyuyorlar. Vagonları yakıyorlar. Bütün küçük çocukların babasını yatırıp dövüyorlar. Yüzaşağı kapatıyor, elini arkasından bağlıyorlar, ayağını bağlıyorlar. Uçkuruna el atıyorlar sonra. Eli bağlının anasını helbet bellerler. Eli bağlıya her şeyi halbet yaparlar.

Eli bağlı çama çıkılmaz! Ah dedikçe kara bağrımız kütüler, ama biz Haçça için ne zaman "kötü" dedik! Fatma iyi kancık... Ateşli kadın... Kalçalı avrat... Dahi, yanakları yanal elmalar gibi... Baldırı bacağı iyi et ki nadasa yatmış toprak gibi... Helal... Armudun iyisi... Gelinbudu armutları var, adları gibi iyi... Armutlar, gelinbudu, laf!.."

Beytullah Hoca derinden bir "Sadakallahül'azim!" çekti.

Sünneti şerife kalktılar. Dört rekât. Saflar yanaştı birbirine. Aralarındaki boşlukları doldurdular. Yattılar kalktılar. Allah'ı, Allah'tan çok, gözle görülür, elle tutulur çıkarlarını, ufak tefek gereksinmelerini düşündüler. Yatıp kalktıkça Bayram'ın kafasındaki ağrılar azaldı. Uykusu dağıldı. Kalabalık canlandı biraz. Sünneti şerif biter bitmez gene çöktüler.

Beytullah Hoca, hutbeye çıkıyor bu kez. Kurul üyelerinden Ali İzzet "kamet" ederken, o, hutbenin ilk merdiveninde, elini havaya açmış, alçak sesle dua okuyor. Okuya okuya, arada bir nane yağcılar gibi bağıra bağıra, çıkıp gidiyor yerine.

"Ey cemaati Müslimîn! Ey İhvanı Din!..' diye söze başlıyor. "Hutbemiz tevekküle dairdir!" Kaç kez dinledi Bayram! Söyler söyler, bunu söyler. Okur okur, bunu okur. Başka şey bilmez mi yoksa? Yoksa hep bunu okuması için hükümetten özel emir mi var? "Kendinize yapılan bir kötülüğe, behemehal mukabele etmeğe kalkışmayın! Unutmayın ki bu yerleri ve gökleri, dağları ve taşlan, denizleri ve deryaları, nebatatı, hayvanatı ve tekmil mevcudatı yoktan var eyleyen Yüce Allah, lüzum görürse, dünya daki her şeyi, küçük serçe parmağının ucuyla, bir anda, hatta "an"dan daha az bir zaman zerresi içinde, altüst edebilir! Buna kimse karışamaz! Bu kadar azim işlere gücü yeten Ulu Tann'mız, dünya daki ufak tefek haksızlıkları düzeltmekten âciz midir? Asla değildir. O'nun, bu işleri, bu şekilde oluruna bırakmaktan, biz fanilerin akıl sır

erdiremeyeceğimiz çok ince gayeleri ve dahi maksatları vardır. Şuna bütün benliğimizle emin olalım ki, hiçbir kötülük karşılıksız kalmayacaktır. Her kötülük, her suç, er geç ceza görecektir! Ama bu dünya da, ama öbür dünya da! Belki bugün, belki yarın. Belki yarından daha yakın! Bilinmez. Sabır kadar büyük meziyet, iyi huy, Allah nazarında mevcut değildir. Hazreti Peygamberimiz bir "hadisi şerifte buyuruyor ki..."

Beytullah Hoca'nın "cemaati müslimin"i esniyor. İçerinin havası gittikçe ağırlaşıyor. Bayram'ın üstüne ölü toprağı serpilmiş gibi. Gittikçe ağırlaşan bir uyku, gelip göz kapaklarına oturuyor. "Ben öcümü bu dünya da almak isterim! Bugün! Burda! Dostun düşmanın önünde! Benim sorunum bu insanlarla, bugünle, burasıyla!.. Göreceğim adaleti bugün göremezsem, bir değeri yoktur nazarımda! Biz de böyle düşünüyoruz bu kötü aklımızla ey saygıdeğer Beytullah Hoca! Sen ayak ta ve yukarda, biz oturmuşuz ve yerde! Sen ahreti kendine garantilemiş, sen Allah'ın siperine sinmiş, sen ağustos ayında Peygamberin gölgesinde serin; biz, zayıf öküzümüzü, zayıf ineğimizle kağnıya koşup sap çekeceğiz diye tozlu yollarda perişanız Sayın Hocafendi!.. Terliyoruz... Yanıyoruz... Derimiz kavlayıp kalkıyor. Biz de böyle düşünüyoruz ey yaşlı Hoca!.."

"Allah büyüktür, Peygamber Efendimiz âlicenaptır. Onun şefaati yarın hepimizi cehennem ateşinden muhafaza buyuracaktır!.." diye bağırdı Beytullah Hoca.

"Berhudar ol aslanım!" dedi Bayram kendi kendine. "Fakat biz bugünün konuşulmasını istiyoruz. İn, in! Yere in! Yanımıza in! Yanımızda konuş! Atma ordan, yüksekten!.."

Başına balyozla vurulmuş gibiydi Bayram'ın. Başı dönüyor. Gönlü bulanıyor. Usulca kalkıp çıktı camiden. Doğru eve yollandı.

Anası sordu: “Niçin erken çıktın oğlum?” Bayram uykuda gibi konuşuyor:

“Dayanamadım ana! Başım dönmeğe başladı!.. Başladı gönlüm bulanmaya... Çıkıp yürüdüm ben de!..”

Sağlıkçı Şakir Efendi, cuma namazından sonra, atına atlayıp Muhtarın evden ayrıldı. Köy içinden sürdü. Gösterişsiz bir attı. Havı dökülmüş, rengi uçmuş bir halı heybe sarkıyor attan. İçi ilaç, öteberi dolu. Terkide atın yem torbası. Şakir Efendinin elinde öküzsikinden bir kırbaç!

“Irazca teyzeye bir daha uğramamız gerek her halde!” diye düşündü. Atın başını çevirdi. “Kaç gündür evimizden ocağımızdan ayrıyız!.. Çocuklarımızdan... Çocuklarla birlikte...

Çocukların anasından!.. Fakat bu Erle Çukuru’na koca bir hastane açsan işini baş edemezsin! Bugün gidip güya kendi sıcak yatağımızda yatacaktık! Düzmeşe’nin işi çıktı!.. Çıksın bakalım!..”

Kara Bayram’ın Tornan havladı. Şakir Efendi atını avlu kapısında durdurup bağırdı: “Irazca teyzeee!..”

Bağırmasa da olurdu. Irazca hemen çıktı:

“Sen misin Şakir Efendi, aslanım?” dedi. Koştu merdivene.

“İnme, sakın inme teyzeciğim!” dedi Sağlıkçı. “Ben Düzmeşe’ye gidiyorum. Papur Ahmet hastalanmış. Gidip ona bakacağım. Haber geldi. Senin gelinin de bir iğnesi kaldı. Bu akşam vuracaktık, ama iş çıktı bak. Akşama dönmeğe çalışayım. Şayet dönmezsem, yarın sabahtan vurur geçerim Ortaköy’e!”

“Öyle mi Şakir Efendi aslanım?” dedi Irazca. “Madem öyle, git sağlıcakla tosunum! Akşama dönersen çorbayı bizde iç! Telaşlı zamanımıza geldi, bir şeycik yapamadık sana, gücenme yiğidim! Akşama gelmeye çalış, olmaz mı anam?”

“Bakalım! Gelebilirsem çorbayı sizde içerim! Hiç telaş etmeyin ama... Acı soğan, kuru yavan...”

“Haydi aslanım, güle güle... Erde geçte gelmeğe çalış... Gelinin iğnesi aksamasın!..”

Atını sürdü. Kara Bayram’ın evin arkasından, Düzmeşe çayı boyunca uzayıp giden kötü yola düştü. Düzmeşe çayı, kış ortasında başlar ince ince akmağa. Baharda bir parça kabarır, yazın kurur. Karaman deresine, Elden’e, Kızıltepe’ye, Düzmeşe üstüne yağan sağanak yağmurlar, bazı bazı birleşir, azgın, bulanık seller olup Karataş’ın evlerini, ahırlarını su içinde bırakır. Çay boyunca giden yol, sel taşıyla dolar. Şimdi dolu. Topraklar, taşlar aşınır, dağlar akar. Tarlalar gider. toprakların ümüsü, kokusu, bereketi akar gider. Tarlalar tarlalıktan çıkar. Su bulanır. Hep bulanık akar, duru akmaz...

Güneş ikindiye devrildi. Havana’nın Sivrinin gölgesi Eski Kale’ye doğru iniyor. Günün “hükmü” yavaş yavaş azalıyor. Yukarda Koca Dumlu’nun başı kırmızdandı.

Şakir Efendi atını özengiledi:

“Aslanım!..” dedi. “Irazca teyze hep “aslanım” diyor!..” Atı açıldı. Vurdu ayaklarını taşlara çakıllara...

Kırlar ıssız. Tarlalar, bir mağara dönemi resmi gibi, eğri büğrü çizgilerle birbirinden ayrılmış. Kırın yüzü, yüzlerce, belki binlerce küçük tarlaya bölünmüş... Bütün kırlar an yiv, sınır... Bütün tarlalar senlik benlik üstüne... Güzlük ekinler yeşermiş... Buğdaylar tarak dişi gibi fırlamış yukarı... Arpalar toprağı delip çıkmış... Serilmişler azgın yeşilleriyle... Ötelerde nadas bekleyen topraklar... Karataş’ın kırlarında tarlalar küçük, dünya sonsuz... Derelerle tepelerle, bodur ağaçlarla, otlarla, taşlarla uzayıp gidiyor... Şakir Efendinin atı, yolunu bulmuş, gidiyor... Sarı yavşanlar, ileride, tepelerde, sarı, sapsarı...

ESKİLER

Bekçi Mustafa, kafasındaki listeyi ezberinden bir kez daha süzdü. Sonra Aşağı Mahalle'ye yürüdü:

"Yağmur yağdı, sular çekildi. Dindi fırtına..." diye düşünüyor içinden. "Kaymakam gelecekti, geldi! Telaştı, gürültüydü, Muhtar durduğu yerde duramıyordu; şimdi hepsi bitti! Kurtulduk... Kurtulduk mu? Laf! Bize kurtuluş yoktur!.. Bizim kurtuluşumuz teneşirin üstündedir!.. Bekçi Mustafa, ancak teneşirin üstüne yattığı gün kurtulacaktır... Yorgunluk... Hem de yoksulluk!.. Taze sıpalı bir kancık eşşek bile aldırmıyor adama yoksulluk... Aah; arpa, çapa, tarla!.. Sarısı bol bir kilim; tarla; tarla; gölge; söğüt... Bostan; çıra; ipek; inek; yoğurt!.. Tasını tepesi aşağı tuttuğun zaman bile dökülmeyen bir yoğurt; yağlı!.. Tarla!..

Deriye basılmış taze lor; tarla; inek; tarla!.. Toksuluk... Yoksul olacağına gök dinli gâvur ol, yaşa yalan dünya da!.. Tarla; arka; peynir; inek; tarla; arka!.. Arka!.. Teneşir; yorgunluk; teneşir... Teneşire kadar durdurak yok bize! O gün, orda uzanır yatarız gözelce! dinleniriz! Karataş'ın dürzüleri, uzana uzana yatma görür bir!.. Kurul üyesi ünlüü Haceli Efendi de köy içine ev yapacaktı! Yaptı doydu!.. Aslaaaan!.. Aslan bu Haceli!

Kuyruksuz aslan! Muhtar, "Fur!" diyor, o, "Kır!" anlıyor!.. Kırıyor... Kabahat kimin? Kabahat yoksuldan başka kimsenin değil! Gelin etmişler de soykayı; taptaze bir gelin; kınalı; kimse isteyip almamış! Gelin bu bee!.. Gelini almıyorlar! Arına gitmiş gelinin! Bir yoksulun üstüne atıvermiş kendini! Yoksulcuk da ne yapsın? "Git!" demiş olmamış; "Dur!" demiş olmamış; kaçmış olmamış!.. Bak bak bak; yoksul bile istemiyor gelini! Ama yoksulun üstüne kalmış gene... Kara Bayram, canlanıp gidiyor iyi kötü. Haçça'yı kötülettiler şimdi. Ölmedi ama çoook perişan.

Az daha başı bozuluyordu. Baş bozukluğu mu? El'amaaaan!.. Yoksula baş bozukluğu mu? Allah esirgesin! Varsıla göre ne var? Varsıl sayar parayı bir daha evlenir: Tırak; tırak; tırak!.. Cepteki paranın sesini duyan karı Kosar; kız Kosar!.. Ama yoksul kalır evsiz; damsız; kansız!.. Öküzsüz; kağnısız; tarlasız; ille de kansız!.. Hey dünya, yıkıksın!

Dünya; dünya; dünya! Kül olasın! Dünya! Bir yoksulun da bir karıya gereksinimi var!.. Karı bir gereksinim! Hemi de eskidi mi yenilemek şart! Karı; tarla; söğüt; gölge; yoğurt; karı!.."

Deli Mehmet'in Haceli'nin Aşağı Mahalle'deki evi küf kokuyor. Orda, Köysuyu'nun kıyısında duvarları, direkleri yamulup durur. Bacasında bir eğri duman. "Benim burnum, bulgur aşının kokusunu ta Çildede'den alır! Yoksul bulgur, aslan bulgur!.." Tavuklar, yer evin hayatını batırmış. Tavşan gibi sarı yüzlü iki çocuk, elinde bir bıçak, günbatıdaki direkleri yontuyor. Tokmak kafalarında kocaman ikişer göz. Akları yayılmış gitmiş. Burunlarında birer tutam sümük. "İmansız Fatma! Ulan tabiyatsız karı! Ha bir bak şu çocuklara! Elini yüzünü ha bir sil arıt! Üst başlarını ha bir değiştir!.."

"Yontmayın ulan direkleri!" dedi Bekçi Mustafa. "Babanızın alacaklıları alacak istemeğe gelir sonra!.."

"Hm!.." diye hışındı elindeki bıçakla büyük çocuk, Halil. "Furursam!" Kara gözlü. Yüzü Fatma'yı andırıyor.

"Furursun! Babacığın herif gibi sen de efesin, belli! Baban furdu doydu, sen de furursun! Korkulur sizden... Evde mi Deli baban?"

"Evde, ne yapacaksın?" "Boynuzlarını sayacağım!" Halil çocuk baktı kaldı.

Mustafa içeriye seslendi: "Haceli Efendiiii!.." Hemen Fatma çıktı kapıya:

"Buyur Mustaf ağa! Sen misin?"

“Benim Fatma! Haceli Efendi biraz dışarı çıksın!”

“Aaa; gelsen ya içeri! Evde başka kimse yok; gel! Oturuyor ocağın başında kendi başına!.. Eşiniyor!..”

“Gelmeyeceğim Fatma! Gene çok işim var! Şuraya kadar çıksın, söyleyeceklerimi söyleyip gideyim!..”

Haceli, kendiliğinden çıkıp geldi: “Ne var ulan Bekçi Mustafa?”

“Bekçi, Bekçi Mustafa!.. Sen de güya üyesin ama benden yüksek bir yanın yok, korkma!” dedi içinden. Öyle bozuluyor bu Bekçi sözüne! Yüzüne karşı öyle gücüne gidiyor ki!.. “Ama kızma oğlum! Adamın yoksulu Bekçi olur köy yerinde! Sen de Bekçi olmuşun; herif haklı!..”

“Söyle bakalım, ne var gene?”

“Muhtarın emri; Biz de böyle konuşalım da gör, hemen şimdi ya kendin, ya başka bir adam bulup Kara Bayram’ın evin önündeki temeli dolduracaksın! Karataş Muhtarının emri böyle!..”

“Yaaa!” dedi Haceli. “Demek böyle?..”

“Evet, tastamam bööyle!”

“Demek bizi omuzundan silkip attı?”

“Orasını bilemem! Hemen şimdi orayı doldurup, akşama da Oda’ya geleceksin! Muhtarın sana önemli sözleri var! Belledin mi şimdi Bekçi’yi, Bekçi Mustafa’yı!..”

“Oranın doldurulması da mı bize aitmiş?”

“Heralda!”

“Bu kadar ziyan çektiğimiz yetmiyor muymuş?”

“Bilmem orasını!.. Muhtar: “Akılsızlık edip dikleşmesin!” diyor. “Sözümü dinlesin! Çok yararını görür!” diyor!”

“Ne geldiyse onun sözünü dinlemekten geldi başımıza! Pekâlâ bakalım! Duyduk! Hem de aldık kabul ettik! Emir, emirdir! Emir demiri keser! Pekâlâ; duyduk!..”

“Akşama da Oda’ya geleceksin, unutmaaaa!..” “Başüstüne Mustaf endi! Unutmam, korkma!..” “Dürzüüüü!.. Haydi eyvallah, eyvallah Haceli Efendi!..”

Mustafa, dört ev ötedeki üye ibrahim’in evine uğradı, ibrahim evde değilmiş, karısına söyledi: “İbrahim ağam, akşam Oda’ya gelecek! Gelince söyleyiver, unutma!”

Dolana dolana Kosa’nın eve vardı. Kosa’nın iki yıl önce everdiği büyük oğlu Hasan, atı dışarı çıkarmış, ikindi güneşinde gebre vuruyor. Her gebreyi yedikçe deli deli tepiniyor at. Tepiniyor, kişniyordu. Gebre hoşuna gidiyor. Bakımlıydı. Bol yem yerdi...

Kocakapının tokmağına basıp girdi Mustafa: * “Baban evde rpi Hasaan?”

“Evde!”

“Yukarda mı? Kim var yanında?”

“Yukarda! Yelyaka’dan bir konuk var. Oturuyorlar...” “Çağır da biraz çıksın hele!..”

Hasan, babasını çağırdı.

Kosa, elinde çay bardağı, dışarı çıktı:

“Yukarı gelseydin Mustafa!” dedi. “Ne o, bir iş mi var?”

“Muhtar diyor ki: “Her ne kadar zahmetse, akşam Oda’ya kadar gelsin! İhmal etmesin!” diyor.”

“Ne varmış gene?”

“Valla bilmiyorum, bir gideceksin!..”

“Olur Mustafa!.. Konuğumuz da var, ama onu da alır geliriz... Böyle söyle...”

Üçüncü üye Ekiz İsmail’in, dördüncü üye Ali İzzet’in, köy ileri gelenlerinden Ağali’nin de eylerine uğradı. Muhtarın istediğini söyledi.

Döndü, dolandı, Kara Bayram'ın eve yöneldi. Haceli'nin evyerine gelince birden durdu:

"Tamam!" diye söylendi kendi kendine. "Aferin! Dürzüüü! Tanı işte sahibini!.. Tanı da bir daha yabancılık çekme!"

Haceli, Fatma'yı da almış, temel doldurmağa gelmiş. Aktarda aktarda irmiğe dönmüş taze toprağı, öfkeli öfkeli çukurlara kakıyor. Tos tos da soluyor çalışırken. Fatma başını kaldırıp iki yanına bakamıyor utancından.

Mustafa, ordan geçerken bir "Kolay gelsin!" deyip Haceli'yi kudurtmak istedi; ama vazgeçti. "Varma yıkılmışın üstüne Bekçii!" dedi, güldü kendi kendine. "Bu kez Kara Bayram ağır bastı bu işte! Ağır bastı ama perişan oldu! Muhtar bükülüverdi birden! Kahpe dünya! Oyunlu; düzenli; bozuk dünya! Usta pehlivanlar alttan güreşir. Alttan güreşmek de bir oyun bu dünya da! Hey alttan alttan güreşen dünya; heey! Hey ulan heey!.."

"Bayraaam; ay Bayram!.."

Avlunun çatma kapısını açıp girdi. Toman'ı ıslıkladı. Yukarı çıktı. Merdivenin başında durdu, dönüp Haceli'ye doğru bir daha baktı. Sonra, "Bayraaam!.." diye var sesiyle yeniden bağırdı.

Bayram kapıya çıktı:

"Gelsene Mustaf ağa yukarı!" dedi. Mustafa, dönüp yeniden Haceli'ye baktı: "Asıl sen gel! Gel de şu hale bir bak!" Bayram köy içine baktı, gülümsedi. "Nasıl?" dedi Mustafa, göz etti.

Bayram: "Olur böyle şeyler!"

"Nasıııl?.. Köyün göbeğine tırnak vurdurmazlar adama böyle! Gördün mü şimdi babayı?" "Gelsene yukarı!" dedi Bayram.

"Gelmeyeceğim! Kim var?"

"Yabancı yok, Sultanca teyzem var..."

"Haçça gelin nasıl oldu, iyi mi?"

“İyi gibi! Bugün biraz iyi gibi! Ayağa kalkıyor gayri!”

“Şakir Efendi, “Bir iğnesi kaldı” diyordu. O da Düzmeşe’ye gitti. Ama akşama gelir herhalda! “Gelirim” dedi!”

“Bize de uğradı giderken...”

“Öyle mi? Yahu Bayram; Irazca teyzeme haber ver, gelsin görsün şu olanı! Görsün de sevinsin!..” Duramadı, kendisi bağırdı: “Irazca teyzeee!..”

Irazca da çıktı hayata: “Ne var ne oluyorsunuz?”

“Baksana Irazca teyze!” dedi Mustafa. “Şu duruma bir de sen baksana Allahı, Muhammed’i seversen!..”

Irazca baktı baktı, güldü usulca: “Bizim gönlümüzü alıyorlar güya!” dedi. “Biz anlamıyor muyuz sanıyorlar?”

Mustafa sordu: “Nasıııl?” Irazca: “Çok iyi!”

“İyi olur tabii!..” dedi Mustafa.

Irazca: “Çağırayım bizim kız da görsün!”

Gitti çağırdı. Sultanca, Ahmet, Şerfe, Osman, hep kalktılar. Haçça da kalktı. Çıktılar. Çıkıp dizildiler. Karşı evlerde komşular çıktı. Bakışıyorlar. Ortalık bir küçük şenlikti.

“Bu da yeter be Irazca teyze!” dedi Mustafa. “Cihanda bir adama bu kadar şan da yeter!.. Valla çok bile!..”

“Seviniyor yoksul!” dedi Irazca. Mustafa, birden ciddileşti:

“Şimdi Bayram Efendi; Muhtarın yeni sözünü söylüyorum sana, dikkat et!..” dedi. “Akşam ekmeğini yedikten sonra, deral Oda’ya geleceksin!”

“Ne yapacak Oda’da?” diye atıldı Irazca.

“Bilmem! Bütün Kurul toplanıyor. Ayrıca Kosa’yı, Ağali’yi de çağırttı. Haceli filan da gelecek. Her halde bir barış konuşması olsa gerektir!”

“Asla barışmam!..” dedi Bayram.

“O nalet herifin evine bir daha ayak basmayız biz!” dedi Irazca. “Git, aynen söyle! Aynen söyle o hırsız köpeğe!..”

“Valla benimki bu kadar Irazca teyze!” dedi Mustafa. “Benimki bu sözü size söylemekti, işte söyledim. İster gelirsiniz, ister gelmezsiniz. Yalnız Muhtardır, çağırdı mı gitmek gerekir. Boş yere beni bir daha yormayın buraya kadar! Bana da yazıktır değil mi Irazca teyze!”

“Sen hiç yorulma aslanım!” dedi Irazca. “Biz gelmeyiz! Bizim o Muhtar denen dürzüyle hiçbir işimiz kalmadı! Biz işimizi mahkemede göreceğiz! Git böyle söyle!..”

Bekçi Mustafa, bir daha: “Siz bilirsiniz!” deyip ayrıldı. “Yükünüzü çok yüceye yığıyorsunuz siz de canım! Bana kalsa bu kadarı yeter!”

Haceli’nin kardeşleri köy içine geldi birkaç kez. “Bunları göreceğimize ölsek daha iyiydi!” diye ileri geri söylendiler. İki kürek toprak atmadılar dolan temele. Haceli, toprağı Fatma’yla birlikte, küreyip bitirdi. Son kalanı da sağa sola dağıtıp, “Haydi!” dedi karısına. Fatma, yazmasının ucuyla boynunun terini sildi. Sonra iki yanına göz attı; millet kaş kaş olmuş, bakıyor! Damların saçaklarında civil civil kuşlar ötüşüyor.

Kuşlar ötüşüyor, millet bakışıyor.

Fatma: “Rezil rüsva ettin bizi eşşek herif!” dedi hışımla. Başını yere eğdi. Yürüdü Haceli’nin ardından. Dünya başına yıkılıyor.

ELİN ADAMI

Kosa, Muhtarın kocakapısını vurdu. Yelyakalı konuk fosur fosur sigara içiyor.

Baktı çıkan yok, açtı kapıyı, içeri girdi. Boynu tasmalı ak köpek havladı kalktı. “Ooşt, ooşt Akış!” çekti Kosa. Bağırdı: “Muhtaaaar, aay Muhtar!.. Dürzüüü!.. İlk akşamdan yattın mı ulan? Kapıya çık! Eşşek herif!.. Köpeğine parçalatıyorsun bizi hem de konuğumuzu!..”

Yukardan, döşeli odanın kapısı açıldı. Bekçi Mustafa çıktı:

“Akış, Akış!..” diye bağırdı köpeğe. Köpek sustu.

Kosa: “Ulan Mustafa, sen olmasan bu dürzünün köpeği bizi parçalıyordu yahu!” dedi. “Kendi parçalandığıma yanmazdım da, konuğumuza ayıp olurdu. Haşşöyle! “Oşt!” de şuna!..”

Merdivenleri çıktılar. Mustafa bir “Buyrun!” çekti.

“Kalabalık mı içerisi?” dedi Kosa.

“Yooook!” dedi Mustafa. “İki üç kişi var! Daha Haceli Efendi filan gelmedi! Bayram Efendi de gelmedi!”

Kapı açılır açılmaz Muhtar ayağa kalktı:

“Buyuruuuun, buyrun!..” Vardı, konuğun elini sıktı. Aldı, ocağın sağ başına oturttu. “Sen de şöyle buyur kardaşım!” diye Kosa’ya sol başı gösterdi.

Kosa: “Olmaz!” dedi. “Oraya sen otur! Ben şöyle konuğumun yanına oturayım! Ne olur, ne olmaz! Bizim Mustafa olmasa, az daha köpeğine parçalatıyordun bizi! İyisi mi, değerli konuğumuza sahip olalım. Gözümüzün önünde dursun şöyle...”

Muhtar:

“Muhtarın kapısına her zaman için bir acar köpek gerekir Kosa!” dedi. “İyi gelenlere değil, kötü gelenlere!..” Kosa’nın konuğuna döndü: “Öyle

değil mi, kardaşım?"

Konuk: "Helbet!" dedi. "Köy yerinde her kapıya bir köpek şart ki, milletin namusunu beklesin!.."

Ayağa kalkmış iki üç üye konuğun elini sıkıp oturdu. Muhtar da geçti yerine. Konuk, sözünü sürdürdü:

"Şehir yerinde, dahi kasabalarda, caddeler polis dolu! Şehirlinin namusunu polis bekler! Şehirlinin, kasabalının... Ama köy yerlerinde de birer polis dikeyim demeğe kalksa, hökümet iflas eder! Sebebine gelince, Türkiye Cumhuriyeti'nde gökte yıldız kadar köy var maşaallah! Onun için köpek çok iyidir. Muhtarın kapısındaki de acar olmalıdır. Ola ola koca bir köyün başı olmuştur. Hatta bir değil, iki, üç beslenmesi uygundur..."

"Doğru söylüyor! Gerçek doğru söylüyor! Köyün başı, başkanı Muhtardır. Bunu hepiniz biliyorsunuz. Gerçekte resmen Cumhurbaşkanı Hazretlerini temsil ediyoruz şunun şurasında! Ama tantana ve saltanata değer vermediğim için bir köpekten fazla beslemiyorum. Her ne kadar Cumhurbaşkanını temsil ediyorsam da tabanım köylüdür. Köylülükte savurganlık iyi değildir!"

"Senin beslediğin köpekler sana yeter!" dedi Kosa içinden.

"Yoksulları, arkasızları evine çekip dövmek için kıyamet kadar köpeğin var, bilmiyor muyuz?"

Muhtar, Yelyakalı konuktan hoşlanmıştı:

"Sizin köyde Deli Ahmet çok iyi ahbabımdır! Muhtarınızı da severim! Nasıl gidiyor işleriniz? Bizim ahbap ne yapıyor?"

"Deli Ahmet iyidir! Dükkânını geliştirdi. Tekmil köylüyü kendine bağladı alışveriş yönünden. Yalnız, veresiyecilikten şikâyetçi az biraz..."

"Efendim; veresiyecilik, bir tüccar için büyük yıkımdır! Ama ne yaparsın? Köylü kısmı alışmış! Ha dediğin zaman para bulunmaz elinde.

Bu işin çözümü, arpayla buğdayla, yumurtayla, yani her şeyle tırampacılıktır. Hem sattığın maldan kâr edeceksin, hem topladığın arpa buğdaydan üç beş kuruş çıkaracaksın. Güz veresiyesi tutturacaksın. Bugün dört okkaya geçen maldan, güze olursa, beş okka isteyeceksin. Çünkü, senin de sermayen bağlanır. Sermayen fazla bağlandı mı batarsın. Her işin başı sermayedir. Çok önemlidir.

Sermayesi büyük olan adam, bütün bir köyü şahsına teslim alır. Hele çok büyük tüccar oldun mu, hökümet bilem elini öper!.. Sermaye gibisi var mı?..”

Konuk: “Bizim Deli Ahmet de öyle yapıyor!” dedi. “İşini bilir yani! Kafası çalışır!..” “Öyle olması lazım!..”

“Kafası çalışmayan adama kolay kolay “deli” demezler köy yerinde! Bizim Deli Ahmet, üç beş yıl sonra kasabaya göçer kardaşım! Şimdiki zamanda, köy yerinde iş kalmamıştır. Köy yerinde yaşamak zorlaşmıştır. Dirlik düzenlik uçmuştur. İdare eskisi kadar kolay değildir. Millet üremiştir. Utanmadan hâlâ da üremektedir. Tarla kıt gelmektedir. Toprak kıt vermektedir. Bereketi günden güne düşmektedir. Yazyurdu’ndaki tarlamızdan babam sağken biz, on dört kağnı buğday atardık harmana. Şimdi ben beş kağnıdan fazla atamıyorum!.. Gözel sürüyorum, gözel nadas ediyorum, gene de bir kağnı fazla vermiyor. Demek ki verimi azalıyor. Demek ki gücü diniyor tarlanın. Onun için bir parça palazlanan hemen kasabaya! Kasaba kurtarır kardaşım! Kıyıdan köşeden bir yer bulup iyi kötü bir ev düzeceksin, içine yerleşeceksin! Küçük bir de dükkân; gelip geçen köylüleri üteceksin!

Köydeki tarlaları satmayıp ortağa vereceksin. Her bir yerde sözün dinlenecek. Yalnız oy zamanı değil, her zaman elini öpecekler... Köydeki gibi karışanın görüşenin de olmayacak... Göreceksin, bu dediğim çıkacak: Bizim Deli Ahmet, üç yıl sonra kasabaya göçmüş olacaktır!..”

“Deli Ahmet işini bilir!” dedi Muhtar.

Konuk da: “Bilir!” dedi. “Zaten şimdiden koymuş kafaya! Gidecek! “Hiç olmazsa çoluk çocuğum rahat yaşar!” diyor. “Altı yok çarık gibi sürünmezler!” diyor. “Ayakları pabuç yüzü görür! Okurlar!” diyor. “Köy yerinde ölün de, dirin de irezil!” diyor. “Hiç olmazsa dört yanı duvar çevrili mezarlıklara gömülürsün kasabada!” diyor.”

Bekçi .Mustafa, öbür odadan, bir elinde tepsi, bir elinde cezveyle girip geldi. Cezvedekini, ayakta, fincanlara böldü. Önce konuğa, sonra Kosa’ya, sonra Muhtara, üyelere sundu.

Muhtar, fincanı alırken:

“Bu bizim dürzüler gelmedi!” dedi. “Naza mı çekiyorlar yoksa kendilerini? Hörpp!..” Kosa, Muhtarın yüzüne baktı.

Muhtar: “Efendim!..” dedi. “Yavşak büyüdü bit oldu, enik büyüdü it oldu! Şu bizim Haceli’yle Kara Bayram’ın arasındaki nizayı biliyorsunuz. Hörpp!.. Barıştırıvereyim şunları dedim kendi kendime.

Hörpp!.. Çağırttım; ama beyefendiler, tenezzül edip gelmiyor bakin! Hörpp!..” “Olur böyle şeyler! Hörpp!..” dedi Kosa.

“Şimdi, ikisi de birbirini mahkemeye verecek! Birisi, birisinin kerpiçlerini kırmış. Hörpp!.. Birisi birisinin karısını dövmüş. Çocuğunu düşürmüş. Hörpp!.. İnip çıkacaklar durmadan. Kasabadaki hancılarla arzuhalcılara yemlik olacaklar. Hörpp!..”

Kosa:

“Daha vakit erken. Hörpp!..” dedi. “Şimdi gelirler. Şöyle kendi kendimize konuşmamız iyi değil mi? Hörpp!..”

“İyi ama hörpp...” dedi Muhtar. Elindeki fincanı tepsiye bıraktı. “Olmazsa sen bir daha bakıver şunlara!” dedi Bekçiye. “Gelecekse gelsinler. Gelmeyeceklerse, ben pek hevesli değilim onların işini görmeğe... Dedim ya, yavşak bit, enik it oldu!”

Kosa, "Şu senin gözlerindeki hain pırıltı!.." diye baktı Muhtara. Irazca'nın dövülmüş oğlunu köy içinden götürüşü gözünün önüne geldi. Koltuğunun altında ası kuzunun derisi: "Kuzu, kuzuuu! Yavşak büyümüş bit olmuş, enik büyümüş it olmuş!.. Dürzü!.. Öyle ya, it olmuş!.. Ama bırakmıyorsun ki Kara Bayram adam olsun!.." Kuzu derisi gözünün önünden gitmiyor Kosanın. Görmüştü gözüyle...

Muhtar konuşuyor:

"Haceli'ye köy içinden bir evyeri verdik; "Manzaramızı kapatıyor!" diye ayaklandı bu seninkileri Sankim bu köyde bir Kurul yok, bir Muhtar yok; biz burda eşşek başıyız gibi, ana oğul kalkıverdiler! Haceli'nin onca emekle, parayla kazılmış temelini doldurdular. KalkıVerdiler, kerpicini kırdılar. Etek etek ziyana girdi adam. Haceli de o öfkeyle Kara Bayram'ın evine hücum etti!.. Onda da var kabahat! Maşa varken elini ateşe ne furuyorsun, ayı? Gel bana haber ver, ben yapayım kanun yolundan mamelesini!.."

"Yaptın ya!" dedi Kosa. "Daha ne yapacaksın ırzıkırık?"

"Tabii, hücum edince, gözü de fırlamış yuvasından! Bayram'ın karı avluda giysi yuyormuş! Bir kucak taşla soluk soluğa yürümüş üstüne! Fırmuş bir iki! Karı da gebe değil mi! Kara Bayramda akıl mı var? Akşam demez, sabah demez, köpek gibi çatışır karıyla! Çocuk düşmüş kardaşım! Karının kam durmamış! Bir işittim ki, durum kötü! Karataş'ta cinayet çıktı olacak. Arada Haçça gelin ölecek. Köyün gül adı boklanacak! Karının kanı da akar Allah akar kardaşım! Hemen atı eğerletip Bekçiyi Ortaköy'e saldım. Sağlıkçı Şakir Efendiyi çağırttım. Eksik olmasın, hatırımızı saydı, kan durdurucu ilaçlarla çıktı geldi. İğnelettim. Birtakım kuvvet iğneleri furdurdum. Şimdiye kadar bu kuvvet iğnelerini onun sülalesi yememiştir! Sayemizde kuvvet iğnesi gördüler! Neyse, tabii söylemesi ayıp, bütün bunlara katlandık. Kolay değil, hem atıyla, hem

kendisiyle, Sağlıkçı Şakir Efendinin kahrını çektik bunca gün. Şakir Efendi, gerçekten efendi adam. Senin benim yediğimi yeyip her gün "Şükür!" çekmeyi bilmez. İşte biz bu koca köyün namusunu böyle tekmil ediyoruz. Karşıdan kolay görünür, ama kolay değil. Hasılı, Kara Bayram'ın karısı eskisinden sağlam oldu. Son iğnesi bugün, ya da yarın... Şakir Efendinin işi çıktı. Düzmeşe'ye gitti. Bütün bu iğne ve bakım giderlerini vereceğiz keseden. Yani, Haceli'den alacağız diyorum. Kaymakam Efendimiz de temel işini menetti. Haceli'ye emir verip doldurttum. Şimdi sen söyle kardaşım Kosa, ben daha ne yapayım?"

"Kuzu?" dedi Kosa.

"Bende bir kusur kalmışsa söyle!"

"Bayramın yediği sopalar?"

Konuk hemen atıldı ordan:

"Valla, bu seninki Muhtarlık değil, bilirlerse atalıktır!" dedi. "Bu işte senin savsaklaman filan yok! Hiç korkma! Sana bir bela gelmez bu işten! Atını yollayıp Sağlıkçı'yı da getirmişsin!

Daha ne isterler?.."

"Ölürdüüü, ölürdü!.." dedi Muhtar. "Eğer Sağlıkçıyı getirtmesem, kanı durmaz, valla ölürdü! Kaç tanesini gördük böyle? Sonra ne olurdu? Deli Haceli cezaevine giderdi. Kara Bayram da kansız kalır, perişan sürünürdü!.."

"Kansız mı kalırdı hiç? Haceli'nin koca götlü Fatma'yı çekerdi kucağına sıcacık, keyfine bakardı!.."

"Öyle değil mi kardaşım Kosa, sen söyle?"

Kosa:

"Valla Muhtar bak!.." dedi. "Bu işe ta baştan fırsat verilmeyecekti! Bütün kabahat sende! Kalktın gittin, evinin önüne temel kazdırttın Bayram'ın! Senin evin önüne bir temel kazsalar kendin göğe sıçrarsın!

Kara Bayram yoksul moksul, ama herkes bir şeref taşır. Yarın bir kavgaya karışacak olsa, “Senin evinin önüne ev yaptılar, şimdi de ağzına atar gibi avlusuna gübre atıyorlar ulan! Madem yürekliydin o zaman niye ses çıkarmadın?” dediler mi, adamın yaşamasından ölmesi iyidir. Bunu yapmayacaktın. Eşşeğin canı yandı mı, kıratı kor geçer dedikleri budur işte! Şimdi Kara Bayram’ın canı yandı. Yanınca, hepimizi tepti geçti...”

“Yapma yahu, gözünü seveyim!” diye bağırdı Muhtar. “Durup dururken şimdi bir iş de seninle çıkarmayalım Kosa! Bu ne biçim konuşmadır böyle bre aslan kardaşım? Biz seni çağırttık şuraya, Allah için bir doğru laf edesin diye!.. Sen de kalkmış, Kara Bayram’ı arkalıyorsun! Bize muhaliflik ediyorsun! Bu senin yaptığın ayıptır bir köyün Muhtarına ve Kuruluna karşı... Uyan Kosa, uyan aslan kardaşım!..”

“Benim söylediklerim doğrudur!” dedi Kosa. “Yalan söyleyenin anasını, avradını sinkaf edeyim, bak!.. Sen nerenin sözünü ediyorsun Muhtar. Dövüş olduğu gün gittim, Kara Bayram’ın Haççа’yı gördüm. Eli ayağı tutmaz dişeylinin belini kolunu ezmek ne demek? Zarı zarı ağlıyordu! Tolu gibi döküyordu ağladıkça! Kıvranıyordu... Bu köyde kimseye soluk aldırmayacak mıyız yoksa? Kara Bayram’ı çekip dövdürmüşün evinde. Serilmiş yatıyordu. Atılmış gitmişti koskoca erkek! Her yanı morarmıştı. Ortada bir insanlık vardır. Böyle orospu oyunları, adam olana yakışmaz! Elini ayağını bağlatıp dövdürmüşün; böyle söyledi...”

“Şart olsun yalan!.. Ve dubara!..”

“Senin kapıdan Kara Bayramın topallayarak çıktığını gözümle gördüm! Yalan değil! Ben ömrümde yalan söylemedim! Kendi gözümle görmesem inanmam!..”

“Gözünle görmüş olabilirsin! Bir kıymeti yoktur! Yalan yalandır! Topallayarak çıkması numaradır. Kara Şili’nin oğludur o! Ondan her şey umulur! Demek şimdi de bizim namusumuzla oynuyor? Bak bak bak!.. Topallayarak, yıkılarak! Bak şu dürzünün siyasetine! İngilizin aklına gelmez valla!..”

“Demek Bayram’ın yaptığı siyaset! Seni yere çalmak için uyduruyor? Ama... Haceli’yi tuttuk, Kurula üye yaptık. Dedik ki yetişsin. Bir adamı birdenbire bu kadar şımartmak mı gerekirdi? O kim oluyor da köy içinde ev yapıyor? Köy içi kim, o kim? Herkes haddini bilsin biraz. Evet, her komşuya birer tünek şart. Kabul ediyorum. Ama uygunu var. Haceli’ye uygun evyeri çooook! Kaymakam ne güzel söyledi: “Önce yıkıkları tüketin, ondan sonra köyün içine sıra gelsin!” Hatta ne hacet? Köyün kıyılarına gitsinler! Nüfus artıyor, ama ne kadar artarsa artsın, Karataş’ın evleri ta Sankurt’a kadar uzanacak değil ya! Hani sözgelimi, eşeğe gem vurma, kendini at sanır! Onun gibi. Biz Haceli’yi üye yaptık, ama ardından sen böyle ilerlet demedik..”

Muhtar:

“Evet!..” dedi. “Orası öyle! Haceli’yi biraz fazla şımarttık. Zaten ben onun haklı olduğunu söylemiyorum! Velakin, şimdi bir karışık iştir oldu. Bunu böyle kendi aramızda bırakalım da hökümetin nazarında köyümüzün adını berbat etmeyelim! Bir çözüm bulalım. Senin böyle konuşman hatadır. İşi körüklemektir. Sen öyle konuş ki, bu hayvanlar yola gelsin! Bugüne bugün köyün eşrafındansın! Ara bulmak sevaptır...”

“Valla biz sana işin doğrusunu konuştuk! Doğrusu budur. Düzeltmeğe çalışalım ama zor! Bu işin iki ucunu bir araya getirmek çok zor şimdi!..”

“Tüm iğne paralarını Haceli’den alırız! Bayram’a da deriz ki: “Vazgeç davadan!” Temeli de dolturttuk...”

“Ya Haceli’nin kerpici?” dedi Kosa: ““Kerpicim!” diye tuttururlsa o da?”“

“Ben onu kerpicinin içine sıçarım!” dedi Muhtar. “Ne kerpiciymiş? Ev bastı; basmasaydı!..” Bekçi Mustafa, kocakapıdan çıkıp giderken, Haceli geldi öksüre öksüre. Mustafa:

“Seni bekliyorlar!” dedi. “Yürü çabuk! Bak, yeniden ayağına gidiyordum!” Dönüp kapıyı açtı, kev kev eden köpeği susturdu. Mustafa, yürüdü köy içine doğru.

Haceli yukarı çıktı.

Sokaklarda tek tük insanlar. Bol köpek sesleri. Evlerin kapıları kapalı. Işık sızmıyor. Bilinen köy gecesi. Nuri’nin Kahvesi yanıyor. İki saat oturup dağılırlar. Hava bulutlu. Bulutlar kuzulamış. İnce bir ay, görünüp görünüp yitiyor. Yıldızlar seçilmiyor gene.

“Dizimde derman, içimde can yok!.. Koşuyorum durmadan! Bu Kara Bayram inatçıdır! Anası da inatçıdır! Ulan Irazca, ulan kır domuz! Ulan köy yerini bilmiyor musun? Şimdi kendini naza çekersin çekersin; sonunda Muhtar bir fırsatını buldu mu, görürsün o zaman nazlanmayı! Bulur da! Sen bir yanlış adım atarsın engücü?..”

Bayram’ın evden yana saptı.

“Evet, aklım erer: Dayattığına göre elinde bir kuvvet olsa! Nerde sende o kuvvet? Dün bir, bugün iki! Kaymakam arkaladı diye güvenme bakalım! Bugün var, yarın yoktur!..

Osmanlının dostluğu dostluk değildir eskiden! Düşeceksin mahkemeye, bitip tükenmez bilmez duruşmalar. Altı ay demeden eriyecek elindeki. Zaten neyin var! Bir kez başladın mı gidip gelmeğe, ha şunda kazanacağım, ha bunda kazanacağım diye bırakamazsın da! Neyin var, neyin yoksa satarsın. Çok da önemli bir şey mi kazanacaksın sanki? Buna karşı, tarlaların gider. Öküzün, ineğin gider. Koyunun kuzun var,

onlar gider. Mahkeme bu! Yarın, keşif getir derler. Harcırah yatır derler. Elin oğlu atla da gelmez, altına cip ister! Bir kötü cip iki yüz liraya patlar senin gibi yoksula! Bırak, neyine senin? Bak, gözelce pes ediyorlar. Karını iğnelettiler. Temeli doldurdular. Bu kadar şeref yeter köy yerindeki adama! Daha Muhtar kalkıp senin elini mi öpecek Kara Bayram? Bayram Bey?"

Çatma kapıyı açıp girdi. Tornan gene hırladı. "Ooooşt!.. Ooşt!.. Yat aşağıya!.." diye bağırdı. Yattı köpek. Yukarı çıktı. Evin kapısını da açtı. Ocağın başına çokaşmışlardı. Irazca bir köşede, Bayram öbür köşede... Haçça, Bayram'ın yanına ilişmişti... Ahmet de kardeşleriyle çekişip duruyor.

"Gene gelir!" diyordu Bayram. "Geldi işte!" Hiç kıpırdamadı. Ahmet ayağa kalktı. Haçça kalkmağa çalıştı.

Mustafa: "Rahatsız olma Haçça gelin!" dedi. "Oturmayacağım!.." Bayram'a döndü: "Kalk bakalım Bayram efendi! Muhtar, Köy Kuruluyla birlikte seni bekliyor. "Çabuk gelsin!" diyor!"

"Bayram Efendiymiş!" dedi Irazca. "Bir söz söyleyip kalbini kıracağım şimdi senin!.."

"Kalk çabuk, Bayram Bey!.."

"Bizim sülalemizde Bey yok Mustafa!.." diye bağırdı Irazca. "Danlı danlı konuşup durma! Bir söz söyleyip kalbini kıracağım! Biz sana cevap vermedik mi akşamdan: "Gitmeyeceğiz!" Niye böyle söylemiyorsun o hırsız köpeğe?"

"Irazca hala! Ne sözü söyleyip kalbimi kıracaksın? Ben buraya keyfimden gelmiyorum üst üste! Ben bir emir kuluyum. İnsafınız varsa, bir çağırmayla kalkar gelirsiniz. Ala sabahta kalkıyorum ben ayağa! Başlıyorum koşmağa! İslama eziyet haram Irazca hala! Baktın ki Muhtar seni çağırtıyor, ama iyi, ama kötü, kalkar gidersin!.."

Irazca:

"Çok gittiiiik!" dedi. "Sopa yemeğe mi gidelim yeniden?"

"Ne sopası? Bir alay millet var! Kosa var, konuğu var, tekmil Köy Kurulu var. Haceli var. Ağali de gelecek... Öyle ya, ederler bir söz, dinlersin! İşine gelirse kabul eder, gelmezse etmezsin. Neye beni yorup duruyorsunuz?.."

Bayram kalktı: "Yürü gidelim!" Irazca bir çığlık attı:

"Nereye gidiyorsun ulen eşşek herif? Ne söyleyeceğini iyi düşündün mü? Düşünmeden nereye gidiyorsun? Teslim olmaya mı gidiyorsun Muhtaraa?.."

"Hiç üzme kendini ana!" dedi Bayram. "Düşündüm: Sözcük çıkmayacak ağzımdan! Dinleyip geleceğim..."

"Gene faka bastırırlaar!.."

"O biraz zor bu kez!" " Kandırırlaaar!

"Bir cevap vermem ki! Dinler gelirim..."

"Hiç gitmesen olmaz mı? Ne işin kaldı senin Köy Muhtarıyla, Kuruluyla? Senin işin mahkemeyle değil miydi? Göz bakar, su akar! Apaydınlık bir durum! Bir bakmada anlar mahkeme senin işini! Talik bile etmez, edemez! Gün atmaz, atamaz! Uzatmaz, uzatamaz! Daha ne gidiyorsun?.."

Bayram, Bekçiyle çıkıp gitti.

"Eşşek oğlan! Zeyinsiz oğlan! Gitme dedim, ha gitme bakalım!.. Gitme, onlar senin ayağına gelsin! Gitme!.."

Haççа: "Onlar senin ayağına gelse, oturtacak evin, döşşeğin var mı ay anam!" dedi kendi kendine.

"Belli değil mi onların ne diyeceği? Gitme!.. Aaaah!. Dalına basıp "Eh!" dedirtecekler. Düşmanın canını yakmaya bir fırsat geçti elimize, onun da

değerini bilmiyor bizim kuş kafalı Bayram! Ödlek Bayram!.. Ödlek Bayram!.. Ödlek Bay… Ödlek… Öd…lek…”

GENE YILANLAR

Sultanca yapayalnız.

"Vakit ne vakit oldu!" dedi kendi kendine. "Kalkıp şu namazı kılayım! Kılıp yatayım..." Ölüyor yalnızlıktan.

Kıblesine döndü. Başladı.

Hem namaz kıldı, hem "hayırsız" oğullarına atıp tuttu. İlendi. Hem de yılanları düşündü. Allahın geciken adaletini düşündü. Öyle bir değişim istiyor, olacak gibi değil: Oğullarının oturduğu yukarı evler, hemen bir tılsımla yere çöksün, alçalsın! Gene aynı tılsımla, kendi oturduğu bu ev yükseliversin birdenbire! Yukarı eve ne yılan uğrayabilir, ne çıyan! O zaman, tekmil yılanlar, oğullarının oturduğu odalara doluşsun, uyur uykularında yakalasın kör şeytanından bulasıcaları!.. Tam götünden, götünün ortasından soksunlar koca kulaklı ibrahim'i! Sonra karısını! Sonra Şükrü alçağını!.. Ayıp ama ne yapsın? Bir ana bunu istemez hiçbir zaman! Gel gelelim, onlar onu bu halde bırakıyor! Neden bırakıyorlar? Akşam oldu mu, "görgüsüz" karılarını alıp yatıyorlar sıcak yataklarına. Sarılıp... O gelinler Allah tan bulsun! Ama buldukları yok ki! Hep onlar kötü etti oğullarını. Koca kulaklı İbrahim, "Biricik anam!" derdi bekârken. Şükrü, iki sözünün başında: "Yarın anama ben bakacağım!" diye övünürdü. Evlendiler, gözleri karıdan başka kimseyi görmez oldu. Karıları tatlı geldi.

Kafaları değişti. Anaları kötü oldu. Kötüleşti oğlanlar. Allah, madem Allah, bu gelinlere bir ağrı sızı verse ya! Kendi kocasını "gencecik" aldı elinden. Ne suçu, günahı vardı? Bu "zilli"lerin bu kadar suçu günahı varken, yılanları da ona başına tebelleş ediyor bu Allah!.. Bu güzel Allah!..

Namazı "sakıt" oluyor. Yeniden başlıyor. "Namazım gene sakıt olacak!" diye tir tir titriyor. Namaz kılarken ortaya bir yılan çıkar, bir kazıkbağı

atar da kurtulamam, diye ödü sıdıyor. Yılanların "kazıkbağı" diye zorlu bir bağ attıklarını, kıtır kıtır kessen bu bağı çözmediklerini duymuştu. Her önüne çıkan, yılanlar üstüne korkunç şeyler anlatıyor epey zamandır.

Duydukça sararıyor. Anımsadıkça cinleri başına birikiyor. Namazı bir daha "sakıt" oluyor. Okurken yanılıyor. Şaşırıyor. Allah günahım bağışlasın. İsteyerek yapmıyor. Yılanlardan çok ocumuştu...

Duasını, ilencini "iyi kötü" bitirip göğe açtığı ellerini yüzüne çaldığı zaman, dışarıda yatsı ezanı yeni okunuyordu. "Tüüüh!" dedi. "İşte böyle bizim işler! Sakatlaya sakatlaya bir namaz kıldık, onu da vaktinden önce kıldık!.. Tüüh!.. Kıblemiz bari doğru olsaydı! Tüüüh!.. Gene de Allah kabul etsin! Etmezse etmesin, bak ya şu benim çektiğime! Bin bir eziyetle doğur... Doğur yekine yekine, çığrına çığrına... Bin bir eziyetle, çalına çırpına büyüt. Onlar da seni böyle aşağı eve kapayıversin!.."

Tespihi hırkasının cebine koydu. Namazlayı kaldırdı. Tahtasız, kapaksız "oyma yüklük"teki yatağını kucaklayıp serdi yere. Döşeğini, yorganını açarken yüreği harp harp vuruyor. Bir yerlerden yılanlar, sökün edip çıkıverecek sanıyor. Ocak başındaki kandili üfleyip yattı. Üst üste besmele çekti. Az önce söylediğini unutup, "Yattım Allah sağıma soluma..." diye uzun bir yatma duasına girişti. "Yattım Allah sağıma soluma! Sığındım Hak süphanıma! Melekler tanık olsun, hem dinime, hem imanıma! Yattım Allah, kaldır beni! Rahmetine daldır beni! Ecel gelir, yakın ise; iman ile gönder beni!.. Haksin Allah, birsin Allah! Sen her şeye kadirsin Allah! Yaramaz avrat, yaramaz evlat; yaramaz komşu şerrinden; beyler padişahlar şerrinden; namazsızdan, niyazsızdan, hacısızdan, hocasızdan, ikrarsızdan, kararsızdan, arsızdan, hırsızdan beni sen koru ya Rabbi!.. Hayırların fethi, serlerin defi, kusurların affı için bana can sağlığı ver ya Rabbi!.. Gönül hoşluğu ver ya Rabbi!.. Ahir

ömrümde iyi günler, iyi yüzler göster ya Rabbi!.. Aman ya Rabbi, ya Rabbi! ya Rabbiii!.. Bismillâhi mela! Dört yanım kale! Kapım minare! Bekçiyim Allah; bekler inşaallah!..”

Yorganı çekti başına. Yapayalnızdı öyle...

“Bak Kara Bayram!” dedi Muhtar. “Sen akıllı bir adamsın! Sana fazla söylemek gerekmez! Haceli’ye de asılırız, ne söylersek kabul eder. Hiç aşağı yukarı yorulmadan, şuracıkta, ayağınızda barışın! Mahkemeye gitseniz, mahkeme bizden iyi mi barıştıracak sizi? Gelin bu işi burda kurutalım. Dikkat ederseniz benim bu barıştırmadan bir ticaretim yoktur. Sırf hayrıma gayret ediyorum. Ben çok hayırsever bir adamımdır. Bunu hepiniz bilirsiniz. Allanın her bayramında sabi sübyana birer buçuk kilo leblebi dağıttığımı bütün Karataş bilir. Bu nedenle, sizin bu işi de buracıkta kurutmak amacındayım. Dediğim gibi, inatçılığı bırakın. Sağlıkçı Şakir Efendinin iğne paraları Haceli’den alınacak. Karıma iğne furdurdum diye beş kuruş ödemeyeceksin. Haceli de kerpiçlerini unutacak! Öyle değil mi Haceli?..”

Haceli durduğu yerde pufladı:

“Yahu Muhtar, sen bizi temelli batıracak mısın? Senin niyetin bize dostluk mu, yoksa düşmanlık mı? Haa?.. Sen şimdi niçin böyle konuşuyorsun?”

Muhtar şaşırdı:

“Nasıl ulan eşşekçi? Nasıl konuşuyorum ben?” Gene pufladı Haceli:

“Benim iki bin kalıp kerpicim gitti! Ne eder iki bin kalıp kerpiç, biliyor musun? İki yüz elli bannot sırf işçiliği! Bir kez ben bundan nasıl vazgeçebilirim? Çaydan mı topluyorum ben bu paraları? Sonra temel kazdırmak için de para ödedik! Birini bunlar doldurdu, birini buyruğun üzerine biz doldurduk. Bu ziyanlar nerden çıkacak? Ben de bir yoksul adamım! Karataş’ın Köy Kuruluna üye olmakla, kervanlarım Halep’ten

mi çekiliyor? İğne paralarını da yüklüyorsun! Kaç liralık iğne furuldu kimbilir? Herkes nasıl iğneletiyorsa, öyle versin parasını! Yarın benim karı bir çocuk düşürse, iğne parasını Kara Bayram mı verecek? Şakir Efendiyi getirtip Kara Bayram mı iğneletecek benim karıyı?"

Bayram dişini sıkıp duruyor:

"Biz, senin karıyı bedavaya iğnelemiş adamız!" dedi içinden. " Daha da iğneleyeceğimizden başka!.."

"Sen sabır ver ya Rabbim!.." dedi Muhtar. "Ulan biriniz bir yana çekiyorsunuz, biriniz öbür yana! Ben adamı mum gibi yumuşatırım ulan Haceli! Sen çok ireli gitmeğe başladın bak!

Dürzü, senin konuşmaya hiç hakkın yok! Neye varıyorsun da elin evine baskın veriyorsun? Köroğlu mu ilan ettin kendini ülkede, namussuz herif... Haydi, bir öfke nedeniyle baskın verdiğini kabul edelim, neye varıp erkeğe çatmıyorsun da avrada çatıyorsun?"

"Öfke bu!" dedi Haceli. "Öfkelendin mi sen de çatarsın!"

"Çatarsan ceremeyi de çekersin!.. Öfkeyle kalkan zararla oturur demişler, duymadın mı? Şimdi bir karının çocuğunu düşürmek ne demek biliyor musun? İdam cezası veriyor yeni parti, idam cezası!.. Şimdi memlekette bir demokratcılık icat oldu kiii, hökümet baba, her çocuğa, ister doğmuş olsun, ister doğmamış, çok yüksek bir baha biçiyor. Eskiden de böyledir. Hazreti Bilâli Habeşî Efendimiz bir gün Hazreti Peygamber Efendimizden kendi kulağıyla duymuş. Demiş ki Hazreti Peygamber Efendimiz: "Her kim ki, ana rahmindeki bir çocuğu düşürür, bilin ki o âdem, hem Allanın nazarında, hemi de benim nazarımda büyük suçludur!" Valla, aynen böyle söylemiş! Yalanım varsa günahın boynuma! Bilâli Habeşî Efendimizin bunu kendi kulağıyla duyduğunu geçenlerde Karamanlı İbrahim Hafız söylemiş. Hatta, Hazreti Peygamberimiz bu sözü söylerken Hazreti Ali Efendimiz de ordaymış. O

dahi bunu kendi kulağıyla duymuş. Tabii şimdi sen Haçça gelinin beline taş furdun ama öfke nedeniyle furdun. O yüzden biz de diyoruz ki, sen bilmeyerek bir hata işledin, şimdi bu hatayı tamir edelim. Öyle ya, hata dediğini insan işler. Hatasız kul olmaz, meşhur kelamdır. Bayram'ın karısı az daha ölüyordu bak. Bakımını yaptırdık. Bizi yormadan sen bunun giderlerini ver. Bayram da davasından vazgeçsin. Kendisinden rica ettikten sonra vazgeçmeyip ne yapacak? Zorunlu olarak vazgeçecek! Ama tabii ona da yazık! Şimdi karısı, en aşağı altı ay hiçbir işe yaramaz. Bu da gepgenç bir adam. Ne yapacak kansız? Bahusus, iş kayıt mevsimi başlamıştır. Orak harman gelir yarın. Kim işleyecek bu adamın işini? Bir insan yalnız kendini değil, biraz da karşısındakini düşünmeli! Buna göre dök düşün, cevap ver. Eğer bu adam dava ederse, senden iğne paralarını tıkır tıkır aldığı gibi, en aşağı sekiz yıl da gün geydirir! Kapandın mı cezaevine, çürürsün! Ağır Ceza, seni Burdur zindanına atar. Burdur zindanı mı? Allah düşmanımı düşürmesin! Zordur!.." Haceli inledi:

"Yahu; bizim elimizde üç kuruş kalmadı Muhtaar! Döküldük saçıldık bissürü, görmüyor musun? Sen hâlâ o biçim sözler ediyorsun! Aşağı Mahalle'nin çamuruna çakılıp kalmamız yetmiyormuş gibi, bir de soymaya kalkıyorsun bizi! Bu kadarı da ayıptır!.."

Muhtar sabırlı sabırlı:

"İyi düşün Haceli Efendi; iyi düşün kardaşım!" dedi. "İyi düşün de Bayramdan rica edelim davasından vazgeçsin! Sonra cayır cayır yanarsın, ama iş işten geçtiği için yanmanın da değeri kalmaz. Bak, cahillik etme, haksızsın! Bu güreşte sen yenildin! Yenilen ceremeyi çeker. İyi düşün!.."

Üyeler susuyor. Kosa susuyor. Konuğu susuyor. Ağali çıkıp geldi geçten geç; o da susuyor.

Muhtar: "Arkadaşlar, susmayın böyle!" dedi. "İki arada bir derede koymayın beni! İki sözcük konuşun Allah aşkına! Akıllarını erdirin

şunların! Mahkemeye düşerlerse çok ceza görecekler. Mahkeme ikisi için de iyi değildir! Bir doğru söz konuşun da akılları ersin!..”

Üyeler çiğinlerini çekti.

Ağali: “Yaparken bize mi danıştıydın? Şimdi de kendin konuş!” diye öfkelenip daha çok sustu.

İşlerin bir olur yanı yoktu.

Bayram, “Bir sözüm var Muhtar!” dedi birden. Muhtar umutla baktı: “Söyle Kara Bayram!” “Sen önce şu bizim bıçağı ver!”

Muhtar, acı bir şey yemiş gibi burnunu kıvırdı:

“Ne bıçağı Bayraaam?” dedi. “Ne bıçağı kardaşım!..”

“O gün almıştın ya hani? Her halde lazım olmuştu...”

“Bak şimdi şu dürzüye! Nasıl o gün ulan?”

“Hani bu kavgalar olduğu gün beni çağırtmıştın ya canım, unuttun mu? İşte şuracıktaydı! Aklın ermiyor mu?”

“Tamam!..” dedi Muhtar. “Bıçağı verirsem gönlü olur!” diye umutlandı. “Bir belbıçağıydı değil mi? Unutmuş gitmişim ben onu! Başımda akıl bırakmadınız ki! Dur, hemen aldırayım!..” Bekçiye işaret etti: “Kalk, Atiye yengene git, alıversin! Yüklükte, yatakların altındadır!..”

Mustafa kalkıp içeri gitti. Az sonra elinde bir belbıçağıyla döndü. Verdi Muhtara. Muhtar, Bayram’a uzattı.

“Şimdi bir soru soracağım!” dedi Bayram. “Tabii, ister cevap verirsin, ister vermezsin. O gün burda, ben odaya girer girmez, kapının arkasındaki iki adam, benim kollarımı havsızdan yakaladı, gözümü kulağımı, elimi ayağımı bağladı. Yatırıp dövdüler. Sen de şu yan odadaydın. Duruma tanık oldun. Bunun nedeni neydi?” Ağali: “Cevap ver!..” dedi içinden.

Kosa: "Cevap ver haydi!.." dedi. "Demin ben sordum, inkâr ettin ama şimdi cevap ver bakalım!.."

"Benim böyle bir işten haberim yoktur Bayram Efendi!" dedi. "Benim evimde hiçbir fert, böyle senin anlattığın gibi dövülmemiştir! Ne dün, ne bugün, hatta ne de yarın!.. Olmamıştır, olamaz!.. Senin bunda yanlışlığın var tosunum!.."

"Yok canım, ne yanlışlığım olsun! Dayağı yiyen benim, hiç yanlışlık olur mu? Elim ayağım bağlı, yüzaşağı yatıyordum da üstüme geldin. Unuttun mu? Hem yanlışlık var da bu bıçak nerden çıktı? Ne geziyor senin evde?"

"Yanlış Bayram, tümcek yanlış! Böyle şey olmamıştır! Sen düpedüz iftira ediyorsun! Ve numara yapıyorsun!.."

"Öyleyse..." diye Muhtarın sözünü kesti Bayram. "Benim karı da dövülmemiştir! Çocuğu düşürülmemiştir! O da yalan, yanlış!.."

"O doğru! Onu inkâr edemem!.. Ama bu dediğin tümcek yanlış! Haceli'yi sarmaya aldığın yetmiyormuş gibi, bakıyorum, beni de almak istiyorsun! Ama yağma yok! Ben enayi değilim aslanım! Sen beni faka bastıramazsın! Ben senin ne demek istediğini deral anladım! Daha ağzından çıkar çıkmaz! Sen burda, bu Kurulun ve eşrafın karşısında beni mars etmek istiyorsun! Ama dikkat et, kendin mars olursun! Ben senin bildiğin Muhtarlardan değilim!.. Bende mars olacak göz var mı, bir baksana!.."

"Pekey!" diye bir daha yekindi Bayram. "Bu konuda cevabımızı aldık. Kapalı mapalı, verdiğin cevap kabulüm. Pekey, ya şu ası kuzu meselesi bizim?"

Ağali: "Aferin ulan!.." diye bağırdı içinden. Muhtar kekeledi: Nasıl kuzu?"

"Bildiğin ası kuzu canım!"

“Haa bak!.. Bizim o işte bir yanlışımız oldu. Kaymakam Bey geldiği gün bir ası kuzu icap etti. Niyetimiz Kaymakam Beyi burda alıkoymaktı. Sonra bu niyetimizden vazgeçtik. Tabii, Köy Kurulunda olması dolayısıyla Haceli'yi gönderdim. “Git çobana! Bizim kuzulardan birini tutuversin, al getir!” dedim. Haceli gitmiş çobana benim sözümü aynen söylemiş. Çoban Hacı'yı bilirsiniz. Biraz safçadır. Biraz değil oldukça! Tutmuş vermiş bir kuzu. Benim kuzu diye senin kuzuyu vermiş be kardaşım! Haceli de alıp gelmiş! Ne bilsin Haceli? Sen olsan Haceli'nin kuzuyu bilir misin? Tıpkı onun gibi. Bunda kimsenin suçu yok. Hem o faslı kapatalım şimdi. O fasıl ayrı. Şu konuştuğumuz konuyla ilgisi yoktur. Onu sonra konuşuruz. Daha olmazsa öderiz senin kuzuyu. Geçer fiyatından parasını veririz...”

“Parasını ne yapalım?” dedi Bayram. “Yaz boyunca sağım sıkım gerek bana!”

“İyi ya, alırsın bir kuzulu koyun sen de!”

“Ama sen bana kuzu parası vereceksin! Kuzu parasıyla kuzulu koyun alınır mı?”

“Canım sen de bir öksüz kuzu alır, koynuna yakmaya gidersin! Her akılı ben mi öğreteyim sana yahu! Hiçbir şey bilmezsin, bir de bu kadar kafa şişirirsin burda!..”

“Laf hep!.. Öksüz kuzuyu, yabancı koyuna yakmak kolay mı, zor mu? Düşündüğün yok! Hem de “Bir yanlışlık!” deyip çıkıyorsun işin içinden! Ne biçim yanlışlık bu? Koca köyün içinde bizim kuzudan başkasına raslamıyor mu bu yanlışlık? Sonra niçin Haceli gidiyor sürüden kuzu almaya? Bu köyün bekçisi yok mu?”

“Sana bir de hesap mı verelim Kara Bayram? Fazla ireli gitme bakalım! Yettin arttın gayri! Bak, ben sana söylüyorum, fazla ireli gitme! Bekçinin başka işleri vardı. Kurulda üye olduğu için Haceli'yi yolladık!..”

“İyi ama ben gidip Çoban Hacıya sordum, Haceli varıp, “Kara Bayram’ın kuzulardan birini tutacaksın, Muhtar satın aldı!” demiş. Buna ne buyurulur?”

Muhtarın tepesinin tası attı:

“Ulan sen kafadan kontak mısın?”

“Yoook!” dedi Bayram usulca.

“Niçin dangalak dangalak konuşuyorsun?”

“İşine gelmiyor değil mi?”

“Bırak sen benim işimi! Buraya benim işim için toplanmadık! Köy işi için toplandık! Bu iş her ne kadar görünüşte senin şahsını ilgilendirirse de, gerçekte Karataş’ın işidir. Senin yüzünden koca bir köyün adı boklanamaz hökümetin nazarında! Hem de dikkat et: Resmi Oda’dasın! Ağzından çıkanı kulağın işitsin! Hesaplı konuş!..

Şimdi soracaklarıma açık açık cevap ver: Bu Haceli iğne paralarını verdiği takdirde, davadan vazgeçip barışıyor musun, barışmıyor musun Haceli’yle?”

Bayram dikleşti: “Asla barışmıyorum!..”

“Niçin?”

“Kuzu?”

“Kuzuyu ödeyeceğiz!..”

“Nasıl ödeyeceksiniz?”

“Parasını vereceğiz...”

“Ben parasını ne yapayım? Bana sağım lazım! Kuzusu olmayınca koyunun ne kıymeti var? Ben koyunum gibi bir kuzulu koyun isterim!”

“Olur! Hayhay! Sen o koyunu bize devredersin, biz de sana bir kuzulu koyun alırız!.. Kabul!..”

“Yediğimiz dayak?”

“Öyle bir şey yok!”

“Var!”

“Yok dedik ya; ne üsteleyip duruyorsun? Amma mikrop ve muhalif adammışsın ulan Kara Bayram! Oğlum bak, bir hökümet, bir Kaymakam, bir Muhtar, bir Onbaşı, her kimse, bir şeyi yok dedi mi, o şey yoktur! Var diye kuru kuru direkleşip durmazsın! Bunu iyi öğren!..”

“Peki, öyle bir şey var yok!.. Karımın yediği dayak?”

“Onu da iğnelettik!”

“Ama o kadar işten kaldı! Daha da kalacak! Yazboyu hiçbir iş tutmayacak?”

“Ona da bir çare düşünürüz! Haceli Efendi, ara sıra Fatma’yı yollar, orağa tarağa yardım ettirir...”

“Bunlar olacak iş değil!..”

“Olacak iş nasılsa söyle bakalım! Söyle de senin hacatına göre delik delelim Kara Bayram!..”

“Ben gidip hökümete söyleyeceğim! Onlar bir şey der helbet! Şeriatın kestiğine razı olurum sonuçta!..”

“Oooof!” dedi Muhtar. “Ne ulan bu benim sizden çektiğim? Sabahtan beri çene yoruyorum, hiç söz anlamıyorsun ulan dürzü! Daha ne yapacağım ben size ulan? Yorulduğunuz yere han mı yaptıracağım? Her birinizi kucağıma alıp piş mi tutacağım? İnsanda biraz insanlık olmalı canım! Sizde de bunun zerresi yokmuş be!.. Oooof; ulan bu?”

Bir ince ter bastı Muhtarı. Sesi karcıdı. Elinin tersiyle alnındaki terleri sıyırdı. “Bir su ver bakayım bana!” dedi Bekçiye. “Ağzım dilim kurudu!..”

Sonra, dışardan Akış köpeğin yürek kaldıran sesi geldi. Köye eşkiya dolmuş gibi acı acı havlıyor köpek. Telaşlı...

Mustafa koştu dışarı. Hemen dönüp haber verdi: “Sağlıkçı Şakir Efendi gelmiş!..”

“Koooş!..” dedi Muhtar. Derin bir soluk aldı. “Kooş, hemen atını içeri al! Kendi de yukarı buyursun!..”

Az sonra Şakir Efendi girdi: “Selaaam ağalar!..” Muhtar ayağa kalkıp karşıladı:

“Tam zamanında geldin kardaşım, hoş geldin!..”

Şakir Efendi:

“Hayrola?..” diye sordu. “Konuşma mı var?”

“Barış görüşmemiz vardı, ama çıkmaza saplandı! Tozdan dumandan ferman okunmaz oldu. Alaman bir yana çekiyor, Urus bir yana. Ben de İsviçre gibi ikisinin arasında kalıyorum.

Hemen şuraya otur da bu meseleye bir parmak koy! Belki senin de kendine göre birtakım fenlerin vardır; arasım bulursun ikisinin!..”

Şakir Efendi:

“Valla, sizin çözemediğiniz düğümü ben çözebilir miyim bilmem!” dedi. “Hiç öyle kendime göre fenlerim de yok!..”

“Vardır vardır! Sen yok dersin vardır!.. Ama daha önce biz senin durumunu soralım: Aç mısın, tok musun?..”

“Aç değilim!” dedi Şakir Efendi. “Düzmeşe’de yedim. Yalnız, Bayram’ın karının bir iğnesi kalmıştı. Gün sektirmeden vuruversek...”

“Bayram burda!” dedi Muhtar. “O kolay! Önce şu işi bir sonuçlandıralım! Sonra gider Haçça gelinin iğnesini furursun!” Kara Bayram’a döndü: “Şimdi yeniden konumuza gelelim... Pek çok laf üğüttük ama gel etme Bayram, ırağından yakınından beri gel... Daha fazla yorma bizi!..”

Sultanca’nın evi bir ıssızlığın içindeydi.

İçerisi karanlık hem de. Kurşun işlemez bir karanlık.

Besmele üstüne besmele çekerken uyumuş kalmıştı Sultanca. Bulutların tepesinde, kocaman bir ağacın başında bir dala tutunup

duruyor. Dal kırılıverecek. Kopacak. Koptu kopuyor. Tam kopacağı sıra ağaç küçülüyor. Olur şey değil: Ağaç küçülüyor, küçülüyor, Sultanca'nın ayağı yere değiyor. O zaman dal gıcırt deyip kırılıyor. İri yapraklı otlar arasına serilip düşüyor. Başına buyruk bir alay ördek, yeşildüzlükleri, çayırları kaplamış. Ördekler yeşil yeşil başlı. Bacaksız ağaçlar, gene büyüyor, göklerin tepesine çıkıyor. Ses yetişmez bir yücelikte, gür dalları gözden uzaklaşıyor. Yılanlar çevredeki yeşilliği tutsak alıyor. Düzlüğü, yeşil başlı yılanlar ordusu kuşatıyor. Yeşil başlı, kahverengi, çil, alakara, çilkara, çalkara, yedi renk üstüne yılanlar, istedikleri gibi kesip biçiyor, ortalıkta kol geziyorlar. Aramağa hacet kalmadan buluyorlar Sultanca'yı. Üstüne çullanıyorlar. O zaman, alıp başını yukarılara giden ağaç, dönüp yardıma yetişiyor. Eğilip sağlam dallarını Sultanca'ya uzatıyor.

Tutunuyor Sultanca! Yallaaah!.. Yılanlar, çaresiz hızlarıyla, boş yere tırmanıyor ağacın belinden yukarı! Birbirini geçmek için itişip kakışıyor, çıkışı temelli güçleştiriyorlar. Daha yerden yirmi metre yükselmeden sıyrılıp düşüyorlar. Sultanca gülüyor. Şaşıyor ağaCa. Kendi başına inmeğe kalksa, on günde inemeyeceği yükseklere götürdü ağaç onu. Alıp götürdü, kurtardı yılanlardan, yer evin karanlığından!.. Oraları öyle ışıklıydı ki...

Yer ev karanlık. Top sökmez bir karanlık, kıtlık yıllarının umutsuzluğu gibi çöktü evin içine. İn cin yok. Ses soluk yok. Bir fiske ışık yok. Göz yok, görünen yok. Var diye bir şey yok.

Bir yılan; Beytullah Hoca'mn değneği büyüklüğünde bir yılan; giysi selesinin oralardan yürüyor. Gözü işlemiyor. Evin kuytu yerleri buz gibiydi. Bir sıcağa doğru gidiyor. Mercimek gözlü başını kaldırıp bakmıyor. Kördü. Çakıyor çakıyor, gözleri ateş almıyor. Sağa sola yalpa vura vura, bulana bulana yürüyor.

Sultanca'nın soluğu sıcacık. Başının yanından yastığa ağdı. Sıcak bir şey olsun da ne olursa olsun. On üç buçuk yıllık bir seferberlik as. kerinin sılasına susaması gibi, sıcak bir şeye susamıştı. Yılan, bir morca koyundu sanki. Sultanca tuzdu. Koyunun tuza koşması gibi istekli yürüyor. Bir görmediği sıcaklık ki, boylu boyunca uzanıyor karranlıkta. Burda uzunca zaman kalınabilirdi. Fakat, Sultanca'nın ağacı küçülüyor. Muhtar:

"Yani şimdi sen, bu işe, temelli "olmaz" cevabını veriyorsun, öyle mi Kara Bayram?" dedi.

"Öyle ya, sükût ediyorsun! Olmaz diyorsun! "Ben seni, senin Kurulunu, eşrafını, Sağlıkçı Şakır Efendini takmam!" diyorsun?.."

"Susma! O demektir bu! Açık seçik o demektir! Hiç anlamaz mıyım? Peki madem, sen bilirsin! Selbessin! İstediğin yere gidebilirsin! İstediğin mahkemeye başfurabilirsin! Hangi taş kaviyse başını o taşa çalabilirsin! Haceli'den; benden, Kuruldan; eşraftan; Kâirataş köyünün tamamından tümünden davacı olabilirsin! Davacı olup bizi Kürdistanlara sürdürebilirsin! Selbessin arkadaşım! Ve özgürsün!. Yalnız, iyi dinle, sana bir kıssa anlatayım da kulağında küpe olsun! Rahmetli babandan yadigâr harman süpürgesi gibi sakla dur bunu! Yalnız bugün değil, her gün; her yerde; her yerde ve her zaman; ve karada; ve havada; ve denizlerde lazım olur bu kıssa sana! Dahi hazarda, seferde!.. Dikkat et Kara Bayram: Vaktin zamanın birinde, bir köyde, bir karı koca varmış. Bunlar karı kocaymış ama bir türlü uyuşamıyormuş. Dalgaları, tabiyatları ayrıymış. Akşam olunca yatarmış bunlar yatağa. Kan hemen ardına döner, çekermiş yorganı başına. Adam bakarmış: "Ulan karı, etme tutma, dön bu yana! Dön de kırk yılın başında bir görev yapalım!.." Karı: "Yoook!.." dermiş, inadının üstünde kalırmış. Ne yapsın adam? Karı ardına dönünce, o da kalkıp onun döndüğü yana geçermiş. Ama seninki kalır

mı? Fırt! Gene dönermiş. Adam, tabii, gene geçermiş. Uzatmayalım, karı dönermiş, adam geçermiş; adam geçermiş, karı dönermiş... Ulan sabah olacak!Bizim hesap!Adam bakmış, dönmelerle, geçmelerle iş sökmüyor, "Karı karı!.." demiş. "Sen de delik bir mi, iki mi Allah aşkına?" Karı: "Bir mi olur hiç?" demiş. "İki!" "Öyleyse bundan sonra istediğin yana dönmekte selbesssin!.." demiş, hücuma geçivermiş!.. Unutma!.."

Ağali, "Allahım!.." diye içini çekti. "Ortalıkta harp yok, darp yok, bu kadar kepazelik neden icap ediyor?.."

Kosa ellerini birbirine çarptı: "Aşkolsun!.." dedi.

Bayram kalktı: "Tamam Muhtar!.." dedi. "Sen de unutma! Eğer bende delik ikiyse, sende de ikidir! Bundan sonra sen de ayağını denk al!.." Şakir Efendiye döndü: "Eğer iğneyi şimdi furacaksak kalk gidelim! Yook; "Yorgunum" diyorsan, sabaha kalsın!.."

Şakir Efendi kalktı:

"Kalmasın! Gidip vuralım! Nasip olursa ben de sabah erkenden yola çıkayım Ortaköy'e doğru..."

Muhtar:

"Sizin yüzünüzden herif bir haftadır karısından ayrı yatıyor ulan kavatlar!" diye homurdandı içinden.

Şakir Efendi iğneyi yapıp bitirdikten sonra: "Bu son!" dedi. "Gelmiş geçmiş olsun!.."

Irazca karşıladı: "Sağ ol; elin dert görmesin!.." Haçça, kolunu indirip yenini ilikledi.

Bayram, "Eee, Şakir Efendi!" dedi. "İşler bu hale geldikten sonra ne yapalım şimdi biz? Nasıl edelim? Mahkemenin yolunu tutmağa karar verdik. Ama köy yeri! Ne yana dönersek dönelim, deliğin biri ondan yana olacak! Yoksa Muhtarın cevabına "hayır" demekle kötü mü ettik? Kardaşça bir fetva ver bize! Acele cevap beklerim!.."

“Valla, kendiniz daha iyi bilirsiniz Bayram!..” dedi Şakir Efendi. “Mahkerneye gitsen, Deli Haceli ceza giymeğe giyer! Kuzu çaldırdığından, seni dövdürdüğünden ötürü Muhtara da ceza gelse gerekir! Fakat bunlar gök dinli dürzülerdir! Katırlığın yüz çeşidini bilirler. Sıtajından çıkmışlardır. Katırlığın okulunda okumuşlardır. Yan yatarlar, çamura batarlar, kedi gibi gene dört ayaklarının üstüne düşerler. Haceli’yi dama tıktırabileceğini kabul edelim.

Sanmam ki Muhtara diş geçirebilesin! Haydi, Haceli’nin dama girmesi yeter. Ne geçecek eline? Mahkemeyi kazanıncaya kadar inip çıkacaksın, bissürü para harcayacaksın. Gerçi kazandığın takdirde mahkeme giderlerini Haceli’den alırlar ama senin han paralarını da alamazlar ya! Sonra cezaevinden çıkıp karşına dikilir. Dildlmese bile, Muhtar sana hayır soluk solumaz bunun burasında! Korkutmak, öldürmekten iyidir. Bu işi burda kurutsanız iyi olur. İlaç paralarını alırdınız. Zaten ben sizden istemem. Beni buraya Muhtar çağırdığı için ondan isterim. Ama barışmazsanız, sizin vermeniz gerekir. Tabii, sen de diyorsun ki: “Kuzu ne olacak? Dövüldüğüm ne olacak?” Ben onu bilmem. Onu mahkeme ayırt eder. Senin dövüldüğünü kim gördü? Diyorsun ki: “Kimse görmedi!” Peki, nasıl kanıtlayacaksın? Diyorsun ki: “Muhtarın evden topallaya topallaya çıktığımı, burda üç gün uzanıp yattığımı herkes gördü!” Buna karşı Muhtar da diyor ki: “Bana olan garazinden numara yapıyor! Düzmecedir bunların hepsi!” Ne diyeceksin?..”

“Elimin ayağımın bağlı olduğunu üyeler gördü!”

“Görsün! Üyeler Muhtarın aleyhine mi söyleyecek?”

“Yani bu davadan bir iş çıkmaz mı sence?”

“Çok zor!.. Elde bol para olacak; varsıl olacaksın! Tanıklar doğru söyleyecek. Tabii, doğruyu söyleyebilmek için tanıklar da varsıl olacak. O zaman, gidip mahkeme kovalayacaksın! Ama sen bu halinle mahkeme

kovalayamazsın; İşin serilir kalır ovanın yüzünde. Gidersin gelirsin, yollar bitmez. Yollarda, karı koca, sefilliğiniz tepenizden aşar! Aştığına göre tanıklar doğru söylese! Kolay değildir tanık olup da doğru söylemek! Korkuturlar! Sindirirler! "Görmedik efendim!" dedirtirler. "Bilmiyoruz!" dedirtirler. O zaman dava senin boynuna geçer. Derler ki: "Efendim, bu bize iftira ediyor. Bunun karısı, kurcalar karıştırır, her yıl bir çocuk düşürür; gübreye gömer! Bunu da kurcalayıp düşürmüştür!" Haçça gelinin her yıl bir çocuk düşürmediğine yargıcı inandıracağım diye göbeğin çatlar!" Beladır bu işler! Bela değil, belanın denizidir! En iyisi, en doğrusu, alacaksın bakım giderlerini, alacaksın kuzu parasını; Haceli'nin karısının yaz gününde size on beş gün orağa gelmesi için üçten dokuza bir de şart ettireceksin, tamam!"

"En doğrusu budur!" diyor Bayram da içinden. Ama anasından yıldığı için, dışından diyemiyor.

Irazca, ocağın önünde, konuşmadan oturuyor. Habire kül eşiyor, düşünüyor:

"Alacaksın bakım giderlerini, vereceksin Şakir Efendinin kendine! Eline ne geçecek? Kuzu parasını alabilirsen alacaksın! O da kuzunun parası. Havadan mı girecek cebine? Arabi leblebiyle aldattıkları gibi, seni de böyle aldatacaklar! Üç ay geçti de hep izler silindi mi, geçecekler gene ardınaiTabii, birincide yaptıkları hatayı ikincide yapmayacaklar. İyi talimlendîler çünkü! Onun için, bu seferki saldırıları daha korkunç olacak. Öküzü bıçaklayacaklar. Harmanı yakacaklar. Kızını, daha yaşı yetmeden! kaçıracaklar! Yedi köye rezil edecekler seni! İtten rezil olacaksın! Şan olacaksın! Hiç elinden tutanın olmayacak. Tutup kaldıranın olmayacak. Kapanıp kalacaksın! Kuduz köpekler gibi üstüne çullanacaklar. İş işten geçmiş olacak. Hükümetten adamlar gelip ölünü parçalayacaklar! Açıp karnına bakacaklar. Ne yapmışsın, deftere yazıp

gidecekler. Düşmanların şımardıkça şımaracak! Hiçbir şeye elin yetişmeyecek! Bütün fırsatlar kaçmış olacak! Eeeey eşşek Kara Bayram, bütün bunlar olup bittiği zaman mı aklın başına gelecek? Ödlek Bayraaam?..”

Şakir Efendi:

“Köy yerinde işini kendin halledeceksin!” dedi. “Asacaksın beline bir tabanca! Cüzdanı doldurup sokacaksın kuşağın arasına! O zaman kimse çıkıp da, “Eğri yürüdün, yan bastın!” demeyecek. Yılacaklar. Bir kez yıldırdın mı tamamdır. Yedi sülalen rahat yaşar sayende!..”

Kara Bayram, “Hiç olmazsa Beytullah Hoca’dan iyi söylüyor!” diye düşündü. “Eline fırsat geçince yapacağını yapacaksın! Düşmanına fırsat vermeyeceksin!..”

“Bir kez tilki gelecek diye, her gece dut ağacının tepesinde tüneyeceksin öyle mi?” dedi Irazca.

“Evet Irazca teyze! Başka çare yok...”

“Eline fırsat geçince yapacağını yapacaksın ama eline geçmiş fırsatları kaçırmayacaksın! Bir kez kaçırmağa başladın mı, sonunda hiçbir fırsat geçiremezsin eline!..”

Konuşma bu çizgi üstünden ilerleyip gidiyor. Birden bir ün geldi dışardan:

“Teyzeeee!.. Aaay Irazca teyzeeee!..” Acı bir ündü: “Aaay Bayram dayını!..”

Bayram, elindeki bıçağı yokladı, dışarı çıktı. Bir şey demesine kalmadan, ün, yalvara yalvara uzadı:

“Yetiş Bayram dayın!.. Anamı yılan soktuuuu!..” İçeride Şakir Efendi:

“Ne dedi? Bir şey mi dedi?.. Anlamadım!” dedi. Dışarıda, Bayram sordu: “Ne zaman oldu bu iş?” Aşağıda bağıran, Sultanca’nın Şükrü’ydü:

"Şimdiiii!.. Şimdi bağırdı çıktı anam dışarı!.. Şimdi!.. Uyur uykumuzdan uyandık! Yetiş Bayram dayın!..

Bayram içeri koştu: "Yahu Şakir Efendi, medet gene senden! Teyzemi yılan sokmuş!" Irazca titredi: "Allah Allah! Gecenin yarısında ne yılanıymış bu?"

Bayram, Şakir Efendiyi sürükledi: "Kalk kurban olayım, medet senden!..

Şakir Efendi, yorgun argın kalktı:

"Bu gecenin uykusu da gitti! Bağlandık kaldık Karataş köyünde!.. Hay ağzına tükürdüğümün şansı haây!.."

Çıkıp gitti Kara Bayram'la koşarak.

Haçça, kaynanasına bir tas su getirdi. Irazca'nın yüzü kireç sönüğü gibi. Eli ayağı titriyor. Haçça, omuzlarından tutarak kaynanasına suyu içirdi.

Irazca: "Kalkıp ben de gideyim!" dedi birden.

"Gittiler işte ya!" dedi Haçça. "Onlar bakar, sen otur!.. Sen de gidersen ben burda yalnız başıma ne yaparım?"

"Ne yapacaksın? Burası senin evin değil mi? Kuş kendi yuvasından korkar mı gıııı?" "Tabii korkar bu karışıklıkta!.."

"Hiçbir şey olmaz! O kadar da değil gayri! İstersen kalk, birlikte gidelim. Yürüyemez misin?"

Ağır ağır kalktı Haçça. Sallanıyor ayakta... Çocuklar uyuyor. Gelin kaynana, kapıyı çekip çıktılar. Irazca'nın hali, Haçça'nın halinden iyi değil. Başının içi uğulduyor. Kulaklarında uzak nal sesleri var, nerden geldiği belirsiz... Gözle görünmez bir el, tutup boğazını sıkıyor.

Öylece gidiyorlar. Dışarılarda ses soluk yok. Köpekler havlamıyor. Bulutlar öyle duruyor. Yıldızlar parlamıyor. Belki Adem'den, belki Etiler'den kalma, katran gibi bir gece. Karanlık, insana batıyor.

Sultanca'nın mahallesi ayağa kalkmış. Kan kızan toplanmış. Erkekler ak doncak, yer evi doldurmuş. Saçı başı dağınık kızlar, uyku sersemliğiyle hart hart kaşınıyor. Bir ölünün başında gibi "ah vah!" ediyorlar.

Yastığı yorganı kaldırmışlar. Sultanca'yı çulun üstüne upuzun yatırmışlar. Birkaç kişi, yılanın nerden gelip nereye kaçtığını tartışıyor. Yukarı odalardan, Sultanca'nın gelinleri, torunları inmiş, ağlaşıyorlar. Her ağızdan, her kafadan bir ses çıkıyor. Evin içi, avlusu, avlu kapısının önü, sokak, çanga manga olmuş.

Şakir Efendi, eğilmiş çalışıyor:

"Gürültüyü kesin bakalım!" diye bağırdı bir ara. "Yavaş yavaş burayı da boşaltın!.."

Sultanca'nın içi dışı, barut gibi yanıyor. Şakir Efendi önce baldırını boğdu, sonra bir iğne yaptı, şimdi de yılan sokan yeri yarıyor. "Ocağa çabuk ateş yakın, bir maşa kızdırın!.." dedi.

Sultanca'nın ağacı alçalmış alçalmış, sonra başını alıp gitmiş. Uzamış uzayabildiği kadar! Bir daha kısalacağa benzemiyor. Ağaç gitmiş, Sultanca yer evde kalmıştı. "Korkulu bir düş gibi bu!" diyor o ateşin, o yanmanın arasında. Her yanını su gibi ter basr or. Kolları, bacakları karıncalanıyor, parmakları sızlıyor. Başı ağrıyor.

IRAZCA'NIN PARMAĞI

İlk horozlar ötüyor. Sultanca'yı yatırıp geldiler.

Haçça yatağın ucuna kıvrılmış. Canı geçiveriyor. Biriken canı uçup yitmiş. Sanki bir çocuğu daha düşmüş.

Kandilin gazını yenilemişler. O da cansız yanıyor. Irazca ile Bayram, ana oğul, oturuyor.

Konuşmuyorlar. Çıt yok.

Irazca'nın dirliği düzeni adamakıllı bozulmuştu. Nerde olduğunu, nerde durduğunu bilmiyor, bilemiyor.

Uzanıp ocağın başına yattı sonra...

İçi adamakıllı altüst. Gözleri bulanıp gitmiş. Her olup biten, masaldan bir sırça saray içinde olup bitiyor. Irazca sırça sarayın içinde. Olup biteni görüyor. Anlıyor da biraz. Ama sarayın duvarlarından dışarısı seçilmediği için, bulunduğu yeri kestiremiyor. Kulakları uğulduyor.

Dışarda birtakım adamlar toplanmış, konuşuyor. Irazca'nın kötülüğüne atıp tutuyorlar. Sövüp sayıyorlar. Seçemiyor hiçbirini. Bir şeyler söylemek istiyor, dili dönmüyor. Davul zurna çalıyor sonra. Çildede'ye doğru uzaklaşıyor davulun sesi. Davulun ardına düşüyorlar. Deli Hüseyin'di gene. Yaman çalıyor zurnayı. Dillendiriyor. Gelin olurken düğününde Deli Hüseyin'in babası çalmıştı. Cezayir havası geliyor kulaklarına uzak yıllardan, gerilerden.

Yağlanmış gemileriyle bir deniz... Mermer taşlı sokakları denize inen bir şehir... Şehrin peştemal kuşanmış, ipek bürük bürünmüş hilal kaşlı güzelleri, denizin kıyısından, çimerlikten geliyor.

"Bey geliyooor! Bey geliyooor!.." diye bağırdılar birden. "Yaşasıııın komşular; Beyimiz geliyor!.."

Karataş köyü, Beyini karşılıyor.

"Bunca ayrılıktan sonra Necip Bey geliyoooooor!.."

Kapılara çıkıp bakıyorlar. İşte Necip Bey geliyor. Üstü açık bir yaylıya binmiş. Ziynet Hanım da birlikte. Yaylıya al atlar koşulmuş. Al kilimler atılmış...

"Necip Bey geliyor Bayraaam!.. Bu Karataş'ın adamında akıl mı var? İşi kaydı bırakmışlar, Bey karşılamaya çıkıyorlar! Davul zurnayla karşılıyorlar. Tüüüühh, Allah belanızı versin!.. Tarlada arpa uçuyor! Çavdar tanesini döküyor! Bunlar şenlik yapıyor. Beyinin Allah belasını versin Bayraaam! Bey de kimmiş? Biz tarlaya gidelim anam Bayraam, biz gidelim de gelin evde kalsın! O hasta anam! Beline furdular yoksulun! Deli Haceli! Deli Haceli furdu!. Fatma var ya, Fatma'nın kocası Haceli furdu! O Fatma! O Fatma, çok ateşli bir kancık! Ateşli ki alaf alaf yanıyor anam! Onun ateşi, senin evinde yangın çıkarır aslanım! Gözünü dört aç, Fatma çok ateşli! Fatma; Fatma çok iyi!.."

Bayram ürperdi: "Ana; neler söylüyorsun sen?.."

Irazca duymuyor; hem de durmuyor:

"Benim aslanımda hiç akıl yok! Hoşaf bulaşığı kadar bile akıl yok benim Bayram'ımda! Bak, kalkmış da Bey karşılamaya gidiyor!.. Allah belanı versin, otur oturduğun yerde ay eşşeğin dölüüü!.. Beyden sana bir fayda var mı? Bak, şenlik yapıyorlar! Beyi ağacın gölgesine oturttular! Kilim serdiler! Ateş yaktılar! Aaa! Bu da küm?.. Kara Şali!.. Bu da nerden çıktı? Ölmemiş miydi? Yemen'den gelip ölmüştü hani. Şimdi dirilmiş mi? Saz çalıyor!.. Yumulmuş sazın üstüne, assılmış en sevdiği türküyü:

Kömür gözlerini sevdiğim Avşar Beyleri Size de bir vezirlik yakışıp durur...

"Kekliklerin sesi gibi bir sesi vardı Kara Şili'nin! Parmakları sazın perdeleri üstünde sekiyor. Keklikler gibi... Çil keklikler gibi sekiyor parmakları...

Topla dizgini de tanı kendini Karşıda düşmanların bakışıp durur!..

“Yaaah karşıda düşmanların, erişildi Kara Bayraam! Kaş kaş olmuş düşmanların, bakışıp durur!.. Bu Şali, aslan Şali! Ne gözel çalıyor sazı Allahım! Kara Şili’nin çaldığı saaaz!.. Yedi köy ötede karılar duramaz, kalkıp oynar. Bak, oynuyorlar... Bayraaam, bak, oynuyorlar!

Bey de kalktı, oynuyor! Ziynet Hanım da kalktı, oynuyor! Köylü hep kalktı. Karılar, kızlar, küçücük kızlar, oğlanlar oynuyor!.. Hora tepiyorlar!.. Kuzu! Kuzu!.. Aah kanlı Yemen!.. Kuzuyu getirmişler!.. Kalk Bayraam, kalk sütü bozuk herifin dölüü! Kalk da bak, senin kuzu! Bu kuzu da senin kuzu, kalk! Kesiyorlar, kesiyorlar, kestileeer!..

Kestileeer kalk!.. İlkini de kestilerdi! SeslenmedindiL Eller yarın süt yoğurt yesin, senin çocuklar karşıdan bakıp bakıp yutkunsun!.. Bak, bak, Fatma oyuna girmiyor bak; seni istiyor! “Bayram olmazsa oynamam!” diyor! Kalk git, bir halini hatrını sor şu kancığın! Kalk sevaptır!..”

Bayram, korkuyla doğruldu. Az daha bayılacaktı. “Anam keçileri kaçırıyor!..” dedi ürpererek.

Dürte dürte Haççа’yı uyandırdı çaresiz:

“Kalk gıı, anama bir şeyler oluyor! Bir bak!..”

Haçça, soluk yüzünü, çukura kaçmış fersiz gözlerini ovuştura ovuştura kalktı. Ne yapacağını bilemeden kocasının elini tuttu.

“Kalk Bayraaam!.. Kalk Kara Bayraam!.. Kalk da bak, Deli Haceli’nin kardaşları Çelik Paşa’yı bıçaklıyor!.. Kalk!.. Kalk eşşeğin dölü!.. Kalk bak, harmanı da yakıyorlar!.. Bir yıllık emeklerin kül oluyor baak!.. İneğin, öküzün samanı kül oluyor, baak!.. Çoluk çocuğun unu, bulguru kül oluyor baak!.. Tuu Bayram, hu hu huuu!.. Bu orman kolcuları da nerden çıktılar? Haççaaa! Aay Haçça!.. Koş, Düzmeşe yolunda Bayram’a haber ver, yükü bir dereye yıksın, köyde orman kolcuları var!.. Koş çabuk!.. Nacağı saklasın koş!.. Orman kolcuları tutacak oğlanı koş!.. Bu

merdivenin onacağı yok!.. Her zaman bir aksilik! Şimdi de orman kolcuları! Kalkıver gelinim, oğlana bir ziyanlık gelir, eşşeği satarlar, kalkıver sunam!.. Bayraaam; bak harmanı bir daha yakıyorlar, Bayraam!.. Allah belam versin, kör şeytanından bul Bayraaam!.. Bayraam!.. Neler olacağını ben adım Irazca gibi biliyordum Bayraam!..”

Irazca bağırdıkça dışarda Tornan havlıyor. Bayram, anasını iyice sarstı doğrulttu.

Haçça gelin, bir tas su daha içirdi. Yatağa doğru çekip uzattılar Irazca'yı. Yatırdılar usulca. Ama Irazca, hemen doğruldu. Fırladı kalktı:

“Yılanlar öç alıyoooor!..” diye bağırdı. “Yılanlar öç alıyor bakıın!.. Yılanlar yılanken sizin gibi alçakların hakaretine dayanamadı da, siz insan olduğunuz halde bunca hakarete, bunca zulme, zillete nasıl dayanıyorsunuz behey, heheeeey Kara Bayram?..”

Kumanda parmağını Bayram'ın gözüne doğru uzatıyor:

“Cevap ver behey ödlek, heheey Bayraam!.. Sen de şu dünya da insanım diye geziyorsun ama bu mu senin insanlığın serseri Bayram!..”

Bar bar bağırıyor. Haçça'yı, Bayram'ı omuzlarından tutup tutup sarsıyor. Yatakta terleye terleye uyuyan Ahmet'i bile sarsıyor:

“Cevap verin, cevap verin!.. Bu mu insanlığınız?..”

Sonra Bayram'ın önünde duruyor, parmağını oğlunun uykulu gözlerine uzatıyor. Irazca'nın parmağı, Bayram'ın gözünde alabildiğine büyüyor, ipince bir saban oku oluyor.

“Yılma Bayram! Ödlek ödlek pısma Bayram!..”

Bayram, neden sonra başını geri çekti. Anasının gözünde gür alevler al al parlıyor, çıralar tutuşuyor. Korktu:

“Peki ana!” diye kekeledi: “Ama şimdi gecedir. Bu gecede ne yapılır? Sabah ohsun gidelim! Sabah olsun düşelim yollara!..”

Irazca:

“Gece olsun!..” dedi. “Düşün yollara! Yollara!..”

1958

ROMANDA GEÇEN BAZI SÖZCÜKLER

alaca: Eskiden Burdur'da dokunan bez. Çok ucuzdu. Şimdi yok.

aktaraç: Saçta pişen ekmeği çevirmeye yarayan araç.

ası kuzu: Erken doğmuş kuzu. Ası: Erken.

çağır çakşır: Kara yünden dokunmuş elle dikilmiş bir tür don. Erkekler dışa giyerdi.

bıdırtı: Alçak sesle konuşma.

çıvmak: Yukarı doğru hızla büyümek.

çiğnini çekmek: "Bana ne. Ben ne bilirim?" deme işareti.

çöydürmek: İşemek.

çöyür: Ahlat, yaban eriği gibi ağaçların dikenli dallan.

çullanmak üzerine: Beşi onu birden üzerine varmak, binmek, saldırmak.

danlı danlı dan: Kinayeli.

dığan: Yemek, ya da yağ tavası.

dişeyli: Kadın.

duşak: Hayvanın ayak bağı.

düdü: Keser, balta ve çapa gibi araçların başı. Belki "döğdü'den.

düve: Buzağı yapmamış dişi sığır. ·

düver: Dama atılan büyük ağaç.

engücü: Nasıl olsa, eninde sonunda.

emmen: Bostan ve sebze tohumunu ekmek için toprağa açılan küçük çukur.

evlek: Dönümün dörtte biri.

farımak: Eskimeye yüz tutmak.

gök göverti: Sebze, bostan.

haba: Çözgüsü kıl, atkısı renkli yün, bir yazgı. Kilime benzer.

harım: Köye yakın subasar ve çevrik tarla. Bahçe sözüne yakın bir anlamı vardır.

haney: İki katlı köy evi. Alt katı ahır, samanlık olarak kullanılır.

hayat: Evin üst kat odalarının önü.

havsızdan: Habersizden.

hışınmak: Vuracak gibi yapmak. Vurmaya hazırlanmak.

hiyallamak: Sezmek.

holus: Kalburun büyüğü. Horsunmak: Aşağılamak.

irkmek: Biriktirmek.

karışmak: Bakmak, yönetmek.

kocaorak: Ekin biçmeye yarayan, el orağından büyük, elle sallayarak kullanılan araç.

kurtlanmak: Kıskanmak.

mal: Ev hayvanı anlamına da gelir.

mesnet: Romandaki kişiler meslek anlamında kullanıyorlar.

namazla: Seccade.

önülcek: Yünden, yerli dokuma önlük, kadınlar kullanır.

öz, özlük: Bataklık. İçine insan, hayvan düşerse çıkamaz. Çabaladıkça batar.

pardı: Dama atılan ağaçlardan.

sayvan: Altına kağnı, öteberi konan gölgelik.

senit: Üzerinde yufka açılan ekmek etme aracı.

seren: Direk.

sıtırasız: Çevrede saygınlığı olmayan kimse.

soku: Büyük dibekte, buğday, keşkek, tuz vb. dövmeye yarayan araç, ağaçtan...

sokurdanmak: Söylenmek.

subasar: Sulanabilir tarla.

taktuk: Tarım ve ev araçları.

ters: Gübre anlamına da gelir.

terslik: Gübrelik.

tokuç: Çamaşır dövme aracı.

yarmak: Yenmek, geçmek anlamına da gelir.

yatı: Yazın sürünün kırda gecelemesi.

yaylım: Otlak.

yemleç: Ahırda hayvanların yem yediği ve bağlandığı yer.

yepmek: Yavaşça vurarak okşamak.

yunmak: Çamaşırlık.

zilli: Köçek.